

**PRIEŠGAISRINĖS APSAUGOS IR GELBĖJIMO DEPARTAMENTAS PRIE
VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS**

EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ VALDYMAS

Vilnius, 2014

TURINYS

I. SKYRIUS. ĮVADAS	4
Metodinės priemonės „Ekstremaliųjų situacijų valdymas“ paskirtis, struktūra	4
Ekstremaliosios situacijos Lietuvoje. Apžvalga	5
Civilinės saugos sistemos samprata, keliami tikslai ir uždaviniai	7
Civilinės saugos sistemos subjektų kompetencija civilinės saugos srityje	7
II. SKYRIUS. EKSTREMALIŪJŲ SITUACIJŲ PREVENCIJA	10
Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planavimas	10
Galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizė	12
Ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimas	24
Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planų rengimas	35
Didelių pramoninių avarijų prevencija	37
Civilinės saugos mokymo organizavimas	49
Visuomenės švietimas civilinės saugos klausimais	54
III. SKYRIUS. CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PARENGTIS	68
Savivaldybės ESK ir jos veiklos organizavimas	72
Operacijų centras ir jo veiklos organizavimas	78
Operacijų centro darbo vietos įrengimas	84
Civilinės saugos pratybų organizavimas	86
Civilinės saugos stalo pratybos	87
Civilinės saugos funkcinės pratybos	91
Civilinės saugos kompleksinės pratybos	100
Kolektyvinės apsaugos statinių parinkimas	112
IV. SKYRIUS. REAGAVIMAS Į EKSTREMALIĄSIAIS SITUACIJAS	119
Gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinių darbų organizavimas	120
Gyventojų evakavimo ir apgyvendinimo organizavimas	122
Ekstremaliųjų situacijų skelbimo ir atšaukimo organizavimas	127

Gyventojų perspėjimo ir informavimo organizavimas	129
Informacijos apie ekstremaliuosius įvykius, ekstremaliąsias situacijas teikimas	131
Sąveikos su žiniasklaida organizavimas	134
Civilinės saugos sistemos pajėgos ir jų pasitelkimo tvarka	135
Privalomų darbų atlikimas ekstremaliųjų situacijų atvejais	139
Materialinių išteklių telkimas. Tarpusavio pagalbos planai	141
V. SKYRIUS. BŪTINIAUSIŲ GYVENIMO (VEIKLOS) SĄLYGŲ ATKŪRIMAS	143
Kompensavimas už materialinių išteklių teikimą ir privalomų darbų atlikimą	149
Valstybės paramos teikimas Paramos samprata ir teisinis reglamentavimas	151

I. SKYRIUS. ĮVADAS

Per pastarąjį dešimtmetį pasaulį sukėtusios nelaimės parodė, kad net patyrusių šalių ekstremaliųjų situacijų valdymo struktūrų veikla lokalizuojant ekstremaliąsias situacijas ir šalinant jų padarinius nėra tobula ir būtina ją gerinti.

1994 m. Suomijos įlankoje nuskendo Estijos keleivinis keltas „Estonia“, 1998 m. Žemutinėje Saksonijoje, Vokietijoje, įvyko daugiausia mirčių sukėlusį greitųjų traukinių avariją, 2000 m. – viena iš didžiausių ekologinių nelaimių Latvijoje, 2010 m. prie Vokietijos krantų kilo gaisras kelte „Lisco Gloria“, 2011 m. vasarį užšalo dideli Baltijos jūros plotai. Šios ir kitos katastrofos Baltijos jūros regione – aiškus įrodymas, kad didelės nelaimės įvyksta netoli nuo Lietuvos. Nors mūsų šalyje milžiniško masto gamtinės katastrofos ar kitokie ekstremalieji įvykiai ir nedažni, tačiau vis daugiau žalos žmonėms ir aplinkai padaro didelio masto gamtiniai reiškiniai ar žmonių veikla.

2006 m. įvyko gaisras Kuršių nerijos nacionaliniame parke, 2009 m. – ekologinė nelaimė Rokiškio r., Juodupės sen., Sodelių kaimo teritorijoje, 2009 m. – avarija magistraliniame dujotiekyje Širvintų r., 2009 m. – socialinio pobūdžio ekstremalusis įvykis prie Seimo rūmų, 2010 m. – techninė avarija, sukėlusią ekologinę nelaimę Bryzgių kaime (Juodupės sen., Rokiškio saviv.), 2010 m. kilo škvalas Alytaus (Varėnos r., Alytaus r. savivaldybės), Kauno (Kauno m., Prienų r., Kaišiadorių r. Kauno r. saviv.), Vilniaus (Trakų r., Šalčininkų r. ir Širvintų r. saviv.), Šiaulių (Radviliškio r., Šiaulių r. saviv.) apskrityse, 2011 m. paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija dėl galimo pavojingų ir ypač pavojingų užkrečiamųjų ligų plitimo. Šios ir kitos nelaimės atskleidė civilinės saugos sistemos trūkumus.

Šių grėsmių dažnėjimas ir būtinybė operatyviai reaguoti į jas reikalauja nuolat tobulinti Lietuvos civilinės saugos sistemos subjektų darbuotojų pasirengimą tinkamai veikti susidarius ekstremaliosioms situacijoms.

Dažnos grėsmės ir vis augantys tokių nelaimių nuostoliai skatina gyventojus domėtis civilinės saugos sistemos veikla, vertinti ją ir siekti, kad valstybės ir savivaldybių institucijos teiktų kokybiškesnes paslaugas ne tik reaguojant į ekstremaliąsias situacijas, bet ir ruošiantis joms, taip pat vykdant atkuriamuosius (atstatomuosius) darbus.

Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę didelis dėmesys skiriamas efektyviam ir ekonomiškam procesų valdymui visose srityse. Šios nuostatos taikomos ir civilinės saugos sistemai.

Kintanti rizikos, ekstremaliųjų situacijų prigimtis ir nenuspėjamos grėsmės reikalauja labai lanksčios ekstremaliųjų situacijų valdymo struktūros, galinčios greitai reaguoti į kintančias aplinkybes. Nuo 2010 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo įteisinta dviejų lygių – valstybės ir savivaldybių – bendro valdymo ekstremaliųjų situacijų atvejais civilinės saugos sistema, pasikeitė daugelis teisės aktų, reglamentuojančių civilinės saugos veiklą.

Metodinės priemonės „Ekstremaliųjų situacijų valdymas“ paskirtis, struktūra

Atsižvelgiant į visas pirmiau išdėstytas aplinkybes, buvo nuspręsta parengti metodinę priemonę „Ekstremaliųjų situacijų valdymas“ (toliau – metodinė priemonė). Ši metodinė priemonė skirta civilinės saugos sistemos subjektų darbuotojams, atsakingiems už civilinės saugos organizavimą, tačiau rengėjai tikisi, kad ji bus naudinga ir kitiems asmenims, dalyvaujantiems ekstremaliųjų situacijų valdymo procese.

Metodinę priemonę sudaro penki skyriai. **Pirmame skyriuje** aprašomos Lietuvai būdingos ekstremaliosios situacijos, civilinės saugos organizavimo šalyje teisinė bazė, civilinei saugai keliami tikslai ir uždaviniai, trumpai apibrėžiama civilinės saugos subjektų kompetencija civilinės saugos srityje. **Antrame skyriuje** išsamiai išnagrinėta ekstremaliųjų situacijų prevencija. **Trečiame** gvildinama civilinės saugos sistemos parengtis. **Ketvirtame** pateikiamas reagavimo į ekstremaliąsias situacijas organizavimo procesas. **Penktame** – būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo organizavimas.

Valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba tikisi, kad metodinės priemonės skaitytojais įgis išsamios informacijos apie civilinės saugos organizavimą, ras atsakymus į rūpimus klausimus. Tai užtikrins mūsų kryptingą veiklą gerinant civilinės saugos organizavimą Lietuvoje, bendromis pastangomis prisidėsime prie visuomenės saugumo stiprinimo.

Ekstremaliosios situacijos Lietuvoje. Apžvalga

Ekstremalioji situacija – dėl ekstremaliojo įvykio susidariusi padėtis, kuri gali sukelti staigų didelį pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai arba gyventojų žūtį, sužalojimą ar padaryti kitą žalą.

Ekstremalusis įvykis – nustatytus kriterijus atitinkantis, pasiekęs ar viršijęs gamtinis, techninis, ekologinis ar socialinis įvykis, kuris kelia pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai.

Ekstremaliojo įvykio kriterijai – stebėjimais ir skaičiavimais nustatyti arba tarptautinėje praktikoje naudojami fizikiniai, cheminiai, geografiniai, medicininiai, socialiniai ar kiti įvykio mastą, padarinius ar faktą apibūdinantys dydžiai arba aplinkybės (kritinės ribos), kuriuos atitinkantis, pasiekęs ar viršijęs įvykis laikomas ekstremalioju.

Ekstremalioji situacija susidaro, kai įvykis atitinka, pasiekia ar viršija Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintus ekstremaliųjų įvykių kriterijus ir atitinka tam tikras sąlygas.

Ekstremalieji įvykiai, dėl kurių Lietuvoje galėtų susidaryti ekstremaliosios situacijos, yra šie:

1. Gamtinis įvykis – geologinis reiškinys (žemės drebėjimas, karstinis reiškinys, nuošliauža, sufozinis reiškinys), stichinis meteorologinis reiškinys, katastrofinis meteorologinis reiškinys, stichinis hidrologinis reiškinys, katastrofinis hidrologinis reiškinys, vabzdžių antplūdis.

Gamtinėms ekstremaliosioms situacijoms būdinga:

- staigi pradžia;
- didelis intensyvumas;
- daug sužeistųjų, didelis mirtingumas;
- kasdienio gyvenimo sutrikdymas.

Šylant klimatui, visoje žemėje daugėja hidrometeorologinių katastrofų ir oro anomalijų, auga jų daroma žala. Iš visų pasaulyje įvykstančių gamtinių ekstremaliųjų situacijų, sukeliančių įvairaus masto nelaimės, apie 90 proc. sudaro hidrologiniai ir meteorologiniai reiškiniai.

Tokios gamtinės ekstremaliosios situacijos, kaip audros, uraganai, viesulai, liūtys, sausros ir kt., įvyksta vis dažniau. Pastarąjį dešimtmetį pasaulį ištiko tris kartus daugiau su oro sąlygomis susijusių gamtos katastrofų nei septintąjį dešimtmetį. 80 proc. visų gamtinių ekstremaliųjų situacijų Lietuvoje sukelia hidrometeorologiniai reiškiniai. Dažniausias meteorologinis reiškinys, taip pat sukeliantis ir ekstremaliasias situacijas, yra lietus.

Smarkūs lietūs Lietuvoje būna vidutiniškai 3–4 kartus per metus. Stiprūs vėjai, kurių greitis viršija 28 m/s, Lietuvoje praūžia kartą per 4–6 metus. Didžiausia sausra alino Lietuvą 1992 m. birželį–rugpjūtį. Tuomet iškrito vos 31 proc. vidutinio daugiamečio kiekio kritulių. 2006 m. vasara Lietuvoje taip pat buvo itin sausa.

Lietuvai būdingi:

- potvyniai;
- uraganiniai vėjai;
- neįprastai karšti orai;
- šaltų orų periodai.

2. Techninis įvykis – transporto įvykis, susijęs su jūros ar vidaus vandenų laivų naudojimu, aviacija, geležinkelių transporto ir automobilių kelių eismu ir įvykiu vežant pavojingą krovinį; įvykis pramonėje ir energetikos sistemoje, hidrotechnikos statinio, komunalinių sistemų avarija ir ryšių paslaugų teikimo vartotojams sutrikimas.

Techninės ekstremaliosios situacijos – įvairių technologinių procesų sutrikimai, dėl kurių kyla gaisrų, sprogimų, į aplinką patenka cheminių ir radioaktyviųjų teršalų, griūva pastatai, įvyksta

įvairių transporto rūšių, energetikos, magistralinių vamzdynų avarijos ir kiti ekstremalieji įvykiai, būdingi pramonės objektams ir komunikacijoms.

Techninės ekstremaliosios situacijos susidaro dėl žmogaus ūkinės ir gamybinės veiklos.

Lietuvai būdingi:

- gaisrai;
- transporto avarijos;
- avarijos energetikos sistemose;
- magistralinių vamzdynų avarijos.
- avarijos miestų komunaliniuose tinkluose;
- avarijos, kai į aplinką patenka nuodingos cheminės medžiagos;
- sprogimai.

2009 m. spalį Vilniuje, prekybos centro „Akropolis“ patalpose įsikūrusio „Čili Kinija“ restorano virtuvėje kilo gaisras, apdegė ir buvo išardytos ventiliacinės sistemos konstrukcijos. Suveikus automatinei gesinimo sistemai, vandeniui buvo užpiltas restoranas „Čili Kinija“, japonų restoranas „Fusion“, čiuožykla, užlietos trijų galerijų grindys, įgriuvo apie 10 kv. m japonų restorano kabamųjų lubų. Iš uždūmytų patalpų evakuota apie 3,5 tūkstančio žmonių. Dūmais apsinuodijusi baro darbuotoja buvo išvežta į ligoninę.

2009 m. spalį magistraliniame dujotiekyje Širvintų rajone įvyko avarija. Ties Medžiukų k. įvyko sproginimas ir 700 mm magistraliniame dujotiekyje Vilnius–Panevėžys–Ryga kilo gaisras. Po 1 val. 15 min. sklendės dujotiekyje buvo užsuktos. Žmonės nenukentėjo, sugadinta apie 75 m dujotiekių vamzdžių, išdegė maždaug 3 ha miško jaunuolyno. Dėl šio įvykio Širvintų r. savivaldybė paskelbė ekstremaliąją situaciją.

3. Ekologinės ekstremaliosios situacijos – aplinkos oro ir vandens užterštumas; dirvožemio, grunto užterštumas arba kitoks jam padarytas poveikis; tarša branduolinėmis ir (ar) radioaktyviosiomis medžiagomis ir naftos produktais.

Ekologinės ekstremaliosios situacijos – tai atmosferos sudėties ir savybių, sausumos būklės, hidrosferos būsenos pakitimai. Kilus šiems grėsmėms gali nukentėti gyventojai, gyvūnai, augalai, gali būti užterštas aplinkos oras, vanduo ir dirvožemis.

2001 m. lapkritį, kraunant naftą Būtingės terminale, dėl sudėtingų oro sąlygų trūko povandeninis naftos pylimo vamzdis, į jūrą išsiliejo 59 t naftos.

2009 m. kovą Rokiškio r., Juodupės sen., Sodelių kaimo teritorijoje, trūkus prie AB „Mažeikių nafta“ naftotiekių nelegaliai prijungtai ir į Obelių kaimą nuvestai žarnai, 3 ha plote išsiliejo dyzelinas. Po kelių dienų buvo pralaužta pastatyta užtvara (4 m plote) ir vanduo su teršalais pajudėjo Vyžuonos upelio link. Į pagalbą iškvietos Panevėžio apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos pajėgos ant Vyžuonos upelio statė apsauginius bonus ir rinko teršalus. Kovo 31 d. Juodupės sen. paskelbta ekstremalioji situacija (atšaukta 2009-04-27).

2010 m. gruodžio 28 d. (Juodupės sen., Rokiškio saviv., Bryzgių k.) dėl naftos produktotiekių Ilgstė–Biržai–Ventspilis avarijos į aplinką pateko ir maždaug 70 arų plote išsiliejo, apytikriais duomenimis, per 3000 m³ dyzelinio kuro. Paskelbta ekstremalioji situacija. Mobiliais siurbliais ir kita technika dyzelinas buvo renkamas į talpyklas ir vežamas į Rokiškio geležinkelio stotį. Apie išsiliejimo vietą įrengtas pylimas, teršalams įrengti nutekamojo vandens sifonai. Tuo pat metu užterštas gruntas ir sniegas buvo renkamas (surinkta taip pat apie 3000 m³) ir vežamas į Biržus. Ekstremalioji situacija atšaukta 2011 m. sausio 13 d.

4. Socialinės ekstremaliosios situacijos – masinės riaušės ir neramumai, blokados, provokacijos, diversijos, teroro aktai, taip pat kariniai veiksmai Lietuvos Respublikos ar kaimyninės valstybės teritorijoje;

Socialinės ekstremaliosios situacijos ypatingos tuo, kad kyla dėl žmonių tarpusavio santykių ir visiškai priklauso nuo žmogaus, nes beveik visos jos planuojamos sąmoningai.

2009 m. sausio 16–17 d. neramumai prie Lietuvos Respublikos Seimo rūmų. Tai buvo pirmas kartas šalyje, kai taikus mitingas, prasidėjęs Vilniuje sausio 16 d., 12 val. prie Seimo rūmų, peraugo į chuliganiškas riaušes: jau po 15 minučių grupė agresyviai nusiteikusių piliečių bandė patekti į rūmus, vėliau jie pradėjo mėtyti kiaušinius, akmenis, kitus daiktus į Seimo langus ir į

pareigūnus, užtikrinančius viešąją tvarką. Kilus pavojui dalyvių ir pareigūnų saugumui buvo panaudotos viešojo saugumo pajėgos.

5. Kiti ekstremalieji įvykiai – žmonių sveikatos sutrikimai, panika, traumos, mirties atvejai dėl užsikrėtimo, apsinuodijimo ar fizinio poveikio, gaisro keliamas pavojus, užsidegimo ar degimo grėsmė, pavojingas radinys, pavojus sunaikinti kultūros vertybę arba kultūros vertybės sunaikinimas; įvykis, keliantis pavojų saugomiems asmenims, saugomam objektui, Lietuvos Respublikos vadovybės rezidencijoms; kitas įvykis, dėl kurio gali susidaryti arba susidaro ekstremalioji situacija.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, siekdama išvengti pavojingų ir ypač pavojingų užkrečiamųjų ligų plitimo, kurį kėlė susikaupusios ir netvarkomos medicininės atliekos šalyje, 2011 m. gegužės 9 d. paskelbė valstybės lygio ekstremaliąją situaciją.

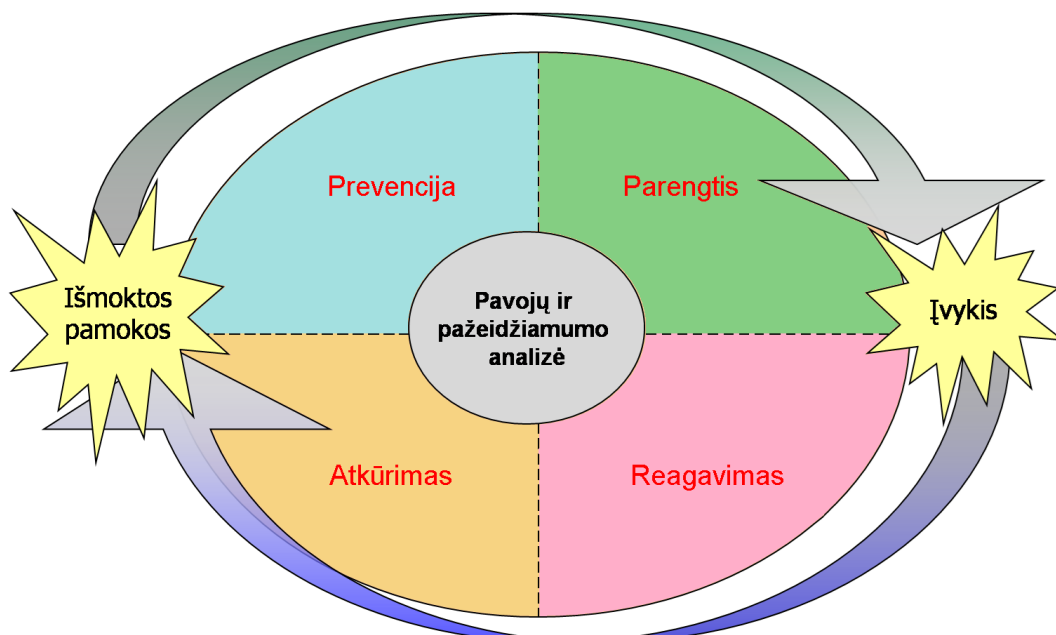
Civilinės saugos sistemos samprata, keliami tikslai ir uždaviniai

Valstybės pareiga – prognozuoti grėsmes, jas įvertinti, pasirengti įveikti, joms pasireiškus likviduoti ir šalinti padarinius. Šiems uždaviniams vykdyti kiekvienoje šalyje veikia tam tikslui sukurtos struktūros bei procedūros. Europos šalyse joms apibrėžti dažnai vartojami terminai „civilinė sauga“, „parengtis“, „ekstremaliųjų situacijų valdymas“ ir pan. JAV dažniausiai vartojamas terminas „križių valdymas“. Lietuvoje įteisintas oficialus terminas „civilinė sauga“, tačiau, kai kalbama apie konkretaus įvykio ar ekstremaliosios situacijos valdymą, vartojama sąvoka „ekstremaliosios situacijos valdymas“. Ši sąvoka kiek siauresnė už „civilinės saugos“ sąvoką ir apima įvykio ar ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir padarinių šalinimo veiksmus.

Atkreiptinas dėmesys, kad Civilinės saugos įstatyme vartojamas terminas „ekstremaliųjų situacijų prevencija“ (angl. *prevention*), palyginti su „ekstremaliosios situacijos rizikos mažinimas“ (angl. *mitigation*), yra per siauras, nes neapima grėsmių stebėsenos ir prognozavimo, todėl paveiksle išskirtas terminas „Pavojų ir pažeidžiamumo analizė“, kuris yra visų keturių civilinės saugos veiklos etapų organizavimo pagrindas. Remiantis pavojų ir pažeidžiamumo analizės rezultatais prognozuojamos ekstremaliosios situacijos ir numatomos prevencinės priemonės, materialiniai resursai, pajėgos ir priemonės.

Civilinė sauga – veikla, apimanti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų ir gyventojų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, veiksmus joms gresiant ar susidarius, ekstremaliųjų situacijų likvidavimą ir jų padarinių šalinimą.

Civilinė sauga apima daug įvairių veiklos sričių, svarbiausi yra keturi etapai. Kiekvienas etapas metodinėje priemonėje aprašomas labai nuodugniai, todėl čia apžvelgsime trumpai.

Pav. Civilinės saugos veiklos organizavimo etapai

Prevenција nuo kitų civilinės saugos veiklos krypčių skiriasi tuo, kad dėmesys sutelkiamas į aplinką, kurioje egzistuoja grėsmės. Ją siekiama taip paveikti, kad sumažėtų grėsmės tikimybė transformuotis į ekstremaliąjį įvykį ar ekstremaliąją situaciją. Per šį etapą vykdoma grėsmių stebėseną, ekstremaliųjų įvykių prognozavimas ir prevencija yra tarsi prognozės rezultatų realizavimas. Tinkamas šių priemonių vykdymas – efektyviausias būdas sumažinti galimą neigiamą ekstremaliųjų situacijų poveikį. Šis etapas yra gana sudėtingas ir labai svarbus, nes nuo jo veiklos kokybės priklauso visų etapų veiksmingumas.

Parengtis – tai kompleksiška civilinės saugos veiklos sritis, apimanti ministerijų ir kitų valstybės institucijų ir įstaigų, savivaldybių institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų ir kitų įstaigų, civilinės saugos pajėgų bei gyventojų galimybes ir gebėjimus veikti susidarius ekstremaliosioms situacijoms. Parengtis apima ekstremaliųjų situacijų valdymo planų ir procedūrų kūrimą, įrangos, technikos ir kitų materialinių išteklių rezervo kaupimą, civilinės saugos pajėgų veiklos aprūpinimą, ryšių, informacijos valdymo ir koordinavimo procesų sureguliuojimą, personalo rengimą, pratybas, visuomenės mokymą ir švietimą. Parengčiai užtikrinti būtini ministerijų ir kitų valstybės institucijų ir įstaigų, savivaldybių institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų ir kitų įstaigų organizaciniai, teisiniai, materialiniai, finansiniai ir personalo pajėgumai.

Kai konkrečioje vietoje yra didelė ekstremaliojo įvykio rizika, parengties etape pradedami vykdyti tam tikri suplanuoti veiksmai, taikomos tokios priemonės kaip perspėjimas, evakavimas ir kt., sutelkiamos ekstremaliųjų situacijų valdymo planuose numatytos materialinės priemonės, aktyvinami civilinės saugos valdymo organai: ekstremaliųjų situacijų komisija, ekstremaliųjų situacijų operacijų centras, telkiamos civilinės saugos pajėgos.

Koks esminis skirtumas tarp prevencijos ir parengties? Prevencija leidžia sumažinti ekstremaliosios situacijos tikimybę, parengtis – sušvelninti padarinius.

Reagavimas – veiksmai, atliekami esant įvykio, ekstremaliojo įvykio, ekstremaliosios situacijos poveikiui arba iš karto jam pasireiškus. Tai – paieškos ir gelbėjimo darbai, medicininės pagalbos teikimas ir kt. Šiame etape pradedama vykdyti ekstremaliųjų situacijų valdymo planuose aprašyti veiksmai, vykdomų priemonių tikslas – lokalizuoti ekstremaliąjį įvykį ir sumažinti jo poveikį žmonėms, turtui ir aplinkai.

Būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimas (atstatymas) – veikla, vykdoma pasibaigus reagavimo veiksams, kai atstatomi pastatai, atkuriamos komunikacijos, pažeista infrastruktūra ir kt. Visos civilinės saugos priemonės naudojamos ekstremaliosios situacijos padarytiems nuostoliams pašalinti, padėčiai stabilizuoti ir grįžti į normalią (įprastą) padėtį.

Civilinės saugos veiklos etapai yra glaudžiai susiję, nes tai, kas buvo atlikta ankstesniame etape, daro įtaką tolesnei veiklos stadijai ir ratu vyksta iki pirmos fazės – prevencijos. Šiuose civilinės saugos veiklos organizavimo etapuose būtina įvertinti pastebėtus trūkumus – tai reiškia nustatyti vertę išmoktų pamokų, kurios labai svarbios tobulinant civilinės saugos organizavimo procesą.

Civilinės saugos sistemos subjektų kompetencija civilinės saugos srityje

Kintanti rizikų, ekstremaliųjų situacijų prigimtis ir nenuspėjamos grėsmės reikalauja labai lanksčios ir efektyvios civilinės saugos sistemos, gebančios greitai reaguoti į kintančias aplinkybes. Atsižvelgiant į tai, nuo 2010 m. sausio 1 d. Lietuvoje įteisinta nauja civilinės saugos sistema. Joje, kaip ir daugelyje Europos valstybių, veikia tiek gyventojai, tiek ūkio subjektai, tiek savivaldybės ir, žinoma, valstybės institucijos ir įstaigos. Ekstremaliųjų situacijų valdymas nustatytas dviejų lygių – valstybės ir savivaldybių. Tai leidžia normaliomis sąlygomis efektyviai ir kokybiškai atlikti ekstremaliųjų situacijų rizikos analizę bei prevenciją, kartu užtikrinti, kad ekstremaliųjų situacijų valdymas vyktų laiku ir būtų veiksmingas.

Civilinės saugos sistemą sudaro šie subjektai: Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė), Vyriausybės ekstremaliųjų situacijų komisija (toliau – Vyriausybės ESK), Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas) ir jam pavaldžios įstaigos, ministerijos ir kitos valstybės institucijos ir įstaigos, savivaldybių ekstremaliųjų

situacijų komisijos, savivaldybių institucijos ir įstaigos, ūkio subjektai, kitos įstaigos, ekstremaliųjų situacijų operacijų centrai, civilinės saugos sistemos pajėgos.

Šiuos subjektus jungia pagrindinis tikslas – užtikrinti visų civilinės saugos sistemos subjektų nuoseklią veiklą ekstremaliųjų situacijų prevencijos, rizikos mažinimo, pasirengimo, reagavimo ir būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo srityse.

Funkcionuojanti civilinės saugos sistema nėra kokia nors civilinei saugai užtikrinti specialiai sukurta struktūra ar institucija. Civilinės saugos sistema – tai visos Lietuvoje veikiančios institucijos, kurios, vadovaudamosi valdymo ir veikimo principais (ekstremaliųjų situacijų prevencijos, saugumo ir paramos, teritoriniu, informavimo, perspėjimo ir pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms, veiklos diferencijavimo, nuolatinės parengties, viešumo, visuotinio privalumo, sąveikos, racionalumo ir efektyvumo), garantuoja civilinei saugos sistemai keliamų tikslų ir uždavinių įgyvendinimą. Populiariai tariant, civilinė sauga – tai tam tikras nustatytas organizacinis mechanizmas, nurodantis, kaip visiems bendrai prognozuoti, užkardyti, ruoštis ir veikti nelaimių atvejais.

Civilinė sauga organizuojama visoje valstybėje ir apima visus piliečius bei užsieniečius, laikinai esančius Lietuvos Respublikos teritorijoje, todėl civilinės saugos teisiniai santykiai yra reguliuojami įstatymu.

Civilinės saugos organizavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas, kuris nustato civilinės saugos sistemos organizavimo ir veikimo teisinius ir organizacinius pagrindus, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų kompetenciją, kitų įstaigų, ūkio subjektų, gyventojų teises ir pareigas civilinės saugos srityje (valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų ir gyventojų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, veiksmus joms gresiant ar susidarius, ekstremaliųjų situacijų likvidavimą ir jų padarinių šalinimą, ekstremaliųjų situacijų valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų parengties organizavimo principus), apibrėžia Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir savivaldybių ekstremaliųjų situacijų komisijų kompetenciją, nustato civilinės saugos sistemos parengties lygius ir jų paskelbimo tvarką, tarptautinio bendradarbiavimo civilinės saugos srityje ir tarptautinės pagalbos teikimo principus.

Civilinės saugos sistemos tikslai – susidarius ekstremaliosioms situacijoms, suteikti valstybės institucijoms, ūkio subjektams ir gyventojams sąlygas pereiti iš įprastų gyvenimo (darbo) sąlygų į ekstremalias, patiriant kuo mažiau nuostolių, išlaikyti rimtį, išsaugoti gyventojų gyvybę, sveikatą, turtą, apsaugoti aplinką nuo ekstremaliosios situacijos pavojingo poveikio. Turi būti garantuojamas optimalus valstybės, savivaldybių ir ūkio subjektų išteklių naudojimas gyventojų saugumui užtikrinti, šalies ūkio gyvybingumui palaikyti, valstybės ir savivaldybės institucijų veiklai atkurti, ekstremaliųjų situacijų židiniams lokalizuoti ir jų padariniams šalinti. Kad visuomenė palankiau priimtų institucijų vykdomus veiksmus ekstremaliųjų situacijų metu, reikia rengti visuomenę praktiniams veiksams, skatinti visuomenės iniciatyvą šiose srityse ir stiprinti pasitikėjimą civilinės saugos sistemos veikla.

Civilinės saugos sistemos subjektų funkcijų įvairovė, **dviejų lygių (valstybės ir savivaldybės)** ekstremaliųjų situacijų valdymo struktūra, veiklos sąlygų specifika reikalauja ypatingo personalo pasirengimo, užtikrinančio darbuotojų gebėjimą efektyviai ir operatyviai vykdyti užduotis ypatingomis sąlygomis, veikiant įvairiems (žmogiškiesiems, organizaciniams ir kt.) veiksniams. Todėl, rengiantis galimiems ekstremaliesiems įvykiams ar situacijoms, juos prognozuojant, taip pat ruošiantis galimų ekstremaliųjų įvykių prevencijai, ypatingą reikšmę turi specialistų kompetencija ir gebėjimai. Nuo jų teisingų prognozių, situacijos vertinimo, konkrečių planų parengimo, padėties kontrolės jiems priskirtuose objektuose tiesiogiai priklauso galimų ekstremaliųjų įvykių prevencija, vadovų sprendimai ir adekvatūs veiksmai ekstremaliųjų įvykių metu. Nuo šių veiksmų operatyvumo, konkretumo ir aiškumo priklauso įvairių nelaimių prevencija, o įvykus nelaimėms – padarinių masto sumažinimas iki minimumo.

Pabrėžtina, kad gerinant civilinės saugos veiklą labai svarbi yra ir pačių gyventojų reikšmė. Reikia kuo daugiau kelti gyventojų sąmoningumo lygį, skatinti suinteresuotumą, siekti, kad patys gyventojai labiau rūpintųsi savo saugumu, pvz., draustų savo gyvybę, turtą ir pan. Todėl visą dėmesį būtina skirti gyventojų švietimui, civilinės saugos mokymui, prevencinių priemonių planavimui ir jų įgyvendinimui.

Lietuva, tapusi Europos Sąjungos ir NATO visaverte nare, susidūrė su naujais iššūkiais civilinės saugos organizavimo srityje. Nors civilinė sauga yra išimtinė Europos Sąjungos šalių narių kompetencija, vis daugiau gerosios patirties pavyzdžių ir bendrųjų rekomendacijų yra integruojama į šiuolaikinę Lietuvos civilinės saugos sistemą.

Pastaruoju metu pabrėžiama būtinybė Europos Sąjungos šalyse plėtoti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą civilinės saugos srityje. Negalima ūkio subjektų dalyvavimą apriboti formaliu teisės aktų reikalavimų vykdymu. Reikia kuo plačiau telkti privataus sektoriaus priemones siekiant užtikrinti visuomenės saugumą ir įgyvendinti civilinės saugos sistemai keliamus uždavinius. Būtina nustatyti ir problemas, kurios gali trukdyti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo civilinės saugos srityje pažangai ir jas spręsti organizuojant susitikimus, seminarus, kitus renginius, rengiant naujus teisės aktus ar inicijuojant galiojančių teisės aktų pakeitimus, taip pat svarbu išanalizuoti civilinę saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose ūkio subjektams nustatytas funkcijas ir parengti apibendrinamuosius leidinius ir medžiagą, kurie padėtų ūkio subjektų vadovams kuo mažiausiomis sąnaudomis užtikrinti jiems pavestų funkcijų civilinės saugos srityje įgyvendinimą. Diskutuotina ir galimybė inicijuoti teisės aktų dėl mokesčių lengvatų taikymo ūkio subjektams, sudarantiems sutartis su savivaldybių administracijų direktoriais dėl savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane nurodytų užduočių vykdymo, pakeitimus.

II. SKYRIUS. EKSTREMALIŪJŲ SITUACIJŲ PREVENCIJA

Ekstremaliųjų situacijų prevencijos samprata

Vienas iš civilinės saugos veiklos etapų – prevencija. Tai tęstinė veikla, glaudžiai susijusi su kiekviena iš ekstremaliųjų situacijų valdymo fazių.

Ekstremaliųjų situacijų prevencija – kryptingai vykdoma pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms priemonių visuma, kad būtų išvengta ekstremaliųjų situacijų arba mažėtų jų galimybė, o susidarius ekstremaliajai situacijai būtų kuo mažiau pakenkta gyventojams, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų veiklai, turtui ir aplinkai.

Prevencijos veikla turėtų apimti teisės aktų rengimą, jų tikslinimo inicijavimą, programų ir projektų rengimą, priemonių planavimą ir įgyvendinimą.

Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planavimas

Bet kokios grėsmės atsiradimas ar įvykęs įvykis, susidariusi ekstremalioji situacija turi paskatinti planuoti prevencines priemones.

Nesunku suvokti, kodėl reikia pasirengti ekstremaliosioms situacijoms, bet prevencinei veiklai dar skiriama per mažai dėmesio, nes dažniausia lemia lėšų trūkumas ir pavojų bei grėsmių netinkamas vertinimas, kuris, įvykus nelaimėi, atneša milžiniškų nuostolių. Yra apskaičiuota, kad kiekvienas JAV doleris, išleistas prevencinėms priemonėms, sutaupo bent tris dolerius, skirtus atkūrimo (atstatymo) priemonėms. Tarptautinė Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusmėnulio draugijų federacija apskaičiavo, kad, jei visame pasaulyje 1990 m. į prevencines priemones būtų investuota 40 milijardų JAV dolerių, būtų išvengta 280 milijardų JAV dolerių ekonominių nuostolių, patirtų įvairių nelaimių metu. Pasaulio bankas nustatė, kad vienas procentas išlaidų, investuotas į prevencines priemones (pastatų stiprinimą, infrastruktūros atnaujinimą ir pan.), gali vidutiniškai trečdaliu sumažinti uraganų sukeltus nuostolius. Jei dėmesį koncentruosime į prevencines priemones, mažiau lėšų teks skirti ne tik parengčiai, reagavimui, bet ir atkūrimui (atstatymui). Lėšos neturėtų būti dėmesio centre, kai kalbama apie prevenciją, reikėtų ieškoti įvairių alternatyvų, pvz.:

- sumažinti ir (ar) pašalinti riziką. Priešgaisrinių saugos sistemų įrengimas visuomeninės paskirties pastatuose – viena iš pagrindinių priešgaisrinių prevencinių priemonių. Kai priimant naujus pastatus siekiama nustatyti, ar statinys atitinka teisės aktų reikalavimus, tai yra prevencinė priemonė, kuri gali užkirsti kelią milžiniškai ekstremaliajai situacijai, gaisrui ar pastato griūčiai;

- riboti galimą pavojaus zoną. Transporto priemonių, pervežančių pavojingąsias medžiagas, judėjimo ribojimas. Pavojingų objektų statybų ribojimai, taip pat statybų ribojimas pavojingose zonose ir kt.;

- informuoti visuomenę.

Prevencinės priemonės gali būti šios (1 pav.):

Organizacinės ir teisinės. Priimti įstatymus, įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus, normas, nuostatus, reglamentuojančius statybos darbus, žemės naudojimą, teritorijų planavimą, civilinę ir priešgaisrinę saugą ir kitas sritis, – dar nepakanka. Atsakingos institucijos, privalančios šiuos įstatymus įgyvendinti, turi suvokti įstatymų svarbą ir jų laikytis.

Inžinierinės ir techninės. Priemonės, kuriomis galima padidinti pastatų atsparumą galimiems ekstremaliesiems įvykiams (stipriems vėjams, potvyniams, žemės drebėjimams) ir kurias taikant galima išvengti arba sumažinti pavojų (automatinės gaisro aptikimo sistemos, pylimai, dambos, užtvankos). Pastatų, žemės ūkio statinių, infrastruktūros ir kitų statinių projektavimas ir statyba gali būti pagerinti įvairiais būdais. Projektavimo standartai, reikalavimai statybos darbams, techninės eksploatacijos sąlygos yra svarbūs inžinierinio projektavimo komponentai.

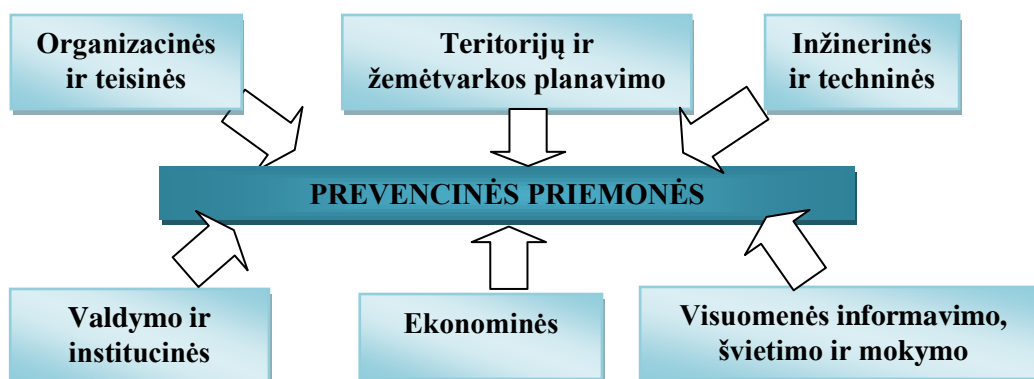
Teritorijų ir žemėtvarkos planavimo. Dauguma pavojų ir jų galimas poveikis slypi tam tikrose teritorijose: potvyniai veikia upių deltas ir kitas paprastai užliejamas vietas, žemės nuošliaužos stūmia stačius šlaitus ir nuokalnes ir t. t. Nelaimių poveikis susilpnės, jeigu tokiose vietose bus įmanoma išvengti gyvenviečių arba svarbių pastatų statybų. Teritorijų planavimo dokumentuose planuojant žemės naudojimą pavojingi pramonės objektai turi būti atskiriami nuo didelių gyvenamųjų centrų.

Ekonominės. Paskolos, mokesčiai, mokesčių nuolaidos ir baudos yra tos priemonės, kurios padeda žmonėms apsispręsti, kaip sumažinti su nelaimėmis susijusią riziką. Svarbiausia ekonominė apsauga – draudimas.

Valdymo ir institucinės. Administracinės ir organizacinės padarinių švelninimo priemonės apima kontrolės procedūras ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pastangas įgyvendinti prevencijos planus (programas) ir kt.

Visuomenės informavimo, švietimo ir mokymo. Šių priemonių planavimas turi būti sukoncentruotas į tai, kad žmonės būtų gerai susipažinę su galimais pavojais, pasirengę kiek įmanoma apsaugoti patys ir visiškai palaikytų jiems apsaugoti skirtas priemones. Visuomenės sąmoningumas gali būti keliamas įvairiais būdais: daugelio dėmesį atkreipiančiomis akcijomis, kai pasitelkiama žiniasklaida, naudojami lankstinukai, plakatai, ir mokymu. Kiekvienas žmogus, gyvenantis pavojingoje vietovėje, privalo suvokti, kad nelaimės, ekstremalieji įvykiai, ekstremaliosios situacijos yra jo gyvenimo dalis.

Viešas ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių svarstymas leidžia gyventojams susipažinti su savivaldybės vykdomomis prevencinėmis priemonėmis ir dalyvauti planuojant šias priemones.

1 pav. Prevencinių priemonių klasifikavimo schema

Savivaldybės institucijų planuojamos prevencinės priemonės turi būti orientuotos gyventojų saugumui stiprinti ir kartu susietos su kitomis vykdomomis prevencinėmis programomis bei planais.

Galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizė

Kasdienėje kalboje sąvokos „pavojus“ ir „rizika“ dažnai sutapatamos. Teisės aktuose jos apibrėžiamos taip:

Pavojus – galimų įvykių, ekstremaliųjų įvykių, ekstremaliųjų situacijų keliama grėsmė gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui ir (arba) aplinkai.

Rizika – neigiamo poveikio tikimybė per tam tikrą laiką arba tam tikromis aplinkybėmis.

Galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizika – tai galinčio įvykti nelaimingo atsitikimo tikimybė ir jos galimas poveikis žmogui, gamtai ir materialinėms vertybėms (nuosavybei).

Galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizė (toliau – rizikos analizė) yra pirmas žingsnis ekstremaliųjų situacijų valdymo planavimo procese, padedantis išsiaiškinti, kokie pavojai kelia didžiausią riziką, yra labiausiai tikėtini ir galintys sukelti didžiausių neigiamų padarinių. Ši veikla vėliau leidžia numatyti prevencines priemones rengiantis įveikti didelę ar labai didelę riziką keliančius pavojus ir (arba) suplanuoti veiksmus jiems kilus.

Rizikos analizės, ekstremaliųjų situacijų **rizikos lygio** ir jos priimtinumo nustatymo tvarka reglamentuota metodinėse rekomendacijose (Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2011 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. 1-189 „Dėl Galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizės atlikimo rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr.70-3360).

Rizikos analizės tikslas – nustatyti galimus pavojus, įvertinti ekstremaliųjų situacijų rizikos lygį ir numatyti rizikos valdymo priemones: sumažinti galimų pavojų kilimo tikimybę, galimus padarinius ir pagerinti didelės rizikos ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo galimybes. Atliekant rizikos analizę, turi būti išnagrinėti rizikos objektai, rizikos veiksniai, pažeidžiami objektai ir įvertinta ekstremaliosios situacijos, susijusios su šiais veiksniais, tikimybė, padariniai žmogui, gamtai ir materialinėms vertybėms (nuosavybei).

Rizikos analizė turėtų nustatyti:

- rizikos objektus, kuriuose gali įvykti ekstremalioji situacija;
- pavojingus veiksnius (rizikos šaltinius) rizikos objektuose;
- ekstremaliosios situacijos pobūdį;
- galimus pažeidžiamus objektus;
- ekstremaliosios situacijos padarinius;
- ekstremaliosios situacijos tikimybę (apytikrę);
- veiksnius, didinančius riziką.

Rizikos analizė turi atsakyti į tris klausimus: **Kas gali atsitikti? Kokia tikimybė? Kokie padariniai?**

Atliekant rizikos analizę, svarbu išmanyti ir mokėti taikyti įvairius informacijos šaltinius: metodikas; žemėlapius ir kitą informacinę medžiagą apie kelius, geležinkelius, oro ir jūrų uostus, gyvenamuosius pastatus, parduotuves, sandėlius, degalines, pramonės objektus, elektros perdavimo linijas, vandentiekio ir šilumos tinklus, nutekamojo vandens vamzdinius, vandenvietes, gruntinius ir paviršinius vandenį, dujotiekius ir naftotiekius, saugyklas (rezervuarus), žemdirbystės plotus, strateginį planavimą toje teritorijoje, saugomas gamtos ir kultūros vertybes, teritorijas, kuriose tikėtinos ekstremaliosios situacijos (potvyniai, erozijos, įgriuvos ir kt.), įmonės ir organizacijas, esamas ir vykdančias ūkinę veiklą nagrinėjamoje teritorijoje; pavojingųjų medžiagų, naudojamų ūkio subjekte, sąrašą, duomenis apie pavojingųjų medžiagų transportavimą, eismą keliuose, taip pat kito transporto (geležinkelio, vandens, oro) intensyvumą; duomenis apie nelaimingus atsitikimus ir jų statistiką; informaciją apie žmonių skaičių (gyventojus ir darbuotojus) ir kt.

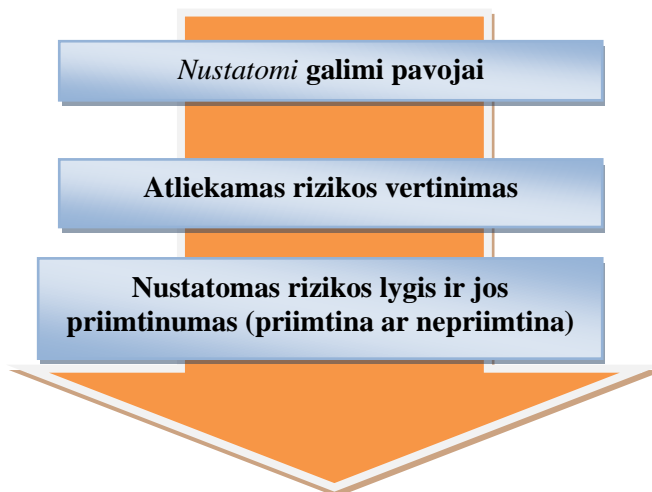
Rizikos analizė yra prognozavimo metodas, kurį taikant paprastai naudojami praeities duomenys, prielaidos ir ekspertų nuomonės, todėl visada tikėtinas tam tikras netikslumo laipsnis.

Rizikos analizę teisės aktų nustatyta tvarka turi atlikti:

- ūkio subjektai ir įstaigos;
- savivaldybės;
- ministerijos ir kitos valstybės institucijos ir įstaigos.

Siekiant, kad ši veikla būtų veiksminga, turi dalyvauti įvairių sričių specialistai. Todėl siūloma sudaryti darbo grupę iš savivaldybės institucijų, įstaigų ir ūkio subjektų atstovų, kuri rengtų ne tik galimų pavojų ir rizikos analizę, bet ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planą. Ūkio subjektų ir įstaigų atstovai, dalyvaudami darbo grupės veikloje, įgis naujų žinių, patirties ir galės jomis pasinaudoti atlikdami ūkio subjekto, įstaigos ar institucijos rizikos analizę. Rengiant rizikos analizę turėtų dalyvauti ir visuomenės atstovai: darbo grupės posėdžiuose jie galėtų teikti pasiūlymus. Be to, rizikos analizė suteiks daugiau žinių ekstremaliųjų situacijų valdymo sprendimus priimantiems asmenims – savivaldybių administracijų, ūkio subjektų ir įstaigų, ministerijų, kitų valstybės institucijų ir įstaigų vadovams, civilinės saugos sistemos pajėgų atstovams.

Rizikos analizė susideda iš keleto etapų (žr. 2 pav. Rizikos analizės etapai2 pav.):

2 pav. Rizikos analizės etapai

Pirmas etapas. Galimų pavojų nustatymas

Šiame etape galimi pavojai nustatomi remiantis moksliniais, statistiniais, istoriniais duomenimis, specialistų ir ekspertų vertinimais, Lietuvos ir kitų šalių patirtimi, analizuojamos aplinkos apžiūra, įvykių modeliavimu, taip pat Ekstremalių įvykių kriterijais (Žin., 2006, Nr. 29-1004; 2009, Nr. 153-6928).

Ūkio subjektas, kita įstaiga pirmiausia nustato visus galimus gamtinius ir žmogaus veiklos sukeltus (techniniai, ekologiniai ir socialiniai) pavojus, kurie gali kilti dėl:

- ✓ geografinės padėties;
- ✓ atliekamų technologinių procesų ar gedimų;
- ✓ darbuotojo klaidos (žmogiškasis veiksnys);
- ✓ pastato (-ų) projektavimo, konstrukcijų ar įrenginių (fizinis veiksnys).

Toliau nustatomi pavojai, galintys kilti už ūkio subjekto, kitos įstaigos ribų ir turėti padarinių (poveikį) gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai, ūkio subjekto, kitos įstaigos veiklos tęstinumui ir sukelti savivaldybės lygio ekstremaliają situaciją.

Nustatyti galimi pavojai surašomi į 1 lentelę, nurodoma jų padarinių (poveikio) zona, galimas išplitimas, esant galimybei, pateikiamos jų kilimo priežastys (kodėl ir kaip jie gali kilti) ir pradedamos pildyti 15 lentelės 1 ir 2 skiltys.

1 lentelė. Nustatytų galimų pavojų (ūkio subjekte, kitoje įstaigoje) apibūdinimas

Eil. Nr.	Nustatytas galimas pavojus	Nustatyto galimo pavojaus padarinių (poveikio) zona ir galimas pavojaus išplitimas (nurodyti konkrečias ūkio subjekto, kitos įstaigos teritorijos vietas)	Galimo pavojaus kilimo priežastys
1.	Galimi gamtiniai pavojai:		
	Uraganas	Įstaigos pastatai, teritorija	Atsiradus skirtumui tarp dviejų oro masių slėgio
	Kiti pavojai		
2.	Žmogaus veiklos sukelti pavojai:		
2.1.	<i>Pavojai, galintys kilti ūkio subjekte, kitoje įstaigoje</i>		
	Elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	Įstaigos teritorija, atskiri pastatai	Žmogiškasis veiksnys, įrangos gedimas, tinklo perkrova ir kt. techninis įvykis
	Cheminė avarija	Įstaigos teritorija ir teritorija aplink įstaigą	Techninis įvykis, žmogiškasis veiksnys, teroro aktas, diversija
	Kiti pavojai		
2.2.	<i>Pavojai, galintys kilti už ūkio subjekto, kitos įstaigos ribų</i>		
	Cheminė avarija (kaimyninis objektas)	Įstaigos teritorija	Techninis įvykis, teroro aktas, diversija
	Elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	Įstaigos teritorija	Avarija elektros tinkluose, meteorologiniai reiškiniai, teroro aktas, diversija
	Kiti pavojai		

Savivaldybė, atlikdama rizikos analizę, nustato visus galimus gamtinius ir žmogaus veiklos sukeltus (techniniai, ekologiniai ir socialiniai) pavojus (žr. 3 pav.), kurie gali kilti savivaldybės teritorijoje ir už jos ribų, turėti padarinių (poveikį) atskiroms savivaldybės vietovėms ir (ar) visai savivaldybės teritorijai: gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai, būtinausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms ir sukelti savivaldybės ar valstybės lygio ekstremaliąją situaciją.

Nustatyti galimi pavojai surašomi į 2 lentelę, nurodoma jų padarinių (poveikio) zona, galimas išplitimas, esant galimybei, pateikiamos jų kilimo priežastys (kodėl ir kaip jie gali kilti) ir pradedamos pildyti 15 lentelės 1 ir 2 skiltys.

2 lentelė. Nustatytų galimų pavojų (savivaldybėje) apibūdinimas

Eil. Nr.	Nustatytas galimas pavojus	Nustatyto galimo pavojaus padarinių (poveikio) zona ir galimas pavojaus išplitimas (nurodyti konkrečias savivaldybės gyvenamąsias vietas)	Galimo pavojaus kilimo priežastys
1.	Galimi gamtiniai pavojai:		
	Pūga	Visa savivaldybės teritorija	Susidarius puriai sniego dangai ir sustiprėjus vėjui daugiau kaip 10 m/s
	Uraganas	Visa savivaldybės teritorija	Atsiradus skirtumui tarp dviejų oro masių slėgio
	Kiti pavojai		
2.	Žmogaus veiklos sukelti pavojai:		
	Cheminė avarija UAB „(...)“	Objektai, naudojantys pavojingąsias medžiagas (200–300 m), šiaurinė miesto (savivaldybės) dalis	Technologinė avarija, gaisras, sprogimas, pastato griūtys, diversija, transporto avarija, vėjas, žmogiškasis veiksnys
	Cheminė avarija UAB „(...)“	300 m spindulys gyvenamajame mikrorajone (...)	
	Elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	Visa savivaldybės teritorija	Techninė avarija, gaisras, meteorologiniai reiškiniai, terorizmas, diversija, žmogiškasis veiksnys
	Kiti pavojai		

Siekiant nustatyti žmogaus veiklos sukeltus galimus pavojus, nustatomi savivaldybės teritorijoje esantys rizikos objektai, t. y. potencialiai pavojingi objektai (pvz., valstybinės reikšmės objektai, pavojingieji objektai, ūkio subjektai ir pan.), kuriuose galimi:

- ✓ gaisras, sprogimas;
- ✓ gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui ar aplinkai grėsmę keliantis pavojingųjų medžiagų išsiliejimas;
- ✓ avarijos ar gedimai, galintys neigiamai paveikti savivaldybės gyventojų būtiniausias gyvenimo sąlygas (pvz., šilumos tiekimo nutraukimas šildymo sezono metu, elektros, dujų, geriamojo vandens tiekimo nutraukimas, kitų komunalinių paslaugų tiekimo sutrikimas ir pan.).

Nustačius galimus pavojus ir rizikos objektus, sudaromas savivaldybės rizikos žemėlapis: nustatyti rizikos objektai savivaldybės teritoriniame žemėlapyje pažymimi keliamo pavojaus pobūdį nurodančiais sutartiniais ženklais. Esant galimybei, pažymima kiekvieno rizikos objekto rizikos zona – teritorija, esanti aplink rizikos objektą, kuri gali būti paveikta objekte įvykus įvykiui.

Galimi pavojai

Galimi gamtiniai pavojai:

1. Geologinis reiškinys (žemės drebėjimas, karstinis reiškinys, nuošliauža, sufozinis reiškinys)
2. Stichiniai meteorologiniai reiškiniai (maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus,

Žmogaus veiklos sukelti pavojai:

1. Įvykiai transportuojant pavojingąjį krovinį
2. Cheminė avarija
3. Radiacinė avarija
4. Naftos produktų išsiliejimas
5. Pramoninė avarija pavojingajame objekte

<p>kruša, smarkus snygis, pūga, lijundra, smarkus sudėtinis apšalas, speigas, tirštas rūkas, šalna aktyviosios augalų vegetacijos laikotarpiu, kaitra, sausra aktyviosios augalų vegetacijos laikotarpiu)</p> <p>3. Katastrofinis meteorologinis reiškiny (uraganas, labai smarkus lietus, labai smarkus snygis, labai smarki pūga, smarkus speigas)</p> <p>4. Stichinis hidrologinis reiškiny (stichinis vandens lygis (vandens lygio pakilimas ar nusekimas), stichinis potvynis)</p> <p>5. Katastrofinis hidrologinis reiškiny (katastrofinis vandens lygio pakilimas, katastrofinis potvynis)</p> <p>6. Pavojingos užkrečiamosios ligos</p> <p>7. Gyvūnų ligos</p> <p>8. Vabzdžių antplūdis</p> <p>9. Augalų ligos</p> <p>10. Žuvų dusimas, laukinių žvėrių ir paukščių badas</p>	<p>6. Hidrotechnikos statinių (įrenginių) avarijos ir (ar) gedimai</p> <p>7. Transporto avarijos (geležinkelio, oro, vandens, automobilių)</p> <p>8. Pastatų griuvimai</p> <p>9. Elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai</p> <p>10. Šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai</p> <p>11. Dujų tiekimo sutrikimas</p> <p>12. Vandens tiekimo sutrikimas</p> <p>13. Elektroninių ryšių teikimo sutrikimas ir (ar) gedimai</p> <p>14. Komunikacijų sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai</p> <p>15. Kuro resursų trūkumas ir (ar) stygius</p> <p>16. Pavojingas radinys</p> <p>17. Gaisrai</p> <p>18. Maisto tarša</p> <p>19. Oro tarša</p> <p>20. Vandens tarša</p> <p>21. Dirvožemio, grunto tarša</p> <p>22. Visuomenės neramumai, susibūrimai, riaušės</p> <p>23. Nusikaltimai, nusikalstami neramumai, gaujų siautėjimas</p> <p>24. Karinė ataka, maištas, sukilimas</p> <p>25. Masinis užsieniečių antplūdis</p> <p>26. Žmonių grobimas, įkaitų paėmimas</p> <p>27. Streikai</p> <p>28. Sabotažas, diversija</p> <p>29. Teroro išpuoliai.</p>
---	---

3 pav. Galimi pavojai

Antras etapas. Nustatytų galimų pavojų tikimybės vertinimas

Šiame etape analizuojama nustatytų galimų pavojų tikimybė ir galimi padariniai (poveikis). Kiekvieno nustatyto galimo pavojaus tikimybė (T) vertinama balais pagal pateiktus galimo pavojaus tikimybės įvertinimo kriterijus (3 lentelė). Galimo pavojaus tikimybės vertinimas balais įrašomas į 15 lentelės 4 skiltį.

3 lentelė. Galimo pavojaus tikimybės (T) įvertinimo kriterijai

Galimo pavojaus tikimybės (T) įvertinimas	Galimo pavojaus tikimybės lygis	Vertinimo balai
Gali įvykti dažniau negu kartą per metus	labai didelė tikimybė	5
Gali įvykti kartą per 1–10 metų	didelė tikimybė	4
Gali įvykti kartą per 10–50 metų	vidutinė tikimybė	3
Gali įvykti kartą per 50–100 metų	maža tikimybė	2
Gali įvykti rečiau negu kartą per 100 metų	labai maža tikimybė	1

Galimų pavojų padariniai ūkio subjekte, kitoje įstaigoje

Nustačius galimo pavojaus tikimybę (T), analizuojami jo padariniai (poveikis) (P) ūkio subjektui, kitai įstaigai:

- gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1);

- turtui ir aplinkai (P2);
- veiklos tęstinumui (P3).

Nustatomas galimas nukentėjusiųjų (žuvusiųjų, sužeistųjų, evakuotinių gyventojų) skaičius. Šie duomenys įrašomi į 4 lentelės 2 skiltį. Nustatomi ir 5 bei 6 lentelėse aprašomi:

- galimi padariniai (poveikis) turtui ir numatomi nuostoliai;
- galima aplinkos tarša, galimi padariniai (poveikis) aplinkai ir numatomi nuostoliai.

Įvertinami ir 7 lentelėje aprašomi galimi padariniai (poveikis) ūkio subjekto, kitos įstaigos veiklos tęstinumui, numatoma galimų padarinių (poveikio) trukmė.

4 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) gyventojų gyvybei ir sveikatai

Nustatytas galimas pavojus	Galinių nukentėti gyventojų skaičius (žuvusiųjų ir (ar) sužeistųjų, ir (ar) evakuotinių gyventojų)
1	2
1. Galimi gamtiniai pavojai:	
Uraganas	Žuvusiųjų, sužeistųjų nėra ir (ar) darbuotojų evakuoti <i>neriekia</i>
Kiti pavojai	
2. Žmogaus veiklos sukelti pavojai:	
<i>2.1. Pavojai, galintys kilti ūkio subjekte, kitoje įstaigoje</i>	
Elektros energijos tiekimo nutraukimas	Žuvo 1–2 ir (ar) sužeista 1–2 darbuotojai. Evakuotinių darbuotojų skaičius
Kiti pavojai	
<i>2.2. Pavojai, galintys kilti už ūkio subjekto, kitos įstaigos ribų</i>	
Elektros energijos tiekimo nutraukimas	Žuvusiųjų ir (ar) sužeistųjų darbuotojų nėra, evakuoti darbuotojų <i>neriekia</i>
Kiti pavojai	

5 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) turtui

Nustatytas galimas pavojus	Galimi padariniai (poveikis) turtui	Numatomi nuostoliai, Lt
1. Galimi gamtiniai pavojai:		
Uraganas	Poveikis statiniams ir pastatams, infrastruktūrai, transporto veiklai ir kt.	
Kiti pavojai		
2. Žmogaus veiklos sukelti pavojai:		
<i>2.1. Pavojai, galintys kilti ūkio subjekte, kitoje įstaigoje</i>		
Elektros energijos tiekimo nutraukimas		
Kiti pavojai		
<i>2.2. Pavojai, galintys kilti už ūkio subjekto, kitos įstaigos ribų</i>		
Elektros energijos tiekimo nutraukimas		
Kiti pavojai		

6 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) aplinkai

Nustatytas galimas pavojus	Galima oro tarša	Galima paviršinio ir (ar) požeminio vandens tarša	Galima grunto tarša	Galimi padariniai (poveikis) gamtinei aplinkai	Numatomi nuostoliai, Lt

7 lentelė Galimų pavojų padariniai (poveikis) veiklos tęstinumui

Nustatytas galimas pavojus	Galimi padariniai (poveikis) veiklos tęstinumui	Galimų padarinių (poveikio) trukmė (valandomis arba paromis)

Kiekvieno galimo pavojaus padariniai (poveikis) (P1, P2, P3) įvertinami balais pagal 8 lentelėje pateiktus įvertinimo kriterijus. Balai surašomi į 15 lentelės 4, 5, 6 skiltis. Galimi padariniai (poveikis) turtui ir aplinkai vertinami balais, atsižvelgiant į 5 ir 6 lentelėse numatomus nuostolius (5 ir 6 lentelėse nurodyti nuostoliai sumuojami).

8 lentelė. Galimų padarinių (poveikio) (P) įvertinimo kriterijai

Galimų padarinių (poveikio) gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1) įvertinimas	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Žuvusiųjų, sužeistųjų nėra ir (ar) gyventojų evakuoti nereikia	nereikšmingas	1
Sužaloti 1–5 gyventojai ir (ar) iki 50 gyventojų evakuota	ribotas	2
Žuvo ne daugiau kaip 5 gyventojai ir (ar) sužalota nuo 5 iki 10 gyventojų, ir (ar) nuo 50 iki 100 gyventojų evakuota	didelis	3
Žuvo ne daugiau kaip 20 gyventojų ir (ar) nuo 10 iki 50 gyventojų sunkiai sužalota, ir (ar) nuo 100 iki 200 gyventojų evakuota	labai didelis	4
Žuvo daugiau nei 20 gyventojų ir (ar) sužalota daugiau nei 50 gyventojų, ir (ar) daugiau kaip 200 gyventojų evakuota	katastrofinis	5
Galimų padarinių (poveikio) turtui ir aplinkai (P2) įvertinimas	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – mažiau nei 5 proc. turto vertės	nereikšmingas	1
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – nuo 5 iki 10 proc. turto vertės	ribotas	2
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – nuo 10 iki 30 proc. turto vertės	didelis	3
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – nuo 30 iki 40 proc. turto vertės	labai didelis	4
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – daugiau kaip 40 proc. turto vertės	katastrofinis	5
Galimų padarinių (poveikio) veiklos tęstinumui (P3) įvertinimas	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Kai veikla sutrikdoma iki 6 valandų	nereikšmingas	1
Kai veikla sutrikdoma nuo 6 iki 24 valandų	ribotas	2
Kai veikla sutrikdoma nuo 1 iki 3 parų	didelis	3
Kai veikla sutrikdoma nuo 3 iki 30 parų	labai didelis	4
Kai veikla sutrikdoma daugiau kaip 30 parų	katastrofinis	5

9 lentelė. Galimų pavojų rizikos įvertinimas

Eil. Nr.	Galimas pavojus	Galimo pavojaus tikimybės (T) įvertinimas balais	Galimų padarinių (poveikio) (P) įvertinimas balais			Rizikos lygio (R) nustatymas		Bendras rizikos lygis (R) $R=R1+R2+R3$	
			Galimi padariniai (poveikis) gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1)	Galimi padariniai (poveikis) turtui ir aplinkai (P2)	Galimi padariniai (poveikis) veiklos tęstinumui (P3)	Galimo pavojaus rizikos gyventojų gyvybei ir sveikatai lygis (R1) $R1=TxP1$	Galimo pavojaus rizikos turtui ir aplinkai lygis (R2) $R2=TxP2$	Galimo pavojaus rizikos veiklos tęstinumui lygis (R3) $R3=TxP3$	
1.	Uraganas	3	3	4	4	9 didelis	12 didelis	12 didelis	33

Galimų pavojų padariniai savivaldybėje

Nustačius galimo pavojaus tikimybę (T), analizuojami jo padariniai (poveikis) (P) savivaldybėje:

- gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1);
- turtui ir aplinkai (P2);
- būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms (P3).

Nustatomas galimas nukentėjusiųjų (žuvusiųjų, sužeistųjų, evakuotinių gyventojų) skaičius. Šie duomenys įrašomi į 10 lentelės 2 skiltį. Nustatomi objektai, kuriuose pažeidžiamos visuomenės socialinės grupės ir tų grupių gyventojų skaičius. Šie duomenys įrašomi į 10 lentelės 3 skiltį.

Pažeidžiamos visuomenės socialinės grupės:

1. Gyventojai, dirbantys su pavojaus riziką keliančiais įrenginiais
2. Fiziškai izoliuoti gyventojai
3. Ligoniai (riboto judėjimo ir nesąmoningi)
4. Vyresniojo amžiaus gyventojai
5. Socialiai remtini gyventojai
6. Vaikai (iki 16 metų)
7. Užsienio turistai
8. Gyventojai, gyvenantys pavojaus rizikos zonoje
9. Gyventojai, turintys fizinę, psichinę negalią.

Nustatomi ir 11 bei 12 lentelėse aprašomi:

- pažeidžiami ekonominės veiklos sektoriai;
- galimi padariniai (poveikis) privačiam turtui bei viešajam sektoriui ir numatomi nuostoliai;

- galima aplinkos tarša ir galimi padariniai (poveikis) aplinkai, numatomi nuostoliai.

Įvertinami ir 13 lentelėje aprašomi galimi padariniai (poveikis) būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms ir jų numatoma trukmė.

10 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) gyventojų gyvybei ar sveikatai

Nustatytas galimas pavojus	Galinių nukentėti gyventojų skaičius (žuvusių ir (ar) sužeistų, ir (ar) evakuotinių gyventojų)	Objektai, kuriuose yra pažeidžiamos visuomenės socialinės grupės, patenkančios į pavojaus zoną, ir (ar) gyventojų skaičius
1	2	3
Galimi gamtiniai pavojai:		
Pūga	Iki 2–5 sužeistųjų	Vienkiemiai, užpustyti keliai
Uraganas	1–2 žuvusieji, iki 2–10 sužeistųjų	Individualūs ir visuomeniniai pastatai ar statiniai
Kiti pavojai		
Žmogaus veiklos sukelti pavojai:		
Cheminė avarija	Užteršta zona 200–300 m, į zoną patenka iki 200 žmonių: žuvusiųjų – iki 5, sužeistųjų 5–10, evakuota – 180	Individualūs ir visuomeniniai pastatai ar statiniai, pramonės objektai
Kiti pavojai		

11 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) turtui

Nustatytas galimas pavojus	Pažeidžiami ekonominės veiklos sektoriai	Galimi padariniai (poveikis) privačiam turtui ir viešajam sektoriui	Numatomi nuostoliai, Lt
Galimi gamtiniai pavojai:			
Pūga	Sutrinka elektros energijos, komunalinių paslaugų, ryšių tiekimas, transportas ir kitos paslaugos	Žala pastatams ir statiniams, miškams elektros linijų nutraukimas	50 tūkst. Lt
Uraganas	Sutrinka elektros energijos, komunalinių paslaugų, ryšių tiekimas, viešojo sektoriaus veikla, transporto veikla, žemės ūkio veikla	Poveikis statiniams ir pastatams, infrastruktūrai, viešojo sektoriaus subjektams, transporto veiklai, sodams, miškams, žemės ūkio augalams	>1 mln. Lt
Kiti pavojai			
Žmogaus veiklos sukelti pavojai:			
Cheminė avarija	–	Poveikis pastatams ir statiniams, sutrikdoma viešojo sektoriaus subjektų veikla, transporto veikla	< 500 tūkst. Lt
Elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	Sutrinka pramonės, žemės ūkio, transporto, paslaugų, informacijos, ryšių, finansų ir viešojo sektoriaus veikla	Poveikis viešojo sektoriaus subjektų veiklai	< 800 tūkst. Lt
Kiti pavojai			

12 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) aplinkai

Nustatytas galimas pavojus	Galima oro tarša	Galima paviršinio ir (ar) požeminio vandens tarša	Galima grunto tarša	Galimi padariniai (poveikis) gamtinei aplinkai	Numatomi nuostoliai, Lt
Galimi gamtiniai pavojai:					
Pūga	–	–	–	Sulaužyti ir išversti medžiai	–
Uraganas	–	–	–	Miškams, parkams, pavieniams medžiams	>2 mln. Lt
Kiti pavojai					
Žmogaus veiklos sukelti pavojai:					
Cheminė avarija	Tarša cheminėmis medžiagomis	Tarša cheminėmis medžiagomis	Tarša cheminėmis medžiagomis	Augmenijai	< 100 tūkst. Lt
Elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	–	Tarša nuotekomis	Tarša nuotekomis	Vandens augalijai, gyvūnijai	< 200 tūkst. Lt
Kiti pavojai					

13 lentelė. Galimi padariniai (poveikis) būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms

Nustatytas galimas pavojus	Galimi padariniai (poveikis) būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms	Galimų padarinių (poveikio) trukmė (valandomis arba paromis)
Galimi gamtiniai pavojai:		
Pūga	Sutrinka elektros energijos paslaugų teikimas, sutrinka komunalinių energetinių ir ryšių paslaugų teikimas	< 1 paros
Uraganas	Sutrinka komunalinių energetinių ir ryšių paslaugų teikimas	> 3 paros
Kiti pavojai		
Žmogaus veiklos sukelti pavojai:		
Cheminė avarija	–	Iki 6 val.
Elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	Sutrinka elektros, šilumos, vandens, komunalinių paslaugų tiekimas	6–24 val.
Kiti pavojai		

Kiekvieno galimo pavojaus padariniai (poveikis) (P1, P2, P3) įvertinami balais pagal 14 lentelėje pateiktus įvertinimo kriterijus. Balai surašomi į 15 lentelės 4, 5, 6 skiltis. Galimi padariniai (poveikis) turtui ir aplinkai vertinami balais, atsižvelgiant į 11 ir 12 lentelėse numatomus nuostolius (11 ir 12 lentelėse nurodyti nuostoliai sumuojami).

14 lentelė. Galimų padarinių (poveikio) (P) įvertinimo kriterijai

Galimų padarinių (poveikio) gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1) įvertinimas	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Žuvusiųjų, sužeistųjų nėra ir (ar) gyventojų evakuoti nereikia	Nereikšmingas	1
Sužaloti 1–5 gyventojai ir (ar) iki 300 gyventojų evakuota	Ribotas	2
Žuvo ne daugiau kaip 5 gyventojai ir (ar) sužalota nuo 5 iki 10 gyventojų, ir (ar) nuo 300 iki 500 gyventojų evakuota	Didelis	3
Žuvo ne daugiau kaip 20 gyventojų ir (ar) nuo 10 iki 100 gyventojų sunkiai sužalota, ir (ar) nuo 500 iki 1 000 gyventojų evakuota	Labai didelis	4
Žuvo daugiau nei 20 gyventojų ir (ar) sužalota daugiau nei 100 gyventojų, ir (ar) daugiau kaip 1 000 gyventojų evakuota	Katastrofinis	5
Galimų padarinių (poveikio) turtui ir aplinkai (P2) įvertinimas, tūkst. Lt	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Mažiau nei 50	Nereikšmingas	1
50–200	Ribotas	2
200–1 000	Didelis	3
1 000–10 000	Labai didelis	4
Daugiau nei 10 000	Katastrofinis	5
Galimų padarinių (poveikio) būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms (P3) įvertinimas	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Kai būtiniausios gyvenimo (veiklos) sąlygos sutrikdomos iki 6 valandų	Nereikšmingas	1
Kai būtiniausios gyvenimo (veiklos) sąlygos sutrikdomos nuo 6 iki 24 valandų	Ribotas	2
Kai būtiniausios gyvenimo (veiklos) sąlygos sutrikdomos nuo 1 iki 3 parų	Didelis	3
Kai būtiniausios gyvenimo (veiklos) sąlygos sutrikdomos nuo 3 iki 30 parų	Labai didelis	4
Kai būtiniausios gyvenimo (veiklos) sąlygos sutrikdomos daugiau kaip 30 parų	Katastrofinis	5

15 lentelė. Galimų pavojų rizikos įvertinimas

Eil. Nr.	Galimas pavojus	Galimo pavojaus tikimybės (T) vertinimas balais	Galimų padarinių (poveikio) (P) įvertinimas balais			Rizikos lygio (R) nustatymas			Bendras rizikos lygis (R) R=R1+ R2+R3
			Galimi padariniai (poveikis) gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1)	Galimi padariniai (poveikis) turtui ir aplinkai (P2)	Galimi padariniai (poveikis) būtiniausioms gyvenimo (veiktos) sąlygoms (P3)	Galimo pavojaus rizikos gyventojų gyvybei ir sveikatai lygis (R1) R1=TxP1	Galimo pavojaus rizikos turtui ir aplinkai lygis (R2) R2=TxP2	Galimo pavojaus rizikos būtiniausioms gyvenimo (veiktos) sąlygoms lygis (R3) R3=TxP3	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Galimi gamtiniai pavojai:									
	Pūga	3	2	2	2	6	6	6	18
	Uraganas	3	3	4	4	9	12	12	33
	Kiti pavojai								
2. Žmogaus veiklos sukelti pavojai:									
	Cheminė avarija	2	3	3	1	6	6	2	14
	Elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	3	3	3	2	9	9	6	24
	Kiti pavojai								

Trečias etapas. Rizikos lygio ir jos priimtimumo nustatymas

Šiame etape nustatomas kiekvieno galimo pavojaus rizikos lygis. Pavojaus rizika apskaičiuojama pagal formulę:

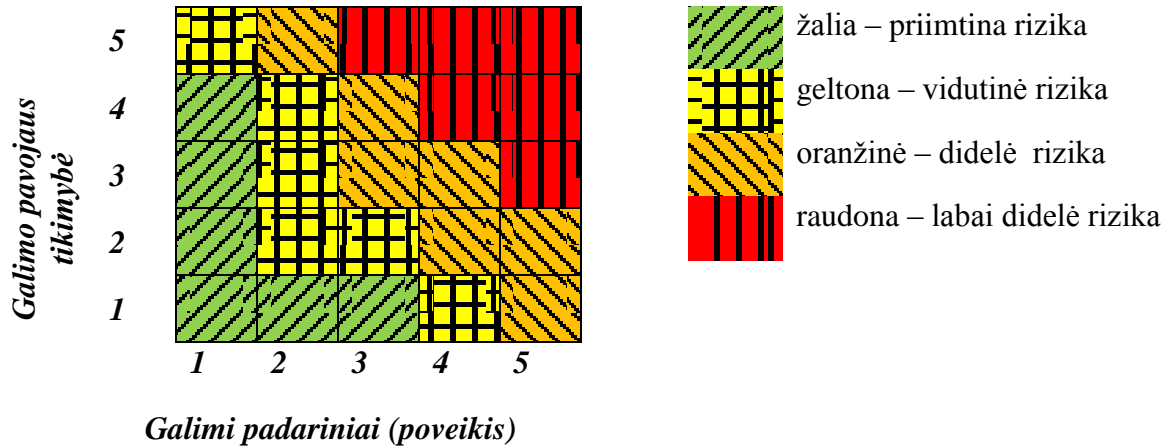
$$R = T \times P, \text{ čia:}$$

(R – rizika, T – tikimybė, P – padariniai (poveikis)).

Ūkio subjektas, kita įstaiga, savivaldybė gautas reikšmes įrašo į atitinkamas 15 lentelių 7, 8 ir 9 skiltis: galimo pavojaus rizikos gyventojų gyvybei ir sveikatai lygis (R1); galimo pavojaus rizikos turtui ir aplinkai lygis (R2); galimo pavojaus rizikos veiklos tęstinumui lygis (R3).

Naudojantis 4 pav. paveikslėliu, pagal nustatytą galimų pavojų tikimybės (T) ir galimų padarinių (poveikio) (P) balus (15 lentelės 3, 4, 5 ir 6 skiltys) nustatomas kiekvieno galimo pavojaus rizikos (R1, R2, R3) lygis: labai didelis, didelis, vidutinis arba priimtinas, kuris įrašomas į 15 lentelės 7, 8, 9 skiltis.

15 lentelės 10 skiltyje įrašomas bendras rizikos lygis, kuris gaunamas sudėjus R1, R2 ir R3 reikšmes.

4 pav. Rizikos lygio (R) nustatymo schema

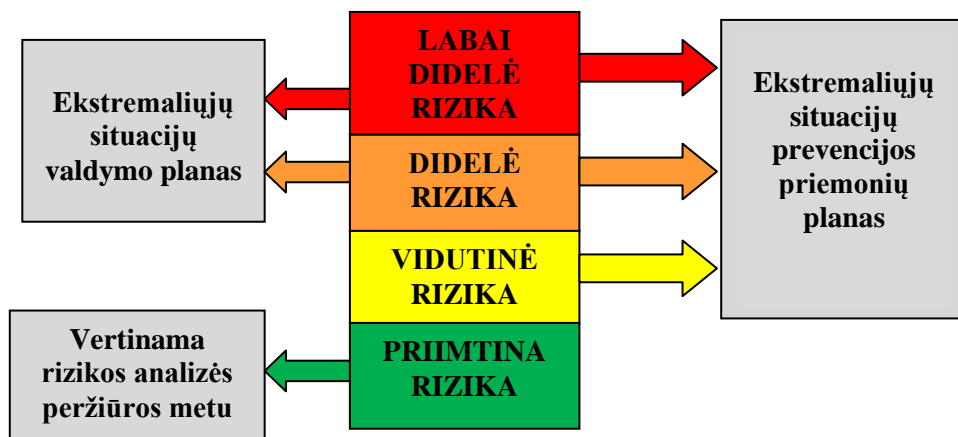
Galutinis rezultatas

Atlikus rizikos analizę, sudaromas ūkio subjekto, kitos įstaigos, savivaldybės galimų pavojų sąrašas, kuriame pavojai išdėstomi prioriteto tvarka pagal jų rizikos lygį. Šis sąrašas nurodomas ekstremaliųjų situacijų valdymo plane. Didžiausią riziką kelia pavojai, kurie:

- sukelia didelius padarinius (poveikį) ir yra didelė tikimybė, kad jie įvyks;
- sukelia didelius padarinius (poveikį);
- yra didelė tikimybė, kad jie įvyks.
- visi kiti pavojai bendro rizikos lygio mažėjimo tvarka.

Duomenys, gauti atlikus rizikos analizę, bus naudojami rengiant savivaldybės, ūkio subjekto, įstaigos ar institucijos ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planą ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planą, planuojant savivaldybės kolektyvinės gyventojų apsaugos nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių priemones.

Nustačius labai didelę, didelę ar vidutinę riziką šių galimų pavojų rizikos mažinimo priemonės numatomos savivaldybės, ūkio subjekto, kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių plane (5 pav.). Nustačius labai didelę ar didelę riziką, prioriteto tvarka šių galimų pavojų valdymas aprašomas ūkio subjekto, kitos įstaigos, savivaldybės, ekstremaliųjų situacijų valdymo plane. Nustačius priimtina riziką, nebūtina numatyti šių galimų pavojų prevencijos priemonių ir jų valdymo, bet siūloma juos pakartotinai įvertinti rizikos analizės peržiūros metu.

5 pav. Priemonių planavimo schema

Apie savivaldybei gresiančius pavojus, jų rizikos lygį ir rizikos mažinimo priemones turi būti informuojami savivaldybės gyventojai.

Ūkio subjekto, kitos įstaigos rizikos analizė peržiūrima ir prireikus atnaujinama ne rečiau kaip kartą per trejus metus arba atsiradus naujiems pavojams, pasikeitus civilinę saugą reglamentuojantiems teisės aktams, pertvarkius ar modernizavus įrenginius, technologinius procesus ar įvykus kitiems pokyčiams, didinantiems pavojų ar ekstremaliųjų situacijų riziką ir mažinantiems darbuotojų saugumą.

Ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimas

Materialiniai nuostoliai, kuriuos kasmet patiria Lietuvos gyventojai įvykių, ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu, skaičiuojami milijonais litų. Galima tiksliai apskaičiuoti žalą, padaromą gyventojų turtui ir aplinkai, tačiau prarastos žmogaus gyvybės ar sužalotos sveikatos įvertinti pinigine išraiška neįmanoma. Siekiant sumažinti padaromus materialinius nuostolius, neigiamą poveikį aplinkai, pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, būtinas efektyvus ekstremaliųjų situacijų valdymas. Tuo tikslu rengiamas **ekstremaliųjų situacijų valdymo planas**.

Ekstremaliųjų situacijų valdymo planas (toliau – planas) – dokumentas, kuriuo nustatomi civilinės saugos sistemos subjektų veiksmai gresiant ar susidarius savivaldybės ar valstybės lygio ekstremaliosioms situacijoms, organizuojant jų likvidavimą, padarinių šalinimą, materialinių ir žmogiškųjų išteklių sutelkimą. Plane aprašomos procedūros ir priemonės, kurių reikia imtis rengiantis netikėtiems įvykiams, netikėtų įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir situacijų metu, šalinant netikėtų įvykių padarinius.

Pagrindiniai plano tikslai:

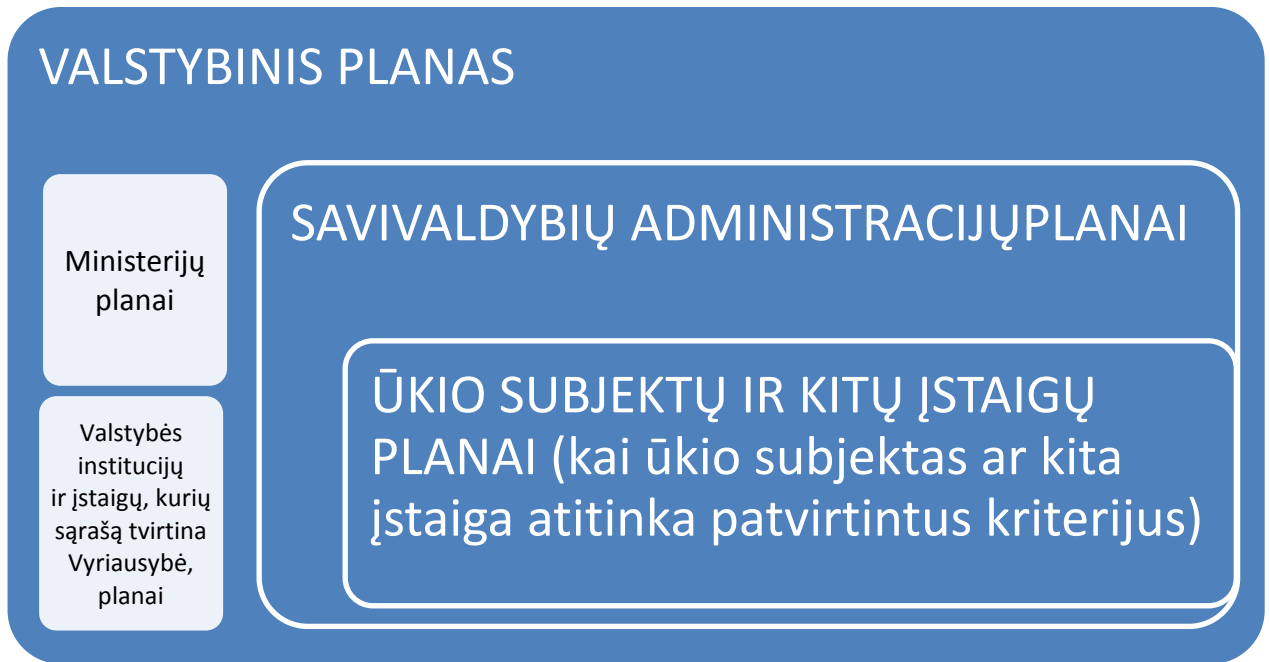
- padėti ministerijos, kitos valstybės institucijos ir įstaigos vadovui ir ekstremaliųjų situacijų operacijų centrui organizuoti ir koordinuoti valstybės lygio gresiančių ar susidariusių ekstremaliųjų situacijų likvidavimą ir jų padarinių šalinimą, taip pat užtikrinti ministerijos, kitos valstybės institucijos ir įstaigos kompetencijai priskirtos veiklos srities (sektorius) tęstinumą gresiant ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms;
- padėti savivaldybės administracijos direktoriui ir savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centrui organizuoti ir koordinuoti gresiančių ar susidariusių ekstremaliųjų situacijų likvidavimą ir jų padarinių šalinimą;
- padėti ūkio subjekto, kitos įstaigos vadovui ir ekstremaliųjų situacijų operacijų centrui, jei teisės aktų nustatyta tvarka toks turi būti sudaromas, organizuoti ir koordinuoti įvykių likvidavimą ir jų padarinių šalinimą.

Greitų sprendimų nebuvimas (ekstremaliųjų situacijų metu gali sutrikti įprastinė valdymo ir ryšių sistema, kuri gerai veikia normaliomis sąlygomis), laiko trūkumas, kiti neįvertinti pavojai ir galimi trūkumai gali sukelti tikrą chaosą ir tapti masinių nelaimių priežastimi. Į klausimą, kaip to išvengti ir sumažinti neigiamus padarinius, reikia atsakyti ekstremaliųjų situacijų valdymo planuose. Manyti, kad „mums taip niekada neatsitiks“ yra klaidinga.

Planų rengimo subjektai

Lietuvoje yra rengiami valstybinis, savivaldybių, ūkio subjektų ir kitų įstaigų ekstremaliųjų situacijų valdymo planai (6 pav.).

Ekstremaliųjų situacijų valdymas – sudėtingas procesas, reikalaujantis išankstinio pasirengimo ir veiksmų suderinimo. Į tai ir reikia atsižvelgti rengiant įvairaus lygio planus. Pavyzdžiui, užduočių ministerijoms, savivaldybių administracijoms ar kitoms valstybės institucijoms, numatytų Valstybiniame ekstremaliųjų situacijų plane, vykdymas turi būti numatytas ministerijų, savivaldybių ar kitų valstybės institucijų planuose. Užduočių, numatytų ūkio subjektams savivaldybių planuose, įgyvendinimas turi būti numatytas ūkių subjektų planuose. Už Plano parengimo, jo tikslinimo nustatytu laiku, pateiktų duomenų ir informacijos atitikties realiai padėčiai organizavimą atsakingas ūkio subjekto, kitos įstaigos, ministerijos, kitos valstybės institucijos ir įstaigos vadovas, savivaldybės administracijos direktorius.

6 pav. Subjektai, įpareigoti rengti planus

Pagrindinė plano paskirtis – sumažinti galimus ekstremaliojo įvykio padarinius:

- išvengti žmonių mirčių ir sužalojimų;
- sumažinti pastatų, įrangos ir kitų materialinių išteklių sugadinimą ir praradimą;
- pagreitinti ekstremaliojo įvykio padarinių šalinimą ir grįžimą į normalias gyvenimo sąlygas.

Rengiant planą taip pat svarbu įvertinti galimą poveikį aplinkai ir gyventojams.

Plano rengimo principai

Egzistuoja daug ir įvairių planų rengimo koncepcijų ir taisyklių, tačiau pagrindiniai principai yra šie:

- plano rengimas yra tęstinis procesas, neturįs pasibaigti plano parengimu ir patvirtinimu. Planas turi būti nuolat atnaujinamas ir tobulinamas;
- planavimo proceso metu turėtų būti atsakyta į visus klausimus;
- planavimas turi būti paremtas (atlikus išsamią rizikos analizę) tais pavojais, kurių galima daugiausia tikėtis ir kurių padariniai būtų skaudžiausi;
- planavimo pagrindas turėtų būti planų rengėjų žinios ir patirtis;
- planavimo procesas yra kartu ir edukacinė veikla.

Planavimo proceso metu reikia:

- apibrėžti aiškų ir suprantamą plano tikslą;
- tiksliai apibrėžti institucijos, ūkio subjekto, kuris rengia planą, reikšmę ir atsakomybę ekstremaliųjų situacijų metu;
- numatyti konkretų veiksmų kontrolės, veiksmų vadovavimo ir koordinavimo, ryšių organizavimo mechanizmą susidarius ekstremaliosioms situacijoms;
- numatyti darbuotojų, visų gyventojų perspėjimo ir informavimo, apsaugos organizavimo strategiją ir technines priemones;
- parengtas planas turi būti paprastas, neperkrautas nereikalinga informacija, priedais ir duomenimis.

7 pav. Plano rengimo sekos schema

Rizikos analizės ir plano rengimo grupės sudarymas

Pirminėje planavimo stadijoje labai svarbu sudaryti tinkamą Rizikos analizės ir plano rengimo grupę (8 pav.) iš savo srities specialistų ar net specialistų grupių, kurie turi žinių, patirties, kaip nustatyti galimus pavojus, įvertinti ekstremaliųjų situacijų rizikos lygį, numatyti rizikos valdymo priemones, organizuoti ir koordinuoti darbus rengiantis ekstremaliajam įvykiui, kaip vykdyti gelbėjimo darbus per ekstremaliąją situaciją metu, telkti žmogiškuosius ir materialinius išteklius, šalinti ekstremaliojo įvykio padarinius.

8 pav. Rizikos analizės ir plano rengimo grupės struktūrinė schema

Į darbo grupę savivaldybės rizikos analizei ir planui parengti kviečiami savivaldybėje esančių civilinės saugos sistemos pajėgų atstovai, ūkio subjektų ir kitų įstaigų atstovai, kurių turimų materialinių išteklių teikimas ekstremaliųjų situacijų atvejais yra tikslingas, ir Valstybinės reikšmės ir pavojingų objektų registre įregistruotų ūkio subjektų atstovai.

Glaudus asmeninis bendravimas treniruočių ir pratybų metu užtikrina tinkamą rengiamo plano nuostatų patikrinimą, o ekstremaliųjų situacijų metu – jo įgyvendinimą.

Rizikos analizė

Plano rengimo procesas prasideda nuo rizikos analizės (plačiau pavojų ir rizikos analizė pateikta metodinės priemonės skyriuje „Galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizė“) ir silpniausių vietų nustatymo. Rizikos analizės rezultatai plano rengėjams parodo:

- kokia tikimybė, kad ekstremalusis įvykis įvyks ir kokie galimi to įvykio padariniai;
- kokios galimos priemonės, siekiant išvengti ekstremaliojo įvykio arba sumažinti jo padarinius;

- ką būtina padaryti kiekvieno galimo pavojaus (toliau – pavojus) atveju.

Turint rizikos analizės rezultatus ir žinant, kokie konkretūs pavojai gresia subjektui, planuojant kiekvienas pavojus detalizuojamas, atsižvelgiant į šiuos elementus:

- ar pavojus nesukels antrinių pavojų (pavyzdžiui, gaisrų po sprogdimo);
- ar bus evakuojama iš pastatų ir teritorijos;
- ar įmanoma (tikslinga) organizuoti apsaugą kolektyvinės apsaugos statiniuose, darbo, nuolatinėse gyvenamosiose ar laikinojo apgyvendinimo vietose;
- kiek aukų, sužeistųjų gali būti;
- kaip smarkiai gali nukentėti infrastruktūros objektai, pastatai, įranga;
- ar gali būti prarasti svarbūs dokumentai (duomenys);
- ar gali būti sutrikdyta normali veikla ir kaip ilgai.

Atsakomybės ribų nustatymas

Detalizavus visus pavojus ir padarinius, plane numatomos atsakomybės ribos ir įgaliojimai.

Planas nėra skirtas situacijoms, kurios gali susidaryti kiekvienoje darbo vietoje, konkrečioje teritorijoje ar veiklos srityje, numatyti ir labai smulkiai įvertinti, tačiau jis reikalingas, kad kiekvienas atsakingas asmuo, padalinio vadovas, žinotų savo atsakomybę, pareigas, įgaliojimus, privalomus veiksmus ir galimus resursus ekstremaliųjų situacijų metu.

Plane aiškiai įvardijami asmenys, kurie ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu yra įgalioti ir privalo atlikti šias funkcijas:

- aktyvinti planą;
- vadovauti ekstremaliosios situacijos pasirengimui;
- vadovauti gelbėjimo ir padarinių likvidavimo darbams;
- aktyvinti gyventojų ir (ar) darbuotojų perspėjimo sistemą;
- organizuoti darbuotojų ir gyventojų perspėjimą ir apsaugą;
- organizuoti ryšius, informacijos priėmimą ir perdavimą;
- inicijuoti gaisrų gesinimo, gelbėjimo ir paieškos darbus;
- organizuoti evakavimą iš pavojingos teritorijos;
- suteikti pirmąją medicinos pagalbą (organizuoti medicinos pagalbos teikimą) ir rūpintis nukentėjusiais, teikti informaciją nukentėjusiųjų giminėms;
- teikti informaciją gelbėtojams ir kitiems civilinės saugos sistemos subjektams;
- perspėti aplinkines organizacijas, įstaigas, savivaldybes;
- kreiptis pagalbos į civilinės saugos sistemos pajėgas ar į kitus civilinės saugos sistemos subjektus;
- paskelbti (atšaukti) ekstremaliąją situaciją;
- paskelbti evakavimo pradžią ir pabaigą;
- teikti informaciją žiniasklaidai.

Šis funkcijų sąrašas gali būti papildytas arba sutrumpintas, atsižvelgiant į konkrečią ekstremaliąją situaciją ir į subjekto, kuris rengia planą, specifiką. Jei organizacijoje vadovaujančiojo personalo nedaug, ekstremaliųjų situacijų atvejais vienam vadovaujančiajam darbuotojui tikslinga planuoti keletą atsakomybės sričių.

Materialinių ir žmogiškųjų išteklių nustatymas

Kitas gana svarbus planavimo etapas – nustatyti esamus materialinius, techninius ir žmogiškuosius išteklius, taip pat trūkstančių resursų pasitelkimo būdus ir galimybes, kaip antai:

- medikamentų ir medicininės įrangos;
- papildomų ryšio priemonių;
- elektros generatorių;
- kvėpavimo organų ir kitų asmeninės apsaugos priemonių;
- cheminės ir radiacinės taršos nustatymo prietaisų;
- gaisrų gesinimo priemonių;
- gelbėjimo įrangos;
- kolektyvinės apsaugos priemonių;
- automobilių transporto, statybinės technikos;
- parengto personalo;
- ekstremaliųjų situacijų operacijų centrų darbo vietų.

Materialiniams ištekliams nustatyti sudaromas materialinių išteklių žinynas, kuris pateikiamas plano priede.

Rengiant planą paaiškėjusios ir dar neįvertintos problemos, kurios iškiltų per ekstremaliąją situaciją (būtiniausių išteklių, parengtų darbuotojų trūkumas), turi būti aptartos ir numatyti visi galimi optimalūs sprendimo būdai. Vienas iš tokių būdų yra sutarčių, tarpusavio pagalbos planų sudarymas su kitais civilinės saugos sistemos subjektais dėl išteklių ir pajėgų pasitelkimo. Sutarčių dėl materialinių išteklių pasitelkimo, tarpusavio pagalbos planų kopijos pateikiamos plano priede.

Nustačius, kad galimiems įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams ar ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti ūkio subjekto, kitos įstaigos pajėgų nepakaks, planuojama pasitelkti civilinės saugos sistemos pajėgas, kurios pagal jų kompetenciją gali būti pasitelktos šiems įvykiams likviduoti ir jų padariniams šalinti, dėl jų turimų materialinių ir žmogiškųjų išteklių. Šiuo atveju planas suderinamas su pajėgomis, kurių materialinius ir žmogiškuosius išteklius planuojama pasitelkti.

Bendrų veiksmų planavimas

Priklausomai nuo ekstremaliojo įvykio ar ekstremaliosios situacijos pobūdžio, tiek įvykio vietoje atliekant gelbėjimo darbus, tiek įvykio padarinių šalinimo darbus, tiek organizuojant ir koordinuojant veiksmus ekstremaliųjų situacijų operacijų centre, vienu metu gali dirbti keletas skirtingų žinybų ir organizacijų atstovų:

- priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos;
- greitosios medicinos pagalbos pajėgos;
- policijos pajėgos;
- ūkio subjektų pajėgos;
- stacionarios gydymo įstaigos;
- avarinės tarnybos;
- ministerijos ir kitos įstaigos;
- savivaldybių, ministerijų ir kitų įstaigų ekstremaliųjų situacijų operacijų centrai;
- kitos tarnybos.

Norminių aktų ir standartinių procedūrų stygius ar jų nežinojimas, kai ekstremaliojo įvykio vietoje, gelbėjimo darbų koordinavimo štabe ar ekstremaliųjų situacijų operacijų centre dirba daug skirtingų žinybų ir skirtingų civilinės saugos sistemos pajėgų atstovų, gali sukelti konfliktines situacijas.

Siekiant išvengti konfliktų ekstremaliųjų situacijų metu, aukščiau minėtų žinybų ir organizacijų funkcijos ir vaidmuo reaguojant į įvykį aptariamas ir šia tema diskutuojama vykstant planavimo procesui. Labai svarbus plane vadovavimo gelbėjimo darbams eiliškumo nustatymas. Pavyzdžiui, jei į įvykio vietą kartu atvyksta policijos, priešgaisrinės gelbėjimo, medikų, įmonės žinybinės pajėgos, gelbėjimo darbams vadovauja priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos gelbėjimo darbų vadovas. Kitais atvejais gelbėjimo darbams vadovauja pirmasis į įvykio vietą atvykęs pajėgų

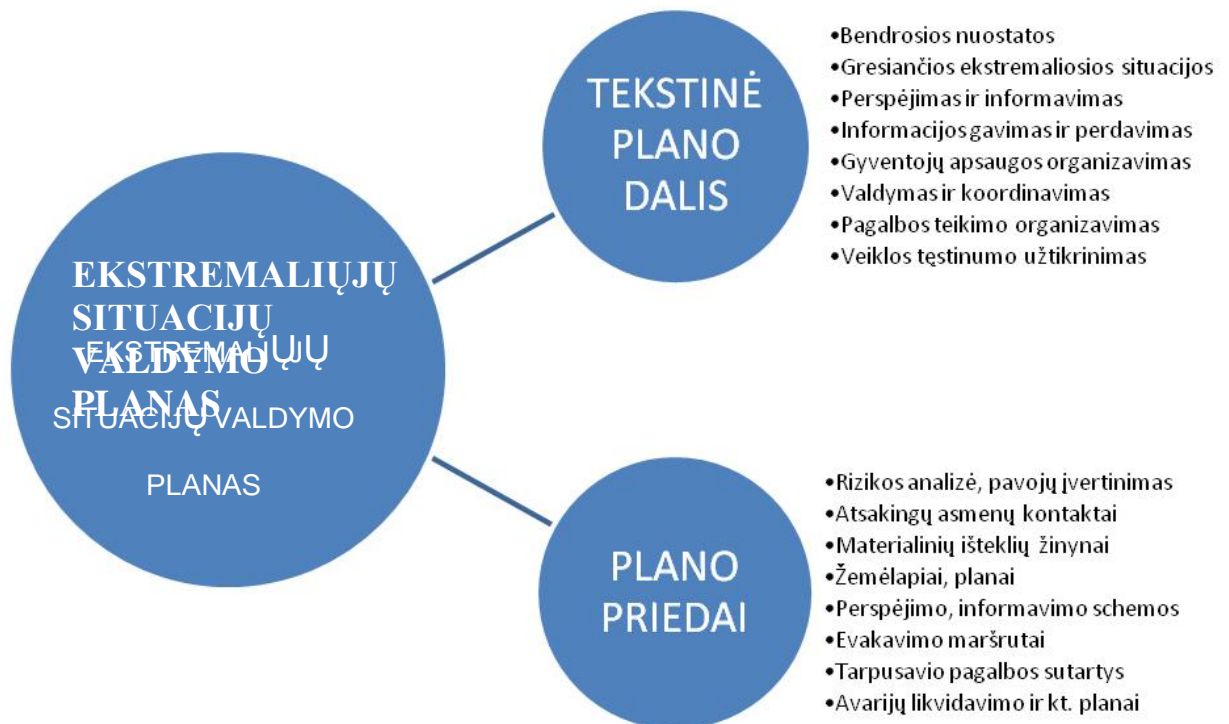
(nesvarbu, kurių) vadovaujantis pareigūnas, vėliau vadovavimą perima atvykęs priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos gelbėjimo darbų vadovas.

Kol nepaskirtas ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas, pajėgų veiksmus savivaldybės lygiu organizuoja ir koordinuoja savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centras. Sprendimai priimami vadovaujantis savivaldybės plane numatytais veiksmais. Paskyrus savivaldybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovą, gelbėjimo darbų vadovas toliau organizuoja darbus įvykio vietoje. Savivaldybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas atsako už darbų organizavimą savivaldybės mastu.

Plano struktūra

Atsižvelgiant į subjektą, rengiamo plano struktūra gali skirtis. Rekomenduojama, kad planą sudarytų tekstinė dalis ir priedai (9 pav.).

Planas pradedamas titulinio lapu, kuriame nurodomas plano rengėjo pavadinimas, adresas, įsakymo dėl plano patvirtinimo data ir numeris.

9 pav. Plano struktūrinė schema

Plano pagrindiniai skyriai:

I. Bendrosios nuostatos. Pateikiama bendra informacija apie subjektą, kuris rengia planą (veiklos pobūdis, nuolat ar laikinai esančių žmonių skaičius, vietos (ar teritorijos), kurios gali būti pavojingos, objekto fizinė ir priešgaisrinė apsauga, pagrindinės komunikacijos ir kita informacija, kuri galėtų būti naudinga susidarius ekstremaliosioms situacijoms).

II. Gresiančios ekstremaliosios situacijos. Aprašomos galimos ekstremaliosios situacijos, prioriteto tvarka išvardijami visi galimi pavojai, nustatyti atlikus rizikos analizę. Ypatingas dėmesys skiriamas tiems pavojams, kurie gali sutrikdyti gyvybiškai svarbių, valstybinės reikšmės ar pavojingų objektų veiklą.

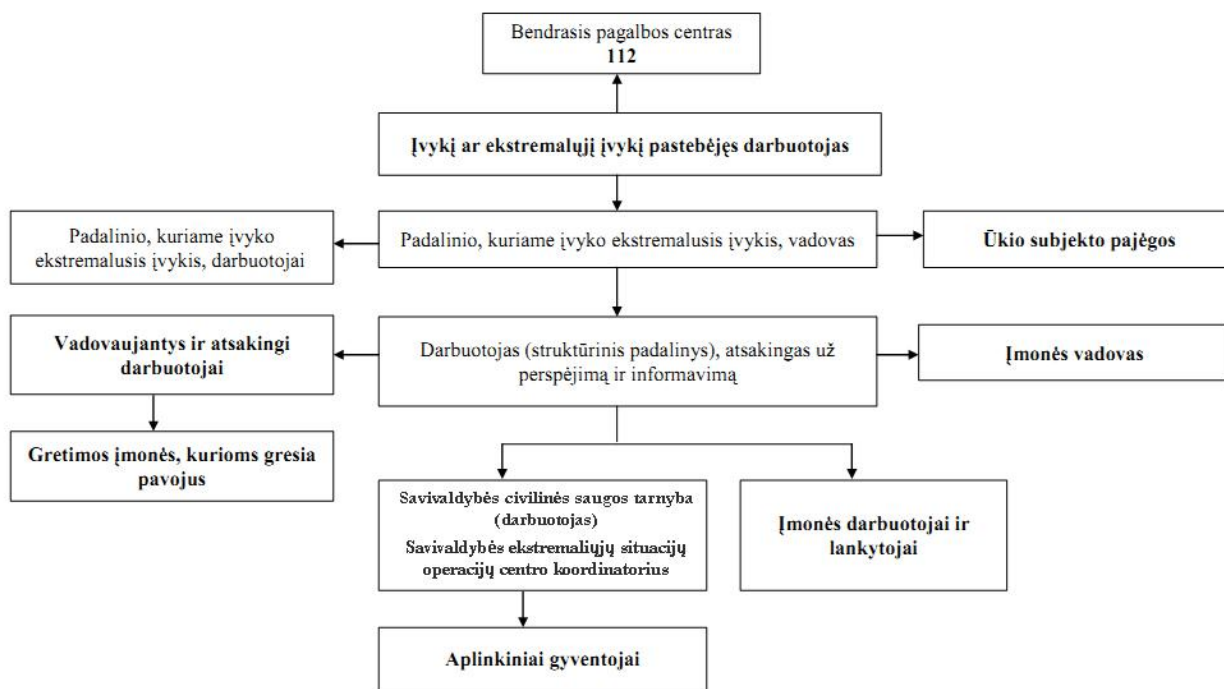
III. Pespėjimas ir informavimas. Pateikiami valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų darbuotojų, gyventojų perspėjimo ir informavimo apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, galimus jos padarinius, apie jų šalinimo priemones ir apsisaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdai. Numatomos techninės perspėjimo ir informavimo priemonės (garsinės sirenos, visuomenės informavimo priemonės, SMS žinutės, patalpų ir teritorijų įgarsinimo sistemos, telefonai, pasiuntiniai, el. paštas ir t. t.).

Ūkio subjekto ir kitų įstaigų planuose perspėjimą apie gresiantį pavojų, įvykusį įvykį, ekstremalųjį įvykį ar susidariusią ekstremaliąją situaciją reikėtų suplanuoti 2 atvejais:

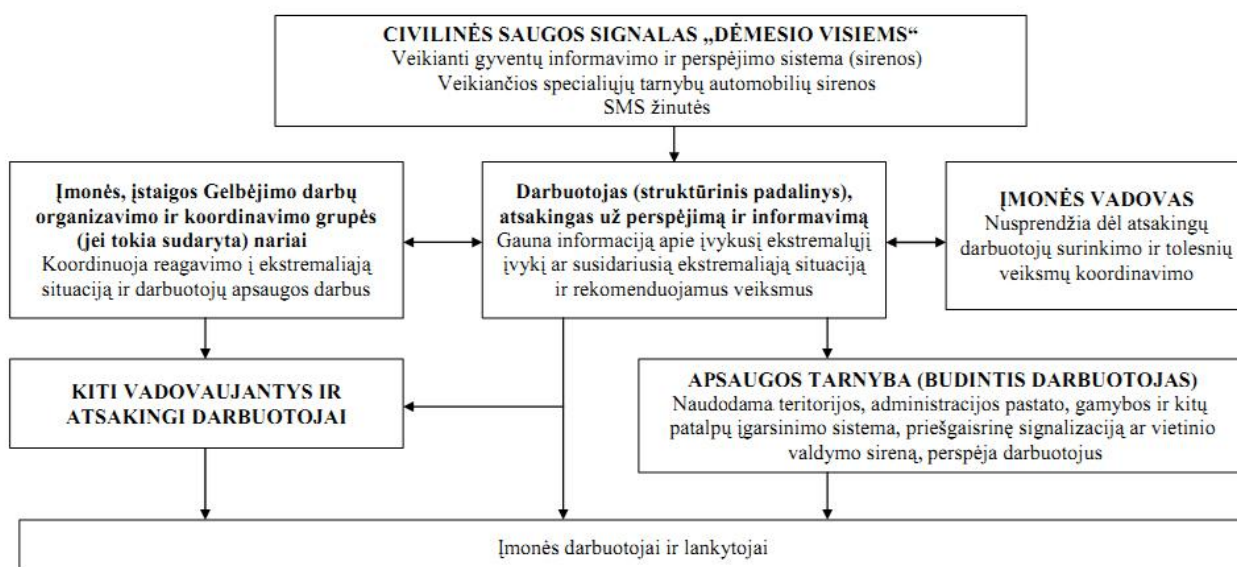
- kai pavojus kyla ūkio subjekte ar kitoje įstaigoje (sprendimą perspėti darbuotojus priima ūkio subjekto ar kitos įstaigos vadovas arba kitas atsakingas asmuo);
- kai pavojus kyla už ūkio subjekto, kitos įstaigos ribų (sprendimas perspėti ir informuoti gyventojus priimamas valstybės ar savivaldybės lygiu).

Perspėjimo ir informavimo organizavimo schemas (žr. 10 pav.). pateikiamos plano prieduose.

PERSPĖJIMO IR INFORMAVIMO APIE ĮVYKĮ AR EKSTREMALŪJĮ ĮVYKĮ SCHEMA
(1 variantas)

PERSPĖJIMO IR INFORMAVIMO APIE EKSTREMALŪJĮ ĮVYKĮ AR SUSIDARIUSIĄ EKSTREMALIĄJĄ SITUACIJĄ SCHEMA
(2 variantas)

Pastaba: Kontaktiniai duomenys pateikiami plano priede

10 pav. Perspėjimo ir informavimo organizavimo schemas

IV. Informacijos priėmimo ir perdavimo tvarka. Pateikiama informacijos apie ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliąją situaciją priėmimo ir perdavimo apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui ir kitoms suinteresuotoms institucijoms tvarka, nurodomos asmenų, atsakingų už informacijos priėmimą ir perdavimą, pareigybės. Pateikiamos ryšių organizavimo schemos ir informacija apie ryšių priemones, naudojamas informacijai priimti ir perduoti tarp savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro ir savivaldybės ESK, Vyriausybės ESK, ministerijos, kitos valstybės institucijos ir įstaigos ekstremaliųjų situacijų operacijų centrų, kitų savivaldybių ekstremaliųjų situacijų operacijų centrų ir gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus vykdančių civilinės saugos sistemos pajėgų. Aprašomas informacijos teikimo gyventojams ekstremaliųjų įvykių, ekstremaliųjų situacijų metu organizavimas (karštoji linija).

V. Gyventojų apsaugos organizavimas. Šiame skyriuje:

- aprašoma, kaip bus įgyvendinamas savivaldybės administracijos direktoriaus, ūkio subjekto, kitos įstaigos vadovo sprendimas dėl darbuotojų evakavimo, nurodomos tam būtinos priemonės ir materialiniai ištekliai. Numatomos galimos evakavimo kryptys iš savivaldybės, ūkio subjekto, kitos įstaigos skirtingų teritorijos ir (ar) pastato vietų, sudaromos evakavimo schemos, kuriose pažymimos iš anksto suplanuotos surinkimo ir evakavimo vietos arba kryptys. Numatomi asmenys, atsakingi už infrastruktūros parengimą evakuoti (vandens, elektros, dujų, šildymo atjungimą, patalpų parengimą);
- numatoma gyventojų, ūkio subjekto, kitos įstaigos darbuotojų apsaugos nuo jų gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių, atsiradusių dėl gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos, aprūpinimo asmeninės apsaugos priemonėmis organizavimo tvarka, asmenų, paskirtų atsakingais už asmeninės apsaugos priemonių išdavimo organizavimą, pareigybės;
- nurodomi kolektyvinės apsaugos statiniai, jų konkreti vieta (teritorijos plane pažymimi statiniai, kurie naudojami kolektyvinei apsaugai), panaudojimo galimybės, atsakingi už patalpų parengimą darbuotojų (gyventojų) apsaugai asmenys;
- aprašomas pirmosios pagalbos teikimo darbuotojams, nukentėjusiems įvykių metu, organizavimas.

VI. Ekstremaliųjų situacijų valdymas ir koordinavimas. Šiame skyriuje pateikiama:

- savivaldybės, ūkio subjekto, kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų operacijų centro (jei toks turi būti sudaromas) ir kitų, atsakingų už ekstremaliosios situacijos valdymą, darbuotojų sušaukimo tvarka. Aprašoma, kokio pobūdžio turi būti informacija, kad galima būtų sušaukti atsakingus asmenis. Numatomas atsakingų asmenų sušaukimas ne darbo metu, poilsio ir švenčių dienomis;
- pagrindinės ir alternatyvios ekstremaliųjų situacijų operacijų centrų ir atsakingų darbuotojų darbo vietos, numatomi darbuotojai, atsakingi už patalpų ir darbo vietų įrengimą ekstremaliųjų situacijų operacijų centre;
- pavojų, kurių rizikos lygis po atliktos galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizės nustatytas kaip didelis arba labai didelis, likvidavimo ir jų padarinių šalinimo organizavimas ir koordinavimas;
- savivaldybės administracijos direktoriaus, ekstremaliųjų situacijų operacijų centro koordinatoriaus, ūkio subjekto, kitos įstaigos vadovo ar jo įgalioto asmens, kitų atsakingų asmenų veiksmai ir atsakomybės ribos organizuojant ir koordinuojant gelbėjimo darbus įvykių metu;
- nustatoma bendrų veiksmų koordinavimo tvarka;
- materialinių išteklių telkimo gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, įvykiams likviduoti ir jų padariniams šalinti procedūros;
- kiti veiksmai, kuriais siekiama palaikyti ir (ar) atkurti ūkio subjekto, kitos įstaigos veiklą po įvykusio įvykio;
- savivaldybės administracijos ir jos struktūrinių padalinių ūkio subjekto, kitos įstaigos veiklos tęstinumo užtikrinimas gresiant ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms. Numatomos alternatyvios darbo vietos, atsakingi asmenys ir jų veiksmai paskelbus darbuotojų evakavimą ar skubų iškeldinimą;

- informacija apie materialinių išteklių telkimą ekstremaliųjų situacijų atvejais gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti, savivaldybės institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų, kitų įstaigų veiklai palaikyti ir atkurti;

- sanitarinio švarinimo organizavimas, numatomos jo atlikimo vietos, būtinos priemonės ir materialiniai ištekliai.

VII. Pagalbos teikimo nukentėjusiesiems organizavimas. Aprašomas medicininės, socialinės, psichologinės ir kitos pagalbos teikimo organizavimas, švietimo ir kitų būtiniausių paslaugų teikimas gyventojams ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu.

VIII. Plano priedai. Pateikiama plano tekstinę dalį papildanti informacija:

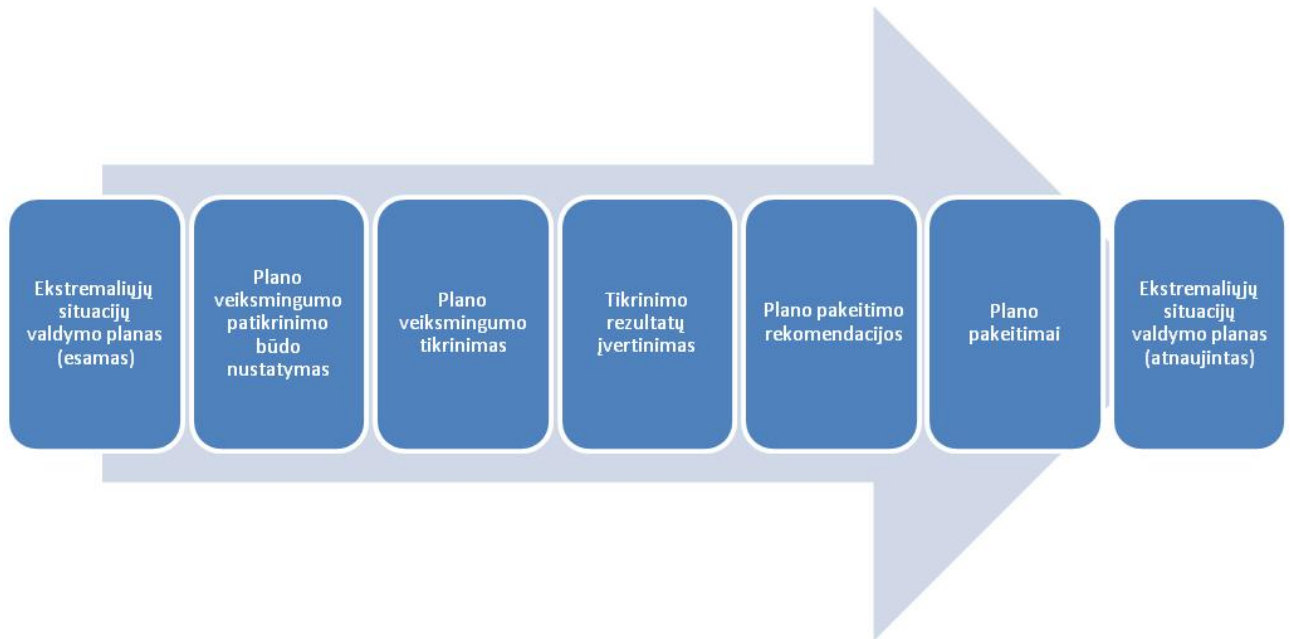
- atlikta rizikos analizė;
- savivaldybėje esančių civilinės saugos sistemos pajėgų, savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro, savivaldybės ESK, savivaldybės administracijos valstybės tarnautojo ar darbuotojo, atsakingo už civilinės saugos funkcijų vykdymą, kontaktiniai duomenys;
- detalūs subjekto atsakingų asmenų sąrašai ir kontaktiniai duomenys, jų tiesioginės pareigos ir atsakomybė ekstremaliųjų situacijų atvejais;
- atsakingų institucijų, komunalinių tarnybų kontaktiniai duomenys;
- perspėjimo ir informavimo, keitimosi informacija ir kitos schemas;
- materialinių išteklių žinynas. Jame nurodomos transporto priemonės ir kiti materialiniai ištekliai, būtini gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, įvykiams likviduoti ir jų padariniams šalinti;
- patalpų, teritorijų planai, schemas, žemėlapiai, kuriuose būtų matomi evakavimo keliai ir maršrutai, kolektyvinės apsaugos statinių, laikinojo apgyvendinimo, gyventojų surinkimo, sanitarinio švarinimo, hidrantų, komunikacijų (elektros, vandens, dujų, garo) atjungimo, pavojingųjų medžiagų saugojimo vietos;
- tarpusavio pagalbos planų ir sutarčių kopijos. Tarpusavio pagalbos planuose turi būti numatyta keitimosi informacija tvarka, evakuojamų gyventojų priėmimas, laikinų gyvenamųjų patalpų ir gyvybiškai būtinų paslaugų suteikimas, materialinių išteklių telkimo procedūros;
- sudarytų sutarčių dėl Plane nurodytų užduočių vykdymo kopijos;
- kiti reikalingi duomenys (avarijų likvidavimo planai, operacijų centro sudėtis ir nuostatai, gyventojų evakavimo ir priėmimo komisijos sudėtis ir nuostatai ir t. t.)

Plano veiksmingumo patikrinimas ir atnaujinimas

Išsamus ir suprantamas Planas yra pagrindinė prielaida skaudiems ekstremaliųjų situacijų padariniams išvengti. Plano veiksmingumas (11 pav.) tikrinamas:

- atsakingų asmenų diskusijų metu;
- stalo, funkcinių ar kompleksinių pratybų metu;
- ekstremaliųjų įvykių metu.

Išsami veiksmų analizė ir klaidų įvardijimas po kiekvienų pratybų ar ekstremaliojo įvykio išaiškina tobulintinas plano vietas.

11 pav. Plano veiksmingumo patikrinimo schema

Planas peržiūrimas ir prireikus atnaujinamas atsižvelgiant į ūkio subjekto, kitos įstaigos civilinės saugos sistemos parengčiai užtikrinti įtaką turinčius veiksniai (pvz., atsiradus naujiems pavojams, pasikeitus civilinę saugą reglamentuojantiems teisės aktams, pertvarkius ar modernizavus įrenginius, technologinius procesus ar įvykus kitiems pokyčiams, didinantiems galimų įvykių riziką ir mažinantiems darbuotojų saugumą), **bet ne rečiau kaip kartą per metus.**

Praktiniai patarimai. Plano rengimas gali pasirodyti sudėtingas ir daug laiko reikalaujantis procesas, bet nepavėluotai parengtas tinkamas planas sutaupo laiko, jėgų, lėšų ir leidžia išsaugoti žmonių gyvybes, sveikatą. Iš anksto planuojant galima ramiai pasirengti galimai ekstremaliajai situacijai, perspėti ir informuoti darbuotojus apie galimus pavojus ir suplanuotus veiksmus, paskirstyti funkcijas, numatyti reikalingus išteklius.

Atkreiptinas dėmesys, kad:

- plano byla turi būti ryški, lengvai surandama tarp kitų bylų, įrišta taip, kad būtų patogu koreguojant planą keisti lapus;
- patvirtinto plano kopijos turi būti subjekto operacijų centro darbo vietoje, subjekto padaliniuose, dalyvaujančiuose likviduojant ekstremaliojo įvykio padarinius.

LITERATŪRA IR ELEKTRONINIAI IŠTEKLIAI

1. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2011 m. vasario 23 d. įsakymas Nr. 1-70 „Dėl Ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 24-1200).
2. Valackienė A. Krizių valdymas ir sprendimų priėmimas. Kaunas: Technologija, 2010.
3. Office of the First Minister and Deputy First Minister (Northern Ireland). A Guide to Plan Preparation, 2002. Prieiga per internetą: <http://www.ofmdfmi.gov.uk/planpreparation>.
4. Australian Government Attorney-General's Department. Australian emergency management series. Manual number 43 „Emergency management“, 2004.
5. Municipal Emergency Management Guide, Canada, 2010.
6. Public safety Canada, Emergency Management Planning Unite. Emergency Management Planning Guide, Canada, 2010.

Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planų rengimas

Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonės numato:

- savivaldybių institucijos ir įstaigos;
- ūkio subjektai ir kitos įstaigos, kuriuose sudaromi ūkio subjekto operacijų centrai ir rengiami ūkio subjekto ir kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų valdymo planai.

Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonės planuoja ir vykdo:

- savivaldybės administracijos direktorius – atitinkamos savivaldybės teritorijoje;
- ūkio subjekto, kitos įstaigos vadovas arba jo įgaliotas asmuo (12 pav.) – vadovaujama objekte.

Numačiusios ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonės, savivaldybių administracijos rengia ne trumpesnio kaip 3 metų laikotarpio ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planą. Ūkio subjektų ir kitų įstaigų vadovai arba jų įgalioti asmenys ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonės numato rengdami ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planus.

Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonės **savivaldybės lygiu planuoja** savivaldybės administracijos ir ūkio subjektai ir įstaigos. Šios priemonės turi:

- mažinti galimo pavojaus tikimybę ir (ar) galimus padarinius (poveikį);
- gerinti savivaldybėje esančių civilinės saugos sistemos subjektų, ūkio subjekto, kitos įstaigos pasirengimą reaguoti ir likviduoti įvykius ir šalinti jų padarinius;
- didinti gyventojų, ūkio subjekto, kitos įstaigos darbuotojų saugumą gresiant ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms, gresiant ar įvykus įvykiams, gerinti visuomenės savisaugos kultūros lygį.

Nuo ko pradėti?

1. Išsiaiškinama, kokie pavojai gresia tam tikrai teritorijai. Ūkio subjekto, be išorinių pavojų, turi būti įvertinami ir vidiniai pavojai. Šie pavojai nustatomi atliekant savivaldybės, ūkio subjekto, kitos įstaigos rizikos analizę. Atlikus šią analizę ir nustatčius labai didelę, didelę ar vidutinę riziką, parengiamas galimų pavojų sąrašas.

2. Parengus galimų pavojų sąrašą, gali būti sudaroma darbo grupė, kuri nustatytų kiekvieno pavojaus prevencines priemones. Ši darbo grupė turi būti sudaryta iš įvairių sričių specialistų, kurie numatytų priemones, mažinančias ar šalinančias nustatytų pavojų riziką. Geriausiai tiktų darbo grupė, rengianti ekstremaliųjų situacijų valdymo planą.

3. Analizuojant parengtą galimų pavojų sąrašą, parenkamos atitinkamos prevencinės priemonės. Toliau nustatomi kiekvieno galimo pavojaus didžiausios rizikos elementai – nelaimių padarinių prevencijos prioritetai. Pavyzdžiui, meteorologinių reiškinių atvejais pažeidžiamiausi pastatai, infrastruktūros objektai, gamtinė aplinka, o pavojingų užkrečiamųjų ligų atvejais – žmonės. Todėl ir prevencinės priemonės turėtų būti orientuotos į pažeidžiamiausius elementus. Siekiant sumažinti fizinį pažeidžiamumą, galima sustiprinti ar apsaugoti silpniausius jo elementus. Norint sumažinti institucijų ir ekonominės veiklos pažeidžiamumą, reikia modifikuoti arba sustiprinti infrastruktūrą arba pakeisti institucijų organizacinį pasirengimą.

Nuo pavojų apsisaugoma pašalinant jų priežastis (sumažinant pavojų) arba sumažinant pavojingo įvykio, jei toks įvyktų, poveikį. Paprastai gamtinių nelaimių atvejais neįmanoma užkirsti kelią stipriam vėjui, lietui, šalčiui. Tokių pavojų padarinių prevencija pirmiausia turi būti akcentuota į tų elementų, kurie gali būti paveikti, pažeidžiamumo sumažinimą. Kai kurios gamtinės nelaimės tam tikromis aplinkybėmis gali būti sumažintos – pylimų pastatymas ant galinčių išsilieti upių krantų sumažina aplink esančių teritorijų užtvindymo galimybę. Gaisrai, cheminiai išsiliejimai, technologinės ir transporto avarijos iš esmės yra tie pavojai, kurių galima būtų išvengti. Žmogaus veiklos nulemtų nelaimių atvejais nelaimių prevencija – tai pastangos sumažinti arba visiškai išvengti pavojingų įvykių.

Keletas pavyzdžių:

Vertinant įvykius transportuojant pavojingą krovinį (galimas pavojus), prevencinės priemonės galėtų būti šios:

Organizacinės ir teisinės priemonės:

- išsiliejusių naftos produktų likvidavimo tvarkos aprašo parengimas;
- pavojingų krovinių eismo nukreipimo schemos parengimas;
- *kitos priemonės*

Inžinierinės ir techninės priemonės:

- pavojingų krovinių eismo ribojimas apgyvendintose vietovėse;
- *kitos priemonės*

Visuomenės informavimo, švietimo ir mokymo priemonės:

tema;

- gyventojų mokymas ir švietimas, kaip elgtis išsiliejus pavojingosioms medžiagoms;
- *kitos priemonės*

Vertinant įvykį stichinis hidrologinis reiškinys (galimas pavojus), prevencinės priemonės galėtų būti šios:

Inžinierinės ir techninės priemonės:

- apsemiamos teritorijos apsauginio statinio projektavimas ir statyba;
- *kitos priemonės*

Valdymo ir institucinės priemonės:

- statybos leidimų išdavimo kontrolė;
- *kitos priemonės*

Teritorijų ir žemėtvarkos planavimo priemonės:

- pasiūlymų teritorijų planavimo dokumentams pakeisti parengimas;
- *kitos priemonės.*

Vertinant įvykį gaisrai (galimas pavojus), prevencinės priemonės galėtų būti šios:

Ekonominės priemonės:

- nekilnojamojo turto draudimas;
- *kitos priemonės*

Valdymo ir institucinės priemonės:

- priešgaisrinių techninių patikrinimų organizavimas;
- *kitos priemonės*

4 Parinkus kiekvieno pavojaus prevencines priemones, rengiamas ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių plano projektas. Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių plane nurodomi tikslai, priemonės jiems pasiekti, atsakingi vykdytojai ir įgyvendinimo terminai. Ūkio subjekto ir įstaigos ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių plane, be išorinių pavojų, numatomi ir vidiniai.

5. Parengtas ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių plano projektas teikiamas svarstyti savivaldybės ESK. Ūkio subjekto ir įstaigos parengtas planas teikiamas pasirašyti vadovui.

_____ ūkio subjekto _____ m. ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Vykdymo laikotarpis	Atsakingi vykdytojai
	<i>Išoriniai pavojai</i>		
1.	Stichiniai ir katastrofiniai meteorologiniai reiškiniai:		
1.1	Supažindinti darbuotojus su civilinės saugos rekomendacijomis, kaip elgtis gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai		
1.2.	Patikrinti ūkio subjekto pasirengimą šaltajam metų periodui		
1.3.	Organizuoti krovos darbų stabdymą, konstrukcijų, mechanizmų ir įrengimų sutvirtinimą		
	<i>Kitos priemonės</i>		
	<i>Vidiniai pavojai</i>		
2.	Pavojus, susijęs su gaminamais produktais, išmetimais ir atliekomis		

2.1.	Įpareigoti darbuotojus dėvėti asmeninės apsaugos priemonės (kvėpavimo organų apsaugos priemonės, pirštines, akinius)		
2.2.	Informuoti darbuotojus apie atsargumą naudojant (saugos duomenų lapas, kt.)		
2.3.	Organizuoti produktų pakeitimą mažiau pavojingais		
	<i>Kitos priemonės</i>		
3.	Gaisro, sproginimo pavojus		
3.1.	Įrengti apsaugos priemonės (atskiras patalpas, karščiui atsparias sienas ir duris, kt.)		
3.2.	Įrengti kontrolės ir perspėjimo priemonės		
3.3.	Įrengti pritaikytas gesinti priemonės (purkštuvus, gesintuvus, priedangą nuo karščio, kt.)		
3.4.	Parengti veiksmų (instrukcija (planas) gaisro atveju, kt.) ir evakavimo planus		
	<i>Kitos priemonės</i>		

12 pav. Ūkio subjekto, kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių plano pavyzdys

LITERATŪRA IR ELEKTRONINIAI IŠTEKLIAI

1. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas. 1998 12 15, Nr. VIII-971 // Žin., 1998, Nr. 115-3230, 2009 12 22, Nr. XI-635 // Žin., 2009, Nr. 159-7207.
2. Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimas Nr. 1028 „Dėl Ekstremaliųjų situacijų prevencijos vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Žin., 2010, Nr. 87-4585.
3. Ekstremaliųjų situacijų programos vadovas: JAV Federalinė vadovavimo ekstremalioms situacijoms agentūra. Pagal kontraktus EMV-C-0372 ir EME-3-0579. 166 p.
4. Darbų planavimas krizinės situacijos atveju (įvertinant visus galimus pavojus). Vadovas. FEMA. 1996. 205 p.
5. Nelaimių padarinių švelninimas. Nelaimių valdymo mokymo programa. 1994. 6.
6. Prieiga per internetą:
[http://www.barrie.ca/LIVING/EMERGENCY%20SERVICES/EMERGENCY PLANNING/Pages/DisasterPreventionMitigation.aspx](http://www.barrie.ca/LIVING/EMERGENCY%20SERVICES/EMERGENCY%20PLANNING/Pages/DisasterPreventionMitigation.aspx) [2012 rugpjūčio 10].
7. Saugios savivaldybės koncepcija/ Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2011. 162 p.
8. Vyriausybės 2011 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 184 „Dėl Saugios savivaldybės koncepcijos patvirtinimo“. Žin., 2011, Nr. 22-1057.
9. Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas. 2002 12 05, Nr. IX-1225 // Žin., 2002, Nr. 123-5518.

Didelių pramoninių avarių prevencija

Didelių pramoninių avarių prevencija yra svarbus klausimas daugeliui pasaulio šalių, nes cheminių avarių padariniai dažnai sunkūs, netgi niokojantys. Europoje po 1976 metais itin skaudžios avarijos pesticidų gamykloje Sevese (Italijoje) imtasi priemonių priimti europines cheminių avarių pavojaus kontrolės taisykles – vadinamąją Seveso direktyvą, kuri padėtų suvienodinti didelių pramoninių avarių prevencijos ir valdymo reguliavimą Europos Sąjungos šalyse. Tarybos Direktyva 82/501/EEB (Seveso I direktyva) priimta 1982 m. birželio 24 d., 1996 m. gruodžio 9 d. priimta Tarybos direktyva 96/82/EB dėl didelių, su pavojingomis medžiagomis susijusių avarių pavojaus kontrolės (Seveso II direktyva), kuri iš dalies pakeista 2003 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/105/EB. Jos pagrindinis tikslas – užkirsti kelią didelėms su cheminėmis pavojingomis medžiagomis susijusioms avarijoms ir apriboti tokių avarių padarinius žmonių sveikatai ir aplinkai. Seveso II direktyva labai padėjo sumažinti didelių pramoninių avarių tikimybę bei padarinius ir taip užtikrinti aukštesnę apsaugos lygį, tačiau, siekiant užtikrinti, kad būtų išlaikomas ir toliau didinamas apsaugos lygis, nustatant veiksmingesnes ir efektyvesnes nuostatas, 2012 m. liepos 4 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva

2012/18/ES dėl didelių, su pavojingomis cheminėmis medžiagomis susijusių avarių pavojaus kontrolės, iš dalies keičianti ir vėliau panaikinanti Tarybos direktyvą 96/82/EB (Seveso III direktyva). Šios direktyvos nuostatos pradėdamos taikyti 2015 m. birželio 1 d.

Pagrindiniai Seveso III direktyvoje priimti pakeitimai:

- techninio pobūdžio pakeitimai, atsižvelgiant į pastarojo meto tarptautinės ir europinės cheminių medžiagų klasifikacijos pokyčius;
- piliečiams suteikiamos geresnės galimybės gauti informaciją apie riziką, kurią kelia kaimynystėje įsikūrę pramonės kompleksai, ir kaip elgtis kilus avarijai;
- taisyklės, reglamentuojančios suinteresuotų piliečių dalyvavimą objektų, kuriems taikoma Seveso direktyva, teritorijų planavimo projektuose taps veiksmingesnės;
- piliečiams bus lengviau kreiptis į teismą, jeigu informacija ar galimybė dalyvauti priimant sprendimus būtų buvusi suteikta netinkamai;
- siekiant, kad saugos taisyklės būtų taikomos efektyviau, griežtinami objektų patikrų standartai.

Pagrindinį vaidmenį didelių pramoninių avarių prevencijos srityje atlieka kompetentinga institucija. Lietuvoje Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų įgyvendinimo srityje kompetentinga institucija yra Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas. Taip pat didelių pramoninių avarių prevencijos srityje su kompetentinga institucija bendradarbiauja valstybės priežiūros ir kontrolės institucijos bei savivaldybių administracijų direktoriai.

Valstybės priežiūros ir kontrolės institucijos – Aplinkos apsaugos agentūra ir regionų aplinkos apsaugos departamentai, Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinė darbo inspekcija) ir jos teritoriniai skyriai, Valstybinė energetikos inspekcija prie Energetikos ministerijos (toliau – Valstybinė energetikos inspekcija) ir jos teritoriniai skyriai, Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centras, visuomenės sveikatos centrai apskrityse, Valstybinė geležinkelio inspekcija prie Susisiekimo ministerijos, Civilinės aviacijos administracija, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento įgaliotos jam pavaldžios įstaigos.

Vienas svarbiausių dokumentų, reglamentuojančių didelių pramoninių avarių prevenciją Lietuvoje, yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas Nr. 966 „Dėl Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų ir pavojinguosiuose objektuose esančių medžiagų, mišinių ar preparatų, priskiriamų pavojingosioms medžiagoms, sąrašo ir priskyrimo kriterijų aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2013, Nr. 131-6691).

Pavojingųjų objektų identifikavimas

Ūkio subjektai, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingosios medžiagos, gali būti priskiriami prie pavojingųjų objektų, jei turimi ar galimi saugoti cheminių medžiagų kiekiai atitinka Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu „Dėl Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų ir pavojinguosiuose objektuose esančių medžiagų, mišinių ar preparatų, priskiriamų pavojingosioms medžiagoms, sąrašo ir priskyrimo kriterijų aprašo patvirtinimo“ patvirtintus kvalifikacinius pavojingųjų medžiagų kiekius.

Pavojingasis objektas – visa veiklos vykdytojo kontroliuojama teritorija, kurios bent viename veiklą vykdančiame įrenginyje, įskaitant įprastą ir susijusią infrastruktūrą, yra pavojingųjų medžiagų; pavojingieji objektai yra žemesniojo arba aukštesniojo lygio.

Esamos pavojingosios medžiagos – faktiškai esančios ar numatomos turėti pavojingosios medžiagos, kurios yra ar gali būti pavojingajame objekte, arba tokios medžiagos, kurios gali susidaryti, jeigu pramoninis cheminis procesas taptų nebevaldomas, ir kurių kiekis prilygsta I ar II lygiui ar juos viršija.

Atsižvelgiant į Vyriausybės patvirtintus kriterijus, Lietuvoje pavojingieji objektai skirstomi į du lygius, pagal turimus ar galimus saugoti pavojingųjų cheminių medžiagų kvalifikacinius kiekius. I lygio pavojingiesiems objektams priskiriami tie objektai, kuriuose esamas ar tikėtinas pavojingųjų medžiagų kiekis atitinka ar viršija teisės aktais nustatytus kvalifikacinius pavojingųjų medžiagų kiekius, tačiau neviršija II lygiui priskiriamuose objektuose esamų ar tikėtinų pavojingųjų medžiagų

kiekių. II lygio pavojingiesiems objektams priskiriami tie objektai, kuriuose esami ar tikėtini pavojingųjų medžiagų kiekiai atitinka ar viršija II lygio pavojingųjų cheminių medžiagų kvalifikacinius kiekius.

Kadangi pavojinguosiuose objektuose naudojamos ar sandėliuojamos pavojingosios cheminės medžiagos, didelė tikimybė, kad viename ar keliuose šių objektų įvyks didelė pramoninė avarija.

Didelė pramoninė avarija – dėl nekontroliuojamos padėties eksploatuojant pavojingąjį objektą įvykstantis nenumatytas staigus įvykis (sprogimas, gaisras arba didelio kiekio pavojingųjų medžiagų išsiveržimas į aplinką), kuris sukelia tiesioginį ar uždelstą didelį pavojų gyventojams ir (ar) aplinkai pavojingajame objekte ar už jo ribų ir kuris yra susijęs su viena ar keliomis pavojingosiomis medžiagomis.

Taigi, siekiant sumažinti didelės pramoninės avarijos tikimybę ir galimus jos padarinius, pavojingieji objektai privalo skirti pakankamai dėmesio didelių pramoninių avarių prevencijos priemonėms ir jų įgyvendinimui.

Informavimas apie pavojingąjį objektą

Siekiant sumažinti avarių tikimybę pavojinguosiuose objektuose ir galimus padarinius joms įvykus, labai svarbu, kad atitinkamos institucijos gautų informaciją apie šiuos objektus ir jų veiklą. Pavojingojo objekto veiklos vykdytojas turi parengti ir pateikti kompetentingai institucijai ir savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos direktoriui pranešimą apie pavojingąjį objektą. Jei pranešama apie naują pavojingąjį objektą, pranešimas numatytoms institucijoms turi būti pateikiamas ne vėliau kaip prieš 6 mėnesius iki statybų ar ūkinės veiklos pradžios. Jeigu informuojama apie veikiančią pavojingąjį objektą ar objektą, kuris vėliau pateko į Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų reguliavimo sritį, pranešimas kompetentingai institucijai ir savivaldybės administracijos direktoriui pateikiamas per 3 mėnesius nuo tos dienos, kurią pavojingajame objekte pavojingųjų medžiagų kiekiai prilygsta I lygiui ar jį viršija.

Pateikiamame pranešime turi būti nurodomi šie duomenys:

1. Veiklos vykdytojo vardas, pavardė arba pavadinimas, juridinio asmens kodas, buveinė
2. Pavojingo objekto tikslus adresas ir pavadinimas
3. Asmens, kuris vadovauja pavojingajam objektui, jeigu tai ne tas pats asmuo, nurodytas 1 punkte, vardas, pavardė ir pareigos
4. Pavojingajame objekte naudojamų pavojingųjų medžiagų pavadinimai ir informacija apie pagrindines tų medžiagų savybes, jų cheminę sudėtį
5. Pavojingųjų medžiagų kiekiai ir jų fizinis būvis, taip pat talpyklų, kuriose tos medžiagos laikomos, duomenys (talpyklos pavadinimas ir tipas, kita turima ir teiktina informacija)
6. Pavojingojo objekto įrenginiuose numatomos ar vykdomos veiklos procesų aprašymas
7. Pavojingojo objekto aplinka, elementai, galintys sukelti avariją arba pasunkinti jos padarinius
8. Pavojingojo objekto teritorijos planas ir pavojingojo objekto aplinkos teritorijų žemėlapis.

Modernizavus ar modifikavus pavojingąjį objektą ar jo įrenginius, pradėjus naudoti jame naujas pavojingasias medžiagas, jį uždarius ar jame įvykus kitiems pokyčiams (pasikeitus pranešime pateiktai informacijai, gamybos procese naudojamoms pavojingosioms medžiagoms ir jų kiekiams, pakitus pavojingųjų medžiagų fiziniams būviams ar pasikeitus gamybos procesui, kai dėl to gali padidėti avarių tikimybė ar padaugėti jų sukeltų padarinių), veiklos vykdytojas nedelsdamas pateikia naują pranešimą savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos direktoriui ir kompetentingai institucijai.

Jeigu veikiančio pavojingojo objekto veiklos vykdytojas, vadovaudamasis Valstybinės reikšmės ir pavojingų objektų registro nuostatais, jau yra pateikęs duomenis apie pavojingąjį objektą Valstybinės reikšmės ir pavojingų objektų registru, kompetentingai institucijai reikia pateikti tik trūkstamus duomenis apie objekte įvykusius pokyčius.

Pavojingojo objekto saugos ataskaita

Pavojingojo objekto saugos ataskaitą rengia II lygio pavojingieji objektai. II lygio pavojingojo objekto veiklos vykdytojas parengtos pavojingojo objekto saugos ataskaitos po vieną egzempliorių pateikia kompetentingai institucijai, Aplinkos apsaugos agentūrai, Valstybinei darbo inspekcijai ir Valstybinei energetikos inspekcijai. Kartu su saugos ataskaita pateikiamas konfidencialių ataskaitos dalių sąrašas, o kompetentingai institucijai – ir skaitmeninė saugos ataskaitos versija. Saugos ataskaitoje pateikiama informacija apie tai, kad:

- avarijų prevencijos planas ir jam įgyvendinti skirta saugos valdymo sistema veikia;
- nustatyti galimi avarijų pavojai ir imtasi būtinų priemonių avarijoms išvengti ir jų padariniams žmogui ir aplinkai riboti;
- saugos ir patikimumo principo tinkamai laikomasi ir projektuojant, statant, naudojant, prižiūrint įrenginius, sandėlius, jų įrangą ir su jų veikla susijusią infrastruktūrą ten, kur galimas avarijų pavojus, kad imtasi pakankamų priemonių statinių mechaniniam atsparumui ir pastovumui užtikrinti;
- parengtas pavojingojo objekto vidaus avarinis planas ir pateikta informacija, kurios reikia pavojingojo objekto išoriniam avariniam planui parengti ir kitų objektų statybai aplink esamą pavojingąjį objektą planuoti.

Atsižvelgiant į Pramoninių avarijų prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų rekomendacijas, pavojingojo objekto veiklos vykdytojo parengtoje pavojingojo objekto saugos ataskaitoje pateikiami šie duomenys:

1. Informacija apie pavojingojo objekto saugos valdymo sistemą ir organizacinę struktūrą (ši dalis atitinka I lygio pavojingųjų objektų rengiamiems avarijų prevencijos planams taikomus reikalavimus);

2. Pavojingojo objekto aplinka:

2.1. vietovės ir jos aplinkos aprašymas, įskaitant informaciją apie geografinę vietą, meteorologines, geologines, hidrografines ir, jeigu reikia, istorines sąlygas;

2.2. įrenginiai, pavojingojo objekto veikla, kuri gali kelti avarijos pavojų;

2.3. zonų, kuriose gali įvykti avarija, aprašymas.

3. Įrenginių aprašymas:

3.1. pavojingojo objekto padalinių pagrindinės veiklos ir gamybos produktų, kurie svarbūs saugos, avarijų rizikos ar aplinkybių, galinčių sukelti avariją, požiūriu, aprašymas (kartu pateikiamos siūlomas prevencinės priemonės);

3.2. technologinių procesų, ypač jų kontrolės ir valdymo metodų, aprašymas;

3.3. pavojingųjų medžiagų aprašymas:

3.3.1. pavojingųjų medžiagų sąrašas, kuriame nurodoma:

3.3.1.1. pavojingųjų medžiagų cheminis pavadinimas, Cheminių medžiagų santrumpų tarnybos (CAS) numeris, pavadinimas pagal Jungtinių Tautų Organizacijos Tarptautinės teorinės ir taikomosios chemijos sąjungos nomenklatūrą;

3.3.1.2. esamas ar tikėtinas didžiausias pavojingųjų medžiagų kiekis;

3.3.2. fizinės, cheminės, toksinės medžiagų savybės, šių medžiagų tiesioginio ir uždelsto pavojaus žmonėms ir aplinkai apibūdinimas, taip pat medžiagų terminio ir (arba) cheminio skilimo metu susidarantių produktų pavojingumas;

3.3.3. fiziniai ir cheminiai reiškiniai įprastomis naudojimo sąlygomis ar numatomi avarijos sąlygomis.

4. Avarijų pavojaus nustatymas ir jų rizikos vertinimo analizė, saugos užtikrinimo priemonės:

4.1. išsamus galimų avarijų eigos aprašymas, avarijų tikimybė ir sąlygos, kurioms susidarius jos galėtų įvykti, kartu nurodoma visuma įvykių, kurie gali turėti reikšmės tokioms avarijoms kilti, atsižvelgiant į vidines ir išorines galimų gedimų priežastis;

4.2. nurodytų avarijų masto ir padarinių rimtumo vertinimas, įskaitant žemėlapius, vaizdus, kaip atitinkamus atvaizdus tų vietų, kurios gali būti paveiktos įvykus avarijoms pavojinguosiuose objektuose;

4.3. saugos įrenginių techninių parametrų ir įrangos aprašymas, kuriame nurodomi padaliniai, kuriuose reikia įdiegti papildomas saugaus darbų valdymo ir kontrolės sistemas, taip pat priemonių, užtikrinančių pavojingojo objekto saugą ne tik atliekant kasdienį darbą, bet ir paleidžiant ar stabdant tam tikrus įrenginius (taip pat įvykus avarijai), aprašymas.

5. Apsaugos priemonės, kuriomis siekiama lengvinti ir riboti avarijos padarinius:

5.1. apsaugos priemonių ir priemonių avarijai išvengti ir jos padariniams sušvelninti, įmonėje turimos įrangos, skirtos avarijų padariniams riboti, aprašymas;

5.2. pavojaus skelbimo ir reagavimo į avariją organizavimas;

5.3. avarijos padariniams šalinti skirtų išteklių, turimų pavojingajame objekte ir už jo ribų, aprašymas;

5.4. įstaigų, įmonių, organizacijų, kitų juridinių ir fizinių asmenų, dalyvavusių rengiant saugos ataskaitą, sąrašas.

Veiklos vykdytojas privalo pateikti pavojingojo objekto saugos ataskaitą Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui, Aplinkos apsaugos agentūrai, Valstybinei darbo inspekcijai ir Valstybinei energetikos inspekcijai laikydamasis šių terminų:

1. naujų pavojingųjų objektų – ne vėliau kaip prieš 6 mėnesius iki statybų ir ūkinės veiklos pradžios;

2. veikiančio pavojingojo objekto ar objekto, kuris vėliau patenka į Pramoninių avarijų prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų reguliavimo sritį, – nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per vienerius metus nuo tos dienos, kurią pavojingajame objekte pavojingųjų medžiagų kiekiai prilygsta II lygiui ar jį viršija;

3. reguliarių saugos ataskaitų peržiūrų atvejais – nedelsdamas (Saugos ataskaita peržiūrima ir atnaujinama ne rečiau kaip kas penkeri metai arba veiklos vykdytojo iniciatyva, arba kompetentingos institucijos reikalavimu, paaiškėjus naujoms aplinkybėms ar gavus naują saugos srities techninę informaciją).

Aplinkos apsaugos agentūra, Valstybinė darbo inspekcija ir Valstybinė energetikos inspekcija ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo saugos ataskaitos gavimo, išvadas apie gautą pavojingojo objekto saugos ataskaitą pateikia Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui, kuris, gavęs išvadas, ne vėliau kaip per 3 mėnesius praneša raštu veiklos vykdytojui apibendrintas išvadas, o prireikus nurodo terminą, per kurį veiklos vykdytojas privalo saugos ataskaitą pataisyti, ar paprašo papildomos informacijos. Jei išvadose nurodoma, kad to reikia, imamasi priemonių, draudžiančių pradėti ar toliau naudoti pavojingąjį objektą.

Rengdamasis pertvarkyti ar modernizuoti įrenginius, technologinius procesus, pradėti naudoti naujas pavojingąsias medžiagas, didinti pavojingosios medžiagos kiekius, žymiai keisti jų fizinius būvius ar daryti kitus pakeitimus, didinančius avarijų riziką, pavojingojo objekto veiklos vykdytojas peržiūri, pakeičia ir pateikia kompetentingai institucijai pakeistas saugos ataskaitos dalis prieš darydamas tokius pakeitimus.

Tam tikrais atvejais pavojingojo objekto saugos ataskaitoje reikalaujamą informaciją leidžiama pateikti tik tais požiūriais, kurie svarbūs avarijų prevencijai ir padeda riboti jų padarinius žmonėms ir aplinkai, tačiau tik tada, kai kompetentinga institucija nustato, kad pavojingajame objekte esamų pavojingųjų medžiagų būklė negali sukelti avarijos ir atitinka bent vieną iš šių kriterijų:

- pavojingoji medžiaga yra kieto būvio ir esant tiek normalioms, tiek kitokioms sąlygoms niekaip negalėtų patekti į aplinką ar išskirti energiją, taip sudarydama sąlygas įvykti avarijai;

- pavojingosios medžiagos supakuotos ar sudėtos tokiu būdu ar tokiais kiekiais, kad maksimalus jų kiekis ir bet kuriomis sąlygomis galimas išsiliejimas nesukeltų avarijos pavojaus;

- pavojingosios medžiagos laikomos tokiais kiekiais ir tokiais atstumais nuo kitų pavojingųjų medžiagų (įrenginių, objektų ir panašiai), kad nei pačios negalėtų sukelti avarijos, nei būti avarijos, kurią gali sukelti ar kurioje gali dalyvauti kitos medžiagos, šaltiniu;

- pavojingosios medžiagos, kurios, nors ir laikomos pavojingosiomis medžiagomis, negalėtų sukelti avarijos pavojaus ir dėl to joms toks klasifikavimas netinka.

Pavojingųjų objektų, kuriems leista rengti ne visos apimties saugos ataskaitą, sąrašą, nurodydama priskyrimo jiems priežastis, kompetentinga institucija pateikia Europos Komisijai.

Pavojingojo objekto veiklos vykdytojas turi užtikrinti galimybę suinteresuotiems asmenims susipažinti su saugos ataskaita. Su saugos ataskaita galima susipažinti nuvykus į daugelį pavojingųjų objektų. Taip pat dalies pavojingųjų objektų saugos ataskaitas galima rasti Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento interneto svetainėje (www.vpgt.lt > Prevencija > Pavojingieji objektai).

Didelių avarių prevencijos politika

Pavojingojo objekto veiklos vykdytojas didelių avarių prevencijos politiką išdėsto pavojingojo objekto avarių prevencijos priemonių plane. Šį planą rengia I lygio pavojingieji objektai. II lygio pavojingieji objektai didelių avarių prevencijos politiką aprašo vienoje pavojingojo objekto saugos ataskaitos dalyje.

Objektai, kurie vėliau patenka į Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų reguliavimo sritį, pavojingojo objekto avarių prevencijos planą parengia nedelsdami, bet ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo tos dienos, kurią pavojingajame objekte pavojingųjų medžiagų kiekiai prilygsta I lygiui ar jį viršija.

Pavojingojo objekto avarių prevencijos plane privaloma nurodyti šią informaciją:

1. Veiklos vykdytojo numatyti avarių pavojaus kontrolės bendrieji tikslai ir veiklos principai.

2. Į saugos valdymo sistemą turi būti įtraukta dalis bendrosios valdymo sistemos, įskaitant organizacinę struktūrą, atsakomybę, įprastą praktiką, procesus ir išteklius, kurie lemia ir padeda užtikrinti avarių prevenciją.

3. Rengiamuose dokumentuose nurodoma:

3.1. pavojingajame objekte dirbančių darbuotojų, dalyvaujančių identifikuojant galimų avarių pavojų ir vertinant riziką, valdant ir vykdant avarių prevenciją, lokalizavimą ir likvidavimą, pareigos ir atsakomybę, jų mokymo poreikis ir mokymo organizavimas, darbuotojų ir ilgalaikių rangovų darbuotojų, dirbančių objekte, dalyvavimas užtikrinant avarių prevenciją;

3.2. procedūros, kuriomis identifikuojami ir įvertinami pavojai, kylantys dėl įprastos ir neįprastos veiklos, jų tikimybė ir mastas;

3.3. saugios veiklos, einamųjų remontų, įmonės, procesų, įrangos priežiūros ir laikinojo stabdymo tvarka ir taisyklės, jų taikymas;

3.4. pokių pavojingajame objekte planavimo ar naujų įrenginių projektavimo procedūros ir jų atlikimas;

3.5. procedūros, skirtos galimiems pavojams nustatyti sistemine analize, reagavimo į šiuos pavojus planams rengti, juos bandyti ir prireikus tikslinti, taip pat darbuotojų ir subrangovų darbuotojų mokymui rengti;

3.6. atliekamos avarių prevencijos ir saugos valdymo sistemos veikimo nuolatinio vertinimo ir trūkumų šalinimo procedūros, įskaitant informaciją apie tai, kas, kaip ir kam turi pranešti apie įvykusias avarijas ar susidariusias avarines situacijas, ypač tokias, kurios įvyko (galėjo įvykti) dėl nepakankamų prevencinių priemonių, kaip jos tiriamos ir kokių priemonių imamasi siekiant jų išvengti ateityje;

3.7. procedūros, skirtos avarių prevencijos planui, saugos valdymo sistemos veikimo tinkamumui ir efektyvumui periodiškai ir sistemingai vertinti, dokumentai, patvirtinantys veiklos vykdytojo vadovybės vykdomos avarių prevencijos rezultatus ir saugos valdymo sistemos atnaujinimą.

Parengtas avarių prevencijos planas pateikiamas kompetentingai institucijai, valstybės priežiūros ir kontrolės institucijoms, savivaldybės, kurioje yra pavojingasis objektas, administracijos direktoriui jiems pareikalavus.

Pertvarkius ar modernizavus įrenginius, technologinius procesus, pradėjus naudoti naujas pavojingąsias medžiagas, padidėjus pavojingųjų medžiagų kiekiams, žymiai pakitus jų fiziniams būviams ar įvykus kitiems pokyčiams, didinantiems avarių riziką, veiklos vykdytojas turi avarių prevencijos planą peržiūrėti ir prireikus pakeisti.

Pasirengimas reaguoti didelių pramoninių avarijų atvejais

Vidaus avarinis planas

Pavojingojo objekto vidaus avarinį planą, kuriame numatoma, kokių priemonių reikia imtis įvykus avarijai pavojingo objekto viduje, tardamasis su dirbančiu personalu ir ilgalaikiais rangovais rengia bei, suderinęs su atitinkamomis institucijomis, tvirtina II lygio pavojingojo objekto veiklos vykdytojas. Parengtas planas turi būti suderintas su numatomomis pasitelkti galimoms avarijoms ir jų padariniais likviduoti pavojingajame objekte ir už jo ribų specialiosiomis tarnybomis, valstybės priežiūros ir kontrolės institucijomis ir savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos direktoriumi.

Vidaus avarinis planas patvirtinamas ir informacija, būtina išorės avariniam planui parengti, turi būti pateikiama savivaldybės, kurioje yra pavojingasis objektas, administracijos direktoriui, o jeigu pavojingojo objekto avarijos padariniai galėtų apimti daugiau nei vieną savivaldybę, ir atitinkamų savivaldybių administracijų direktoriams, laikantis šių terminų:

1. naujų pavojingųjų objektų – ne vėliau kaip prieš 6 mėnesius iki ūkinės veiklos pradžios;
2. veikiančio pavojingojo objekto ar objekto, kuris vėliau patenka į Pramoninių avarijų prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų reguliavimo sritį, – nedelsiant, bet ne vėliau kaip per vienerius metus nuo tos dienos, kurią pavojingajame objekte pavojingųjų medžiagų kiekiai prilygsta II lygiui ar jį viršija.

Pavojingojo objekto vidaus avariniame plane, kuris rengiamas pagal Pavojingojo objekto vidaus avarinio plano sudarymo metodines rekomendacijas, turi būti aprašoma:

- pavojingojo objekto veikla;
- avarinio plano suaktyvinimo ir atšaukimo tvarka;
- avarijos pavojaus skelbimo tvarka;
- avarijos likvidavimo veiksmų organizavimas ir koordinavimas;
- pavojingajame objekte esančios pavojingosios medžiagos;
- valdymo organizavimas pavojingajame objekte avarijos metu;
- aplinkos taršos stebėjimo tvarka;
- pavojingojo objekto veiklos atkūrimo bei aplinkos valymo veiksmai.

Vidaus avarinis planas, atsižvelgiant į atitinkamame pavojingajame objekte ar atitinkamose pavojingojo objekto avarinėse tarnybose įvykusius pokyčius, naujas technikos žinias ir naują informaciją, kaip reaguoti į dideles avarijas, turi būti reguliariai peržiūrimas, išbandomas ir prireikus atnaujinamas ne rečiau kaip kas treji metai.

Išorės avarinis planas

Savivaldybės, kurioje yra II lygio pavojingasis objektas, administracijos direktorius, o jeigu pavojingojo objekto avarijos padariniai galėtų apimti daugiau nei vieną savivaldybę, ir atitinkamų savivaldybių administracijų direktoriai, iš pavojingojo objekto veiklos vykdytojo gavę reikiamą informaciją, rengia išorės avarinį planą kiekvienam II lygio pavojingajam objektui atskirai.

Pavojingojo objekto išorės avarinį planą savivaldybės administracijos direktorius rengia remdamasis Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano rengimo metodinėmis rekomendacijomis, ypač šių rekomendacijų 1 priedu.

Išorės avariniame plane aprašoma:

- pavojingojo objekto veikla;
- plano aktyvinimo ir atšaukimo tvarka;
- perspėjimo ir informavimo apie didelę pramoninę avariją organizavimas;
- informacijos apie didelę pramoninę avariją teikimo tvarka;
- avarijų likvidavimo veiksmų organizavimas ir koordinavimas;
- aplinkos būklės atkūrimo organizavimas.

Pavojingojo objekto išorės avarinis planas turi būti parengtas ir patvirtintas ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo pavojingojo objekto vidaus avarinio plano ir kitos informacijos, reikalingos plano rengimui, gavimo, tačiau prieš patvirtinant išorės avarinis planas turi būti svarstomas viešai ir

atsižvelgiama į visuomenės pastabas. Planas suderinamas su numatomomis pasitelkti specialiosiomis tarnybomis, valstybės priežiūros ir kontrolės institucijomis. Patvirtinto plano išrašai pateikiami jį suderinusioms institucijoms.

Patvirtintas išorės avarinis planas ne rečiau kaip kas treji metai turi būti peržiūrimas ir prireikus atnaujinamas.

Ekstremaliųjų situacijų valdymo planas

Vadovaujantis Kriterijais ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms, kurių vadovai turi organizuoti ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimą, derinimą ir tvirtinimą, ir ūkio subjektams, kurių vadovai turi sudaryti ekstremaliųjų situacijų operacijų centrą, ekstremaliųjų situacijų valdymo planus rengia I lygio pavojingojo objekto veiklos vykdytojas.

Minėtas planas rengiamas vadovaujantis Ūkio subjekto, kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų valdymo plano rengimo metodinėmis rekomendacijomis, atlikus galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizę ir numatant veiksmus ir priemones, kurios užtikrintų maksimalią ūkio subjekto civilinės saugos sistemos parengtį kiekvieno pavojaus atveju. Nustačius, kad galimiems įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams ar ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti ūkio subjekto pajėgų nepakaks, gali būti kreipiamasi į civilinės saugos sistemos pajėgas, kurios pagal jų kompetenciją gali būti pasitelktos šiems įvykiams likviduoti ir jų padariniams šalinti, dėl jų turimų materialinių ir žmogiškųjų išteklių pasitelkimo, tačiau tokiu atveju planas turi būti derinamas su numatomomis pasitelkti pajėgomis. Ūkio subjekto ekstremaliųjų situacijų valdymo planą tvirtina ūkio subjekto vadovas.

Parengtą ekstremaliųjų situacijų valdymo planą turėtų sudaryti šios dalys:

1. Bendrosios nuostatos
2. Gresiantys įvykiai
3. Perspėjimo ir informavimo apie gresiantį ar susidariusį įvykį organizavimas
4. Keitimosi informacija apie įvykį tvarka
5. Ūkio subjekto, kitos įstaigos darbuotojų apsauga gresiant ar susidarius įvykiui
6. Gresiančių ar įvykusių įvykių likvidavimo ir jų padarinių šalinimo, gelbėjimo darbų organizavimas ir koordinavimas
7. Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane nurodytų užduočių vykdymo organizavimas
8. Priedai.

Planas peržiūrimas ir atnaujinamas atsižvelgiant į ūkio subjekto civilinės saugos sistemos parengčią užtikrinti įtaką turinčius veiksniai (pvz., įvykus įvykiui, po civilinės saugos pratybų, atsiradus naujiems pavojams, pasikeitus civilinę saugą reglamentuojantiems teisės aktams, pertvarkius ar modernizavus įrenginius, technologinius procesus ar įvykus kitiems pokyčiams, didinantiems galimų įvykių riziką ir mažinantiems darbuotojų saugumą), bet ne rečiau kaip kartą per metus. Su civilinės saugos pajėgų kompetencija susiję pakeitimai derinami su civilinės saugos pajėgomis.

Patvirtinto ir atnaujinto plano kopija ir (ar) skaitmeninė jo versija siunčiama savivaldybės administracijos direktoriui ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo plano patvirtinimo ar atnaujinimo. Jeigu ūkio subjekte, kitoje įstaigoje susidariusio įvykio padariniai galėtų išplisti daugiau nei vienoje savivaldybėje, plano kopija ir (ar) skaitmeninė jo versija siunčiama ir atitinkamų savivaldybių administracijų direktoriams.

Perspėjimo sistemos įrengimas

Ūkio subjektų, kurių vadovai privalo įrengti perspėjimo sistemą, sąrašė, patvirtintame Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2010 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. 1-206, nurodytų ūkio subjektų, kurių galimos taršos ar aplink objektą esančioje pavojaus zonoje, nustatytoje atlikus avarijų pavojaus identifikavimo ir jų rizikos vertinimo analizę pagal Pramoninių avarijų prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų reikalavimus, kurioje gyvena 100 ir daugiau gyventojų, vadovai privalo įrengti perspėjimo sistemas.

Gyvenamosiose vietovėse, jeigu jos patenka į Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus patvirtintų objektų galimos taršos ar pavojaus zoną, ir jeigu jose pavojingosios medžiagos koncentracija atitinka ribinę pavojingą žmogaus gyvybei ir sveikatai vertę ir kuriose gyvena 100 ir daugiau gyventojų, už perspėjimo sistemos įrengimą atsakingi minėtų ūkio subjektų vadovai kartu su savivaldybių administracijų direktoriais.

Ekstremaliųjų situacijų operacijų centras

Vadovaudamiesi Kriterijais ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms, kurių vadovai turi organizuoti ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimą, derinimą ir tvirtinimą, ir ūkio subjektams, kurių vadovai turi sudaryti operacijų centrą, pavojingieji objektai, kuriuose pagal Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatus medžiagų kiekiai prilygsta nustatytųjų kvalifikacinių kiekių I ir II lygiams ar juos viršija, sudaro operacijų centrą, organizuojantį ir koordinuojantį ekstremaliųjų situacijų valdymą ir užtikrinantį ESK priimtų sprendimų įgyvendinimą.

Informacija gyventojams ir savivaldybei

Pavojingojo objekto veiklos vykdytojas ir savivaldybės, kurioje yra pavojingasis objektas, administracijos direktorius, o jeigu pavojingojo objekto avarijos padariniai galėtų apimti daugiau nei vieną savivaldybę, – ir atitinkamų savivaldybių administracijų direktoriai, reguliariai teikia gyventojams ir visuomeninės paskirties objektams (pvz., mokykloms ir ligoninėms), patenkantiems į galimo pavojaus zoną, informaciją apie apsaugos priemones ir kaip elgtis įvykus avarijai. Svarbu, kad atitinkamą informaciją gyventojams pateiktų ne tik pavojingojo objekto veiklos vykdytojas, bet ir savivaldybės administracija.

Visuomenei pateikiamoje informacijoje:

1. Nurodoma veiklos vykdytojo (vardas, pavardė) ir pavojingojo objekto pavadinimas ir adresas.
2. Nurodomos asmens, suteikiančio informaciją, pareigos.
3. Patvirtinama, kad pavojingajame objekte laikomasi Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatų ir pagal šių nuostatų reikalavimus pateikti pranešimas ir saugos ataskaita.
4. Išsamiai paaiškinama apie pavojingajame objekte vykdomą veiklą ar veiklos rūšis.
5. Pateikiami pavojingajame objekte esamų pavojingųjų medžiagų ir preparatų, galinčių sukelti avariją, įprastiniai pavadinimai arba apibendrinti klasifikaciniai pavadinimai ir bendra pavojingumo klasė, nurodomos jų pagrindinės pavojingos savybės.
6. Informuojama apie galimų avarių pavojaus pobūdį ir galimus jų padarinius žmonėms ir aplinkai.
7. Paaiškinama, kaip įvykus avarijai gyventojai bus perspėjami ir nuolatos informuojami.
8. Paaiškinama, ką gyventojai turi daryti ir kaip elgtis įvykus avarijai.
9. Patvirtinama, kad veiklos vykdytojas, siekdamas susidoroti su avarijomis ir sušvelninti jų padarinius, tinkamai pasirengęs pavojingajame objekte, ypač palaikyti ryšius su specialiosiomis tarnybomis.
10. Pateikiama nuoroda į išorės avarinį planą (kuriame turėtų būti patariama per avariją laikytis avarinių tarnybų nurodymų ir reikalavimų).
11. Išsamiai paaiškinama, kur teikiama smulkesnė informacija.

Ši informacija turi būti visą laiką prieinama visuomenei, išskyrus informaciją, kuri teisės aktais laikoma konfidencialia. Konfidencialia laikoma informacija, susijusi su:

- konfidencialia kompetentingos institucijos ir Europos Komisijos diskusijų informacija;
- konfidencialia tarptautinių organizacijų ir nacionalinio saugumo institucijų, nurodytų Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo (Žin., 1997, Nr. 2-16; 2004, Nr. 39-1270) 12 skyriuje, informacija;
- visuomenės saugumu;
- ikiteisminio tyrimo ar vykstančio teismo proceso procedūromis;
- komercinėmis (gamybinėmis) paslaptimis ar intelektine nuosavybe;

- asmens duomenimis ir (ar) asmens duomenų rinkmenomis, vadovaujantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu (Žin., 1996, Nr. 63-1479; 2008, Nr. 22-804);

- trečiosios šalies suteikta informacija, jeigu trečioji šalis to reikalauja.

Labai svarbu, kad savivaldybės administracija, gavusi informaciją apie pavojinguosius objektus ar jų grupes, kuriuose avarijos neigiamų padarinių tikimybė ir mastas gali padidėti dėl grandininės reakcijos efekto, kuri sukelia netoli vienas kito esantys pavojingieji objektai, jų įrenginiai ir (arba) pavojingosios medžiagos, atkreiptų į tai dėmesį gyventojams teikiamoje informacijoje ir rengdama pavojingojo objekto išorės avarinį planą.

Informacija visuomenei kartojama ne rečiau kaip kas penkeri metai. Jeigu pavojingajame objekte atliekami kokie nors pakeitimai, kai pertvarkomi ar modernizuojami įrenginiai, technologiniai procesai, pradedamos naudoti naujos pavojingosios medžiagos, padidėja pavojingųjų medžiagų kiekiai, žymiai pakinta jų fizinis būvis ar įvyksta kiti pokyčiai, didinantys avarijų riziką, informacija peržiūrima, prireikus atnaujinama ir pateikiama ne rečiau kaip kas treji metai.

Informaciją apie pavojinguosius objektus gyventojai gali rasti pavojingųjų objektų, savivaldybių administracijų internetiniuose puslapiuose ir Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento interneto svetainėje (www.vpgt.lt > Prevencija > Pavojingieji objektai).

Planuojant naujų pavojingųjų objektų statybą, pertvarkant esamus pavojinguosius objektus ar vykdant aplink juos statybas, būtina užtikrinti visuomenės teisę pateikti nuomonę ir pasiūlymus teisės aktų nustatyta tvarka. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, fiziniai ir juridiniai asmenys, filialai, rengdami teritorijų planavimo dokumentus, o derinančios institucijos (tarp jų ir savivaldybė), juos tikrinamos, derindamos ir priimdamos dėl jų sprendimus, atsižvelgia į būtinybę išlaikyti tinkamus atstumus tarp pavojingųjų objektų, taip pat nuo šių objektų iki gyvenamųjų rajonų, pastatų ir visuomenės naudojamų vietų, pagrindinių transporto maršrutų, poilsio zonų ir ypač saugomų gamtos plotų, o esamų pavojingųjų objektų atveju – į būtinybę imtis papildomų techninių priemonių, kad nedidėtų žmonėms ir aplinkai keliami rizika ir galimi avarijos padariniai. Be to, parenkant vietą pavojingajam objektui statyti, būtina numatyti galimybes skubiai evakuoti darbuotojus, kitus asmenis iš pavojingojo objekto ir gyvenamųjų rajonų, esančių šalia numatomo statyti pavojingojo objekto, taip pat atsižvelgti į vietos gamtą, reljefą, vyraujančius vėjus.

Taigi labai svarbu, kad informacija apie pavojinguosius objektus ir jų keliamą grėsmę būtų laiku pateikta savivaldybės administracijai, kuri, bendradarbiaudama su pavojinguoju objektu, pateikia informaciją apie galimas avarijų grėsmes gyventojams.

Pavojingojo objekto tikrinimas

Ar pavojingieji objektai saugiai naudojami, tikrina kompetentinga institucija, valstybės priežiūros ir kontrolės institucijos ir savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos direktorius pagal kompetentingos institucijos iš anksto parengtus ir su valstybės priežiūros ir kontrolės institucijomis ir savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos direktoriumi suderintus tikrinimo grafikus ir Lietuvos Respublikos pavojingųjų objektų tikrinimo programą.

I lygio pavojingųjų objektų tikrinimą organizuoja ir šių patikrinimų grafikus rengia apskričių, į kurių administracinės ribas patenka I lygio pavojingieji objektai, priešgaisrinės gelbėjimo valdybos. Taip pat apskričių priešgaisrinės gelbėjimo valdybos rengia ir I lygio pavojingųjų objektų tikrinimo bendras ataskaitas. I lygio pavojingieji objektai tikrinami ne rečiau kaip kas 3 metai.

II lygio pavojingųjų objektų tikrinimą organizuoja ir šių patikrinimų grafikus ir bendras patikrinimų ataskaitas rengia Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas.

Pavojingųjų objektų patikrinimų grafikai skelbiami Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento internetiniame puslapyje (www.vpgt.lt > Prevencija > Pavojingieji objektai). Taip pat II lygio pavojingųjų objektų tikrinimo grafikas ir jo pakeitimai skelbiami Teisės aktų registre.

Pavojingojo objekto patikrinimo metu, atsižvelgiant į nustatytą jo pavojingumo lygį ir keliamus reikalavimus, siekiama nustatyti, ar:

- veiklos vykdytojas vykdo reikiamą pavojingojo objekto priežiūrą, tiksliai įvertino jo keliamą pavojų darbuotojams, šalia gyvenantiems žmonėms, aplinkai ir gali argumentuotai patvirtinti, kad ėmėsi tinkamų priemonių avarijoms išvengti;
- veiklos vykdytojas yra numatęs tinkamas priemones avarių padariniams pavojingojo objekto teritorijoje ir už jo ribų apriboti ir yra parengtas vidaus avarinis planas;
- pateiktoje saugos ataskaitoje ar kitoje ataskaitoje esantys duomenys ir informacija atitinka pavojingajame objekte esančias sąlygas;
- visuomenei suteikta informacija apie saugos priemones;
- per pratybas išbandomas priemonių, užkertančių kelią avarijai pavojingajame objekte įvykti ir plisti, ir priemonių, nustatytų vidaus avariniame plane, veiksmingumas;
- po pratybų tikslinamos prevencinės priemonės ir vidaus avariniai planai, atnaujinama informacija, skirta išorės avariniams planams rengti;
- avarinio perspėjimo ir apsaugos priemonės ir sistemos geros būklės, darbuotojai ir pavojingojo objekto avarinės tarnybos pasirengę veikti įvykus avarijai;
- tarnybos ir darbuotojai aprūpinti techninėmis avarių likvidavimo ir asmeninės apsaugos priemonėmis.

Pavojingojo objekto patikrinimo metu savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos direktoriaus paskirti atstovai tikrina veiklos vykdytojo veiklą civilinės saugos ir statinių priežiūros srityse. Atsižvelgiant į pavojingajame objekte esančių pavojingųjų medžiagų kvalifikacinius kiekius ir tiems objektams taikomus reikalavimus, tikrinama:

- ar numatytos darbuotojų, atsakingų už pavojingojo objekto saugos organizavimą, funkcijos, įgaliojimai ir atsiskaitomybė, ar jie teisės aktų nustatyta tvarka yra išklaušę kursus ir turi atitinkamus atestatus ar pažymėjimus civilinės saugos srityje;
- kaip vykdomas darbuotojų instruktavimas, mokymas ir (ar) atestavimas teisės aktų nustatyta tvarka civilinės saugos klausimais;
- pavojingojo objekto vidaus avarinio plano rengimo ir darbuotojų supažindinimo su juo aspektai;
- perspėjimo sistemos veikimas pavojingajame objekte;
- kaip pratybų metu išbandoma ir įvertinama objekto parengtis galimoms avarijoms;
- ar turimos avarijoms likviduoti reikalingos priemonės ir kokios jos būklės;
- ar sudarytas operacijų centras ir užtikrinama jo veikla;
- ar parengtas ekstremaliųjų situacijų valdymo planas;
- ar pavojingajame objekte yra kolektyvinės apsaugos statinių.

Tikrintojai, atlikę patikrinimą, ne vėliau kaip per 15 darbo dienų pateikia raštu atitinkamai Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui, apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai pagal kompetenciją parengtą ir pasirašytą tikrinimo ataskaitą. Atitinkamai Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas, apskrities priešgaisrinė gelbėjimo valdyba tikrintojų tikrinimo ataskaitų pagrindu ne vėliau kaip per du mėnesius po pavojingojo objekto tikrinimo parengia bendrą pavojingojo objekto tikrinimo ataskaitą. Bendros tikrinimo ataskaitos kopijos raštu ar elektroniniu paštu pateikiamos visiems tikrintojams.

Tam tikrais atvejais (pavyzdžiui, įvykus pramoninei avarijai, susidarius ekstremaliajai situacijai ar ekstremaliajam įvykiui pavojingajame objekte) atitinkamai Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus, apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos viršininko motyvuotu sprendimu (įsakymu) gali būti atliekamas neplaninis pavojingojo objekto patikrinimas. Atsižvelgiant į pavojingojo objekto neplaninio tikrinimo pagrindą, tikslus, terminą, kurie nurodomi sprendime dėl patikrinimo, ir kitas aplinkybes, susijusias su tikrinimu, gali būti sudaryta komisija neplaniniam tikrinimui atlikti. Komisiją sudaro komisijos pirmininkas ir nariai. Dėl valstybės priežiūros ir kontrolės institucijų, savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos atstovų įtraukimo į tikrinimo komisijos sudėtį atitinkamai Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktorius, apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos viršininkas sprendžia kiekvienu konkrečiu atveju kreipdamiesi į atitinkamos institucijos vadovą dėl tos institucijos atstovo skyrimo. Baigus tikrinimą per 10 darbo dienų surašoma neplaninio tikrinimo ataskaita.

Avarijų tyrimas

Avarijos pavojingajame objekte tyrimo tikslas – nustatyti avarijos aplinkybes ir priežastis (tarp jų projektavimo ir gamybos organizavimo klaidas, technologinių procesų ir normalaus darbo režimo pažeidimus ar sutrikimus, įrangos ir mechanizmų gedimus, išorinių aplinkybių, darbuotojų ir trečiųjų asmenų veiksmų poveikį) ir jos tiesioginį poveikį žmonėms ir aplinkai, taikytas avarijos likvidavimo priemonės ir rekomenduoti veiklos vykdytojui prevencines priemones, kad avarija nepasikartotų.

Kompetentingos institucijos vadovas gauna veiklos vykdytojo ar kitų asmenų pranešimą apie pavojingajame objekte įvykusią avariją, kurios padariniai ir žala atitinka bent vieną šių kriterijų:

1. Visi gaisrai, sproginiai, atsitiktinis pavojingųjų medžiagų išsiveržimas susiję su pavojingųjų medžiagų kiekiu, prilygstančiu 5 procentams nustatyto II lygio ar jį viršijančiu.

2. Avarija tiesiogiai susijusi su pavojingąja medžiaga ir sukliamas vienas iš šių padarinių:

2.1. žmogaus mirtis;

2.2. pavojingajame objekte sužeidžiami 6 žmonės, jie hospitalizuojami bent 24 valandoms;

2.3. vienas žmogus už pavojingojo objekto ribų hospitalizuojamas bent 24 valandoms;

2.4. avarija apgadina ar padaro nebenaudojamus gyvenamuosius pastatus už pavojingojo objekto ribų;

2.5. žmonės evakuojami ir izoliuojami daugiau kaip 2 valandoms (arba asmenų ir valandų skaičiaus sandauga lygi 500 arba didesnė);

2.6. geriamojo vandens, elektros, dujų ir telefono ryšio paslaugos nutraukiamos daugiau kaip 2 valandoms (arba asmenų ir valandų skaičiaus sandauga lygi 1 000 arba didesnė).

3. Padaryta tiesioginė žymi ir ilgalaikė žala aplinkai:

3.1. 0,5 hektaro ar daugiau Lietuvos Respublikos įstatymų saugomų teritorijų;

3.2. 10 hektarų ar daugiau kitų žemės plotų (įskaitant žemės ūkio paskirties žemę);

3.3. 10 kilometrų ar daugiau upės ar kanalo;

3.4. 1 hektarui ar daugiau ežero ar tvenkinio;

3.5. 2 hektarams ar daugiau upės deltos;

3.6. 2 hektarams ar daugiau jūros pakrantės ar atviros jūros;

3.7. 1 hektarui ar daugiau požeminio vandens ar požeminio vandeningo sluoksnio.

4. Padaryta žymi žala turtui:

4.1. žala, padaryta turtui pavojingajame objekte, prilygsta 2 mln. eurų arba šią sumą viršija;

4.2. žala, padaryta turtui už pavojingojo objekto ribų, prilygsta 0,5 mln. eurų arba šią sumą viršija.

5. Visos avarijos tiesiogiai susijusios su pavojingosiomis medžiagomis, dėl kurių avarijos padariniai gali išplisti už Lietuvos teritorijos ribų.

6. Kitos avarijos ir susidariusios avarinės situacijos, kurios, kompetentingos institucijos nuomone, techniniu požiūriu ypač svarbios avarijų prevencijai, jų padariniams riboti ir neatitinka čia pateiktų kiekybinių kriterijų;

Kompetentingos institucijos vadovas nedelsdamas sudaro iš kompetentingos institucijos ir pagal avarijos pobūdį atitinkamų valstybės priežiūros ir kontrolės institucijų ir savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos direktoriaus paskirtų atstovų komisiją ir iš jos narių skiria komisijos pirmininką, pirmininko pavaduotoją ir sekretorių. Komisijos veikloje patarimojo balso teise gali dalyvauti kitų suinteresuotų institucijų atstovai.

Avarijų priežastis ir padarinius analizuoja kompetentinga institucija, atitinkamos valstybės priežiūros ir kontrolės institucijos pagal kompetenciją ir savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis objektas, administracijos direktorius, siekdami numatyti papildomas avarijų prevencijos priemones ir mažinti galimų avarijų padarinius.

Avarijos tyrimo pavojingajame objekte išvados tvirtinamos dviem egzemplioriais. Komisijos pirmininkas pirmąjį pasirašyto avarijos tyrimo pavojingajame objekte išvadų egzempliorių pateikia kompetentingai institucijai, antrąjį – pavojingojo objekto veiklos vykdytojui. Valstybės priežiūros ir kontrolės institucijoms, savivaldybės, kurios teritorijoje yra pavojingasis

objektas, administracijos direktoriui, kitoms suinteresuotoms institucijoms, kurių atstovai dalyvavo komisijos veikloje, pateikiamos avarijos pavojingajame objekte tyrimo išvadų kopijos.

Civilinės saugos mokymo organizavimas

Vienas iš civilinės saugos mokymo uždavinių – mokyti gyventojus, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų, kitų įstaigų darbuotojus, kaip pasirengti galimoms ekstremaliosioms situacijoms ir ekstremaliesiems įvykiams, kaip elgtis jiems gresiant ar susidarius.

Civilinės saugos mokymas organizuojamas:

- Civilinės saugos mokymo centre (toliau – UGM CSMC);
- apskričių priešgaisrinėse gelbėjimo valdybose (toliau – APGV);
- ikimokyklinio ugdymo mokyklose;
- bendrojo lavinimo mokyklose;
- profesinėse mokyklose;
- aukštosiose neuniversitetinėse mokyklose – kolegijose (toliau – kolegijos);
- universitetuose;
- valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose, ūkio subjektuose ir kitose įstaigose.

Mokymo organizavimas UGM CSMC ir APGV

Šiuo metu visose 60 savivaldybių yra suformuotos savivaldybių ESK, sudaryti operacijų centrai, atlikta rizikos analizė, surinkti visi reikiami duomenys apie savivaldybėse esančius pavojinguosius objektus, galimas avarijas ir katastrofas, parengti ekstremaliųjų situacijų valdymo ir prevencinių priemonių planai. Šiuose planuose numatytos priemonės ir veiksmai, kurie turi būti atliekami siekiant išvengti ekstremaliųjų situacijų, numatyti veiksmai susidarius tam tikrai ekstremaliajai situacijai. Planai nuolat tikslinami. Jų realumas tikrinamas pratybų metu.

Rengiantis galimiems ekstremaliesiems įvykiams, juos prognozuojant, rengiantis galimų ekstremaliųjų įvykių prevencijai, ypatingą reikšmę turi specialistų veiksmai. Nuo jų teisingų prognozių, situacijos vertinimo, konkrečių planų parengimo, padėties kontrolės jiems priskirtuose objektuose tiesiogiai priklauso galimų ekstremaliųjų įvykių prevencija, vadovų sprendimai ir veiksmai ekstremaliųjų įvykių metu. Itin svarbūs sprendimus priimančių pareigūnų veiksmai, todėl civilinės saugos sistemos institucijų vadovai ir darbuotojai, dalyvaujantys valdant ekstremaliasias situacijas, operacijų centrų nariai, ūkio subjektų ir įstaigų vadovai, civilinės saugos pajėgų vadovai, civilinės saugos specialistai ir kiti darbuotojai turi išklaudyti atitinkamą mokymo kursą. Šie darbuotojai mokomi ir jų kvalifikacija civilinės saugos srityje keliami Vyriausybės nustatyta tvarka.

Įvertinat per daugelį metų sukauptą patirtį, galima teigti, kad darbuotojų mokymo sėkmę ekstremaliųjų situacijų valdyme lemia mokymo programos ir jų nuolatinis tobulinimas ir, be abejo, pedagoginio personalo kompetencija ir gebėjimas taikyti praktinio mokymo metodus ir formas.

Sudarant naujas darbuotojų mokymo programas, buvo įvertintos Europos Bendrijos direktyvos ir tarptautinės konvencijos, NATO rekomenduojamos mokymo programos cheminių, biologinių, radiologinių ir branduolinių (ChBRB) incidentų likvidavimo srityse.

Civilinės saugos mokymo procesą sudaro:

- civilinės saugos mokymo poreikių įvertinimas;
- civilinės saugos mokymo proceso parengimas ir tobulinimas;
- civilinės saugos mokymo proceso įvertinimas.

Suaugusiųjų mokymas UGM CSMC ir APGV reikalauja specifinių mokymo principų taikymo. Civilinės saugos kursų klausytojai turi suvokti, kad mokymas yra būtinas. Jie negali jausti jokios prievartos. Kita vertus, mokymo proceso organizatoriai, pedagoginis personalas turi orientotis į žymiai didesnę praktinį patyrimą turinčius klausytojus nei akademinis jaunimas, todėl esminis jų veiklos uždavinys yra ne klasikinio mokymo proceso kartojimas apsiribojant tik paskaitų skaitymu, o, greičiau, pagalbos teikimas grupei, skatinimas perimti patirtį vieniems iš kitų, patobulinti darbo komandose įgūdžius ir kt. Suaugusieji yra pasirengę mokytis, kai juos tai daryti priverčia gyvenimas, kai jie supranta, kad būsimos žinios ir gebėjimai taps akstinu efektyvesnei veiklai (užėmus tam tikras pareigas atsiranda prievolė vykdyti Civilinės saugos įstatyme numatytas

funkcijas civilinės saugos srityje). Vyriausybė Civilinės saugos mokymo tvarkos apraše yra numačiusi, kad asmenys, paskirti į atitinkamas pareigas, įvardyti Civilinės saugos mokymo tvarkos prieduose, privalo baigti nurodytos trukmės civilinės saugos mokymo programos kursą. Asmenims, pirmą kartą dalyvaujantiems civilinės saugos mokymo kursuose, privalomas įvadinis kursas, po jo privalu tobulinti kvalifikaciją civilinės saugos srityje Vyriausybės nustatytu periodiškumu. Šiuo atveju jie gali rinktis tęstinio civilinės saugos mokymo programas.

Civilinės saugos mokymo kursai UGM CSMC vyksta pagal viešai skelbiamą metinį civilinės saugos mokymo kursų grafiką. Šį grafiką kasmet tvirtina Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktorius. Jis skelbiamas UGM CSMC interneto svetainėje www.ugm.lt. Paskelbus grafiką internete, APGV turi informuoti savivaldybių administracijos direktorius, kurie, remdamiesi parengtais perspektyviniais savivaldybių ūkio subjektų, kitų įstaigų atsakingų darbuotojų civilinės saugos mokymo planais (14 pav.), turi parengti bendrą paraišką dėl jos teritorijoje esančių savivaldybės institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų, kitų įstaigų darbuotojų civilinės saugos mokymo. Parengtą paraišką turi pasirašyti ir (ar) patvirtinti savivaldybės administracijos direktorius ir pateikti UGM CSMC.

Eil. Nr.	Klausytojų kategorija	Šios kategorijos klausytojų skaičius	Mokymo trukmė	Planuojama siūsti į civilinės saugos mokymo kursus darbuotojų			Pastabos
				2014 m.	2015 m.	2016 m.	
1.							
2.							

13 pav. Perspektyvinis savivaldybės ūkio subjektų, kitų įstaigų atsakingų darbuotojų civilinės saugos mokymo planas

Civilinės saugos mokymą APGV rekomenduojama organizuoti šia tvarka:

- einamųjų metų pabaigoje (lapkričio mėn.) APGV civilinės saugos skyriai turi išsiųsti savivaldybių administracijų direktoriams ateinančių metų civilinės saugos mokymo kursų pagal klausytojų kategorijas grafiką, kuriame kiekvienai savivaldybei siūloma numatomų mokymų datos. Klausytojų kategoriją pasirenka savivaldybės civilinės saugos specialistai, vadovaudamiesi perspektyviniais savivaldybės ūkio subjektų, kitų įstaigų atsakingų darbuotojų civilinės saugos mokymo planais (13 pav.), ir užpildo APGV pateiktą paraiškos formą;
- savivaldybės administracijos direktoriaus pasirašyta ir (ar) patvirtinta paraiška pateikiama APGV;
- APGV, atsižvelgusi į visų apskrities savivaldybių pateiktas paraiškas, sudaro metinį civilinės saugos mokymo kursų grafiką, kurį įsakymu patvirtina APGV viršininkas;
- patvirtintą grafiką APGV išsiunčia savivaldybių administracijų direktoriams;
- vadovaujantis šiuo grafiku vyksta APGV civilinės saugos mokymas;
- civilinės saugos mokymo grafikas, klausytojų kategorijos ir informacija apie civilinės saugos mokymą turi būti skelbiama APGV internetiniame puslapyje;
- civilinės saugos specialistas, likus savaitei iki kursų, į kuriuos užsiregistravo darbuotojas, privalo informuoti to ūkio subjekto ar įstaigos vadovą apie kursų vietą ir laiką;
- kursuose dalyvavusių ir pažymėjimus gavusių klausytojų sąrašas turi būti išsiųstas savivaldybės civilinės saugos darbuotojui, kuris atlieka siunčiamų į kursus ir juos išklausiusių darbuotojų apskaitą.

Labai svarbu lanksčiai planuoti mokymo procesą, todėl UGM CSMC ir APGV turi sudaryti galimybes registruotis į kursus ne tik pagal pateiktas paraiškas, bet ir individualiai (telefonu arba el. paštu) visą mokymosi laikotarpį (kalendorinius metus). Reikia stengtis glaudžiai bendradarbiauti su savivaldybėmis, todėl rekomenduojama civilinės saugos mokymus organizuoti savivaldybėse, ypač mokant savivaldybių, ūkio subjektų operacijų centrų narius. Tokie mokymai įgyja kitą prasmę, nes kursų klausytojai mokomi dirbti įprastoje operacijų centro darbo aplinkoje.

Viena iš svarbiausių civilinės saugos mokymo proceso organizavimo problemų – optimalus civilinės saugos mokymo poreikių nustatymas. Civilinės saugos mokymo grafikai sudaromi atsižvelgiant į civilinės saugos sistemos veiklos prioritėtines kryptis ir prognozuojamą mokymo poreikį. Nustatant civilinės saugos mokymo poreikį, ypatingą dėmesį turėtų skirti savivaldybių civilinės saugos darbuotojai, nes klausytojai į UGM CSMC organizuojamus kursus priimami pagal išankstines savivaldybių institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų, kitų įstaigų vadovų pasirašytas ar patvirtintas paraiškas, todėl ryškėja tendencijos, kai už civilinę saugą atsakingi savivaldybės darbuotojai nusišalina nuo bendrų paraiškų (savivaldybės) parengimo. Taip prarandama situacijos kontrolė, nevedama baigusių ir privalomų baigti civilinės saugos kursus klausytojų apskaita. Taigi, rekomenduojama pradėti planuoti visų savivaldybės teritorijoje esančių ūkio subjektų, kitų įstaigų atsakingų darbuotojų siuntimą į civilinės saugos kursus. Siūloma atlikti keletą veiksmų.

1. Vadovaujantis Vyriausybės 2010 m. birželio 7 d. nutarimu Nr. 718 „Dėl Civilinės saugos mokymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Civilinės saugos mokymo tvarkos aprašo (Žin., 2010, Nr. 69-3443) 1 ir 2 prieduose išvardytomis kategorijomis ir Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2011 m. vasario 23 d. įsakymu Nr. 1-70 „Dėl Ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 24-1200); 2012 m. rugpjūčio 24 d. Nr. 1-263 (Žin., 2012, Nr. 102-5217), nustatyti visas savivaldybės institucijas ir įstaigas, ūkio subjektus, kitas įstaigas, kurios turi siųsti darbuotojus į civilinės saugos mokymo kursus (UGM CSMC ir APGV).

2. Remiantis surinktais duomenimis, parengti perspektyvinius (trejų metų) darbuotojų siuntimo į civilinės saugos mokymo kursus planus (atskirai į UGM CMC ir APGV) (14 pav.)

Eil. Nr.	Klausytojų kategorija	Mokymo trukmė	Mokymo periodiškumas	Ūkio subjekto, įstaigos darbuotojo, kuris privalo išklausti kursus, vardas ir pavardė	Baigė kursus UGM CSMC (data)
1.	Asmenys, dirbantys valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose, kitose įstaigose ir ūkio subjektuose, pagal savo veiklos pobūdį atsakingi už ekstremaliųjų situacijų prevenciją, prognozavimą, valdymą ir padarinių likvidavimą:				
1.1.	ekstremaliųjų situacijų komisijų vadovai ir nariai	21 val.	3 metai	1. 2. 3.	

14 pav. Perspektyvinis (trejų metų) savivaldybės ūkio subjektų, kitų įstaigų atsakingų darbuotojų siuntimo į civilinės saugos mokymo kursus planas

3. Parengti civilinės saugos klausytojų, siunčiamų ir baigusių civilinės saugos mokymo kursus, planus (atskirai į UGM CSMC (16 pav.) ir APGV (15 pav.).

Šie planai turi būti nuolat atnaujinami, kontroliuojama jų įgyvendinimo eiga, palaikant glaudžius ryšius su UGM ir APGV.

Eil. Nr.	Klausytojų kategorija	Mokymo trukmė	Mokymo periodiškumas	Ūkio subjekto, įstaigos darbuotojo, kuris privalo išklaudyti kursą, vardas ir pavardė	Baigė kursą APGV (data)
1.	Savivaldybių, ūkio subjektų ekstremaliųjų situacijų operacijų centrų nariai	8 val.	3 metai	1. 2.	

15 pav. Civilinės saugos klausytojų, siunčiamų ir baigusių į civilinės saugos mokymo kursus, planas

Civilinės saugos mokymo tvarkos apraše yra numatyta prievolė Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui atlikti civilinės saugos mokymo organizavimo priežiūrą UGM CSMC ir APGV, todėl, siekiant nuolat tobulinti civilinės saugos mokymo programas, mokymo proceso organizavimą, būtinas nuolatinis civilinės saugos mokymo proceso vertinimas. Čia pagelbėtų kursuose dalyvavusių klausytojų pasiūlymai dėl kursų planavimo, mokymo programų, jų trukmės, mokymo formų ir būdų, pedagoginio personalo kvalifikacijos. Pastabas ir pasiūlymus galima pareikšti tiesiogiai Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento Civilinės saugos valdybai el. paštu, arba telefonu.

Mokymo organizavimas valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose, ūkio subjektuose ir kitose įstaigose

Kiekvienas žmogus įvykus nelaimei nori žinoti, kas atsitiko, kaip tai paveiks jo gyvenimo būdą, kas dar gali nutikti, kaip apsisaugoti nuo ekstremaliojo įvykio padarinių. Tinkamą ūkio subjektų, kitų įstaigų darbuotojų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms gali užtikrinti gerai apgalvota, suplanuota darbuotojų mokymo sistema.

Svarbią reikšmę turi ūkio subjektų, kitų įstaigų darbuotojų civilinės saugos pagrindų mokymas darbo vietose (16 pav.). Jis vyksta pagal UGM CSMC ir Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus patvirtintas civilinės saugos mokymo programas, jį organizuoja institucijos, įstaigos vadovas. Kasmet šiam mokymui turi būti skiriama ne mažiau kaip 2 valandos.

Pirmiausia vadovas turi įvertinti realų poreikį mokyti darbuotojus civilinės saugos pagrindų. Institucijos, kurios nerengia ekstremaliųjų situacijų valdymo plano, kurioms nereikia steigti operacijų centro, turėtų numatyti minimalų civilinės saugos mokymo poreikį. Tokio mokymo tikslas – supažindinti darbuotojus su saugiu elgesiu ir veiksmais įvykus ekstremaliajam įvykiui ūkio subjekte, kitoje įstaigoje ir pagrindiniais veiksmais gresiant ar kilus ekstremaliajam įvykiui ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms. Tokie mokymai turi būti planuojami labai lanksčiai, primenant pagrindines civilinės saugos rekomendacijas per priešgaisrinius ir darbo saugos instruktažus. Taip pat šiose institucijose darbuotojų savišvieta gali būti organizuojama naudojant atmintines, plakatus ir kt.

16 pav. Mokymo darbo vietose organizavimo schema

Kitaip vyksta civilinės saugos mokymo organizavimas, kai institucija (pagal numatytus kriterijus) turi būti parengusi ekstremaliųjų situacijų valdymo planą arba turi sudaryti operacijų centrą. Vadovas, analizuodamas darbuotojų civilinės saugos poreikį, įvertina gautos rizikos analizės rezultatus, kolektyvo vykdomas užduotis, darbuotojų kompetenciją ir pan. Išanalizavęs poreikį, vadovas nustato pagrindinius mokymo tikslus – supažindinti darbuotojus su rizikos veiksniais, jų keliamais pavojais ir galimais padariniais, veiksmais ir pan. Kasmet tokiam mokymui skiriama po 2 valandos. Kitas mokymo tikslas – veikti vadovaujantis ūkio subjekto, kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų valdymo planu. Nuo pasirinktų tikslų priklauso ir mokymo planavimas bei organizavimas, nes teorinį mokymą darbuotojams galima planuoti kartu su organizuojamais gamybiniais susirinkimais. Praktinis mokymas veikti pagal planą paprastai numatomas organizuojant pratybas. Organizuojant civilinės saugos mokymus labai svarbu nustatyti silpnąsias tokių mokymų planavimo, organizavimo vietas. Ši analizė turėtų pagelbėti toliau tobulinant civilinės saugos mokymą ūkio subjekte ar kitoje įstaigoje.

Mokymus privalu įforminti protokolu, kurį turi pasirašyti institucijos vadovas ar jo įgaliotas asmuo ir darbuotojas, vykdęs mokymo programą.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas. 1998 12 15, Nr. VIII-971 // Žin., 1998, Nr. 115-3230, 2009 12 22, Nr. XI-635 // Žin., 2009, Nr. 159-7207.
2. Vyriausybės 2010 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. 718 „Dėl Civilinės saugos mokymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Žin., 2010, Nr. 69-3443.
3. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2010 m. liepos 21 d. įsakymas Nr. 1-219 „Dėl Tipinių civilinės saugos mokymo programų patvirtinimo“.
4. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2010 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. 1-323 „Dėl Apskričių priešgaisrinių gelbėjimo valdybų civilinės saugos mokymo programų patvirtinimo“.
5. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2011 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. 1-6 „Dėl Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Ugniagesių gelbėtojų mokyklos Civilinės saugos mokymo centro civilinės saugos mokymo programų patvirtinimo“.
6. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2012 m. sausio 12 d. įsakymas Nr.1-14 „Dėl Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos valstybės tarnautojų ir darbuotojų civilinės saugos mokymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
7. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. liepos 18 d. įsakymas Nr. V-1159 „Dėl Žmogaus saugos bendrosios programos patvirtinimo“.

Visuomenės švietimas civilinės saugos klausimais

Visuomenės švietimo civilinės saugos klausimais organizavimas savivaldybėse

Vienas iš civilinės saugos sistemos tikslų yra rengti visuomenę praktiniams veiksams, gresiant ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms, skatinti jos iniciatyvą civilinės saugos srityje ir stiprinti pasitikėjimą civilinės saugos sistemos veikla, todėl visuomenės švietimas labai svarbi prevencinė priemonė.

Savivaldybės administracijos direktorius atitinkamos savivaldybės teritorijoje organizuoja savivaldybės gyventojų švietimą civilinės saugos klausimais, Vyriausybės nustatyta tvarka vykdo ekstremaliųjų situacijų prevenciją.

Savivaldybėje ekstremaliųjų situacijų prevencija vykdoma numatant priemones, šalinančias ir (ar) mažinančias savivaldybės lygio ekstremaliųjų situacijų riziką, didinančias žmonių saugumą įvykus nelaimei ir užtikrinančias tinkamą pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms savivaldybės teritorijoje, taip pat organizuojant savivaldybės gyventojų švietimą civilinės saugos klausimais. Savivaldybės administracija privalo parengti ir patvirtinti ne trumpesnę kaip 3 metų ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planą, kuriame turi būti nurodyti tikslai, priemonės jiems pasiekti, atsakingieji vykdytojai ir įgyvendinimo terminai. Plane turėtų būti pateikti savivaldybės gyventojų civilinės saugos švietimo renginių metinio grafiko (toliau – savivaldybės renginių grafikas) priemonės, aktualios atitinkamais metais. Pats savivaldybės renginių grafikas tvirtinamas savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu. Savivaldybės renginių grafikas (17 pav.) išdėstomas taip, kad tema ir pobūdis atitiktų metų laikotarpį ar numatomų renginių savivaldybėje laiką, pvz.: vasarį–kovą tikslinga organizuoti renginius, kuriuose būtų aiškinama, kaip elgtis per potvynį, vandenyje, kaip smėlio maišai gali apsaugoti gyventojus nuo potvynio. Renginiai – priemonės gali būti įvairūs: rekomendacijos vietos spaudoje, per vietos radiją, straipsniai ir rekomendacijos savivaldybės interneto puslapyje, perspėjimai seniūnijų patalpose, ESK posėdžių sprendimų pavišimas vietos žiniasklaidos priemonėse.

_____ savivaldybės gyventojų civilinės saugos švietimo renginių metinis grafikas

(pavadinimas)

Eil. Nr.	Švietimo renginio apibūdinimas	Vykdyto metodas	Vykdyto periodas, trukmė	Atsakingi vykdytojai (pareigybės)	Gyventojų pastabos, atsiliepimai
1.	Pasirengimas gripo pandemijai, kaip elgtis paskelbus gripo epidemiją savivaldybės teritorijoje	Paskaitų ciklas gyventojams. Perspėjamųjų, mokomųjų plakatų pakabinimas gydymo įstaigose, prekybos centruose, kitose žmonių susibūrimo vietose	Praėjusių metų spalį–einamųjų metų vasaris	Savivaldybės gydytojas, visuomenės sveikatos centro specialistas, sveikatos priežiūros įstaigos vadovas	
2.	Pasirengimas galimam pavasario potvyniui savivaldybėje. Apsisaugojimo būdai, turto apsaugos priemonės. Statistinės informacijos apie užliejamas zonas, potvynio terminus,	Straipsnių ciklas vietos spaudoje. Perspėjamojo turinio pranešimai per regioninę televiziją ir radiją	Einamųjų metų vasaris–kovas	Savivaldybės civilinės saugos specialistas, APGV civilinės saugos skyriaus darbuotojas, hidrometeorologijos tarnybos savivaldybėje atstovas	

	vandens pakilimo lygius ir pan. pateikimas. Rekomendacijų gyventojams, kaip apsaugoti savo turtą pateikimas				
3.	Kova su masiniais sausos žolės deginimais, durpynų gaisrais	Paskaitų ciklas gyventojams. Atmintinių platinimas seniūnijose, gyventojų susibūrimo vietose. Straipsnių šia tema skelbimas savivaldybės tinklalapyje, spaudoje. Trumpos perspėjamosios reklamos skelbimas per vietos televiziją ir radiją	Einamųjų metų kovą–balandį	Savivaldybės priešgaisrinės tarnybos vadovas (specialistas), APGV, PGT Valstybinės priešgaisrinės priežiūros atstovai, seniūnai	
4.	Gyventojų apsauga masinių renginių metu atvirose teritorijose vasarą. Pagrindinės taisyklės, kaip išvengti spūsčių. Apsisaugojimas nuo kaitros	Straipsnių šia tema skelbimas savivaldybės tinklalapyje, vietos spaudoje. Trumpos perspėjamosios reklamos skelbimas per vietos televiziją ir radiją. Informacinių stendų paruošimas ir instaliavimas renginio metu	Vasarą, prieš numatomą renginį	Savivaldybės civilinės saugos darbuotojas, gydytojas, greitosios pagalbos stoties atstovas	
5.	Pavojingi objektai, esantys savivaldybės teritorijoje. Objektų išorės avarinių planų trumpa santrauka ir viešinimas. Pagrindinės tokių objektų keliamos grėsmės	Paskaita gyventojams, gyvenantiems objekto prognozuojamos taršos zonoje. Lankstinukų, kuriuose teikiama informacija apie objektą, dalijimas. Parodomosios viešos pratybos objekte kartu vietos gyventojais. Viešas pratybų	Per metus	Pavojingųjų objektų vadovai. Savivaldybės administracijos direktorius. Priešgaisrinių gelbėjimo tarnybų viršininkai	

		aptarimas. Straipsnių ciklas spaudoje apie pavojingus objektus savivaldybės teritorijoje			
6.	Pasirengimas šaltajam metų sezonui. Kaip išgyventi per speigus	Paskaita daugiabučių namų savininkų bendrijų pirmininkams, informacinių lankstinukų dalijimas. Kaimų gyventojų susirinkimai seniūnijose, informacinių lankstinukų dalijimas. Įvairių akcijų gyventojams organizavimas: primenama, kaip saugiai kūrenti, nenušalti kūno dalių, saugiai naudotis buitinais šildymo prietaisais. Dūmų detektorių dalijimas gyventojams	Einamųjų metų lapkritis–gruodis	Savivaldybės civilinės saugos darbuotojas, savivaldybės gydytojas, PGT Valstybinės priešgaisrinės priežiūros skyriaus (poskyrio) pareigūnai, šilumos energiją tiekiančios įmonės atstovas	
7.	Pavojingi radiniai (nuo karo laikų likę sprogmėnys, netvarkingai išmesti radioaktyvieji šaltiniai, gyvsidabrio kolbos, tetraetilšvino pripildyti indai ir pan.). Kaip elgtis šiuo atveju?	Informacijos skelbimas savivaldybės interneto tinklalapyje. Mokomieji standai mokyklose, trumpos kariškių paskaitos	Per metus	Savivaldybės civilinės saugos darbuotojas, visuomenės sveikatos centro darbuotojas, vietinio karinio vieneto atsakingas karininkas	
8.	Gyventojų veiksmai įvykus avarijai atominėje elektrinėje	Radiacinės saugos specialistų seminarai savivaldybės gyventojams. Trumpi mokomieji filmukai savivaldybės interneto tinklalapyje. Lankstinukų	Per metus	Savivaldybės civilinės saugos darbuotojas, visuomenės sveikatos centro darbuotojas, Radiacinės saugos centro specialistai	

		platinimas			
9.	Kitos temos, aktualios konkrečios savivaldybės gyventojams				

17 pav. Savivaldybės gyventojų civilinės saugos švietimo renginių metinio grafiko pavyzdys

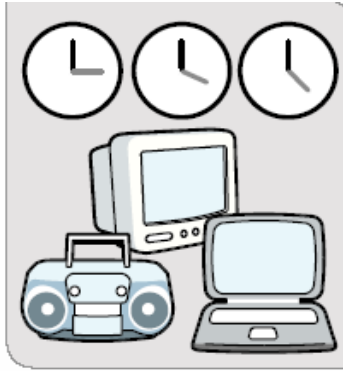
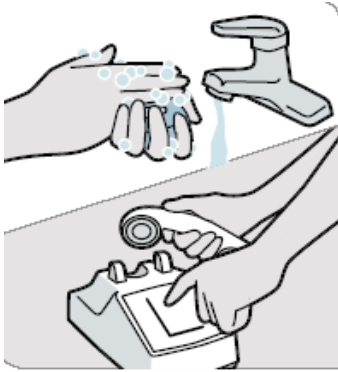
Rengiant savivaldybės renginių grafiką, reikėtų labai konkrečiai numatyti renginių vietą, adresą. Patartina kuo tiksliau suplanuoti renginio laiką ir nurodyti konkrečius atsakingus vykdytojus, pateikti tikslius institucijų ir pareigybių pavadinimus. Renginių temose reikėtų vardyti konkrečius savivaldybėje esančius objektus, žiniasklaidos priemones, gyventojų sveikatos apsaugos įstaigas. Su savivaldybės renginių grafiku tikslinga supažindinti renginių vykdytojus, geriausia juos kviesti į savivaldybės ESK posėdį ir ten pristatyti grafiką.

Labai svarbu gyventojams pateikti aktualią informaciją apie jau įvykusius įvykius ir susidariusias situacijas. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamente apie paros įvykius ir tarnybos aktualijas rengiami pranešimai radijo stotims, tokia informacija nuolat perduodama naujienu agentūroms, televizijoms, suinteresuotoms žinyboms. Atsižvelgiant į metų laikų aktualijas, žiniasklaidai parengiami ir išplatinami straipsniai apie žiemos metu išaugusį aukų gaisruose skaičių ir priežastis, apie potvynio pavojus, pavasario žolės deginimą ir miškų gaisrus sausros metu, apie grėsmes vandenyje ir ant ledo, šalčių ir pūgų padarinius, apie saugų pirotechnikos gaminių naudojimą ir kt. Šių straipsnių pagrindu rengiami įvairūs saugaus elgesio patarimai ir rekomendacijos gyventojams, kurie publikuojami Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento interneto puslapyje.

Lietuvoje visose savivaldybėse labai svarbi tema – pavojai prasidėjus šaltajam metų periodui. Gyventojų švietimo priemonės šiais klausimais turi būti kasmet suplanuotos visose savivaldybėse. Gyventojus reikia nuolat informuoti apie pasirengimą gripo pandemijai ir kaip elgtis paskelbus gripo epidemiją savivaldybės teritorijoje.

Gyventojų (ypač kaimo) švietimo priemonės gaisrų profilaktikos klausimais būtinai numatomos prieš kūrenimo sezono pradžią.

Balandį aktuali Lietuvoje tema – masiniai sausos žolės deginimai, durpynų gaisrai. Galima paskelbti rekomendacijas, kaip elgtis kilus gaisrui, kai miestuose padidėja oro tarša, ką daryti, kad nekiltų sausos žolės gaisrų. Vasarą tikslinga įvairiomis formomis prusinti gyventojus, kaip elgtis per karščius, perkūnijos metu, kad neužsidegtų miškas. Atsižvelgiant į metų laiką ir vykstančius didelio masto renginius savivaldybėje, taip pat ir į mažiau tikėtinus pavojus, gyventojai gali būti mokomi:

- kaip elgtis išgirdus civilinės saugos signalą;
- kaip elgtis šaltuoju metų periodu, sutrikus būsto šildymui;
- kaip pasirengti nelaimei ir ką daryti jai atsitikus;
- kaip elgtis su pirotechnikos gaminiais;
- kaip elgtis per šalčius;
- kaip elgtis ant ledo;
- kaip elgtis pučiant stipriam vėjui;
- kaip elgtis masinių renginių metu;
- kaip elgtis puolant bitėms, širšėms, vapsvoms ir kamanėms;
- kaip elgtis, kad neužsidegtų kombainas;
- kaip elgtis įtarus naujo gripo virusą;
- kaip elgtis įtarus paukščių gripą;
- kaip elgtis, jei atsitiktų avarija Ignalinos atominėje elektrinėje;
- kaip elgtis įvykus žemės drebėjimui;
- kaip elgtis teroristams panaudojus radiologinį ginklą;
- kaip elgtis teroristams panaudojus cheminį masinio naikinimo ginklą;
- kaip elgtis esant cheminei taršai;
- kaip elgtis esant biologinei taršai;
- kaip elgtis esant juodligės ir kitų biologinių agentų panaudojimo grėsmei.

Labai svarbus yra vaikų ir moksleivių švietimas ir visuomenės informavimas. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas ir jam pavaldžios įstaigos nuolat rengia įvairias prevencines akcijas: „Būk saugus, moksleivi“, „Pirotechnika“, taip pat akcijas, nukreiptas prieš pavasario žolės deginimą. Savivaldybės administracijos direktorius paprastai įpareigoja švietimo skyrių vadovus, kad jie padėtų Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui ir jam pavaldžioms įstaigoms

organizuoti tokias akcijas savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklose. Švietimo skyrių nurodymu mokyklose išplatinami gaisrinės saugos plakatai, pradinių klasių moksleiviams išdalijamos atmintinės – pamokų tvarkaraščiai, skirtukai gaisrinės saugos tema, įvairūs lankstinukai. Mokiniai supažindinami su pagrindinėmis taisyklėmis, kaip elgtis kilus gaisrui ir kaip jo išvengti. Apie akcijas rašoma spaudoje, skelbiama televizijos ir radijo reportažuose. APGV valstybinės priešgaisrinės priežiūros ir civilinės saugos skyrių iniciatyva organizuojami vaikų piešinių, susijusių su gaisrine sauga, konkursai. Moksleiviams rengiamos ekskursijos į priešgaisrinės gelbėjimo tarnybas, kur jie supažindinami su gaisrine įranga, technika, ugniagesio gelbėtojo darbo ypatumais. Šis darbas mokyklose turi būti kryptingas, nuoseklus, reikia stebėti, kad renginių temos nesikartotų, nesidubliuotų, būtų aktualios. Todėl tokius renginius būtina įrašyti į savivaldybės renginių grafiką.

Gyventojų civilinės saugos švietimas savivaldybėse organizuojamas taikant įvairias formas: kursus, seminarus, paskaitas, nuotolinį švietimą, žiniasklaidos priemonėmis perteikiant šviečiamojo pobūdžio programas, organizuotą savišvietą, mokomuosius renginius ir kita. Gyventojų civilinės saugos švietimo tikslinius projektus organizuoja savivaldybės, bendradarbiaudamos su APGV ir kitais švietimo socialiniais partneriais. Ypač svarbus vaidmuo tenka savivaldybės civilinės saugos specialistams. Jie privalo nuolat teikti metodinę pagalbą įstaigų, įmonių vadovams ir darbuotojams, atsakingiems už civilinę saugą. Praktiškai kiekviename savivaldybės renginių grafiko punkte atsakingas vykdytojas yra savivaldybės civilinės saugos darbuotojas. Mokymo (metodinės pagalbos teikimo) temas ir klausytojų pavardes su jų parašais rekomenduojama registruoti „Mokymo ir metodinės pagalbos teikimo civilinės saugos srityje žurnale“. Tokia metodinė pagalba pagausins mokomų gyventojų skaičių savivaldybėje, jeigu įmonių, įstaigų atsakingi asmenys perduos žinias savo kolektyvuose. Ūkio subjektų atstovai turi perduoti savivaldybės civilinės saugos darbuotojui gyventojų, darbuotojų pastabas, pasiūlymus, atsiliepimus apie švietimo civilinės saugos tema eigą, aktualumą, taikomų švietimo formų poveikį. Pastabos, pasiūlymai apibendrinami ir įrašomi į renginių grafiko skiltį „Gyventojų pastabos, atsiliepimai“. Į šiuos atsiliepimus atsižvelgiama rengiant kitų metų savivaldybės renginių grafiką.

Veiksmingiausios laiku vykdomos švietimo formos, t. y. prieš kokius nors numatomus reiškinius. Iš jau pateikto **savivaldybės renginių grafiko pavyzdžio matyti, kad priemonės planuojamos nuosekliai, tam tikra tvarka: pradedama** nuo metų pradžioje tykojančių pavojų ir taip keliaujama per visus metus. Gali pasitaikyti ir netikėtų įvykių. Tuomet reikia apžvelgti savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane pateiktą savivaldybės rizikos analizę. Jeigu ten nustatyta, kad savivaldybės gyventojams gali grėsti tam tikri pavojai visus metus, tuomet ir renginius reikia išdėstyti per visus metus, kad gyventojams būtų nuolat primenama, jog tokia grėsmė bet kada galima. Daugiausia gyventojų aprėpia – rekomendacijų skelbimas per vietos radiją, televiziją. Ne toks paveikus būdas – informacijos pateikimas savivaldybės interneto puslapyje, jis veiksmingesnis žiemą, kai gyventojai daugiau laiko praleidžia prie kompiuterių. Į šią aplinkybę reikia atsižvelgti sprendžiant, kokia forma ir kada prusinti gyventojus, diegti jiems civilinės saugos įgūdžius. Pasirenkant gyventojų švietimo priemones atkreiptinas dėmesys, kaip greitai informacija pasieks gyventojus. Gali pasitaikyti, kad įvykus įvykiui, gyventojai tuoj perspėjami, informuojami

ir reikia nedelsiant juos mokyti, kaip elgtis toliau, susidarius atitinkamai situacijai. Tuomet geriausiai tiks rekomendacijos per vietos radiją, televiziją.

Populiari gyventojų švietimo forma – įvairios akcijos atitinkamų grupių gyventojams: pvz., Šv. Florijono dienos šventės organizavimas demonstruojant automobilius ir gelbėjimo techniką. Kai susirenka daug žiūrovų, puikiausiai galima mokyti gyventojus, kaip saugiai elgtis, kad būtų išvengta gaisrų ir nesusidarytų kitų grėsmingų situacijų.

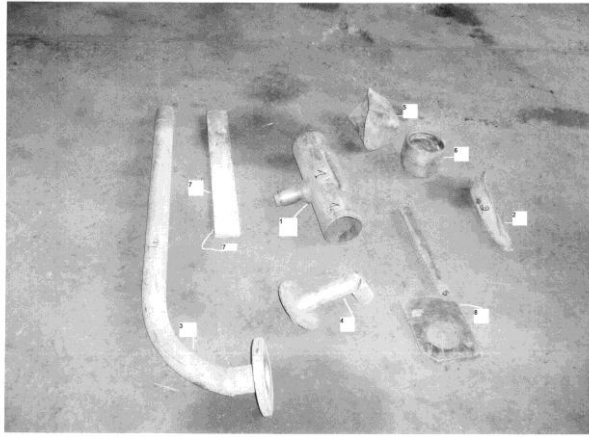
Galima organizuoti renginius savivaldybėje pagal gyventojų socialinę padėtį, pvz., pensininkams, bedarbiams, motinystės atostogose esančioms motinoms, neįgaliesiems. Savivaldybės civilinės saugos darbuotojai čia geriausiai padėtų savivaldybės socialinės globos skyrius, vietinis Sodros skyrius. Civilinės saugos darbuotojai turėtų palaikyti glaudžius ryšius su šių įstaigų vadovais ir žinoti jų planuojamus renginius, pašalpų mokėjimo dienas, kada tokių klientų įstaigose būna daugiausiai. Naudojantis šia informacija ir parenkamos gyventojų grupių švietimo formos – informaciniai standai įstaigose, trumpos paskaitos, informaciniai lapeliai, skrajutės.

Rekomenduotina visus metus savivaldybių teritorijoje mokymo įstaigoms, savivaldybės kontroliuojamoms įstaigoms, gyventojams dalyti atmintines aktualiais švietimo civilinės saugos klausimais, pvz.: „Dėmesio visiems“, „Kaip elgtis išgirdus civilinės saugos signalą“, „Kaip pasirengti nelaimei“, „Bendrasis pagalbos centras – skambinkite tel. 112“. Taip pat gyventojams turi būti visą laiką aiškinama apie ypač pavojingas ir grėsmingas situacijas, kurių susidarymo tikimybė maža, tačiau padariniai gali būti itin skaudūs, pvz.: „Gyventojų veiksmai teroristams panaudojus biologinį masinio naikinimo ginklą“, „Gyventojų veiksmai teroristams panaudojus cheminį masinio naikinimo ginklą“, „Gyventojų veiksmai teroristams panaudojus radiologinį ginklą“.

Ypač daug dėmesio turi būti skiriama gyventojams, aiškinant, kaip elgtis kilus avarijai atominėje elektrinėje. Atominės elektrinės saugumo ir civilinės saugos klausimai yra labai svarbūs kiekvienam mūsų visuomenės nariui. Branduolinio objekto saugumas valstybei ir visuomenei reiškia žymiai daugiau nei tik objekte vykdomos veiklos saugumas.

Pavojų gyventojams gali sukelti ir nedidelio galingumo radioaktyvieji šaltiniai, kurie naudojami dozimetriniuose prietaisuose, medicininėje įrangoje, pramonės įmonėse ir kt. Pasitaiko, kad jie kur nors išmesti ar netvarkingai palikti, juos radę gyventojai gali susirgti net ir nuo nedidelės dozės. Taigi, reikėtų aiškinti, kaip šie šaltiniai galėtų atrodyti, ką daryti jį aptikus, kam pranešti. Būtina mokyti, kad jokių būdų negalima tokių šaltinių nešiotis su savimi. Apie šiuos pavojus reikia kalbėti tik tose savivaldybėse ir mokyti tik tų savivaldybių gyventojus, kuriose nustatyta didelė tokių įvykių rizika. Paprastai ji gresia didmiesčiuose, kur buvo ar tebėra didelės pramonės įmonės, medicinos diagnostikos centrai, laboratorijos. Kaimiškųjų rajonų savivaldybėms tokia rizika neaktuali, todėl jos renginių grafike švietimo priemonių šia tema galima neplanuoti.

Gyventojams turi būti pateikiama užtektinai žinių apie pavojinguosius objektus, esančius savivaldybės teritorijoje. Kiekvienas pavojingojo objekto veiklos vykdytojas parengia informaciją apie pavojingąjį objektą, veiklą jame, kaip apsisaugoti avarijos atveju, kaip elgtis žmonėms, o atsakingieji asmenys privalo ją išplatinti. Kaip tai padaryti praktiškai, išaiškinta aukščiau pateiktame savivaldybės renginių grafiko 5 punkte (žr. 17 pav.). Tokią temą patartina įrašyti ir tų savivaldybių, kurių teritorijoje nėra pavojingųjų objektų, mokymo grafikuose, nes grėsmė šios savivaldybės gyventojams gali atsirasti dėl kaimyninės savivaldybės teritorijoje esančio pavojingojo objekto. Be to, gyventojai nuolat keliauja, jie gali bet kada atsidurti prie kitoje savivaldybėje esančio objekto todėl prusinimas šia tema tikrai pravers.

Savivaldybės renginių grafiko sudarymas – **pirmas gyventojų švietimo etapas.**

Antras etapas – suplanuotų priemonių įgyvendinimas. Švietimo priemonės turi apimti kuo daugiau savivaldybės gyventojų, veikti jų mąstyseną. Svarbu, kad jie suvoktų, jog atsitikus nelaimėi, pirmiausia jie patys turi ieškoti visokių priemonių išgyventi, taip pat, kad žinotų, jog į pagalbą ateis specialiosios tarnybos ir savivaldybės ar valstybės institucijos. Šie savisaugos įgūdžiai gali būti formuojami praktiškai atliekant renginių grafiko priemones.

Trečias etapas – informacijos apie įvykdytų švietimo priemonių veiksmingumą analizė. Etapas labai svarbus planuojant tolesnes priemones ir atsisakant nepaveikių, brangiai kainuojančių priemonių.

Bendrieji patarimai prevencinių akcijų vykdytojams galėtų būti tokie:

- paprastai, aiškiai pateikti teisingą ir tikslią, lengvai suvokiamą informaciją. Būtina akcentuoti esminius dalykus, juos pakomentuoti;
- nereikia gąsdinti padariniais, būtina mokyti tinkamai elgtis;
- skatinti klausytojus ieškoti pagalbos. Išaiškinti, kad yra tarnybų ir asmenų, kurių pareiga padėti žmonėms: policininkai, medikai, gaisrininkai, pedagogai;
- skatinti gyventojų pasitikėjimą savimi. Tai padės susidūrus su įvairiomis problemomis sutelkti dėmesį, ieškoti sprendimo. Vaikų pasitikėjimą savo jėgomis iš dalies nulemia suaugusieji. Nepasitikėjimą savimi skatina pastabos, kritika, per didelė kontrolė;
- žadinti norą kritiškai mąstyti. Gyventojai turi išmokti analizuoti informaciją ir patirtį. Ne visa gaunama informacija yra teisinga, tiksli ar naudinga. Svarbu išsiaiškinti, kam ji skirta, kokio tikslo siekiama ją teikiant ir pan.;
- mokyti sprendimo priėmimo įgūdžių. Dažnai gyventojas pats turi priimti sprendimą, kaip pasielgti. Kad sprendimas būtų konstruktyvus, būtina iš anksto apgalvoti visus galimus variantus, jų teigiamas ir neigiamas puses, tada rinktis tinkamiausią. Visi minėtieji patarimai ypač aktualūs vaikams ir moksleiviams.

Techniniai patarimai švietimo akcijų vykdytojams galėtų būti šie:

Kai kuriose šalyse visuomenės švietimui plačiai naudojami **gaisrų prevencijos autobusai**. Šios šalys teigiamai įvertino tokio autobuso naudojimą ir išvardijo privalumus prieš kitas technines prevencines priemones: galimybė įrengti didelę ekspoziciją, pademonstruoti įvairią vaizdo medžiagą, atlikti evakavimą. JAV Kolorado valstijos pareigūnai teigia, kad po to, kai buvo panaudotas gaisrų prevencijos autobusas, sumažėjo gaisrų ir buvo užfiksuotas atvejis, kai du mokyklinio amžiaus vaikai, išklausę saugos pamokėles vienoje iš akcijų, sugebėjo savarankiškai evakuotis iš degančio namo ir iškviešti pagalbą bendruoju pagalbos telefono numeriu. Gaisrų prevencijos autobusas naudotinas rengiant gyventojų švietimo akcijas, tai pakeltų jų šviečiamąjį lygį, sustiprintų valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos ir visuomenės bendradarbiavimą, pagerintų valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos įvaizdį visuomenėje.

Dar vienas techninės prevencinės priemonės pavyzdys – **sudedamoji palapinė su lauko ekspozicija**. Tokia palapinė užtikrins lauko ekspozicijos ir žmonių apsaugą nuo lietaus, sniego, saulės kaitros. Lauko ekspoziciją gali sudaryti:

- stendai su gaisraviečių, potvynių, vėtrų zonų nuotraukomis;
- stendai su vaikų piešinukais civilinės ir gaisrinės saugos temomis;
- staliukai su įvairia dalomąja medžiaga civilinės ir gaisrinės saugos klausimais;
- įvairi priešgaisrinė įranga, technika;
- gaisrinės saugos priemonės;
- garso ir vaizdo aparatūra;
- kiti stendai civilinės ir gaisrinės saugos klausimais.

Mokymo klasė su renginių įgarsinimo įranga ir vaizdo aparatūra – tai klasė, kurioje gali būti dėstomos paskaitos civilinės ir gaisrinės saugos klausimais, atliekama apklausa, rodomi prevenciniai animaciniai filmukai (pvz., „Elektra namuose“, „Gaisras gamtoje“, „Gaisro priežastys“, „Kaip elgtis per gaisrą“, „Dujos“, „Saugus elgesys su gyvūnais“, „Saugus elgesys vandenyje“, „Žiemos pavojai“), demonstruojama filmuota medžiaga iš gaisraviečių, stichinių nelaimių vietų, supažindinama su elgesio gaisrų prevencijos autobuse taisyklėmis.

Ekspoziciniai stendai taip pat puiki techninė prevencinė priemonė. Patartina, kad ekspozicijoje būtų demonstruojama kuo daugiau temų. Tai palengvintų akcijas organizuojančių

pareigūnų darbą, sudarytų sąlygas šviesti visuomenę pagal sukurtas rekomendacijas. Pavyzdžiui, galima įrengti šešis ekspozicinius standus:

- bendrasis pagalbos telefono numeris 112;
- civilinės saugos signalai. Galimos ekstremaliosios situacijos ir gamtiniai pavojai;
- gaisrai buityje. Buityje naudojamų cheminių medžiagų keliami pavojai;
- pirminės gaisro gesinimo priemonės. Pirmosios pagalbos priemonės;
- gaisrinės automatikos įrenginiai. Pirotechnikos priemonės;
- ugniagesio gelbėtojo apsaugos priemonės.

Stendas „**Bendrasis pagalbos telefono numeris 112**“. Jame galima įrengti plakata, kuriame būtų pavaizduotos ir aprašytos visos pagalbos tarnybos, informacija apie bendrąjį pagalbos telefono numerį 112, numerio 112 naudojimosi taisykles. Taip pat galima įrengti vitriną, kurioje bus demonstruojamos jau nenaudojamos ugniagesio gelbėtojo gaisro gesinimo priemonės ir šiuolaikinės, naudojamos. Prie šio stendo patartina papasakoti apie specialiąsias pagalbos tarnybas, jų svarbą, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos istoriją.

Stendas „**Civilinės saugos signalai**“. Siūloma supažindinti su galimomis ekstremaliosiomis situacijomis ir gamtiniais pavojais. Stende rekomenduojama įrengti:

- plakata, kuriame būtų aprašyti visi civilinės saugos signalai, išvardyti gamtiniai pavojai;
- vitriną su maketais, vaizduojančiais žiemos ir vasaros pavojus gamtoje.

Prie šio stendo galima supažindinti gyventojus su esamais civilinės saugos signalais, jų naudojimo atvejais, paaiškinti, kokie pavojai gali ištikti gamtoje ir kaip nuo jų apsisaugoti.

Stendas „**Gaisrai buityje**“. Akcentuojami buityje naudojamų cheminių medžiagų keliami pavojai. Rekomenduojama įrengti virtuvės imitaciją, kurioje turėtų būti:

- ant lango kabančios užuolaidos;
- sumontuoti stalčiai;
- pavojingai išdėstyti įvairūs virtuvės prietaisai (skrudintuvas, mikrobangų krosnelė, virduklė);
- į kištukinius lizdus prijungta per daug prietaisų;
- imituojama pažeista instaliacija;
- neatsargiai padėti buityje naudojamų cheminių medžiagų indai, vaistai, degtukai, žiebtuvėliai;
- be priežiūros ant viryklės palikta keptuvė;
- purvinas gartraukis virš viryklės;
- sulaužytas gaisro jutiklis;
- pažeistas kaminas.

Prie šio stendo galima pademonstruoti gaisrų ir nelaimių buityje kilimo priežastis, išmokyti saugaus elgesio taisyklių.

Stendas „**Pirminės gaisro gesinimo priemonės. Pirmosios pagalbos priemonės**“.

Rekomenduojama įrengti:

- vitriną su pirminėmis gaisro gesinimo priemonėmis (nedegus audeklas, gesintuvai);
- žmogaus manekena, kad būtų galima parodyti, kaip atliekama pirmoji pagalba;
- vitriną su pirmosios pagalbos priemonėmis.

Prie šio stendo tikslinga paaiškinti, kaip taisyklingai naudotis skirtingomis pirminėmis gaisro gesinimo priemonėmis, parodyti gesintuvo veikimo principą, išmokyti suteikti pirmąją pagalbą.

Dar viena techninė prevencinė priemonė – **evakavimo kambarys**. Jo paskirtis – padėti pritaikyti įgytas žinias praktiškai. Šiame kambarielyje galima išmokyti:

- saugiai sutvarkyti kambarį;
- saugiai evakuotis iš pirmo aukšto pro langą;
- saugiai evakuotis iš patalpos.

Čia minėtoms užduotims atlikti prireiks:

- įrengti įėjimo į kambarį ir išėjimo iš kambario duris. Pro išėjimo duris galima atlikti evakavimo iš patalpos pamoką;
- įrengti atidaromą langą viename iš gaisrų prevencijos autobuso šonų. Pro langą bus galimybė parodyti, kaip evakuojamasi iš pirmo aukšto;
- sumodeliuoti kambarį imituojančią ekspoziciją. Kambaryje turėtų būti be priežiūros paliktų kaistančių daiktų, į kištukinius lizdus per daug prijungtų prietaisų, pažeista įvairių prietaisų laidų instaliacija, neįrengtas gaisro jutiklis, palikta indų su cheminėmis medžiagomis ir t. t. Vaikai, suaugusieji turės galimybę aptikti kambaryje esančius pavojus, išmokti tinkamai pašalinti pažeidimus, taisyklingai įrengti ir patikrinti gaisro jutiklį.

Stendas „Ugniagesio gelbėtojo apsaugos priemonės“:

Trečias gyventojų švietimo etapas – analizuojamas įvykdytų švietimo priemonių veiksmingumas. Todėl reikia numatyti galimybę išklausti gyventojų nuomonę, išanalizuoti jų pasiūlymus ir juos apibendrinus rengti kitų metų savivaldybės renginių grafiką. Su pasiūlymais galima susipažinti sudarius gyventojams galimybę pateikti komentarus savivaldybės tinklalapyje arba paskelbus telefono numerį, kuriuo gyventojas galėtų pareikšti savo mintis, išsakyti pastabas. Viešų akcijų metu gyventojų pasiūlymus, pastebėjimus (nuomonę dėl savivaldybės kolektyvinės apsaugos statinių išdėstymo patogumo, jų tinkamumo paslėpti ir pan.) galima išklausti tiesiogiai. Įvertinus gyventojų pastabas, galima pakoreguoti tokių statinių sąrašą, patikslinti savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planą.

Kitas galimas gyventojų pasiūlymų realizavimas – perspėjimo sirenų išdėstymo optimizavimas savivaldybės teritorijoje. Pagal gyventojų pasiūlymus galima optimizuoti sirenų išdėstymą savivaldybėje ir taip pagerinti jų girdimumą.

Atsižvelgiant į gyventojų klausimus, pastabas, savivaldybės interneto puslapyje reikia skelbti gyventojams rūpinimą informaciją ir svarbiausius dokumentus civilinės saugos tema. Informacija gali būti pateikiama pagal tokias temas:

1. Civilinė sauga (bendro pobūdžio informacija).
2. Bendrasis pagalbos centras (BPC 112).
3. Ekstremaliųjų situacijų prevencija savivaldybėje.
4. Savivaldybės prevencinių priemonių planas. Kas tai?
5. Savivaldybės ESK. Ką ji veikia? Kokia jos sudėtis?
6. Savivaldybės operacijų centras. Ką jis veikia? Kokia jo sudėtis?
7. Ką savivaldybės gyventojai turi žinoti įvykus ekstremaliajam įvykiui ar susidarius ekstremaliajai situacijai?

Tinklalapyje būtina būti įdėtas savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planas, jo priedai ir patikslinimai, savivaldybės ekstremaliųjų situacijų 3 metų prevencijos priemonių planas, kolektyvinės apsaugos statinių sąrašas su adresais ir objektų pavadinimais, pavojingųjų objektų duomenys, perspėjimo sistemos techninių patikrinimų grafikas ir kita konkreti informacija.

Bendro pobūdžio informacija ir rekomendacijos, kaip elgtis tam tikros situacijos atveju yra skelbiama Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento tinklalapyje www.vpgt.lt. Čia yra 26 rekomendacijos, aiškinančios, ką daryti esant atitinkamai situacijai. Tas, kurios aktualios konkrečiai savivaldybei, galima perkelti į savivaldybės tinklalapį. 11 rekomendacijų yra oficialios, patvirtintos Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus įsakymu.

Gyventojų švietimas civilinės saugos srityje turėtų būti plėtojamas ir savivaldybės administracijai bendradarbiaujant su valstybės institucijomis, kitomis įstaigomis, ūkio subjektais. Iš tokių paminėtina APGV, regionų aplinkos apsaugos departamentai, apskričių visuomenės sveikatos centrai, krašto apsaugos savanorių pajėgų teritoriniai padaliniai, Šaulių sąjungos teritoriniai padaliniai, Raudonojo Kryžiaus organizacijos teritoriniai padaliniai, miškų urėdijos, prekybos centrai, didelės įmonės. Vienose įstaigose darbuojasi atitinkamos srities specialistai, kurie gali pasidalyti savo žiniomis ir praktine patirtimi su gyventojais. Kitose įmonėse, įstaigose lankosi daugybė gyventojų, todėl ten tikslinga organizuoti lankytojų švietimą civilinės saugos srityje. Kiti ūkio subjektai dalyvauja civilinės saugos pratybose ir žino, kokių problemų kyla organizuojant gyventojų evakavimą, sanitarinį švarinimą, nukentėjusiųjų gabenimą į sveikatos priežiūros įstaigas. Savivaldybės civilinės saugos darbuotojas ar skyrius privalo pasinaudoti tokių įstaigų, ūkio subjektų žinių ir patirties potencialu ir su šių įstaigų darbuotojais organizuoti gyventojų švietimą.

Savivaldybės gyventojų švietimo priežiūrą civilinės saugos klausimais atlieka Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas, vadovaudamasis Civilinės saugos įstatymo 12 straipsnio 5 dalies 7 punkte nurodyta Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus patvirtinta civilinės saugos būklės savivaldybėse, ministerijose ir kitose valstybės institucijose ir įstaigose patikrinimų organizavimo ir atlikimo tvarka. Pagal šią tvarką kompleksiniai (planiniai) patikrinimai atliekami nustatytu periodiškumu – ne rečiau kaip kas 4 metus. Civilinės saugos būklė savivaldybės administracijoje vertinama ir pagal tokius kriterijus: gyventojų švietimas civilinės saugos klausimais, ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planavimas ir vykdymas. Patikrinimo metu gyventojų švietimas, kitos prevencinės priemonės gali būti įvertintos gerai, patenkinamai ir nepatenkinamai.

Civilinės saugos mokymas finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų asignavimų ir kitų lėšų. Savivaldybių institucijos ir įstaigos, ūkio subjektai ir kitos įstaigos išlaidas, susijusias su civilinės saugos mokymu, numato metinėje išlaidų sąmatoje.

Savivaldybės administracija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymu ir kitais teisės aktais, civilinės saugos funkcijai atlikti steigia valstybės tarnautojo pareigybę ar, esant reikalui, daugiau pareigybių (valstybės tarnautojų ir (ar) darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis), arba struktūrinį padalinį. Kitoms išlaidoms skiriama iki 15 proc. apskaičiuoto darbo užmokesčio fondo, iš jų gyventojų švietimui ir mokymui civilinės saugos klausimais – iki 5 proc.

Taigi, gyventojų švietimas savivaldybėje turi būti vykdomas trimis etapais: planavimas, priemonių vykdymas ir įvykdytų priemonių veiksmingumo analizė. Kitais metais procesas vėl kartojamas. Savivaldybės administracija gali praplėsti, papildyti šiuos etapus, atsižvelgdama į savo specifiką. Šioje metodinėje priemonėje išdėstyti patarimai yra rekomenduojamieji.

Pabrėžtina, kad labai svarbi **gyventojų reakcija** į švietimo civilinės saugos klausimais priemones.

Rekomenduojami šie **visų lygių** civilinę saugą koordinuojančioms institucijoms pasiūlymai, kaip užtikrinti reikiamus rezultatus duodantį gyventojų švietimą civilinės saugos srityje:

1. APGV darbuotojai, savivaldybių darbuotojai galėtų vykdyti paprastas gyventojų apklausas seniūnijose, prekybos centruose, gatvėse, masinių renginių metu ir pan. Apklausiant galima pateikti 30–50 klausimų civilinės saugos tema. Vertėtų apklausti 20–30 gyventojų. Gyventojų atsakymus reikėtų pasižymėti ir vėliau atlikti gyventojų žinių apie civilinę saugą analizę. Remiantis analizės rezultatais, galima planuoti gyventojų švietimo priemones, terminus ir gyventojų grupes, kurioms bus skiriami švietimo renginiai.

2. Praktiškai kiekviena valstybės institucija ir jai pavaldi teritorinė įstaiga gali prisidėti prie gyventojų švietimo civilinės saugos tema. Kiekviena iš šių institucijų koordinuoja arba atsako už tam tikrą veiklos sritį, todėl gali nurodyti galimas grėsmes gyventojų gyvybei, sveikatai ar pavojų aplinkai pagal savo kontroliuojamos veiklos ribas. Tokią informaciją institucijos turėtų pateikti savivaldybių, kurių teritorijoje jos veikia, administracijoms. Savivaldybės administracija, atsižvelgdama į šių institucijų pateiktą informaciją, galėtų patikslinti galimų pavojų ir rizikos analizę, numatyti galimas naujas grėsmes ir su šiais duomenimis supažindinti savivaldybės gyventojus.

3. Rengiant savivaldybės lygio ir respublikines kompleksines civilinės saugos pratybas galima būtų įtraukti gyventojus kaip statistus.

4. Tikslinga būtų sukurti maždaug 1 val. trukmės mokomąjį filmą apie įvairias grėsmes, parodyti tų grėsmių padarinius, pademonstruoti praktinius būdus, kaip gyventojams pavykdavo išgyventi įvairiomis sudėtingomis ir ekstremaliosiomis situacijomis, paskleisti kitų šalių patirtį. Filmą būtų galima demonstruoti per respublikinę ir regioninę televizijas, per įvairaus lygio civilinės saugos mokymus. Vėliau galima būtų kurti trumpesnius filmukus apie konkrečias ekstremaliąsias situacijas ir apsisaugojimo nuo jų būdus.

5. Kad visuomenės švietimas civilinės ir gaisrinės saugos klausimais būtų dar veiksmingesnis, reikėtų pagausinti mokomosios medžiagos. Pareigūnams, dalyvaujantiems visuomenės švietimo akcijose, nėra parengta jokių vadovėlių, rekomendacijų, nesudarytos sąlygos vaikų praktiniams įgūdžiams lavinti, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos neaprūpintos vaizdo ir garso technika, skirta visuomenės švietimo akcijoms. Būtų galima civilinės ir gaisrinės saugos tema centralizuotai, šalies mastu išleisti knygelį, skrajučių, plakatų. Šią medžiagą reikėtų paskirstyti APGV. APGV civilinės saugos ir VPP skyrių darbuotojai galėtų ją išplatinti per savivaldybių administracijas ir gyventojams.

6. Reikėtų paskatinti bendrojo lavinimo mokyklų administraciją skirti daugiau dėmesio civilinės ir gaisrinės saugos mokymui.

7. Siūloma sukurti ir sukomplektuoti visuomenės švietimo technines prevencines priemones.

III. SKYRIUS. CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PARENGTIS

Civilinės saugos sistemos parengties samprata

Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, pastebimos naujų grėsmių atsiradimo, ekstremaliųjų situacijų dažnėjimo ir jų padarinių sunkėjimo tendencijos. Pavojai plinta globaliai, neaplenkdami net gana saugaus mūsų krašto, todėl esminis mūsų valstybės uždavinys – užtikrinti, kad pagrindinė vertybė – žmogaus gyvybė, jo aplinka būtų išsaugota ir apginta nuo įvairių nelaimių. Norint sudaryti gyventojams būtinas sąlygas išlikti, reikia pasirūpinti jų perspėjimu, evakavimu, kolektyvinės apsaugos statiniais, numatyti gelbėjimo operacijas, suteikti pagalbą nelaimę patyrusiose vietovėse, t. y. atkurti ir palaikyti tvarką, suteikti būstą ir aprūpinimą, organizuoti skubų mirusiųjų laidojimą – mokėti valdyti ne tik įprastomis sąlygomis, bet ir ekstremaliosios situacijos metu. Tam reikalinga visų civilinės saugos sistemos subjektų parengtis.

Parengties veikla orientuota į galinčias susidaryti ekstremaliąsias situacijas. Nuo parengties kokybės priklauso veikslių efektyvumas jau įvykus įvykiui, todėl mūsų visų pareiga – būti pasirėngusiems.

Civilinės saugos sistemos parengtis – civilinės saugos sistemos subjektų pasirėngimas reaguoti į susidariusią ekstremaliąją situaciją. Tai kompleksiška ekstremaliųjų situacijų valdymo sritis, apimanti valstybės institucijų, civilinės saugos sistemos pajėgų, piliečių galimybes ir gebėjimus veikti ekstremaliųjų situacijų metu siekiant išsaugoti žmonių gyvybę, apsaugoti turtą, aplinką ir sumažinti nuostolius. Užtikrinti parengtį savivaldybėje padeda organizacinės, teisinės, materialinės ir techninės, finansinės ir personalo rengimo priemonės.

Civilinės saugos sistemos parengties lygiai

Susidarius ekstremaliosioms situacijoms, įvykus avarijoms pramonės įmonėse, transporte, kilus dideliems gaisrams miškuose, durpynuose, susiformavus stichiniams ir katastrofiniams hidrometeorologiniams reiškiniams ir atsiradus pavojui žmonių gyvybei, kad būtų apsaugotos materialinės bei kultūrinės vertybės, atlikti gelbėjimo darbai ir pašalinti padariniai, reikalingos civilinės saugos sistemos pajėgos. Civilinės saugos sistemos pajėgos ir civilinės saugos sistemos subjektai turi būti atitinkamos parengties, kad galėtų reaguoti į susidariusią ekstremaliąją situaciją ar ekstremaliąjį įvykį. Siekiant pasirėngti greitai ir tinkamai likviduoti ekstremaliąsias situacijas ir šalinti galimų ekstremaliųjų situacijų padarinius, nustatoma kelių lygių civilinės saugos sistemos parengtis:

- **pirmo (kasdienio) lygio** – kai civilinės saugos sistemos subjektai vykdo strateginiuose ir metiniuose veiklos planuose, patvirtintuose valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų vadovų, nuostatuose ar kituose steigimo dokumentuose numatytas prevencines civilinės saugos priemones ir atlieka savo funkcijas likviduojant įvykius; (priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos, policijos pajėgos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos pajėgos, Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai priklausančių asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų pajėgos, viešojo saugumo tarnybos pajėgos, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pajėgos, avarinių tarnybų, ūkio subjektų bei parengtų savanorių pajėgos) turi būti nuolatinės parengties, kasdieninėje veikloje jos tiesiog vykdo strateginiuose ir metiniuose veiklos planuose, patvirtintuose savivaldybių, ūkio subjektų vadovų, numatytas prevencines civilinės saugos priemones ir atlieka savo funkcijas likviduojant įvykius;

- **antro (sustiprinto) lygio** – kai civilinės saugos sistemos subjektai pasirėngę pereiti į visišką parengties lygį ir valdyti ekstremaliąsias situacijas. Tam nustatomos standartinės, ekstremaliųjų situacijų valdymo planuose numatytos procedūros, ESK ir operacijų centrų nariams parengiamos darbo vietos; apie susidariusią ekstremaliąją situaciją informuojamas savivaldybės administracijos direktorius ir visi, kas koordinuoja ekstremaliosios situacijos likvidavimą, kas gali sutelkti šiems darbams būtinus žmogiškuosius ir materialinius išteklius, organizuojamas nuolatinis informacijos priėmimas, parengiama gyventojų perspėjimo sistema, įvertinus padėtį rengiamasi evakuoti gyventojus, paruošiami kolektyvinės apsaugos statiniai, sustiprinama pavojingųjų objektų apsauga ir pan., t. y. paskelbus sustiprintą lygį visas dėmesys skiriamas pasirėngimui reaguoti į

situaciją, numatomos visos reikalingos priemonės ir aptariami veiksmai, reikalingi ekstremaliajai situacijai likviduoti;

- **trečio (visiškos parengties) lygio** – kai civilinės saugos sistemos subjektai pasirenge vykdyti užduotis ir funkcijas ekstremaliųjų situacijų metu, pasitelkiami žmogiškieji ir materialiniai ištekliai, sušaukiamos ESK ir operacijų centrų nariai, parengiamos būtinos paimti iš valstybės rezervo civilinės saugos priemonių atsargos; savivaldybės administracijos direktorius paskiria ekstremaliosios situacijos operacijų vadovą; numatomi (jei reikia) evakavimo maršrutai, taip pat, per kuriuos priėmimo punktus bus evakuojama.

Savivaldybės administracijos direktorius atitinkamą civilinės saugos sistemos parengties lygį skelbia, taip pat ir atšaukia, pasibaigus jo skelbimo pagrindams, šia tvarka: gresiant savivaldybės lygio ekstremaliajai situacijai ar jai susidarius arba savivaldybės lygio civilinės saugos pratybų metu savivaldybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas ir (ar) valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos vadovas ir (ar) pavojingojo objekto vadovas prašo savivaldybės ESK teikti siūlymą savivaldybės administracijos direktoriui skelbti (atšaukti) atitinkamą civilinės saugos sistemos parengties lygį; savivaldybės ESK pateiktame prašyme turi būti nurodyti atitinkamo parengties lygio skelbimo (atšaukimo) pagrindai; savivaldybės ESK, posėdyje apsvarsčiusi gautą prašymą, nusprendžia, ar teikti savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymą skelbti (atšaukti) atitinkamą parengties lygį; savivaldybės administracijos direktorius, gavęs savivaldybės ESK pasiūlymą skelbti (atšaukti) atitinkamą parengties lygį, priima sprendimą dėl atitinkamo parengties lygio skelbimo (atšaukimo).

Civilinės saugos sistemos parengties organizavimas

Gali būti taip, kad administracijos direktorius gali skelbti tik ekstremaliąją situaciją (jei įvykis pasiekia kriterijus ir yra nors viena sąlyga, nurodyta Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 31 d. nutarime Nr. 1243), bet civilinės saugos sistemos pajėgų parengties nebūtina skelbti. Pvz., potvynis. Vanduo pasiekia stichinį lygį, apima du trečdalius savivaldybės teritorijos, savivaldybės gyventojų būtiniausios gyvenimo sąlygos sutrikdytos mėnesį – savivaldybė skelbia ekstremaliąją situaciją, tačiau civilinės saugos sistemos parengties antro ar trečio lygio neskelbia, nes turimos pajėgos su užduotimi susitvarko, papildomos ypatingos pagalbos nereikia. Parengties skelbimas prasideda nuo savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisijos sušaukimo: gresiant ar susidarius ekstremaliajam įvykiui, administracijos direktorius, gavęs tokią informaciją iš savivaldybės darbuotojo (paprastai tai būna atstovaujantis civilinei saugai), atsakingo už informacijos pateikimą, sušaukia ESK posėdį ir, gavęs iš operacijų centro koordinatoriaus ar pavojingo objekto vadovo pagrįstą prašymą skelbti atitinkamą parengties lygį, sprendžia, ar siūlyti skelbti atitinkamą civilinės saugos sistemos parengties lygį. Savivaldybės administracijos direktorius, gavęs ESK pasiūlymą, įsakymu skelbia ar atšaukia atitinkamą parengties lygį. Apie paskelbtą parengties lygį informuojami per vietinę radiją, spaudą, internetu ūkio subjektai ir gyventojai.

Civilinės saugos sistemos parengties sąvoka apima:

- ekstremaliųjų situacijų valdymo planų sudarymą;
- reagavimo procedūrų kūrimą;
- materialinių išteklių rezervo sudarymą ir kaupimą;
- evakavimo planų parengimą;
- finansavimą;
- mokslinius tyrimus;
- techninę informaciją;
- perspėjimą ir informavimą;
- visuomenės švietimą ir mokymą;
- pratybas;
- materialinių išteklių inventorizavimą;
- nenumatytų atvejų planavimą;
- personalo rengimą ir kvalifikaciją;
- keitimąsi informacija, ryšių sistemas;

- informacijos valdymą;
- reikiamų fizinių ir juridinių asmenų duomenis;
- pagalbos sutartis.

Visi šie civilinės saugos sistemos parengties elementai glaudžiai tarpusavyje susiję ir tik kompleksiskai juos naudojant galima pasiekti gerų rezultatų. Visi parengties veiksmai privalo būti pagrįsti išsamia rizikos analize ir glaudžiai susiję su reagavimo procedūromis.

Tinkama civilinės saugos sistemos parengtis – tai suplanuoti veiksmai, kaip reaguoti susidarius ekstremaliajai situacijai, ir darbas, siekiant suaktyvinti turimus tiek žmogiškuosius, tiek materialinius resursus. Darbai turi būti suplanuoti taip, kad padėtų išgelbėti žmonių gyvybę, minimaliai sumažintų žalą, paruoštų žmones tinkamai reaguoti, kai ekstremalioji situacija neišvengiama. Todėl, kalbant apie civilinės saugos sistemos parengtį, kyla klausimų, ar pasirengta ekstremaliosioms situacijoms, ar numatyti veiksmai, ar žinoma, kaip elgtis, ką daryti, ar užteks priemonių situacijai likviduoti, ar parengtas veiksmų planas, kuriuo bus vadovaujama įvykus nelaimei?

Pavyzdžiui, rengiantis prognozuojamam potvyniui, turėtų būti aptarta laikinų pylimų statyba, upės srovės tekėjimo stebėseną, ledo ir sangrūdų šalinimas, smėlio maišų užkardų statymas ir kt.

Pasirengimas epidemijai – vaistų atsargų kaupimas, visuomenės sveikatos įstaigų ekstremaliųjų situacijų valdymo planai, visuomenės informavimas, karantino nuostatai ir planai. Veiksmų planas padės optimaliai pasiruošti ne tik greitai ir veiksmingai reaguoti, bet ir numatys, ką reikia daryti dar iki epidemijos.

Kai kuriais atvejais (pvz., potvynis, uraganas) gaunami išankstiniai perspėjimai, todėl laiko veiksams yra. Deja, dažniausiai nelaimės užgriūna netikėtai, todėl planas padės ir įvykus nenumatytiems reiškiniams.

Kita priemonė, padėsianti pasirengti reagavimui ekstremaliųjų situacijų – tarpusavio pagalbos planai. Tai teisinė dviejų jurisdikcijų sutartis, kuri nustato savivaldybių tarpusavio pagalbos teikimą ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų atvejais gyventojams evakuoti, gelbėjimo ir paieškos bei neatidėliotiniams darbams atlikti, ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti, kai atitinkamoje savivaldybėje esančių civilinės saugos sistemos pajėgų ir materialinių išteklių nepakanka. Tarpusavio pagalbos planai reiškia, kad ekstremaliosios situacijos atveju bus pasitelkiama daugiau išteklių, negu įmanoma įprastomis sąlygomis, todėl planuose dažniausiai aptariami aprūpinimo materialiniais ištekliais, paslaugomis ir kiti veiksmai visuomenės saugumui užtikrinti. Paprastai tarpusavio pagalbos planuose turi būti numatyta:

- kokių atveju bus teikiama pagalba;
- kas atsakingas už gautas pajėgas ir išteklius;
- kas atsilygins ir suteiks kompensacijas dėl sužeidimų ar žūties teikiant pagalbą.

Šias sutartis pasirašo savivaldybių administracijų direktoriai. Gali kilti abejonių, ar tokios sutartys reikalingos, juk esame neblogai apsirūpinę. Mąstykite plačiau – galėsime pasidalyti savo ištekliais su kaimynais. Nežinia, kada jums patiems prireiks pagalbos ar kiti jos paprašys. Suprantama, kad tinkamos parengties (galimoms ekstremaliosioms situacijoms valdyti) sąlygos – ne tik gerai suplanuoti veiksmai ir pakankamas pajėgų kiekis tiems veiksams įgyvendinti. Darbuotojai turi žinoti išorines ir vidines grėsmes, kokios ekstremaliosios situacijos gali susidaryti, koks jų galimas poveikis. Kad tai nebūtų silpnoji parengties dalis, ypatingą dėmesį reikėtų skirti gyventojų, darbuotojų švietimui. Geros parengties rezultatas – visuomenė, gebanti apsisaugoti nuo įvairaus pobūdžio ekstremaliųjų situacijų poveikio. Siekiant aukšto šalies savisaugos kultūros lygio, būtina į ekstremaliųjų situacijų valdymo veiklą įtraukti ir pačius gyventojus. Tai padėtų formuoti pasitikėjimą civilinės saugos sistemos parengtimi. Kad rezultatai džiugintų, būtina ieškoti naujų, patrauklių visuomenės sąmoningumą ugdančių priemonių, plėtoti bendradarbiavimo politiką, nes komunikacinių ir bendradarbiavimo gebėjimų ugdymas gali sumažinti ekstremaliųjų situacijų nuostolius. Geriau suvokdama galimus pavojus, jų priežastis ir padarinius visuomenė labiau domėtusi pačių ekstremaliųjų situacijų valdymu, atitinkamai elgtusi, siekdama išvengti grėsmių ir nuostolių, pati aktyviau dalyvautų ekstremaliųjų situacijų mažinimo prevencinėje veikloje. Įsidėmėtina, kad neveiksmingo ryšio su visuomene priežastis gali būti ir personalo bendravimo bei

bendradarbiavimo gebėjimų trūkumas, todėl svarbu, kad, atrenkant darbuotojus, kurie vykdys ekstremaliųjų situacijų valdymą, būtų tinkamai įvertinta jų profesinė kompetencija ir asmeninės savybės.

Savivaldybės ESK ir jos veiklos organizavimas

Savivaldybės ESK

Vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių veiksmingą savivaldybės funkcionavimą ekstremaliųjų situacijų metu, yra reagavimas laiku ir efektyvus situacijos kontroliavimas. Tuo tikslu kiekvienoje savivaldybėje sudaroma nuolatinė ESK, kurios veiklą apibrėžia Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus įsakymu patvirtinti savivaldybės ESK tipiniai nuostatai.

Savivaldybės ESK – iš savivaldybės tarybos narių, valstybės ir (ar) savivaldybių institucijų ir įstaigų valstybės tarnautojų ir (ar) darbuotojų, turinčių teisę spręsti atstovaujamos institucijos kompetencijai priskirtus uždavinius, sudaroma nuolatinė komisija, koordinuojanti ekstremaliųjų situacijų prevenciją, valdymą, likvidavimą ir padarinių šalinimą savivaldybės teritorijoje.

Savivaldybės ESK vykdo šias funkcijas:

- ne rečiau kaip kartą per metus aptaria savivaldybės civilinės saugos sistemos būklę, vertina savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų pasirengimą reaguoti į ekstremaliąsias situacijas ir imasi priemonių šiam pasirengimui gerinti;
- svarsto savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planą ir teikia jį tvirtinti savivaldybės administracijos direktoriui;
- svarsto savivaldybės pavojingojo objekto išorės avarinį (-ius) planą (-us) ir teikia jį (juos) tvirtinti savivaldybės administracijos direktoriui;
- teikia savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymus dėl savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos skelbimo ir atšaukimo;
- teikia savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymus dėl savivaldybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo, skiriamo vadovauti visoms civilinės saugos sistemos pajėgoms, dalyvaujančioms likviduojant ekstremaliąjį įvykį ar ekstremaliąją situaciją ir šalinant jų padarinius ekstremaliosios situacijos židinyje, kandidatūras;
- gresiant ar susidarius savivaldybės lygio ekstremaliajai situacijai, teikia savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymus dėl antro (sustiprinto) ir trečio (visiškos parengties) civilinės saugos sistemos parengties lygių skelbimo ir atšaukimo;
- teikia savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymus dėl savivaldybės gyventojų evakavimo iš teritorijų, kuriose gali kilti didelis pavojus jų gyvybei ir (ar) sveikatai;
- priima sprendimus, reikalingus savivaldybėje gresiančiai ar susidariusiai ekstremaliajai situacijai valdyti;
- teikia visuomenei informaciją apie savivaldybėje gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, padarinių šalinimą ir vykdomas priemones gyventojų ir turto apsaugai užtikrinti;
- atsižvelgdama į gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos pobūdį ar mastą, teikia Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui pasiūlymus dėl Vyriausybės ESK sušaukimo;
- teikia Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui pasiūlymus dėl valstybės rezervo civilinės saugos priemonių atsargų naudojimo susidarius ekstremaliosioms situacijoms;
- atlieka kitas teisės aktų nustatytas su civilinės saugos sistemos uždavinių įgyvendinimu susijusias funkcijas.

Savivaldybės ESK, vykdydama jai pavestas funkcijas ir pareigas, turi teisę:

- gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų išsamią informaciją savivaldybės civilinės saugos parengties, pajėgų ir išteklių, įskaitant maisto ir kitų būtiniausių prekių atsargas, klausimais;
- priimti sprendimus dėl gelbėjimo ir neatidėliotinų darbų organizavimo ir pavesti juos vykdyti valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms ir ūkio subjektams;

- prireikus kviestis Lietuvos ūkio ir mokslo specialistus pavojingųjų objektų veiklos ekspertizės atlikti, avarijų ir stichinių nelaimių padarinių šalinimo darbų vykdymo technologijos patikslinti ir darbų vykdyti;

- teikti savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymus dėl prašymo gretimos (-ų) savivaldybės (-ių) pagalbos gyventojams evakuoti, gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, ekstremaliajam įvykiui ar ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti, kai savivaldybėje esančių civilinės saugos sistemos pajėgų ir materialinių išteklių nepakanka;

- ekstremaliosios situacijos padariniams lokalizuoti ir šalinti, gelbėjimo darbams atlikti panaudoti visas savivaldybės teritorijoje esančias pajėgas ir materialinius išteklius;

- teisės aktų nustatyta tvarka prašyti leidimo panaudoti valstybės rezervo civilinės saugos priemones;

- priimti sprendimus dėl ūkio subjektų ir kitų įstaigų turimų materialinių išteklių pasitelkimo neatidėliotinais atvejais;

- priimti sprendimus dėl gyventojų pasitelkimo atlikti privalomus darbus, būtinus ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti.

Savivaldybės ESK yra sudaroma iš savivaldybės tarybos narių, savivaldybės įstaigų ar institucijų vadovų, valstybės tarnautojų ar darbuotojų, kurie vadovauja atitinkamiems žmoniškiesiems ir materialiniams ištekliams ir gali priimti sprendimą dėl jų panaudojimo. Taip pat nereikėtų pamiršti ir savivaldybės teritorijoje esamų valstybės valdymo institucijų padalinių vadovų ar atstovų, pvz., policijos, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos ir kt. Savivaldybės ESK paprastai vadovauja administracijos direktorius. Savivaldybės administracijos direktorius įsakymu patvirtina savivaldybės ESK sudėtį, nuostatus (1 pav.), kurie reglamentuoja tikslus, funkcijas, teises ir darbo organizavimo tvarką.

SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS DIREKTORIUS

(pavadinimas)

ĮSAKYMAS

DĖL _____ SAVIVALDYBĖS EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ KOMISIJOS (pavadinimas) SUDĖTIES PATVIRTINIMO

Data, Nr.

Vietovė

Vadovaudamasis(įvardijami atitinkami teisės aktai):

1. S u d a r a u šios sudėties savivaldybės ekstremalių situacijų komisiją:

1.1.(vardas ir pavardė) – administracijos direktorius (komisijos pirmininkas);

1.2.(vardas ir pavardė) –(nurodomos įmonėje ar įstaigoje einamosios pareigos);

1.3.(vardas ir pavardė) –(nurodomos įmonėje ar įstaigoje einamosios pareigos);

1.4.(vardas ir pavardė) –(nurodomos įmonėje ar įstaigoje einamosios pareigos);

ir t. t.

2. P a v e d u (nurodomos pareigos) pasirašytinai supažindinti komisijos narius su šiuo įsakymu ir savivaldybės ekstremalių situacijų komisijos nuostatais.

3. P r i p a ž į s t u netekusiu galios savivaldybės administracijos direktoriaus(data) įsakymą Nr. „Dėlsavivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo centro sudėties patvirtinimo“.

Administracijos direktorius

vardas ir pavardė

SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS DIREKTORIUS

(pavadinimas)

ĮSAKYMAS**DĖL _____ SAVIVALDYBĖS EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ KOMISIJOS
(pavadinimas) NUOSTATŲ PATVIRTINIMO**

Data, Nr.

Vietovė

Vadovaudamasis(įvardijami atitinkami teisės aktai):

1. T v i r t i n usavivaldybės ekstremalių situacijų komisijos nuostatus (pridedama).

2. P r i p a ž ė s t u netekusiu galios savivaldybės administracijos direktoriaus(data) įsakymą Nr. „Dėlsavivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo centro veiklos nuostatų patvirtinimo“.

Administracijos direktorius

vardas ir pavardė

1 pav. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymų pavyzdžiai

Dokumentai turi būti viešai skelbiami, kad savivaldybės visuomenė būtų informuota, kas atsakys už ekstremaliosios situacijos valdymą.

Savivaldybės ESK darbo organizavimas

Savivaldybės ESK vadovauja pirmininkas – savivaldybės administracijos direktorius, kai jo nėra – vienas iš savivaldybės ESK narių komisijos pirmininko pavedimu. Savivaldybės ESK pirmininkas, savivaldybėje gresiant ekstremaliajai situacijai arba jai susidarius, šaukia posėdžius ir organizuoja komisijos darbą. Komisijos nariai turi susirinkti nedelsdami, o ne darbo metu, poilsio ir švenčių dienomis kaip galima greičiau. Pirmininkas ne rečiau kaip vieną kartą per metų ketvirtį šaukia komisijos posėdį. Posėdis laikomas teisėtu, jeigu jame dalyvauja ne mažiau kaip du trečdaliai narių. ESK sprendimai priimami dalyvaujančių posėdyje narių balsų dauguma. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemiamas yra pirmininko, o kai jo nėra – komisijai vadovaujančio komisijos nario balsas. ESK sprendimai įforminami posėdžių protokolais, kuriuos pasirašo posėdžio pirmininkas ir posėdžio sekretorius. ESK nariui negalint dalyvauti posėdyje, gali atvykti kitas, jį delegavusios institucijos įgaliotas atstovas. Į posėdį gali būti kviečiami ir kiti asmenys.

Savivaldybės ESK pirmininko funkcijos:

- vadovauja komisijos darbui ir atsako už jai pavestų funkcijų vykdymą;
- šaukia planinius ir neeilinius posėdžius, tvirtina jų darbotvarkes;
- kontroliuoja, kaip savivaldybės operacijų centras vykdo komisijos sprendimus;
- vykdo kitas teisės aktų nustatytas funkcijas.

Savivaldybės ESK priimtų sprendimų dėl įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų likvidavimo, padarinių šalinimo, gyventojų ir turto gelbėjimo įgyvendinimą organizuoja ir koordinuoja savivaldybės operacijų centras

Savivaldybės darbuotojas, paprastai tai būna civilinės saugos vyriausiasis specialistas, gavęs pranešimą apie ekstremalų įvykį, jį įvertina pagal Vyriausybės nutarimu patvirtintus ekstremaliųjų įvykių kriterijus. Jeigu įvykis pasiekia šiuos kriterijus ar juos viršija, praneša apie tai savivaldybės administracijos direktoriui. Savivaldybės administracijos direktorių gali informuoti apie ekstremalų įvyki ir gelbėjimo darbų vadovas, dirbantis ekstremaliojo įvykio židinyje, ar ūkio subjekto, kuriame kilo ekstremalusis įvykis, vadovas, jeigu reikalinga pagalba ar ekstremaliojo įvykio mastas kelia grėsmę už židinio ribų esantiems gyventojams ar turtui. Pranešime nurodoma, iš ko ir kada gauta informacija, įvykio data, laikas, vieta, kas objekto, kuriame įvyko įvykis, vadovas, pateikiama trumpa įvykio charakteristika, kokios institucijos informuotos, kas vadovauja gelbėjimo darbams, kokia pagalba reikalinga, informaciją perdavusio asmens vardas, pavardė, pareigos,

kontaktai. Savivaldybės administracijos direktorius sušaukia savivaldybės ESK. Gavę signalą susirinkti, komisijos nariai privalo į posėdį atvykti darbo metu nedelsdami, o ne darbo metu, poilsio dienomis – kuo greičiau. Savivaldybės ESK, gavusi informaciją apie įvykį, įvertina situaciją, nustato pavojingumo laipsnį žmonėms, turtui, aplinkai, galimą poveikį visuomenės rimčiai, prognozuojamus padarinius ir teikia savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymą: skelbti savivaldybėje ekstremaliąją situaciją ar civilinės saugos sistemos parengties atitinkamą lygį ir pradeda vadovauti visiems civilinės saugos veiksams, o posėdžio protokolo kopiją (2 pav.) ne vėliau kaip per 12 valandų el. paštu arba faksu pateikia Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui ir apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai.

_____ SAVIVALDYBĖ
**EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ KOMISIJOS NEEILINIO
 POSĖDŽIO PROTOKOLAS**

_____ Nr. _____
 (data)

Posėdis įvyko
 (data, laikas)

Posėdžio pirmininkas (-ė) – administracijos direktorius, Savivaldybės ekstremalių situacijų komisijos pirmininkas

Posėdžio sekretorius (-ė) –
 (pareigos, vardas ir pavardė)

Dalyvavo: (dalyvių sąrašas pridedamas)

DARBOTVARKĖ: Dėl esamos situacijos potvynio teritorijoje.

SVARSTYTA: Esama situacija potvynio teritorijoje.

(...) savivaldybės Civilinės saugos skyriaus vedėjas informavo, kad labai staigiai pradėjo kilti vandens lygis R. seniūnijoje. Ryte 6 val. upėje vandens lygis viršijo ribą ir vanduo apsėmė kelią. Nuo 7 val. pradėtas organizuoti gyventojų ir lengvųjų automobilių perkėlimas per apsemtą kelio ruožą. Šiuo metu vandens lygis 35 cm, jis toliau kyla. Upėje yra susidariusi 7 km ledų sangrūda. Apsemta 15 kaimų, kuriuose yra 8 sodybos, gyvena 11 gyventojų. Su gyventojais palaikomas telefono ryšys. Kol kas dėl skubios pagalbos niekas nesikreipė. Iš viso apsemta 10 tūkst. ha ir yra 24 neišvažiuojami keliai.

(...) apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos viršininkas patikslino, kad dabar vandens lygis ant kelio pakilo 40 cm.

(...) civilinės saugos skyriaus vedėjas siūlo skelbti ekstremaliąją situaciją ir paskirti operacijų centro vadovą.

(...) seniūnė informavo, kad kelias į N. seniūniją taip pat apsemtas.

(...) specialistas pranešė apie ledų sangrūdas, susidariusias ties įlanka.

(...) savivaldybės administracijos direktorius pasiūlė stebėti potvynio situaciją žemupyje prie Kuršių marių.

NUTARTA:

1. **Skelbti ekstremaliąją situaciją seniūnijose, potvynio apimtoje teritorijoje.**
2. (...) savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu paskirti PGT viršininką operacijų centro vadovu.
3. Aktyvinti ekstremaliųjų situacijų operacijų centro darbą.
4. Dislokuoti ugniagesių komandą į N. seniūniją.
5. Kreiptis į Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktorių dėl tarpininkavimo organizuojant potvynio zonos žvalgybą iš oro.
6. BALSAVO: UŽ – vienbalsiai

Komisijos pirmininkas:

Komisijos sekretorė:

2 pav. Savivaldybės ESK posėdžio protokolo pavyzdys

Savivaldybės ESK koordinuoja ekstremaliosios situacijos valdymą ir padarinių likvidavimą. Kilus grėsmei susidaryti ekstremaliajai situacijai ar jai susidarius, sprendimą surinkti komisiją priima savivaldybės administracijos direktorius. Savivaldybės ESK nariai renkasi į iš anksto numatytas patalpas. Savivaldybės administracijos direktorius paveda civilinės saugos specialistui arba posėdžio sušaukimo iniciatoriui parengti apie susidariusią situaciją informaciją: įvykio data, laikas, vieta, įvykio trumpa charakteristika, kokios institucijos informuotos, kokios pajėgos dalyvauja gelbėjimo darbuose, kas vadovauja gelbėjimo darbams, galimi tolesni situacijos vystymosi scenarijai, gyventojų apsaugos būklė, kokia pagalba reikalinga. Posėdyje nariai, gavę informaciją apie įvykį, įvertina situaciją, nustato pavojingumo laipsnį žmonėms, turtui, aplinkai, galimą poveikį visuomenės rimčiai, prognozuojamus padarinius ir teikia savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymą: skelbti savivaldybėje ekstremaliąją situaciją ar civilinės saugos sistemos parengties atitinkamą lygį ir teikia savivaldybės administracijos direktoriui pasiūlymus dėl ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo, kuris vadovaus civilinės sistemos pajėgoms, kandidatūros, dėl gyventojų evakavimo iš teritorijų, kuriose gali kilti pavojus jų gyvybei ar sveikatai, kontroliuoja, kad visi uždaviniai ekstremaliosios situacijos metu būtų vykdomi. Savivaldybės administracijos direktoriaus paskirtas ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas vadovauja civilinės saugos sistemos pajėgų veiksams ir koordinuoja visą gelbėjimo darbų vadovui teikiamą pagalbą.

Po posėdžio savivaldybės ESK pirmininkas informuoja visuomenę (spaudos konferencijų metu, per komunikacijų skyrių, atstovą ryšiams su visuomene) apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, padarinių šalinimą, vykdomas priemones gyventojų ir turto apsaugai užtikrinti.

Savivaldybės ESK veikla turi būti sutelkta į:

- ekstremaliųjų situacijų prevencijos organizavimą;
- visuomenės perspėjimo ir informavimo organizavimą;
- ekstremaliųjų situacijų padarinių likvidavimo organizavimą ir koordinavimą.

Būtų idealu, jei visuomenė būtų pasiruošusi visoms galimoms pavojingoms situacijoms, tačiau tai nelengvai pasiekiamas tikslas. Todėl svarbu, kad savivaldybės ESK peržiūrėtų, išanalizuotų, ir patvirtintų savivaldybės atliktą rizikos analizę kartu su ekstremaliųjų situacijų valdymo planu, pavojingų objektų išorės avariniais planais. Atkreiptinas dėmesys, kad šie planai būtų nuolat peržiūrimi ir atnaujinami. Savivaldybės ESK posėdžių metu (ne rečiau kaip kartą per metus) aptariama ir įvertinama visos savivaldybės civilinės saugos sistemos būklė, ūkio subjektų, savivaldybių įstaigų pasirengimas reaguoti į ekstremaliąsias situacijas.

Prevenciniais klausimais posėdžiai paprastai būna planiniai, tačiau gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai komisija renkasi į neeilinius posėdžius, pvz., dėl gripo epidemijos paskelbimo, avarių šilumos tinkluose žiemą ir kt.

Savivaldybės ESK reikšmė ekstremaliųjų situacijų metu priklauso nuo pačios situacijos, komisijos narių kompetencijos ir nuo kitų savivaldybės įstaigų, institucijų, ūkio subjektų atsakomybės jausmo. Bet kokių atveju būtent šios komisijos pareiga suderinti jų vykdomus darbus, kuriais užtikrinamas visuomenės saugumas, ir rūpintis, kad savivaldybėje būtų stiprinamos visos galimos priemonės pavojingai situacijai mažinti.

Visuomenės informavimas – taip pat labai svarbi veiklos kryptis. Jei situacija susijusi su pavojumi ir grėsme sveikatai ar gyvybei, informacijos trūkumas gali sukelti net panikos pavojų. To išvengti padės nuolatinis informacijos, ypač pagrįstų ir įtikinamų patarimų bei instrukcijų, teikimas visuomenei. Dažna problema yra ta, kad tiesiogiai su nelaime nesusidūrę žmonės nuo jos atsiriboja, todėl įtraukti juos į veiklą nelaimės atveju ir išvengti nežinomybės bei nerimo dėl informacijos trūkumo galima tik intensyviai vykdant į visas tikslines grupes orientuotą visuomenės informavimo programą. Teikiama informacija turi būti patikima, kruopščiai patikrinta ir neprieštaringa, padedanti išvengti nesusipratimų ir palengvinti tolesnį informavimo darbą. Tai pasiekama, kai institucijos glaudžiai bendradarbiauja, konsultuojasi su kvalifikuotais specialistais, ekspertais.

Pavyzdžiui, rengiant informaciją praverstų atsakymai į šiuos klausimus:

- Koks įvykio pobūdis?
- Kas nukentėjo?

- Kokios išvados padarytos?
- Kokias problemas išskėlė įvykis?
- Kokių tikimasi padarinių?
- Kas laukia pačiu blogiausiu atveju?
- Kuo rizikuojama?
- Kokia informacija pateikta žiniasklaidai ir visuomenei ir koks bus jos poveikis?
- Ar turima pakankamai laiko?
- Iš kur galima sulaukti pagalbos?
- Kas bus praėjus sunkiausiam etapui?
- Su kuo reikia susisiekti?

Savivaldybės ESK ir jos pirmininkas turi nuolat siekti, kad komisija nagrinėtų, kokias gyventojai turi galimybes gauti informaciją apie pasirengimą, kol dar ekstremaliosios situacijos nėra (įprastomis gyvenimo sąlygomis) ir jau jai susidarius. Nesant galimybes tiksliai įvertinti padėtį, nereikia pervertinti savo jėgų ir prižadėti visuomenei daugiau, negu įmanoma, kad vėliau, neįvykdžius pažadų, nebūtų suabejota komisijos kompetencija. Todėl komisijos pirmininkas turi pavesti specialistams stebėti, ką skelbia spauda, radijas ir televizija, kad būtų laiku užkirstas kelias netiksliai, neaiškiai ar iškraipytai informacijai, klaidinamiems pranešimams. Vienas iš savivaldybės ESK uždavinių – informuoti visuomenę, todėl geri darbo santykiai su spauda yra itin svarbūs. Patirtis rodo, kad informavimas ir ryšiai tarp įvairių institucijų, bendravimas su visuomene ir žiniasklaida ekstremaliosios situacijos metu sudaro iki 80 proc. visos jos valdymo veiklos, nes tuomet visuomenė laukia ir tikisi ypač tikslaus ir operatyvaus informavimo.

Valdyti ekstremaliąją situaciją – atsakinga funkcija, reikalaujanti išvien veikti su kitomis institucijomis, ūkio subjektais, todėl svarbu, kad būtų pamiršti titulai, pareigos ir su visais elgiamasi kaip lygus su lygiais. Savivaldybės administracijos direktoriaus, ESK pirmininko visi priimti sprendimai privalomi visiems civilinės saugos sistemos struktūriniais padaliniais, valdymo institucijoms, ūkio subjektams, nepaisant jų pavaldumo, taip pat ir gyventojams.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad įvykio aplinkybės riboja atsakomųjų veiksmų laiką. Tai sukelia būtinybę kartais priimti kritinius sprendimus, keisti sprendimų priėmimo procesus, veiklos organizavimą. Sprendimų priėmimas ekstremaliosiomis sąlygomis yra situacija, kylanti iš pokyčių, kuriai būdingos trys prielaidos, svarbios priimamiems sprendimams: grėsmė pagrindinėms šalies vertybėms, laiko stoka, situacijos neapibrėžtumas. Savivaldybės ESK, priimdama sprendimą, turi būti labai atidžiai, kruopščiai išanalizavusi situaciją. Siekiant išvengti (priimant sprendimus) informacijos stokos, specifinių žinių trūkumo situacijai valdyti, neprarasti kontrolės, reikia nuolat ugdyti personalo siekimą tobulėti profesijos srityje, gebėjimą palaikyti tinkamus santykius tarp žmonių, sklandžiai bendradarbiauti. Skirtingo pobūdžio ekstremaliosios situacijos kelia specifinius reikalavimus. Nuo darbuotojų kvalifikacijos labai priklauso ekstremaliojo įvykio lokalizavimo sėkmė. Pats įvykis kelia stresą, įtampą, dar blogiau, jei tenka vykdyti užduotis, kurioms nepasirengta ar trūksta žinių. Pasitikėti savo sugebėjimais, išmokti susidoroti su stresu savivaldybės ESK turi galimybę pratybų metu. Būtent tuomet komisija mokosi to, ką gali tekti atlikti susidarius ekstremaliajai situacijai. Visi ekstremaliosios situacijos likvidavimo dalyviai turi būti informuoti, su kuo teks dalytis atsakomybe saugant gyventojus, nes visuomenės saugumas nelaimės metu – visų bendras interesas. Dažnai ekstremaliosios situacijos metu kyla daug ginčų, konfliktų, tenka įtikinėti. Kad visi imtųsi veiksmų be konfliktų ar prieštaravimų yra sudėtinga, būtina puoselėti tarpinstitucinę partnerystę, siekti vadovavimo lankstumo, įgyvendinti efektyvias vadovavimo ekstremaliosioms situacijoms priemones.

Vienas iš svarbiausių dalykų savivaldybės ESK veikloje – kaupiti vadovavimo ekstremaliosioms situacijoms patirtį iš daugiau patyrusių. Patartina konsultuotis, keistis informacija su policijos viršininku, komunalinių įmonių atstovais ir kt., dalyvauti mokymo centre organizuojamuose kursuose, patiems domėtis mokymo galimybėmis, modeliuoti ekstremaliąsias situacijas pratybų metu. Toks aktyvus dalyvavimas gali lemti, kad bus labiau vertinama komisijos darbo reikšmė, kils profesionalumo lygis. Ne mažiau svarbu įvertinti išmoktas pamokas. Savivaldybės ESK turėtų pagalvoti apie bendradarbiavimą, abipusį konsultavimąsi su Priešgaisrinės

apsaugos ir gelbėjimo departamentu, nes esant būtinybei komisija jiems teikia siūlymus dėl valstybės rezervo civilinės saugos priemonių atsargų panaudojimo susidarius ekstremaliajai situacijai ir kt.

Pasiekti, kad savivaldybės ESK tinkamai funkcionuotų besikeičiančioje aplinkoje – nelengva užduotis, todėl reikia ieškoti būdų, kaip sukurti partnerystės ryšius visose savivaldybei pavaldžiose įmonėse ir su privačiu sektoriumi.

Nuolatinis ekstremaliųjų situacijų valdymo, jų prevencijos tobulinimo būdų ieškojimas stiprina visuomenės saugumą.

Operacijų centras ir jo veiklos organizavimas

Vadovavimas ir valdymas yra pagrindiniai ekstremaliosios situacijos valdymo elementai, kuriuos taiko paskirtas ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas.

Ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas (toliau – operacijų vadovas) – civilinės saugos sistemos subjekto valstybės tarnautojas, darbuotojas ar valstybės politikas, paskirtas vadovauti visoms civilinės saugos sistemos pajėgoms, dalyvaujančioms likviduojant ekstremaliąją įvykį ar ekstremaliąją situaciją ir šalinant jų padarinius ekstremaliosios situacijos židinyje.

Vadovavimas – tai galią turinčių sprendimų priėmimas ar įsakymų dėl veiksmų priėmimas, gebėjimas priimti sprendimus ir naudotis įgaliojimais.

Valdymas – veiksmų stebėjimas ir įtakos jiems darymas, pavaldžių institucijų ir pajėgų supažindinimas su operacijų vadovo ir savivaldybės ESK sprendimais, nurodymais ir keitimais, pavaldžių institucijų, resursų, pajėgų veiksmų priežiūra ir reguliavimas.

Operacijų vadovas, pasitelkdamas savivaldybės operacijų centrą, vykdo institucijų valdymą (resursų, pajėgų funkcijų reguliavimas užtikrinant ekstremaliosios situacijos padarinių likvidavimą). Valdymas yra grindžiamas visų galimų šaltinių informacija apie padėtį, susijusią su ekstremaliąja situacija, dalyvaujančiomis pajėgomis, esamais ištekliais ir turimu laiku. Operacijų vadovas naudoja šią informaciją savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane numatytiems tikslams koreguoti ar ekstremaliosios situacijos padarinių likvidavimo sėkmei plėtoti.

Vadovavimo ir valdymo sistema apibrėžiama kaip operacijų vadovui būtini resursai, ryšiai ir procedūros, naudojami pajėgoms, dalyvaujančioms likviduojant ekstremaliųjų situacijų padarinius, planuoti, joms vadovauti ir jas valdyti.

Vadovavimo ir valdymo funkcijoms užtikrinti reikalingos šios priemonės ir ištekliai:

- personalas (ekstremaliųjų situacijų operacijų centro darbui);
- ryšių, kompiuterinė bei programinė įranga, jų galiniai įrenginiai;
- saugi darbo aplinka ar įrengta operacijų centro vieta;
- procedūros (įskaitant sprendimų priėmimo).

Vadovavimo ir valdymo sistema turi būti lanksti, tvirta, pritaikyta funkcionuoti susidarius ekstremaliosioms situacijoms ir teikianti operacijų vadovui reikiamą informaciją. Vadovavimas ir valdymas vyksta nenutrūkstamai.

Ekstremaliosios situacijos valdymas – tai suteiktos galios naudojimas, siekiant norima linkme pakreipti arba kontroliuoti atitinkamą veiklą, organizuojant padarinių likvidavimą, žmonių gyvybės ir turto gelbėjimą, organizuotų pastangų (sušvelninti ekstremaliosios situacijos poveikį, pasirengti tinkamai reaguoti į ją ir likviduoti jos padarinius) koordinavimas. Ekstremaliosios situacijos metu operacijų vadovui valdymą padeda organizuoti operacijų centras.

Operacijų centro veiklos uždaviniai ir funkcijos

Operacijų centras – iš valstybės ir (ar) savivaldybių institucijų ir įstaigų valstybės tarnautojų ir (ar) darbuotojų, ūkio subjektų darbuotojų sudaromas organas.

Operacijų centro paskirtis – padėti operacijų vadovui priimti sprendimus ir koordinuoti jų įgyvendinimą. Operacijų centro organizavimas ir jo vykdomos procedūros yra orientuotos į tai, kad būtų įvykdyti operacijų vadovo reikalavimai gauti reikalingą informaciją ir kontroliuoti ekstremaliosios situacijos padarinių likvidavimo eigą.

Operacijų centro uždaviniai:

- užtikrinti savivaldybės ESK priimtų sprendimų įgyvendinimą;
- pagal kompetenciją organizuoti ir koordinuoti įvykio, ekstremaliojo įvykio ar ekstremaliosios situacijos likvidavimą, padarinių šalinimą, gyventojų ir turto gelbėjimą.
Operacijų centras, vykdydamas jam pavestus uždavinius, atlieka šias funkcijas:
 - pagal kompetenciją įgyvendina savivaldybės ESK sprendimus ekstremaliųjų situacijų prevencijos klausimais;
 - pagal kompetenciją renka, analizuoja ir vertina duomenis ir informaciją apie įvykį, ekstremalų įvykį, gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, prognozuoja jų eigą ir mastą, numato civilinės saugos priemones ir gelbėjimo veiksmus;
 - teisės aktų nustatyta tvarka organizuoja gyventojų, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų perspėjimą ir informavimą apie įvykį, ekstremalų įvykį ar ekstremaliąją situaciją, galimus padarinius, jų šalinimo priemones ir apsaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus;
 - keičiasi informacija su kitų institucijų operacijų centrais, analizuodamas, vertindamas įvykio, ekstremaliojo įvykio ar ekstremaliosios situacijos eigą;
 - organizuoja ir koordinuoja civilinės saugos sistemos pajėgų telkimą įvykių, ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų likvidavimo, padarinių šalinimo, gyventojų ir turto gelbėjimo metu;
 - organizuoja ir koordinuoja materialinių išteklių, kurie teisės aktų nustatyta tvarka gali būti panaudoti įvykiui, ekstremaliajam įvykiui ar ekstremaliajai situacijai likviduoti, padariniams šalinti, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų veiklai palaikyti ar atkurti, telkimą šiems tikslams pasiekti;
 - pagal kompetenciją koordinuoja civilinės saugos sistemos subjektų veiksmus įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu;
 - teikia savivaldybės ESK pasiūlymus dėl reikiamų civilinės saugos sistemos pajėgų, racionalaus ir veiksmingo Vyriausybės ir kitų institucijų skirtų finansinių ir kitų materialinių išteklių panaudojimo ekstremaliosios situacijos padariniams šalinti;
 - teisės aktų nustatyta tvarka informuoja tarptautinės pagalbos ir kaimyninių valstybių koordinavimo centrus apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją;
 - atlieka kitas teisės aktų nustatytas su civilinės saugos sistemos uždavinių įgyvendinimu susijusias funkcijas.

Operacijų centre turėtų dirbti atsakingai parinktas personalas, kompetentingas ir galintis operatyviai spręsti kilusius uždavinius. Kartu tai būtų (ypač ekstremaliųjų situacijų atvejais) ir informacinis centras, iš kurio (ir per visuomenės informavimo priemones) gyventojai gautų išsamią informaciją apie tai, kas vyksta, kas planuojama vykdyti, kokios prognozės ir būtinos apsaugos priemonės. Tai labai svarbu, norint išvengti (dėl informacijos netikslumo ar trūkumo) atsirandančių gandų visuomenėje ir jų išprovokuotos panikos. Reikėtų pagalvoti apie tai, kad, susidarius ekstremaliajai situacijai, spaudos konferencijos turėtų vykti ne toje vietoje, kur priimami sprendimai. Dažnai visuomenės informavimo priemonės prisigauja informacijos nuotrupų, kol dar informacija, duomenys nepatikrinti, todėl visuomenė gali būti klaidinama.

Operacijų centras privalo būti aprūpintas visomis būtinomis ryšių priemonėmis ir organizacine technika, kad būtų galima operatyviai bendrauti su įvykio vietoje dirbančiu gelbėjimo darbų vadovu, operacijų vadovu ar pajėgų atstovais, kad visi operacijų centro sprendimai būtų tinkamai įforminti ir operatyviai perduoti adresatams.

Operacijų centro darbo vieta – vieta, iš kur, susidarius ekstremaliajai situacijai (nelaimei), bus organizuojamos ir koordinuojamos vykdomos operacijos, todėl reikėtų labai kruopščiai apsvarstyti operacijų centro dislokavimo vietą, jo narių kandidatūras – tik tuomet galima bus tikėtis, kad operacijų centras per visą ekstremaliosios situacijos laiką dirbs darniai, nepertraukiamai ir veiksmingai.

Operacijų centro sudarymas ir darbo organizavimas

Operacijų centrą sudaro koordinatorius ir nariai, kuriuos skiria institucijos, sudarančios operacijų centrą, vadovas. Operacijų centras sudaromas iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų valstybės tarnautojų ir (ar) darbuotojų, profesinės karo tarnybos karių, ūkio subjektų darbuotojų. Į operacijų centro sudėtį gali būti įtraukiami ir civilinės saugos sistemos pajėgų atstovai.

Operacijų centro koordinatorius:

- organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja operacijų centrui priskirtų uždavinių vykdymą ir funkcijų atlikimą;
- pagal kompetenciją koordinuoja visų civilinės saugos sistemos pajėgų, dalyvaujančių likviduojant ekstremaliąjį įvykį ar ekstremaliąją situaciją ir šalinant jų padarinius ekstremaliosios situacijos židinyje, veiksmus, kol paskiriamas ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas, kai nėra gelbėjimo darbų vadovo;
- pagal kompetenciją teikia savivaldybės ESK, operacijų vadovui pasiūlymus dėl gresiančiai ar susidariusiai ekstremaliajai situacijai valdyti ir padariniams šalinti reikalingų priemonių ir veiksmų.

Operacijų centro koordinatorius pavaldus ir atskaitingas operacijų vadovui.

Institucijų ar ūkio subjektų vadovai, steigdami operacijų centrą, operacijų centro narius paskiria į grupes. Paskirti operacijų centro grupių vadovai pavaldūs operacijų centro koordinatoriui.

Operacijų centrą paprastai sudaro šios grupės:

- operacinio vertinimo ir ekstremaliųjų situacijų prevencijos
- informacijos valdymo;
- materialinio techninio aprūpinimo;
- visuomenės informavimo;
- administravimo;
- elektroninių ryšių organizavimo ir palaikymo.

Operacinio vertinimo ir ekstremaliųjų situacijų prevencijos (toliau – OVESP) grupė:

- teisės aktų nustatyta tvarka vykdo ekstremaliųjų situacijų prevenciją pagal atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos, ūkio subjekto kompetenciją;
- prognozuoja įvykio, ekstremaliojo įvykio ir ekstremaliosios situacijos eigą, jos padarinių pobūdį ir mastą, planuoja civilinės saugos priemones ir gelbėjimo veiksmus;
- įvertina susidariusią situaciją ir, suderinusi su operacijų centro koordinatoriumi, teikia operacijų vadovui pasiūlymus dėl reikiamų civilinės saugos sistemos pajėgų, racionalaus ir veiksmingo finansinių ir kitų materialinių išteklių panaudojimo gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos padariniams šalinti;
- organizuoja ir koordinuoja įvykio, ekstremaliojo įvykio ir ekstremaliosios situacijos likvidavimą, padarinių šalinimą, gyventojų ir turto gelbėjimą ir evakavimą;
- koordinuoja gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus, civilinės saugos sistemos pajėgų telkimą ir veiksmus;
- koordinuoja veiksmus ir keičiasi informacija su kitų institucijų operacijų centrais, analizuodama, vertindama ir prognozuodama įvykio, ekstremaliojo įvykio ir ekstremaliosios situacijos eigą.

Informacijos valdymo grupė:

- organizuoja, analizuoja ir vertina informaciją ir duomenis apie įvykį, ekstremaliąjį įvykį ar ekstremaliąją situaciją;
- surinktą, išanalizuotą ir įvertintą informaciją apie įvykį, ekstremaliąjį įvykį ar ekstremaliąją situaciją, suderinusi su operacijų centro koordinatoriumi, perduoda operacijų vadovui;
- perduoda savivaldybės ESK, operacijų vadovo sprendimus ir kitą būtina informaciją civilinės saugos sistemos pajėgoms ir kitiems civilinės saugos sistemos subjektams.

Materialinio techninio aprūpinimo (toliau – MTA) grupė:

- operacijų vadovo nurodymu organizuoja būtinų materialinių išteklių, kurie teisės aktų nustatyta tvarka gali būti panaudoti įvykiui, ekstremaliajam įvykiui ir ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jų padariniams šalinti, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų veiklai palaikyti ir atkurti, telkimą šiems tikslams pasiekti;
- organizuoja materialinių išteklių, reikalingų būtiniausioms gyvenimo sąlygoms atkurti įvykio, ekstremaliojo įvykio ir ekstremaliosios situacijos metu, telkimą gyventojams.

Visuomenės informavimo grupė:

- rengia visuomenei informaciją apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, galimus jos padarinius, jų šalinimo priemones ir apsisaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus;
- organizuoja spaudos konferencijas;
- teisės aktų nustatyta tvarka organizuoja gyventojų, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų perspėjimą ir informavimą apie įvykį, ekstremalųjį įvykį ir ekstremaliąją situaciją, galimus jos padarinius, jų šalinimo priemones ir apsisaugojimo būdus.

Administravimo grupė:

- užtikrina operacijų centro darbo vietų nuolatinį aprūpinimą darbui reikalingomis priemonėmis;
- užtikrina operacijų centro įrangos eksploatavimą ir techninę priežiūrą;
- užtikrina operacijų centro dokumentų įforminimą ir tvarkymą.

Elektroninių ryšių organizavimo ir palaikymo (toliau – EROP) grupė:

- atsižvelgdama į įvykio, ekstremaliojo įvykio ir ekstremaliosios situacijos eigą ir prognozę, planuoja operacijų centro ryšių, duomenų perdavimo įrangos ir sistemų veiklą, užtikrina tinkamą operacijų centro ryšių sistemų būklę;
- užtikrina operacijų centro elektroninės informacijos apsaugą;
- užtikrina turimų operacijų centro informacinių sistemų darbą.

Operacijų centras pagal kompetenciją vykdo kitus operacijų centro koordinatoriaus sprendimus, būtinus savivaldybės ESK ir (ar) operacijų vadovo priimtiems sprendimams ir (ar) kitiems operacijų centro uždaviniams įgyvendinti.

Institucijų, kuriose sudaryti operacijų centrai, vadovai, atsižvelgdami į valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje ar ūkio subjekte teisės aktų nustatyta tvarka atliktos rizikos analizės rezultatus, taip pat gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos pobūdį ir mastą, gali sudaryti mažiau operacijų centro grupių ir pavesti vienai operacijų centro grupei atlikti kelių operacijų centro grupių funkcijas.

Operacijų centras, atlikdamas funkcijas, turi teisę gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų išsamią informaciją apie įvykį, ekstremalųjį įvykį ar ekstremaliąją situaciją, jų turimas civilinės saugos sistemos pajėgas ir materialinius išteklius, kurie galėtų būti panaudoti gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, gresiančiai ar susidariusiai ekstremaliajai situacijai likviduoti, jų padariniams šalinti.

Operacijų centrų pasirengimas valdyti ekstremaliasias situacijas įvertinamas teisės aktų nustatyta tvarka per organizuojamas civilinės saugos pratybas.

Informacijos teikimas. Operacijų centras stebi ekstremaliosios situacijos pasikeitimus, turinčius įtakos operacijų vadovo sprendimui, klasifikuoja ir analizuoja gaunamą informaciją, greitai ją apdoroja ir pateikia operacijų centro koordinatoriui. Operacijų centro koordinatoriui ir operacijų vadovui gali būti pateikta ir neapdorota informacija, kai jiems reikia susidaryti tik bendrą esamos ekstremaliosios situacijos vaizdą. Gaunama ir siunčiama informacija turi būti nustatytos formos ir apimties. Operacijų centro koordinatorius informaciją pateikia operacijų vadovui.

Operacijų centro teikiama informacija skirta:

- operacijų vadovui ir operacijų centro nariams informuoti apie turimų civilinės saugos pajėgų galimybes, turimus išteklius ir jų panaudojimo galimybes;
- operacijų vadovui informuoti apie pajėgų pasirengimo ir aprūpinimo būklę;

- padėti operacijų vadovui įsivaizduoti ekstremaliosios situacijos mastą;
- patarti operacijos vadovui ir operacijų centro nariams dėl paramos pajėgų galimybių ir panaudojimo ir kt.

Įvertinimas ir analizė. Operacijų centras atlieka gautos informacijos analizę ir operacijų vadovo sprendimui priimti reikalingus įvertinimus, kuriuos sudaro svarbūs faktai ir įvykiai, ekstremaliosios situacijos nulemtos išvados bei pagrįsti pasiūlymai dėl turimų resursų panaudojimo ir papildomų resursų poreikio. Pateiktus pasiūlymus operacijų vadovas panaudoja atrinkdamas įmanomus ekstremaliosios situacijos padarinių likvidavimo eigos variantus. Planavimo veiksmingumas labai priklauso nuo to, kaip greitai ir ar laiku operacijų centro personalas sugeba analizuoti ir vertinti situaciją. Klaidingai atlikta analizė ar vertinimas visuomet turi neigiamą poveikį veiksmų plėtojimui.

Pasiūlymų teikimas. Operacijų centro nariai teikia pasiūlymus operacijų vadovui priimant sprendimą. Prieš teikdami pasiūlymus jie privalo įdėmiai išanalizuoti turimą informaciją, palyginti kelias alternatyvas, kiekvienos jų privalumus bei trūkumus ir rekomenduoti geriausią variantą.

Planų ir įsakymų (nurodymų) rengimas. Vadovaudamasis operacijų vadovo sprendimais, operacijų centras, suderinęs visas detales, rengia ekstremaliųjų situacijų valdymo planus ir skelbia įsakymus (nurodymus). Atsakingu už įsakymų (nurodymų) ir planų rengimą ir išleidimą yra skiriamas vienas operacijų centro narys. Kiti operacijų centro nariai pagal savo veiklos sritis rengia atskiras planų ir įsakymų (nurodymų) dalis. Planas – tai pasiūlymas, kaip reaguoti į susidariusią situaciją. Jis apibūdina operacijų vadovo pasirengimą galimoms ekstremaliosioms situacijoms ir jų padarinių likvidavimui. Kadangi planai kuriami galimoms ekstremaliosioms situacijoms ir padeda operacijų centrui daryti prielaidas apie situacijos pobūdį likviduojant padarinius, jie negali likti nepakitę susidarius ekstremaliajai situacijai. Operacijų vadovas ir operacijų centras nuolat analizuoja susidariusią situaciją ir koreguoja ekstremaliųjų situacijų valdymo planą.

Operacijų centras turi teisę gauti išsamią informaciją iš kitų institucijų ar įstaigų apie įvykį, ekstremalųjį įvykį ar ekstremaliąją situaciją, civilinės saugos sistemos pajėgas ir materialinius išteklius, kurie galėtų būti panaudoti gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, gresiančiai ar susidariusiai ekstremaliajai situacijai likviduoti, jų padariniams šalinti.

Operacijų centro pasirengimas valdyti ekstremaliąsias situacijas įvertinamas per civilinės saugos pratybas.

Operacijų centro sušaukimas ir veikla

Ministerijos ir (ar) kitos valstybės institucijos ar įstaigos, esančios Vyriausybės patvirtintame sąraše, vadovas ar jo įgaliotas asmuo, savivaldybės administracijos direktorius ar Vyriausybės patvirtintus kriterijus atitinkančio ūkio subjekto vadovas ar jo įgaliotas asmuo operacijų centrą sušaukia:

- gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai;
- teisės aktų nustatyta tvarka paskelbus trečią (visiškos parengties) civilinės saugos sistemos parengties lygį;

- per civilinės saugos pratybas.

Atsižvelgdamas į įvykio, ekstremaliojo įvykio ir ekstremaliosios situacijos mastą ir pobūdį, taip pat operacijų centro sušaukimo tikslus, operacijų centro koordinatorius:

- gali inicijuoti viso operacijų centro ar operacijų centro grupių arba kai kurių jų narių sušaukimą;

- gali kreiptis į kitas kompetentingas valstybės, savivaldybės institucijas, įstaigas ir ūkio subjektus su prašymu skirti atstovus, kurie padėtų užtikrinti operacijų centro veiklą.

Operacijų centro nariai pavaldūs operacijų centro koordinatoriui.

Operacijų centro nariai atlieka jiems pavestas funkcijas iš anksto įrengtose operacijų centro patalpose ir (ar) darbo vietose. Operacijų centro koordinatoriaus sprendimu operacijų centro nariai gali dirbti slėptuvėse, kai būtina užtikrinti jų apsaugą nuo gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksmų, atsiradusių dėl gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos.

Operacijų centro narių sušaukimo tvarką, institucijos, sudarančios operacijų centrą, vadovas nustato patvirtintuose operacijų centrų nuostatuose.

Operacijų centras įstaigos ar ūkio subjekto vadovo sprendimu sušaukiamas:

- gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai;
- teisės aktų nustatyta tvarka paskelbus trečią (visiškos parengties) civilinės saugos sistemos parengties lygį;
- per civilinės saugos pratybas.

Atsižvelgdamas į įvykio, ekstremaliojo įvykio ar ekstremaliosios situacijos mastą ir pobūdį, taip pat į operacijų centro sušaukimo tikslus, koordinatorius gali inicijuoti arba viso operacijų centro, arba reikiamų grupių, arba kai kurių grupių ne visų narių sušaukimą, gali kreiptis į kitas institucijas su prašymu skirti atstovus, padėsiančius kompetentingai išspręsti kilusias problemas.

Kaip racionaliai operacijų centras dirbs, daugiausia priklauso ir nuo to, kaip sėkmingai parengtas ekstremaliųjų situacijų valdymo planas.

Pagal ekstremaliosios situacijos mastą galima aktyvinti ir ne visos sudėties operacijų centrą, kad racionaliai ir operatyviai būtų sprendžiami iškilusieji uždaviniai (jei operacijų centro darbo grupėse yra po keletą žmonių, vykdančių tas pačias funkcijas). Atsižvelgiant į situaciją, operacijų centro nariai gali atlikti savo, kaip operacijų centro narių, funkcijas, darbo vietose arba specialiai įrengtose patalpose.

Darbas operacijų centre pradedamas nuo gaunamos ir siunčiamos informacijos tvarkymo, jos analizės ir paskirstymo. Nustatoma, kaip informacija atkeliauja į operacijų centrą, cirkuliuoja operacijų centro viduje, išeina iš operacijų centro ir pasiekia gavėjus.

Visi operacijų centro grupių nariai privalo žinoti savo pareigas ir neturi kilti jokių klausimų, ką jie turi daryti. Atvykusiems operacijų centro nariams kuo greičiau turi būti pranešta apie susidariusią padėtį ir pokyčius.

Paprastai informacija turėtų ateiti į Informacijos valdymo grupę, kuri, ją užregistravusi, perduoda koordinatoriui (galbūt dalis informacijos iš karto pasiekia koordinatorių, tuomet koordinatorius informaciją jau su rezoliucija perduoda Informacijos valdymo grupės vadovui). Koordinatorius, atsižvelgdamas į informacijos pobūdį, gali įpareigoti šios grupės vadovą perduoti gautą informaciją OVESP grupės vadovui arba iš karto įpareigoti jį perduoti nurodymus atitinkamos grupės vadovui. OVESP grupės ar atitinkamai kitos grupės vadovas apie savo veiksmus privalo informuoti koordinatorių (per Informacijos valdymo grupės vadovą). Informacijos valdymo grupės vadovas turėtų įpareigoti savo grupės narį visą informacijos ir reagavimo į ją kelią ir laiką pažymėti informacinėje lentoje.

Gaunamą informaciją būtina dokumentuoti, kad būtų operatyviai imamasi atsakomųjų veiksmų. Labai svarbu rasti tinkamą informacijos (žinių) srauto vaizdinį pateikimo metodą. Operacijų centre turėtų būti informacijos lenta, kurioje užrašomas pranešimas, jo gavimo laikas, kas ir kaip reaguoja (atsakomasis veiksmas) ir žyma apie įvykdymą. Visi gaunami pranešimai privalo būti registruojami ir perduodami vykdyti atitinkamoms operacijų centro grupėms. Itin svarbu, kad būtų vedamas operacijų centro veiksmų žurnalas. Registruota informacija labai svarbi, nes vėliau ja bus galima patvirtinti visus įvykius. Kita vertus, turėtų būti aišku, kas, kada ir kokių veiksmų ėmėsi (tam tinka jau paminėta informacijos lenta, esanti visiems operacijų centro nariams prieinamoje vietoje). Tai būtų pagrindinis informacijos šaltinis naujai atvykstantiems operacijų centro nariams ir pagrindinė vieta, kur darbuotojai patys galės gauti informacijos.

Operacijų centro darbo vietoje rekomenduojama turėti ekstremaliųjų situacijų valdymo planą, žemėlapius, atitinkamus žurnalus, kuriuose būtų registruojama gaunama ir siunčiama informacija ir (ar) dokumentai. Siekiant palengvinti grupių darbą, darbo vietose turėtų būti segtuvai su būtina informacija, pvz.: tos grupės funkcijos, sutarčių su ūkio subjektais dėl materialinių išteklių teikimo kopijos, tarpusavio pagalbos su kitomis savivaldybėmis sutarčių kopijos (iš ekstremaliųjų situacijų valdymo plano), kontaktiniai atsakingų asmenų (kitų institucijų) duomenys.

Operacijų centrui pradėjus dirbti numatytoje patalpoje, siūlytina nustatyti patekimo į šias patalpas tvarką, kad kuo mažiau trukdytų tie asmenys, kurie nedalyvauja situacijos valdyme. Kiekvienam operacijų centro nariui reikėtų turėti atpažinimo kortelę, kad registratoriui nebūtų sunku nustatyti, įleisti asmenį ar ne. Gali prireikti skirtingų leidimų tiems, kurie gali tiesiogiai patekti bet kuriuo metu, ir tiems, kurių įėjimas ribojamas. Jei operacijų centras turės veikti tam tikrą laiką, rekomenduotina sudaryti personalo pamainų grafiką. Reikėtų pagalvoti ir apie darbuotojų poilsio vietą, maisto produktus, būtiniausius namų apyvokos reikmenis (puodelius, virdulius ir kt.),

vietą ir laiką spaudos konferencijoms, kad visuomenės informacijos priemonių atstovai žinotų, kada laukti pranešimų ir netrukdytų operacijų centro veiklai. Žiniasklaidos atstovai yra be galo svarbus operacijų centro ir visuomenės tarpininkas, todėl būtina padaryti viską, kad visuomenė būtų operatyviai informuojama apie tai, kas vyksta.

Darbą su žiniasklaida organizuoja Visuomenės informavimo grupė, rengdama spaudos konferencijas, ruošdama pranešimus spaudai ir visuomenei.

Pranešimuose spaudai turėtų būti tik faktai ir jokių samprotavimų apie tai, kas atsitiks ar galėtų atsitikti. Pagal galimybes reikia atsakyti į klausimus kuo tiksliau. Negalima teikti jokios nepatikrintos informacijos!

Operacijų centro darbo vietos įrengimas

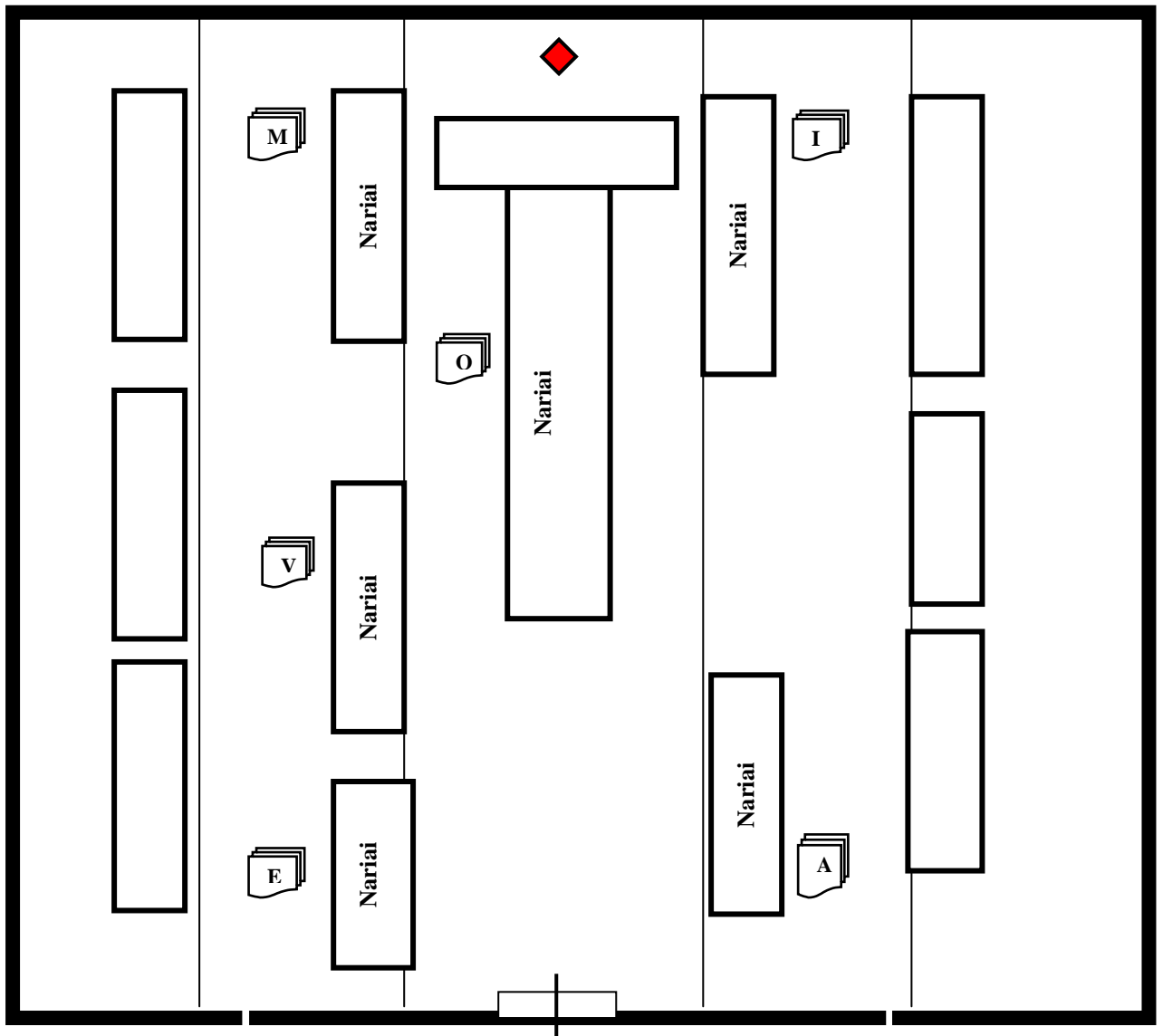
Svarbu, kad kiekviena savivaldybė iš anksto numatytų operacijų centro nariams ir grupėms darbo vietą ir ją įrengtų. Atkreiptinas dėmesys, kad ne visi operacijų centro nariai yra tik savivaldybės įstaigos darbuotojai, taip pat turi būti svarstoma valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teisėmis priklausančių statinių arba patalpų naudojimo galimybė.

Dauguma savivaldybių turi posėdžių sales su jau įrengta organizacine technika ir ryšių sistema, todėl, atsižvelgiant į ekstremaliosios situacijos pobūdį, jos gali būti naudojamos kaip operacijų centro narių ir grupių darbo vieta.

Susidarius ekologinei arba gamtinei ekstremaliajai situacijai, kaip buvo minėta, operacijų centro nariai savo veiklą vykdytų iš anksto numatytose patalpose. Kadangi žemės drebėjimai Lietuvoje labai reti ir nežymūs, o uraganiniai vėjai nepasiekia tokio greičio, kad nuo jų reikėtų slėptis po žeme, požeminės slėptuvės nereikalingos. Slėptuvių galėtų prireikti, jei Lietuvoje arba kaimyninės valstybės teritorijoje įvyktų atominės elektrinės avarija, tačiau nuo radioaktyviųjų dalelių miesto gyventojus gana gerai apsaugotų butas su sandariais plastikiniais langais arba sandarus rūsys.

Siekdamos užtikrinti nuolatinę operacijų centro narių veiklą, savivaldybės turi numatyti ir įrengti operacijų centro darbo vietas slėptuvėje. Parenkant patalpas pirmenybė teikiama mūriniams, monolitiniams statiniams su gelžbetoninėmis konstrukcijomis, rūšiams, pusrūšiams, cokoliniams aukštams, eksploatuojamoms slėptuvėms, statinio patalpoms, kurias prireikus būtų galima greitai užsandarinti. Parinktose patalpose turi būti užtikrintas ryšys, nenutrūkstamas elektros energijos ir vandens tiekimas. Operacijų centro nariams turi būti sudaryta galimybė greitai ir saugiai evakuotis iš darbo vietos, nurodyti evakavimo(si) keliai ir evakuaciniai išėjimai. Taip pat numatomos darbo vietos ir operacijų centro darbą užtikrinančios priemonės (fiksuitojo ryšio, esant galimybei – mobiliojo ryšio telefonai, fakso aparatai, kompiuteriai, turintys prieigą prie interneto, vaizdo projektoriai, informacijos (darbo) lentos, ekranai, kompiuterių tinklų įranga, kopijavimo aparatai ir kt.). Atsižvelgiant į operacijų centro narių ir jų darbo vietų poreikį, parenkamas optimalus šių priemonių skaičius. Kiekvieno nario darbo vietai įrengti turi būti skirta ne mažiau kaip 2 kv. m darbo patalpos ploto. Numatomos pirmosios medicinos pagalbos teikimo priemonės (pirmosios pagalbos rinkiniai). Jų skaičius priklauso nuo operacijų centro narių skaičiaus.

Parengtame statinyje taip pat papildomai turi būti įrengtos maitinimo ir poilsio patalpos, techninės patalpos (ryšių komunikacijoms, nenutrūkstamam elektros energijos ir oro tiekimui užtikrinti), atskiras elektros įvadas ir elektros instaliacija, automatinis elektros energijos generatorius (pvz., dyzelinis) ir automatinis arba rankinis elektros perjungimo įrenginys, vandentiekio įvadas (esant galimybei, du atskiri įvadai), vandens tiekimo tinklai ir apskaitos prietaisai, nuotekų šalinimo tinklai ir sanitariniai mazgai, bendroji traukiamoji ventiliacija, ventiliacijos automatinio reguliavimo ir valdymo skydas, dulkių, cheminiai, radionuklidus sulaikantys filtrai, kurie pagal poreikį įjungiami į ventiliacijos sistemą arba išjungiami, ryšių infrastruktūra, atskiros patalpos operacijų centro darbo grupėms.

3 pav. Operacijų centro darbo vietų išdėstymo schema

◆ – operacijų centro koordinatorius

☞ – operacijų centro nariai

O – OVESP grupė

I – Informacijos valdymo grupė

M – MTA grupė

V – Visuomenės informavimo grupė

A – Administravimo grupė

E – EROP grupė

Civilinės saugos pratybų organizavimas

Siekiant įvertinti ekstremaliųjų situacijų valdymo planų veiksmingumą, reagavimą į ekstremaliąją situaciją, ekstremalųjį įvykį, strategiją ir procedūras, pajėgų, materialinių išteklių reikiamus resursus, specialistų pasirengimą situacijų, panašių į realias, metu, taip pat gerinti pratybose dalyvaujančių institucijų pasirengimą reaguoti į gresiantį ar susidariusį ekstremalųjį įvykį, ekstremaliąją situaciją, Vyriausybės nustatyta tvarka rengiamos ir iš valstybės biudžeto finansuojamos civilinės saugos pratybos.

Šioje metodinėje priemonėje aptariamas savivaldybės lygio pratybų organizavimas. Savivaldybės lygio pratybos (stalo, funkcinės, kompleksinės) rengiamos siekiant patikrinti ir tobulinti pasirengimą valdyti savivaldybės lygio ekstremaliąją situaciją.

Pratybos organizuojamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugsėjo 8 d. nutarimu Nr. 1295 „Dėl Civilinės saugos pratybų organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 1-225 patvirtintomis Civilinės saugos pratybų organizavimo ir vertinimo metodinėmis rekomendacijomis, savivaldybės administracijos direktoriaus teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintais savivaldybės ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planais. Šio lygio pratybas organizuoja savivaldybės administracijos direktorius.

Galima suplanuoti pratybų ciklą – keletą stalo, funkcinį pratybų, o galiausiai – surengti kompleksines pratybas, kurios parodytų bendrą pasirengimą reaguoti į numatytą situaciją.

Pirmiausia rengiantis pratyboms priimamas civilinės saugos sistemos subjekto, organizuojančio pratybas, vadovo įsakymas „Dėl pasirengimo civilinės saugos pratyboms ir jų vykdymo“. Įsakyme turi būti nurodyta pratybų:

- tema, tipas;
- vykdymo laikas;
- tikslas;
- vadovas;
- dalyviai;
- rengimo grupė;
- vertintojai.

Būtinai pratybų organizavimo dokumentas, skirtas pratybų dalyviams – organizaciniai nurodymai (juos pasirašo pratybų vadovas). Pratybų vadovas vadovauja visiems pratybų organizavimo etapams: pasirengimui pratyboms, jų eigai, įvertinimui ir ataskaitos parengimui. Pratybų vadovu turi būti skiriamas asmuo, turintis vadovavimo įgūdžių, gerai išmanantis pratybų metu sprendžiamus klausimus ir galintis skirti pratyboms rengti pakankamai laiko. Pratybų vadovas negali būti kartu ir pratybų dalyvis.

Organizuojant visų lygių ir tipų pratybas (esant poreikiui – stalo pratybas) turi būti iš anksto parengiamos pratybų sąlygos.

Savivaldybės lygio kompleksinių ir funkcinį pratybų dalyviams prieš pratybas turi būti įteikiama pratybų vertinimo anketa, stalo pratybų dalyviams – stalo pratybų vertinimo anketa.

Civilinės saugos stalo pratybos

Civilinės saugos stalo pratybos (toliau – stalo pratybos) rengiamos kartą per metus, jei nenumatyta tais pačiais metais rengti funkcinės ar kompleksinės pratybos.

Stalo pratybos – tai detalus pratybų aprašyme nurodyto įvykio, ekstremaliojo įvykio ar ekstremaliosios situacijos (toliau – pratybų situacija) valdymo aptarimas, kuriame dalyvaujantys civilinės saugos sistemos subjektų atstovai, pratybų dalyviai, pareigūnai tikslina, tobulina ir derina veiksmus, ieško greitesnių, efektyvesnių reagavimo ir padarinių šalinimo būdų, sąveikos tarp tarnybų institucijų.

Planuojant stalo pratybas didesnis dėmesys turėtų būti skirtas funkcijoms, procedūroms, nes dažniausiai jos yra bendros įvairioms situacijoms.

Nustatant stalo pratybų laiką reikia atsižvelgti į finansines galimybes, kitus jau numatytus renginius.

Stalo pratybų tema, tipas ir vykdymo laikas numatomi išankstiniuose planuose.

Stalo pratybų tikslai turi būti konkretūs, aiškūs. Jų neturėtų būti daug, geriau vienas arba du, bet įgyvendinami. Formuluoju tikslą (-us) reikia atsakyti į klausimus, ar dalyviai pasirengę įgyvendinti tikslą, ar tam pakaks laiko, ar dalyvių veiklą įgyvendinant tikslą įmanoma įvertinti.

Stalo pratybų planas gali būti nerengiamas. Esant poreikiui parengiamos pratybų sąlygos.

Stalo pratybos vyksta seminaro arba diskusijų forma. Seminaro forma rekomenduojama, kai yra daug dalyvių, sprendžiamos su daugeliu organizacijų susijusios problemos. Dalyviai iš anksto

parengia pranešimus, kuriuos jie pristato pratybų metu ir perduoda pratybų vadovui ar koordinatoriui. Diskusijų forma gali būti naudojama visų lygių stalo pratyboms. Ji tinka, kai reikia detaliai išnagrinėti ne daug, bet vieną ar keletą problemų.

_____ **SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS
DIREKTORIUS**

ĮSAKYMAS

DĖL PASIRENGIMO CIVILINĖS SAUGOS STALO PRATYBOMS IR JŲ VYKDYMO

20... m. rugsėjo 12 d. Nr. 01-1233
(vietos pavadinimas)

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 29 straipsnio 8 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 14 straipsnio 8 punktu, Civilinės saugos pratybų organizavimo ir vertinimo metodinėmis rekomendacijomis, patvirtintomis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 20... m. liepos 18 d. įsakymu, (...) rajono savivaldybės 2011–20... metų ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planu, patvirtintu (...) savivaldybės administracijos direktoriaus 20... m. rugsėjo 20 d. įsakymu Nr. O1-1122:

1. Į p a r e i g o j u (...) savivaldybės Civilinės saugos skyriaus specialistą 20... m. rugsėjo 17 d., nuo 10 iki 12 val., savivaldybės administracinio pastato mažojoje salėje surengti (...) savivaldybės lygio diskusijų formos civilinės saugos **stalo pratybas** (toliau – stalo pratybos) tema „(...) savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro veiksmams gresiant potvynio pavojui“.

2. N u s t a t a u, kad stalo pratybų tikslas – įvertinti (...) savivaldybės ekstremaliųjų situacijų centro narių pasirengimą susidarius ekstremaliajai situacijai, reagavimą į galimų situacijų susidarymą, patikrinti informacijos rinkimo ir perdavimo tvarką.

3. S k i r i u:

3.1. stalo pratybų vadovą (...) savivaldybės administracijos civilinės ir darbo saugos vyriausiąjį specialistą;

3.2. stalo pratybų vertintojus:

3.2.1.....;

3.2.2.....;

3.2.3.

4. Tvirtinu stalo pratybų rengimo grupę:

4.1.....;

4.2.....;

4.3.

5. Įpareigoju stalo pratybose dalyvauti:

5.1. (...) rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisijos pirmininką;

5.2. (...) rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro narius;

5.3. seniūnus.

Administracijos direktorius

vardas ir pavardė

4 pav. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymo pavyzdys

CIVILINĖS SAUGOS STALO PRATYBŲ ORGANIZACINIAI NURODYMAI

1. Civilinės saugos stalo pratybų situacija

Gaunamas (...) miesto vandens matavimo stoties pranešimas, kad vandens lygis pavojingai kyla ir pagal turimus ankstesnių metų duomenis tuoj bus apsemtos prie (...) upės esančios sodų bendrijos „Alma“, „Era“ ir pavienės sodybos, taip pat dalis (...) miesto.

Susisiekus su (...) miesto seniūnu ir aplinkiniais miesteliais, buvo patvirtinta informacija, kad vanduo greitai kyla, semiamos „Alma“, „Era“ bendrijos ir keliai didžiųjų miestų link.

(...) mieste vanduo gali siekti pagrindines gatves, apsemti ten gyvenančių žmonių rūsius.

Informuojama, kad susigrūdo ledai, kurių storis apie 50 cm, ir vanduo veržiasi į lankas.

2. Keliami uždaviniai

Įvertinti keitimosi informacija procedūras.

Patikrinti, aptarti galimus institucijų pasirengimo potvyniui variantus.

Bendradarbiauti, koordinuoti veiklą su artimiausiomis (kaimyninėmis) savivaldybėmis.

Informuoti visuomenę ir bendradarbiauti su žiniasklaida.

Organizuoti (...) rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų centro narių darbą.

3. Užduotys stalo pratybų dalyviams

Jei prireiktų, būtų naudojamos mobiliojo ryšio priemonės, susijusios su keletu organizacijų arba vienos organizacijos viduje, kai reikia detaliai išnagrinėti ne daug, o vieną, dvi problemas. Diskusija vedama pateikiant pratybų sąlygas.

4. Stalo pratybų sąlygos

Pirma sąlyga

(...) seniūnijoje, Molio kaime, Žvejų gatvėje, prie sodybos sparčiai artėja vanduo, pagelbėtų maišai su smėliu.

Perdavimo laikas: 9.00 val.

Sąlygos gavėjas: kariuomenė atstovas.

Veiksmai: kariai išdėsto smėlio maišus.

Antra sąlyga

(...) kaimo vienkiemyje vanduo pakilo apie 70 cm. Ūkiniame pastate laikomas 2 karves, 3 kiaules su paršeliais, vištas reikia perkelti į kitą saugią vietą.

Perdavimo laikas: 10.00 val.

Sąlygos gavėjas: PGT, ugniagesiai gelbėtojai.

Veiksmai: amfibijos pagalba.

5 pav. Stalo pratybų organizacinių nurodymų pavyzdys

Pratybų vertinimo anketa rengiama siekiant sužinoti dalyvių nuomonę apie įvykusias pratybas. Valstybės ir savivaldybės lygio pratybose pratybų vertinimo anketa, skirtą dalyviams, pildo ir pasirašo dalyvaujančios institucijos vadovas.

STALO PRATYBŲ VERTINIMO ANKETA

Vertinamos srities uždaviniai, kuriuos reikia įgyvendinti, norint pasiekti pratybų tikslą	Vertinami veiksmai, procedūros	Atlikti veiksmai	Įvertinimas
Pirmas uždavinys Prie Skirsnemunės sparčiai artėja vanduo	Pirmas veiksmas Informacijos rinkimas ir pateikimas operacijų centrui	Seniūnas patikslina informaciją vietoje ir ją pateikia operacijų centrui	Įvertinimas Gerai (8)

	Antras veiksmas Gautos informacijos analizė ir galimų veiksmų planas	Operacijų centras priima sprendimą naudoti smėlio maišus ir duoda nurodymą MTA grupei, seka hidrometeorologinę informaciją ir prognozuoja tolesnę situaciją. Rengia visuomenei informuoti skirtą informaciją, organizuoja visuomenės informavimą.	Įvertinimas Gerai (8)
	Trečias veiksmas Užduoties vykdymas	MTA grupė organizuoja ir vykdo darbus, apie rezultatus informuoja operacijų centrą.	Įvertinimas Gerai (8)
	Ketvirtas veiksmas Visuomenės informavimas	EROP grupė išplatina informaciją pavojaus zonoje esantiems gyventojams.	Įvertinimas Gerai (8)
Antras uždavinys Užsemtos sodų bendrijos „Alma“ ir „Era“. Vanduo pakilo daugiau kaip metrą ir užkirto atsitraukimo kelius. Gyventojai išsikelti atsisako, artimųjų neturi.	Pirmas veiksmas Informacijos rinkimas ir pateikimas operacijų centrui	Seniūnas patikslina informaciją vietoje ir ją pateikia operacijų centrui	Įvertinimas Gerai (8)
	Antras veiksmas Gautos informacijos analizė ir galimų veiksmų planas	Operacijų centras priima sprendimą organizuoti maisto produktų, vandens, medikamentų tiekimą. Svarstoma galimybė gyventojus iškeldinti per prievartą. Operacijų centro koordinatorius duoda nurodymą MTA grupei. Seka hidrometeorologinę informaciją ir prognozuoja tolesnę situaciją. Rengia ir organizuoja visuomenės informavimą.	Įvertinimas Gerai (8)
	Trečias veiksmas Užduoties vykdymas	MTA grupė organizuoja ir vykdo darbus. Apie rezultatus informuoja operacijų centrą.	Įvertinimas Gerai (8)

6 pav. Stalo pratybų vertinimo anketos pavyzdys

Stalo pratybų pabaigą skelbia pratybų vadovas. Po pratybų vadovas nedelsdamas organizuoja aptarimą ir jam vadovauja. Aptarimo tikslas – sužinoti pirmuosius dalyvių išpūdžius

apie pratybas, problemas, pratybų naudą. Išsakytos dalyvių mintys gali būti panaudotos rengiant stalo pratybų ataskaitą. Pratybų ataskaitoje turi būti aprašyti pratybų tikslai, eiga, vertinimas, rekomendacijos, kaip gerinti parengtį.

STALO PRATYBŲ ATASKAITA

1. (...) savivaldybėje stalo pratybos (toliau – pratybos) vyko 20... m. rugsėjo 17 d., nuo 10 iki 12 val. (...) savivaldybės administracinio pastato mažojoje salėje.

2. Pratybų tema – savivaldybės operacijų centro veiksmai, gresiant potvynio pavojui.

3. Pratybos buvo savivaldybės lygio, stalo tipo.

4. Pratybų vadovu (...) savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu paskirtas (...) savivaldybės administracijos civilinės ir darbo saugos vyriausiasis specialistas.

5. Pratybų vertintojais pakviesti (...) apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos (...) miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos viršininkas (...), regiono aplinkos apsaugos departamento (...) miesto agentūros vedėjas.

Pratybose dalyvavo savivaldybės operacijų centro nariai, Priešgaisrinės gelbėjimo valdybos atstovai, seniūnai. Iš viso dalyvavo 22 atstovai.

6. Pratybų tikslai: tobulinti (...) savivaldybės operacijų centro narių pasirengimą susidarius ekstremaliajai situacijai, įvertinti reagavimą į galimų situacijų susidarymą; operatyviai rinkti informaciją, ja dalytis ir skleisti; telkti specialiąsias tarnybas, koordinuoti civilinės saugos sistemos subjektų veiksmus likviduojant ekstremaliosios situacijos padarinius.

7. Pratybų metu buvo pateikti pratybų organizaciniai nurodymai, potvynio situacija ir sąlygos.

8. Pratybų dalyvių vertinimo anketų duomenimis, pratybos įvertintos gerai (8 balai), pratybų vertintojai įvertino taip pat gerai.

9. Pratybos vyko sklandžiai, konstruktyviai. Gauta pasiūlymų kitas pratybas surengti ta pačia tema, tik reikėtų išplėsti uždavinių sąlygas.

7 pav. Stalo pratybų ataskaitos pavyzdys

Civilinės saugos funkcinės pratybos

Civilinės saugos funkcinės pratybos (toliau – funkcinės pratybos) rengiamos ne rečiau kaip kas dveji metai, išskyrus tuos metus, kai rengiamos kompleksinės pratybos. Šias pratybas organizuoja savivaldybės administracijos direktorius. Kaip ir rengiant kiekvienas pratybas, priimamas pratybas organizuojančio civilinės saugos sistemos subjekto vadovo įsakymas „Dėl pasirengimo civilinės saugos funkcinėms pratyboms ir jų vykdymo“ (analogiškas stalo pratyboms, žr. 4 pav.), kuriuo nustatoma pratybų tema, tipas, vykdymo laikas (planuojami iš anksto ir numatomi ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planuose), tikslas, paskiriamas vadovas, dalyviai, sudaroma pratybų rengimo grupė, numatomi vertintojai.

Rengiant valstybės, savivaldybės lygio kompleksines ir funkcinės pratybas, siekiant išklausti visų dalyvių nuomones, išsiaiškinti galimybes ir dalyvių pasirengimą pratyboms, iki pratybų turi būti organizuojami pratybų planavimo pasitarimai (susitikimai), kuriuose dalyvauja pratybų vadovas, pratybų rengimo grupė ir pratybose dalyvaujančių institucijų, tarnybų ūkio subjektų, pajėgų vadovai arba jų įgalioti asmenys.

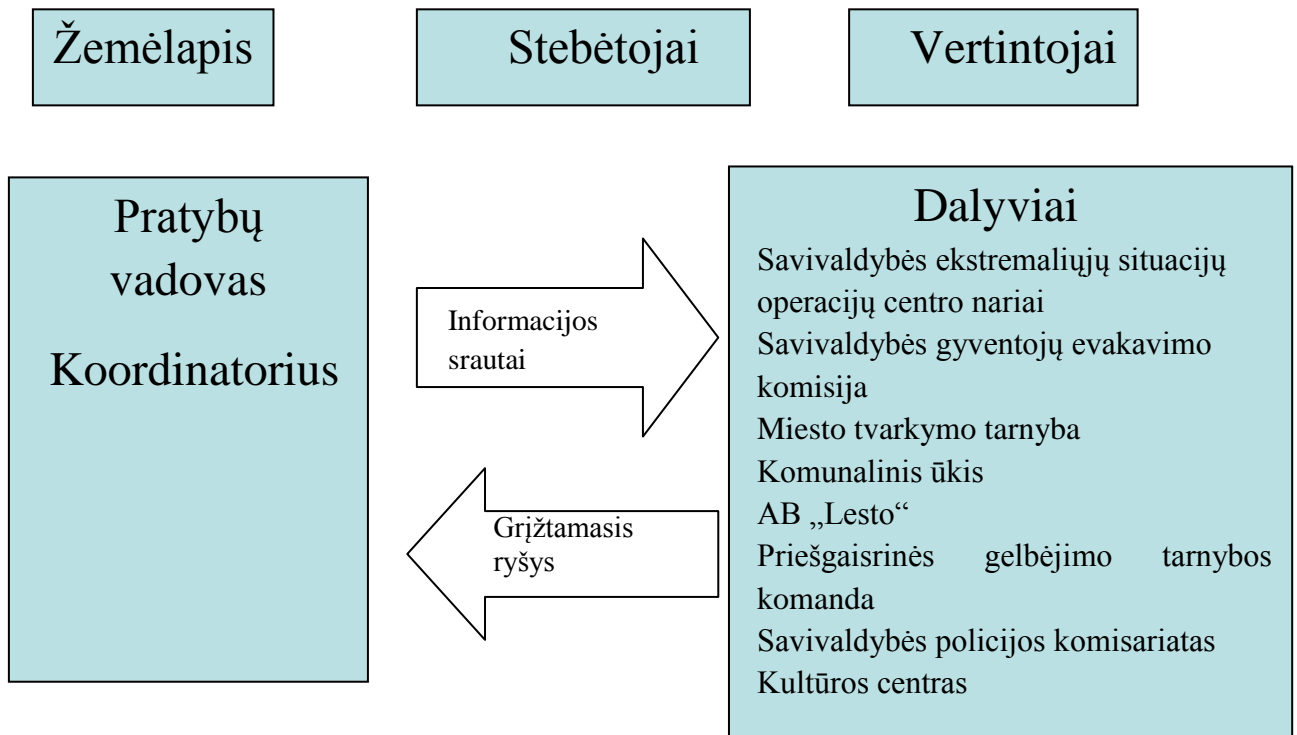
Funkcinių pratybų uždaviniai turi būti aiškiai suformuluoti, paprasti, pasiekiami, realūs. Tikslų turėtų būti vienas ar du, bet įgyvendinami.

Rengiant didelės apimties (valstybės ir savivaldybės lygio) pratybas, kai numatyta daug sąlygų, dalyviai dirba skirtingose vietose, esant poreikiui, rekomenduojama parengti sąlygų perdavimo planą, kuriame būtų nurodytas kiekvienos sąlygos perdavimo laikas, turinys ir (ar) numeris, perdavimo būdas ir sąlygų gavėjai bei perdavėjai. Kompleksinių ir funkcinių pratybų metu rekomenduojama, jeigu įmanoma, pratybų sąlygas perduoti taip, kaip sąlygose esanti informacija būtų perduota esant realiai situacijai. Prieš perduodant sąlygos turinį, dalyviai informuojami, kad informacija skirta pratyboms.

Jeigu pratybų metu atliekamos praktinės užduotys, naudojamos imitacinės priemonės. Rengiantis pratyboms reikia iš anksto suplanuoti, kokios priemonės bus reikalingos, jų skaičių, išdėstymą ir pan. Tam iš anksto parengiamas imitacinių priemonių planas arba imitacijų išdėstymo schema.

Pagrindinis pratybų organizavimo dokumentas, būtinas rengiant bet kokio lygio funkcines pratybas, yra pratybų planas.

Funkcinių pratybų dalyviai yra civilinės saugos sistemos subjektai (priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos, policijos pajėgos, avarinių tarnybų, atliekančių neatidėliotinus darbus, pajėgos), turintys reaguoti į numatytą pratybų situaciją.

8 pav. Funkcinių pratybų organizavimo schema

Bendra funcinių pratybų situacija

20... m. šaltą ir sniegingą žiemą Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos teritorijoje, Nemuno baseine, susikaupė didelės vandens atsargos. Ledo storis Nemune ties (...) miesteliu siekė 80 cm.

Vasario mėnesį pakilus temperatūrai, prasidėjo atodrekiš ir lietūs. Kovo pradžioje Nemune pradėjo eiti ledai. Kovo 3 d. susidarė ledų sangrūdos ties Rambyno kalnu, o kovo 4 d. jos pajudėjo ir sustojo už (...) miestelio, prie Nausėdų kaimo. Užlieta vakarinė miestelio dalis. Seniūnas išsiuntė operatyvinę grupę atlikti žvalgybos ties Nausėdų kaimu.

Kovo 4 d. sušauktas (...) savivaldybės ESK posėdis. Nutarta skelbti ekstremaliąją padėtį savivaldybėje, parengti įsakymą dėl ekstremaliosios situacijos skelbimo ir operacijų vadovo skyrimo. Nuspręsta aktyvinti savivaldybės operacijų centro OVESP ir Informacijos valdymo grupes, pavesta jos nariams stebėti ir vertinti padėtį, perspėti gyventojus apie esamą situaciją. ESK posėdyje nutarta savivaldybės operacijų centro darbą organizuoti visą parą, ruoštiis galimam gyventojų evakavimui iš pavojingų vietų, perspėti gyventojus apie grėšiantį pavojų.

Kovo 5 d. vandens lygis Nemune pradėjo greitai kilti ir artėti prie stichinio lygio ribos.

Kovo 6 d., 18 val., vandens lygis 10 cm viršijo stichinį lygį. Vanduo prasiveržė per pralaidą. (...) miestelyje užtvindytos Nemuno, Mokyklos, Vaižganto, Šlaito gatvės.

Funcinių pratybų (toliau – pratybos) tikslas

Parengti savivaldybės operacijų centro narius dirbti gresiant potvyniui ir potvynio metu.

Pratybų tikslui pasiekti keliami uždaviniai

Parengti darbo vietas operacijų centro darbo grupėms.

Parengti administracijos direktoriaus įsakymų projektus ekstremaliojo įvykio valdymo klausimais, įgyvendinant savivaldybės ESK priimtus sprendimus.

Parengti informacinius pranešimus gyventojams ruošiantis galimam potvyniui ir vykdant gyventojų evakavimą iš pavojingos teritorijos.

Pateikti vaizdo informaciją apie įvykio eigą, vykdomas priemones, materialinių resursų telkimą, operatyvinius veiksmus.

Pratybų dalyviai

Savivaldybės operacijų centro nariai;

Savivaldybės gyventojų evakavimo komisijos nariai;
 Miesto tvarkymo tarnyba;
 UAB „(...) vandentiekis“;
 (...) kultūros centras;
 AB „Lesto“;
 Savivaldybės priešgaisrinės tarnybos komanda;
 Policijos komisariatas;
 Kultūros centras.

Užduotys pratybų dalyviams

Savivaldybės Bendrajam skyriui – parengti posėdžių salės patalpas operacijų centro darbui. Įrengti 3 darbo su kompiuteriais vietas su internetine prieiga. Salėje pakabinti savivaldybės žemėlapi ir įrengti informacinę lentą įvykiui, jo eigai, esamai situacijai, vykdomoms priemonėms ir jų rezultatams fiksuoti.

Komunalinio ūkio tarnybai – paruošti 2 ekskavatorius, 5 sunkvežimius, 10 žmonių brigadą pralaidai užtaisyti ir 3 nešvaraus vandens siurblius vandeniui iš užlietos teritorijos išsiurbti.

Policijos komisariatui – parengti siųsti į potvynio zoną 3 ekipažus pareigūnų gyventojams dėl gresiančio potvynio perspėti bei informuoti ir vykdyti viešosios tvarkos palaikymo funkcijas.

Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos atstovams – parengti 3 komandas gyventojams iš potvynio zonos evakuoti.

Kultūros centrui – paruošti 80 evakuojamų gyventojų laikinojo apgyvendinimo vietas.

Pagrindinis pratybų organizavimo dokumentas, būtinas rengiant bet kokio lygio pratybas yra pratybų planas. Jis susideda iš dviejų dalių: įvado (pratybų tema, tikslas bei uždaviniai) ir pratybų eigos lentelės. Pratybų planas rengiamas siekiant: suplanuoti pratybų eigą, numatyti sąlygų perdavimo laiką reikalingus dalyvių veiksmus; stebėti pratybų eigą, vertinti, kaip savo užduotis įgyvendina pratybų dalyviai ir kaip įgyvendinami pratybų tikslai ir uždaviniai; taip pat lyginti pratybų plane numatytus dalyvių veiksmus su realiais pratybų dalyvių veiksmiais.

Pratybų planas turi būti rengiamas vadovaujantis: ekstremaliųjų situacijų valdymo planu; dokumentais, reglamentuojančiais pratybų metu imituojamą veiklą; civilinės saugos sistemos subjekto, organizuojančio pratybas, vadovo priimtu įsakymu „Dėl pasirengimo civilinės saugos pratyboms ir jų vykdymo“; numatyta pratybų situacija, sąlygomis.

9 pav. Bendros funkcinių pratybų situacijos aprašymo pavyzdys

SAVIVALDYBĖS LYGIO CIVILINĖS SAUGOS FUNKCINIŲ PRATYBŲ „EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ OPERACIJŲ CENTRO IR TARNYBŲ VEIKSMŲ ĮVYKUS PAVASARIO POTVYNIUI“ PLANAS

20... m. vasario 28 d.

(Sudarymo vieta)

I. ĮVADAS

1. Funkcinių pratybų tema – „Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro ir tarnybų veiksmų įvykus pavasario potvyniui“.

2. Funkcinių pratybų tikslas – patikrinti savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro (toliau operacijų centras) narių veiksmus gresiant potvyniui ir potvynio metu.

3. Funkcinių pratybų uždaviniai:

- 3.1. parengti darbo vietas operacijų centro darbo grupėms;
- 3.2. parengti administracijos direktoriaus įsakymų projektus ekstremaliojo įvykio valdymo klausimais, įgyvendinant savivaldybės ESK priimtus sprendimus;
- 3.3. parengti informacinius pranešimus gyventojams ruošiantis galimam potvyniui ir vykdamas gyventojų evakavimą iš pavojingos teritorijos;
- 3.4. pateikti vaizdo informaciją apie įvykio eigą, vykdomas priemones, materialinių resursų telkimą, operatyvinius veiksmus;
- 3.5. parengti evakuotų gyventojų laikinojo apgyvendinimo vietą Birštono kultūros centre.

4. Funkcinių pratybų dalyviai:

Savivaldybės operacijų centro nariai

Savivaldybės gyventojų evakavimo ir priėmimo komisija (toliau – evakavimo komisija)

Miesto tvarkymo tarnyba

Komunalinis ūkis

AB „Lesto“

Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos komanda

Savivaldybės policijos komisariatas

Kultūros centras.

5. Funkcinių pratybų laikas – 20... m. kovo 4 d., 9.00–12.00 val.**II. FUNKCINIŲ PRATYBŲ EIGA**

Laikas		Sąlygos numeris ir tekstas	Sąlygos gavėjas, perdavimo būdas	Sąlygos gavėjo veiksmai, reaguojant į pateiktą sąlygą	Kitų funkcinių pratybų dalyvių veiksmai
realusis	tariamasis				
1	2	3	4	5	6
9.00	9.00–9.20	<p>Pirma sąlyga</p> <p>1. Vasario mėnesį pakilus oro temperatūrai, prasidėjo atodrėkis ir lietūs. Kovo pradžioje Nemune prasidėjo ledonešis. Kovo 3 d. susidarė ledų sangrūdos ties Rambyno kalnu, o kovo 4 d. sangrūdos pajudėjo. Kovo 4 d. ledai sustojo už Panemunės, prie Nausėdų kaimo. Nemune ties Panemune vanduo pakilo iki stichinio lygio. Užlieta vakarinė miestelio dalis. Seniūnas išsiuntė operatyvinę grupę atlikti žvalgybos ties Nausėdų kaimu.</p> <p>2. Atsižvelgdamas į savivaldybės ESK protokolo Nr. AB-1, pratybų vadovas prašo parengti savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymus dėl ekstremaliosios situacijos paskelbimo ir dėl gelbėjimo darbų vadovo paskyrimo. Paruošti pranešimą pagal formą <i>ES 1</i> ir perduoti pranešimus Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento Situacijų koordinavimo skyriui.</p> <p>3. Savivaldybės operacijų centro OVESP ir Informacijos</p>	Pratybų vadovas – operacijų centro koordinatoriui. Koordinatorius perskaito sąlygą visiems pratybų dalyviams	Operacijų centro koordinatorius organizuoja darbą. Operacijų centro koordinatorius duoda nurodymus įvertinti situaciją ir pateikti OVESP ir Informacijos valdymo grupėms pasiūlymus dėl gelbėjimo darbų organizavimo. OVESP ir Informacijos valdymo grupės: rengia įsakymo dėl sustiprintosios civilinės saugos parengties paskelbimo savivaldybėje projektą; numato vandens lygio Nemune stebėjimo, duomenų rinkimo ir perdavimo tvarką; numato, kokia pagalba reikalinga nukentėjusiems	Vandens lygiui matuoti ir informacijai perduoti paskiriama 3 seniūnijos darbuotojų grupė (stebės visą parą). Paskiriamas seniūnijos darbuotojas vandens lygio duomenims rinkti ir fiksuoti informacinėje lentoje.

		valdymo grupėms pavesta stebėti ir vertinti padėtį.		asmenims, jos suteikimo tvarką.	
9.20– 9.50	Antra sąlyga Kovo 5 d. vandens lygis Nemune pradėjo greitai kilti ir artėja prie stichinio lygio ribos (...) savivaldybės ESK posėdyje nutarta: 1. Aktyvinti operacijų centrą ir jo darbą organizuoti visą parą. 2. Aktyvinti gyventojų evakavimo komisiją. 3. Ruoštis galimam (...) miestelio gyventojų, patenkančių į pavojingą zoną, evakavimui. 4. Informuoti gyventojus apie gresiantį pavojų. 5. Parengti pranešimą pagal formą ES 2 ir perduoti Priešgaisrinės gelbėjimo departamento Situacijų koordinavimo skyriui	Pratybų vadovas – operacijų centro koordinato riui. Koordinatorius perskaito sąlygą visiems pratybų dalyviams	OVESP ir Informacijos valdymo grupės: rengia įsakymo dėl visiškos civilinės saugos parengties paskelbimo savivaldybėje projektą; tikslina savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano dalį „Gyventojų evakavimas“. MTA grupė: planuoja galimai reikalingų materialinių ir techninių resursų poreikį, numato iš kur juos paimti. Visuomenės informavimo grupė: rengia pranešimo gyventojams tekstą	Evakavimo komisija vadovaujasi ekstremaliųjų situacijų valdymo plane nustatyta tvarka. Tikslina gyventojų laikinojo apgyvendinimo vietas. Numato gyventojų evakavimo struktūrų sudėtį	
9.50– 10.40	Trečia sąlyga Kovo 6 d. Nemune vanduo pradėjo greitai kilti, 12 val. vandens lygis 10 cm viršijo stichinį lygį. Vanduo prasiveržė per pralaidą. Panemunės miestelyje užtvindytos Nemuno, Mokyklos, Vaižganto, Šlaito gatvės. (...) savivaldybės ESK posėdyje nutarta: 1. Siūlyti civilinės saugos operacijų vadovu paskirti savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoją Joną Jonaitį; 2. Pradėti gyventojų evakavimą iš užtvindytos zonos; 3. Užtaisyti pažeistas pralaidos	Pratybų vadovas (...) kultūros centro vadovui. (...) kultūros centro vadovas perskaito sąlygą visiems pratybų dalyviams, esantiems kultūros centre	OVESP ir Informacijos valdymo grupės: rengia įsakymų dėl operacijų vadovo paskyrimo, dėl gyventojų evakavimo projektus. MTA grupė: planuoja reikalingų materialinių ir techninių resursų poreikį, rengia dokumentus dėl jų pateikimo; Visuomenės informavimo	Evakavimo komisija organizuoja gyventojų evakavimą iš pavojaus zonos, palaiko ryšį su operacijų centro koordinatoriumi, teikia informaciją apie evakavimo eigą. Numatomos evakuotų gyventojų aprūpinimo priemonės (medicininės, maitinimo ir kt.).	

		dalis ir išpumpuoti vandenį iš užtvindytų teritorijų.		grupė: rengia pranešimo gyventojams tekstą apie evakavimą; rengia pranešimų gyventojams, perduodamų policijos ekipažais, tekstus.	(...) miesto tvarkymo tarnyba ir UAB „(...) vandentiekis“ numato priemones ESK sprendimams įvykdyti.
10.40 – 11.40	Ketvirta sąlyga (...) savivaldybės ESK posėdyje nutarta: 1. Gyventojus iš pavojingos zonos evakuoti ir laikinai apgyvendinti (...) kultūros centre. (...) kultūros centrui reikia laikinai apgyvendinti 80 evakuotų gyventojų, sudaryti jiems minimalias gyvenimo sąlygas, organizuoti aprūpinimą maisto produktais ir vandeniu.	Pratybų vadovas (...) kultūros centro vadovui. (...) kultūros centro vadovas perskaito sąlygą visiems pratybų dalyviams, esantiems kultūros centre	Operacijų centro koordinatorius: informuoja, kokias darbo vietas buvo nurodyta įrengti (...) kultūros centro patalpose. MTA grupė: parengia dokumentus dėl gyventojų pristatymo į priėmimo ir laikinojo apgyvendinimo punktus, dėl autobusų pateikimo. (...) kultūros centre organizuotas gyventojų priėmimo punkto darbas. Įrengtos vietos: apgyvendinimo grandies; gyventojų apskaitos grandies; ryšių ir informavimo grandies; viešosios tvarkos palaikymo grandies; medicininės pagalbos grandis	Evakavimo komisija organizuoja evakuotų gyventojų aprūpinimo priemones (medicininės, maitinimo ir kt.) pagal sudarytas sutartis su ūkio subjektais.	

11.40 – 12.00	Penkta sąlyga Gautas savivaldybės ESK protokolas Nr. 2 apie ekstremaliosios situacijos atšaukimą. 1. Parengti savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymus dėl ekstremaliosios situacijos atšaukimo. 2. Parengti pranešimą pagal savivaldybės protokolą Nr. 2 (formą ES 3) ir perduoti Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento Situacijų koordinavimo skyriui	Pratybų vadovas		
------------------	---	-----------------	--	--

10 pav. Funkcinių pratybų plano pavyzdys

Pasibaigus funkcinėms pratyboms, organizuojamas jų aptarimas.

Funcinių pratybų vertinimas aptartas nagrinėjant kompleksines pratybas.

Pratybų ataskaitą rengia pratybų vadovas ir pratybų rengimo grupė. Pratybų vadovas, vadovaudamasis vertinimo ataskaita, pateiktomis pratybų vertinimo anketomis ir savo pastebėjimais, atlieka galutinį pratybų vertinimą ir išvadas įrašo į pratybų ataskaitą. Kaip ir rengiant stalo pratybų ataskaitą, funcinių pratybų ataskaitoje turi būti aprašyta pratybų tikslai, eiga, vertinimas, rekomendacijos, kaip gerinti parengtį.

**(...) SAVIVALDYBĖS CIVILINĖS SAUGOS FUNKCINIŲ PRATYBŲ
„EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ OPERACIJŲ CENTRO IR TARNYBŲ VEIKSMŲ
ĮVYKUS PAVASARIO POTVYNIUI“
A T A S K A I T A**

20... m. _____ d.

Funcinių pratybų (toliau – pratybos) vieta – (...) savivaldybės posėdžių salė.

Pratybų laikas – 20... m. kovo 4 d., 9.00 –12.00 val.

Pratybų vadovas – savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas, ESOC koordinatorius.

Pratybų operacijų vadovas – seniūnas.

Pratybų dalyviai – operacijų centro nariai, AB „Lesto“ atstovas, (...) apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos atstovas, savivaldybės priešgaisrinės tarnybos viršininkas.

Pratybų vertintojai – (...) apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Civilinės saugos skyriaus specialistai.

Stebėtojai – aplinkinių rajonų savivaldybių civilinės saugos specialistai.

Pratybų tipas – savivaldybės lygio funkcinės pratybos.

Pratybų tikslas – parengti savivaldybės operacijų centro narius dirbti gresiant potvyniui ir potvynio metu.

Pratybų uždaviniai:

1. Parengti darbo vietas operacijų centro darbo grupėms.
2. Parengti administracijos direktoriaus įsakymų projektus ekstremaliojo įvykio valdymo klausimais, įgyvendinant savivaldybės ESK priimtus sprendimus.
3. Parengti informacinius pranešimus gyventojams ruošiantis galimam potvyniui ir vykdant gyventojų evakavimą iš pavojingos teritorijos.
4. Pateikti vaizdo informaciją apie įvykio eigą, vykdomas priemones ir materialinių resursų telkimą.

FUNKCINIŲ PRATYBŲ EIGA

20... m. šaltą ir sniegingą žiemą Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos teritorijoje, Nemuno baseine, susikaupė didelės vandens atsargos. Ledo storis Nemune ties (...) miesteliu siekė 80 cm.

Vasario mėnesį pakilus oro temperatūrai, prasidėjo atodrėkis ir lietūs. Kovo pradžioje Nemune pradėjo eiti ledai. Kovo 3 d. susidarė ledų sangrūdos ties Rambyno kalnu, o kovo 4 d. jos pajudėjo ir sustojo už (...) miestelio, prie Nausėdų kaimo. Užlieta vakarinė miestelio dalis. Seniūnas išsiuntė operatyvinę grupę atlikti žvalgybos ties Nausėdų kaimu.

Pratybų dalyviams buvo pateiktos 5 sąlygos ir savivaldybės ESK sprendimai.

Pirma sąlyga

Vasario mėnesį pakilus temperatūrai, prasidėjo atodrėkis, lietūs. Kovo pradžioje Nemune pradėjo eiti ledai. Kovo 3 d. susidarė ledų sangrūdos ties (...) kalnu, o kovo 4 d. sangrūdos pajudėjo. Kovo 4 d. ledai sustojo už (...) miestelio prie (...) kaimo. Nemune ties (...) miesteliu vandens lygiui greitai kylant užlieta vakarinė jo dalis. Seniūnas išsiuntė operatyvinę grupę atlikti žvalgybos ties Nausėdų kaimu. Pratybų vadovas, atsižvelgdamas į savivaldybės ESK protokolą Nr. 1, prašo parengti savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymus dėl ekstremaliosios situacijos paskelbimo ir operacijų vadovo paskyrimo. Parengiamas pranešimas pagal formą ES 1 ir perduodamas Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento Situacijų koordinavimo skyriui. Savivaldybės operacijų centro OVESP ir Informacijos valdymo grupės parengė įsakymo dėl sustiprintos civilinės saugos parengties paskelbimo savivaldybėje projektą, numatė vandens lygio Nemune stebėjimo ir duomenų rinkimo ir perdavimo tvarką, kokia pagalba reikalinga nukentėjusiesiems, jos suteikimo tvarką. Sudaryta vandens lygio stebėjimo visą parą grupė, vykdomos priemonės ir renkami duomenys fiksuojami informacinėje lentoje.

Antra sąlyga

Kovo 5 d. vandens lygis Nemune pradėjo greitai kilti ir artėti prie stichinio lygio ribos. Buvo aktyvintas savivaldybės operacijų centras (jo darbas vyko visą parą), evakavimo komisija, kad būtų galima ruoštis galimam (...) miestelio gyventojų, patenkančių į pavojingą zoną, evakavimui. Operacijų centras informavo gyventojus apie gresiantį pavojų. Parengiamas pranešimas pagal formą ES 2 ir perduodamas Priešgaisrinės apsaugos gelbėjimo departamento Situacijų koordinavimo skyriui. OVESP ir Informacijos valdymo grupės rinko, analizavo ir vertino informaciją apie įvykį ir susidariusią situaciją, koordinavo ekstremaliosios situacijos likvidavimą, padarinių šalinimą, gyventojų gelbėjimą ir evakavimą

OVESP ir informacijos valdymo grupės parengė įsakymą dėl visiškos civilinės saugos parengties paskelbimo savivaldybėje projektą, patikslino Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano dalį „Gyventojų evakavimas“. MTA grupė planuoja galimą reikalingų materialinių ir techninių resursų poreikį, numato iš kur juos paimti. Visuomenės informavimo grupė parengė pranešimo gyventojams tekstą. Evakavimo komisija numatė gyventojų evakavimo iš pavojingų vietų tvarką, patikslino gyventojų laikinojo apgyvendinimo vietas, numatė gyventojų evakavimo struktūrą sudėtį.

Trečia sąlyga

Kovo 6 d. Nemune vanduo pradėjo greitai kilti, 12 val. vandens lygis 10 cm viršijo stichinį lygį. Vanduo prasiveržė per pralaidą. (...) miestelyje užtvindytos Nemuno, Mokyklos, Vaižganto, Šlaito gatvės.

(...) savivaldybės ESK posėdyje civilinės saugos operacijų vadovu paskyrė savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoją, nutarta pradėti gyventojų evakavimą iš užtvindytos zonos, užtaisyti pažeistas pralaidos dalis ir išpumpuoti vandenį iš užtvindytų teritorijų. Evakavimo komisija organizuoja gyventojų evakavimą iš pavojaus zonos. Numatomos evakuotų gyventojų aprūpinimo priemonės (medicininės, maitinimo ir kt.). (...) miesto tvarkymo tarnyba ir UAB „(...) vandentiekis“ numato priemones ESK sprendimams įvykdyti.

(...) kultūros centre vyksta gyventojų priėmimo punkto darbas. Įrengtos apgyvendinimo grandies, gyventojų apskaitos grandies, ryšių ir informavimo grandies, viešosios tvarkos palaikymo grandies darbo vietas.

Ketvirta sąlyga

OVESP ir Informacijos valdymo grupės rinko, analizavo ir vertino informaciją apie įvykį ir susidariusią situaciją, koordinavo ekstremaliosios situacijos likvidavimą, padarinių šalinimą, gyventojų gelbėjimą ir evakavimą

Kovo 6 d. 14 val. pradėtas gyventojų evakavimas iš pavojingos zonos. Gyventojai evakuojami AB „Autobusų parkas“ autobusais ir laikinai apgyvendinami (...) kultūros centre. Čia įkurdinta 80 evakuotų gyventojų. Evakavimo komisija rūpinasi, kad jiems būtų sudarytos minimalios gyvenimo sąlygos, organizuojamas aprūpinimas maisto produktais ir geriamuoju vandeniu.

(...) miesto tvarkymo tarnyba pradėjo pralaidos atstatymo darbus, UAB „(...) vandentiekis“ siurblių pagalba pumpavo vandenį iš užtvindytos zonos.

Penkta sąlyga

Kovo 7 d. 7 val. ledų sangrūda pajudėjo, vandens lygis pradėjo kristi. Gautas savivaldybės ESK protokolas AB Nr. 2 apie ekstremaliosios situacijos atšaukimą, parengtas savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas dėl ekstremaliosios situacijos atšaukimo. Parengtas pranešimas pagal formą ES 3 ir savivaldybės protokolas Nr. AB-2 perduodami Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento Situacijų koordinavimo skyriui

Pratybų vadovas teiraujasi dalyvių dėl jų atstovaujimų institucijų numatomų ilgalaikių veiksmų. Po pratybų dalyviams išdalytos vertinimo anketos, įvyko pratybų aptarimas.. Dalyviai pripažino pratybų naudą, siūlė daugiau dėmesio skirti pasirėngimui, rengti ne tik grupių vadovų pasitarimus, bet ir operacijų centro grupėse.

Remiantis pratybų dalyvių išsakyta nuomone, pratybos vertinamos gerai (dalyviai pratybų organizavimą ir atstovavimą institucijai dešimties balų skalėje įvertino 8 balais).

Pratybų dalyviai atkreipė dėmesį į nepakankamą aprūpinimą specialiaja įranga ir technika potvynio padariniams likviduoti.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Pratybos vertinamos gerai.

2. Pratybų tikslas ir uždaviniai buvo įgyvendinti.

3. Ekstremaliųjų situacijų atvejais kyla spręstinų klausimų, bet pratybose dalyvavusios institucijos įrodė savo kompetenciją ir gebėjimus bendradarbiauti, organizuoti ir koordinuoti ekstremaliosios situacijos likvidavimą, o kilusias problemas čia pat, tarpžinybiniu lygmeniu išsiaiškinti ir priimti patį tinkamiausią sprendimą.

4. Pratybose dalyvavusių institucijų atstovų nuomone, žmogaus sveikata ir gyvybė yra pati didžiausia vertybė, todėl būtų tikslinga:

4.1. operacijų centrui ir visoms suinteresuotoms institucijoms bei ūkio subjektams numatyti negalinčių evakuotis žmonių gelbėjimo priemones;

4.2. miesto tvarkymo tarnybai apsvarstyti aprūpinimo specialiaja įranga ir technika potvynio padariniams šalinti klausimą.

5. Pratybos padėjo nustatyti savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano, numatytų instrukcijų ir procedūrų silpnąsias vietas ir numatyti tolesnes operacijų centro darbo kryptis siekiant tinkamai pasirėngti likviduoti ekstremaliąsias situacijas.

10 pav. Funkcinių pratybų ataskaitos pavyzdys

Civilinės saugos kompleksinės pratybos

Civilinės saugos kompleksinės pratybos (toliau – kompleksinės pratybos) rengiamos ne rečiau kaip kas treji metai. Jas organizuoja savivaldybės administracijos direktorius.

Siekiant gerai pasirėngti vykdyti tam tikras funkcijas ir procedūras, rekomenduojama planuoti tos pačios temos skirtingo tipo stalo, funkcines ir kompleksines pratybas.

Organizuojamos kompleksinės pratybos numatomos ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planuose, todėl pratybų tema, tipas ir vykdymo laikas planuojami iš anksto. Pratybų tema ir tikslas nustatomi atsižvelgiant į:

- realiausiai gresiančius pavojus (epidemija, potvynis ir t. t.) ir jų padarinius gyventojų sveikatai bei gyvybei, turtui, aplinkai, būtiniausioms gyvenimo sąlygoms;
- antrinius pavojus ir tikėtinas problemas (ryšių sistemos sutrikimai, gyventojų panika, ESK narių nepakankama patirtis ir pan.);
- naujus teisės aktus, reglamentuojančius reagavimo į ekstremaliąsias situacijas veiksmus, bet realiai dar netaikytus;
- ankstesnių pratybų teigiamą ir (ar) neigiamą patirtį.

Rengiant kompleksines pratybas (ūkio subjekto, kitos įstaigos funkcinės pratybas – pagal poreikį), siekiant išklausti visų dalyvių nuomos, išsiaiškinti galimybes ir dalyvių pasirengimą pratyboms, iki pratybų turi būti organizuojami pratybų planavimo pasitarimai (susitikimai), kuriuose dalyvauja pratybų vadovas, pratybų rengimo grupė ir pratybose dalyvaujančių institucijų, tarnybų ūkio subjektų, pajėgų vadovai arba jų įgalioti asmenys.

Rengiant didelės apimties (valstybės ir savivaldybės lygio) pratybas, kai numatyta daug sąlygų, dalyviai dirba skirtingose vietose, esant poreikiui, rekomenduojama parengti sąlygų perdavimo planą, kuriame būtų nurodytas kiekvienos sąlygos perdavimo laikas, sąlygos turinys ir (ar) sąlygos numeris, perdavimo būdas ir sąlygų gavėjai bei perdavėjai. Kompleksinių, kaip ir funkcinų, pratybų metu rekomenduojama, jeigu įmanoma, pratybų sąlygas perduoti taip, kaip sąlygose esanti informacija būtų perduota esant realiai situacijai. Prieš perduodant sąlygos turinį, dalyviai informuojami, kad informacija skirta pratyboms.

Jeigu pratybų metu atliekamos praktinės užduotys, naudojamos imitacinės priemonės. Rengiantis pratyboms reikia iš anksto suplanuoti, kokios priemonės bus reikalingos, jų skaičių, išdėstymą ir pan. Tam iš anksto parengiamas imitacinių priemonių planas ir (arba) imitacijų išdėstymo schema.

Rengiant pratybas būtinas pratybų organizavimo dokumentas – organizaciniai nurodymai. Jį pasirašo pratybų vadovas. Visi pratybų dalyviai turi būti susipažinę su organizaciniais nurodymais. Kita parengta pratybų organizavimo medžiaga naudojasi tik pratybų vadovas, pratybų rengimo grupė ir vertintojai.

Pagrindinis pratybų organizavimo dokumentas, būtinas rengiant bet kokio lygio kompleksines (ir funkcinės pratybas), yra pratybų planas. Pratybų planas susideda iš dviejų dalių: įvado ir pratybų eigos lentelės.

Kaip ir kitų pratybų atvejais priimamas pratybas organizuojančio civilinės saugos sistemos subjekto vadovo įsakymas dėl pasirengimo kompleksinėms pratyboms:

PALAUKĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS DIREKTORIUS

ĮSAKYMAS DĖL PASIRENGIMO SAVIVALDYBĖS LYGIO CIVILINĖS SAUGOS KOMPLEKSNĖMS PRATYBOMS IR JŲ VYKDYMO

20... m. rugsėjo 15 Nr. X 0-00
Palaukė

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo (Žin., 1998, Nr. 15-3230, 2009, Nr. 159-7207) 14 straipsnio 8 punktu, Civilinės saugos pratybų organizavimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugsėjo 8 d. nutarimu Nr. 1295, Civilinės saugos pratybų organizavimo ir vertinimo metodinėmis rekomendacijomis, patvirtintomis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2011 m. liepos 18 d. įsakymu Nr. 1-225:

1. Į p a r e i g o j u: Palaukės r. savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoją 20... m. spalio 28 d. organizuoti savivaldybės lygio civilinės saugos kompleksines pratybas tema „Palaukės r. savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro ir civilinės saugos pajėgų veiksmams vykdant gyventojų gelbėjimo darbus užtvindomame Palaukės mieste“.

2. N u s t a t a u:

2.1. kompleksinių pratybų tikslus:

2.1.1. tobulinti Palaukės r. savivaldybės (toliau – savivaldybė) ekstremaliųjų situacijų operacijų centro (toliau – operacijų centras) ir gyventojų evakavimo komisijos (toliau – evakavimo komisija) narių praktinius įgūdžius vykdant gyventojų evakavimą;

2.1.2. patikrinti savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano veiksmingumą;

2.1.3. įvertinti civilinės saugos pajėgų tarpusavio sąveiką, su savivaldybės ESK ir operacijų centru;

2.2. uždavinius pratybų tikslui pasiekti:

2.2.1. patikrinti savivaldybės operacijų centro narių įgūdžius analizuojant, vertinant susidariusią ekstremaliąją situaciją, prognozuojant jos galimus padarinius, numatant civilinės saugos priemones, gelbėjimo veiksmus;

2.2.2. patikrinti, kaip rengiami dokumentai ir organizuojama sąveika tarp pratybose dalyvaujančių institucijų ir savivaldybės operacijų centro;

2.2.3. patikrinti ir organizuoti sąveiką tarp civilinės saugos pajėgų: Bendrojo pagalbos centro, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, policijos pajėgų, greitosios medicininės pagalbos, valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos, visuomenės sveikatos centro ir ūkio subjektų pajėgų;

2.2.4. patikrinti evakavimo komisijos narių praktinius įgūdžius organizuojant gyventojų evakavimą ir apgyvendinimą;

2.3. kompleksinių pratybų laiką ir vietą: 20... m. spalio 28 d., 9.00–12.00 val., Palaukės miesto pietinė dalis prie Prūdo upės.

2.4. kompleksinių pratybų dalyvius: savivaldybės operacijų centro grupių vadovai ir nariai, seniūnijų seniūnai, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybų, priešgaisrinės tarnybų, policijos komisariatų, visuomenės sveikatos, valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos bei ūkio subjektų pajėgos ir atstovai.

3. S k i r i u kompleksinių pratybų vadovą – savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoją.

4. S u d a r a u:

4.1. kompleksinių pratybų rengimo grupę:

4.1.1. civilinės saugos tarnybos vyriausiasis specialistas – grupės vadovas;

4.1.2. civilinės saugos tarnybos vyriausiasis specialistas – narys;

4.1.3. civilinės saugos tarnybos vyresnysis specialistas – narys;

4.1.4. priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos atstovas – narys;

4.1.5. policijos komisariato atstovas – narys;

4.2. kompleksinių pratybų vertinimo grupę:

4.2.1. administracijos direktoriaus pavaduotojas – grupės vadovas;

4.2.2. apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos viršininkas – narys;

4.2.3. apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininkas – narys;

4.2.4. Greitosios medicinos pagalbos stoties direktorius – narys;

4.2.5. savivaldybės ESK nariai.

4. P a v e d u Savivaldybės Civilinės saugos skyriaus vedėjui pratybų rengimo kontrolę ir vykdymą.

Administracijos direktorius

vardas ir pavardė

11 pav. Pasirengimo kompleksinėms pratyboms įsakymo pavyzdys

**SAVIVALDYBĖS LYGIO CIVILINĖS SAUGOS KOMPLEKSINIŲ PRATYBŲ
„SAVIVALDYBĖS EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ OPERACIJŲ CENTRO IR
CIVILINĖS SAUGOS PAJĖGŲ VEIKSMŲ VYKDANT GYVENTOJŲ GELBĖJIMO
DARBUS IŠ UŽTVINDOMO PALAUKĖS MIESTO“
ORGANIZACINIAI NURODYMAI**

Bendra pratybų situacija

20... m. spalio 19 d. prasidėjo smarkus lietus (per 12 val. iškrenta daugiau nei 50 mm kritulių), kuris tęsiasi iki šios dienos. Vandens lygis Prūdo upėje ėmė smarkiai kilti.

Spalio 27 d. 9.00 val. Palaukės hidrometeorologijos stotis informavo savivaldybės administracijos direktorių, kad vandens lygis Prūdo upėje pasiekė katastrofinę ribą – 450 cm. 11.0 val. sustiprėjo šiaurės, šiaurės vakarų vėjas, gūsiuose jo greitis siekė iki 28 m per sekundę, sustiprėjo ir lietus. Kritulių kiekis per paskutines 5 paras 2 kartus viršijo mėnesio standartinę klimato normą (80 mm). Vanduo toliau smarkiai kyla, savivaldybės Civilinės saugos skyrius yra išanalizavęs ir įvertinęs esamą meteorologinę ir hidrologinę situaciją, taip pat pylimų būklę. UAB „Palaukės polderiai“ nespėjo iki galo sutvarkyti 850 m pylimo ruožo prie Palaukės miesto. Civilinės saugos skyrius informuoja savivaldybės administracijos direktorių, kad ciklonas nenusiramins dar keletą dienų. Palaukės miestui gresia ekstremalioji situacija.

Savivaldybės administracijos direktorius 16.00 val. šaukia neeilinį savivaldybės ESK posėdį.

Administracijos direktorius skelbia ekstremaliąją situaciją Palaukės mieste, skiria Palaukės miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos viršininką operacijų vadovu, operacijų centro koordinatoriui įpareigoja spalio 28 d. 9.00 val. sušaukti operacijų centrą.

Spalio 28 d. 9.00 val. Palaukės miesto seniūnas pranešė administracijos direktoriui, kad vandens lygis per parą Prūdo upėje pakilo 2,5 m. Pralaužta remontuojamo Prūdo upės pylimo 150 m atkarpa ties Palaukės miestu, 2 m vandens banga pradeda tvindyti Palaukės pietinę dalį, užtvindytoje teritorijoje atsidūrė nuosavų gyvenamųjų namų kvartalas ir 3000 gyventojų gresia pavojus gyvybei. Visuose namuose yra daugiau nei 1,0 m vandens. Gyventojai šaukiasi pagalbos, yra sužeistų žmonių. Gyventojų gelbėjimo darbus pradeda priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos ugniagesiai gelbėtojai, valtimis pirmiausia pasiekiami sužeisti ir neįgalūs, senyvo amžiaus miesto gyventojai. Kiti gyventojai prašomi pasilikti namuose ir laukti atvykstančių gelbėtojų.

Savivaldybės administracijos direktorius priima sprendimą evakuoti gyventojus iš Palaukės miesto pietinės dalies į kitus neapsemtus miesto rajonus ir paveda evakavimo komisijai organizuoti gyventojų evakavimą, aprūpinimą būtiniausiomis priemonėmis.

Pratybų tipas – savivaldybės lygio kompleksinės pratybos.

Pratybas rengia Palaukės r. savivaldybės administracijos direktorius.

Pratybų vadovas – Palaukės r. savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas.

Pratybų koordinatorius – pratybų rengimo grupės narys.

Pratybų vertintojai – pratybų vertintojų grupės nariai.

Pratybų stebėtojai: Palaukės r. savivaldybės ESK nariai, (...) apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos pareigūnai, kitų tarnybų kviestiniai asmenys.

Pratybų tikslas – operacijų centras turi pasirengti dirbti kartu su civilinės saugos sistemos pajėgomis gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai.

Pratybų dalyviai: Palaukės r. savivaldybės operacijų centro koordinatorius, grupių vadovai ir nariai, seniūnai, priešgaisrinių gelbėjimo tarnybų, priešgaisrinių tarnybų, policijos komisariatų, visuomenės sveikatos centrų, valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir ūkio subjektų pajėgos bei atstovai.

Užduotys pratybų dalyviams iki pratybų ir joms vykstant:

1. Imituojamo įvykio vietoje įrengti darbų koordinavimo štabą ir jame penkias darbo vietas (kompiuteris, spausdintuvas, internetinis ryšys, ryšio priemonės), paskirti į štabą tarnybų atstovus.

2. Parengti Palaukės miesto pietinės dalies žemėlapius, kuriuose būtų galima pateikti operatyvinę informaciją (potvynio zonos, transporto srautų reguliavimas, evakavimo keliai, tarpiniai gyventojų surinkimo punktai). Žemėlapiai turi būti visiems pratybų dalyviams matomoje vietoje (rengia ir pildo OVESP ir Informacijos valdymo grupės).

3. Parengti informacinius pranešimus gyventojams ir žiniasklaidai atsižvelgiant į pateiktą pratybų scenarijų ir pratybų sąlygas (Visuomenės informavimo grupė).

4. Parengti savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymų: „Dėl ekstremaliųjų situacijų operacijų centro aktyvinimo ir darbo organizavimo“, „Dėl visiško civilinės saugos lygio paskelbimo savivaldybėje“, „Dėl ekstremaliosios situacijos paskelbimo savivaldybėje, dėl gyventojų evakavimo paskelbimo“ projektus (rengia Administravimo ir EROP grupės).

5. Parengti detalizuotą gyventojų evakavimo iš potvynio zonos planą, kuriame būtų numatytos konkrečios teritorijos, iš kur bus evakuoti gyventojai, gyventojų perspėjimo priemonės, surinkimo, priėmimo punktų vietos, numatytas punktų materialinis aprūpinimas, evakavimo transporto patelkimas, numatyti konkretūs evakavimo maršrutai.

6. Parengti savivaldybės operacijų centro dokumentų šablonus operatyvinei informacijai registruoti ir (įvykio eiga, sutelktos pajėgos, patelkti resursai, trūkstami resursai ir kt.) (rengia ir pildo OVESP ir MTA grupės).

7. Parengti asmenis, kurie imituos sužeistuosius.

Pratybų aprūpinimas: įkuriamas darbų koordinavimo štabas, jame 5 kompiuteriai yra sujungti į bendrą tinklą su multimedija, ekranas, 2 stovai-bloknotai, ryšio priemonės bendradarbiauti su civilinės saugos pajėgomis.

Pratybų laikas: 2012 m. spalio 28 d., 9.00–12.00 val.

Pratybų rengimo vieta: Palaukės miesto pietinė dalis prie Prūdo upės.

Kiti pratybų organizavimo klausimai, kuriuos turi žinoti pratybų dalyviai: parengti dokumentai, informaciniai pranešimai, operatyviniai sprendimai turės būti pateikiami ir komentuojami visiems pratybų dalyviams ir stebėtojams.

Saugumo priemonės: numatoma greitosios medicininės pagalbos ir policijos ekipažai.

Pratybų vadovas

vardas ir pavardė

12 pav. Kompleksinių pratybų organizacinių nurodymų pavyzdys

TVIRTINU

Palaukės rajono savivaldybės
administracijos direktorius

20... m. rugsėjo 30 d.

PALAUKĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS SAVIVALDYBĖS LYGIO CIVILINĖS SAUGOS KOMPLEKSINIŲ PRATYBŲ PLANAS

20... m. rugsėjo 26 d.

Palaukė

I. ĮVADAS

Pratybų tema: „Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro ir civilinės saugos pajėgų veiksmai vykdant gyventojų gelbėjimo darbus užtvindomame Palaukės mieste“.

Pratybų tikslas:

1. Tobulinti Palaukės r. savivaldybės operacijų centro ir evakavimo komisijos narių praktinius įgūdžius, vykdant gyventojų evakavimą.

2. Patikrinti Palaukės r. savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano veiksmingumą.

3. Įvertinti civilinės saugos pajėgų tarpusavio sąveiką ir sąveiką su Palaukės r. savivaldybės ESK ir operacijų centru.

Pratybų uždaviniai:

1. Patikrinti savivaldybės operacijų centro narių įgūdžius analizuojant, vertinant susidariusią ekstremaliąją situaciją, prognozuojant jos galimus padarinius, numatant civilinės saugos priemones, gelbėjimo veiksmus.

2. Patikrinti gebėjimus rengti dokumentus ir sąveikos tarp pratybose dalyvaujančių institucijų ir operacijų centro organizavimą.

3. Patikrinti ir organizuoti sąveiką tarp civilinės saugos pajėgų: BPC, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, policijos pajėgų, greitosios medicinos pagalbos, valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos, visuomenės sveikatos centro ir ūkio subjektų pajėgų.

4. Įvertinti evakavimo komisijos narių praktinius įgūdžius, organizuojant gyventojų evakavimą ir apgyvendinimą.

II. PRATYBŲ EIGA

Laikas		Sąlygos Nr. ir tekstas	Sąlygos gavėjas, perdavimo būdas	Numatomi dalyvių veiksmai, reaguojant į pateiktą sąlygą	Dalyviai
realusis	tariamasis				
9.00–	9.00– 9.10	PIRMA SĄLYGA Pratybų pradžia	Pratybų vadovas. Sąlyga perduodama raštu	Pratybų vadovas skelbia pratybų pradžią, supažindina su pratybų tema, tikslais, uždaviniais, pristato vertintojus ir stebėtojus, vadovauja pratyboms	Visi pratybų dalyviai
	9.10– 9.25	ANTRA SĄLYGA „Katastrofinis užtvindymas“ (Užtvindomas Palaukės miestas)	Bendrasis pagalbos centras (BPC). Sąlyga perduodama telefonu	BPC informuoja Palaukės miesto priešgaisrinę gelbėjimo tarnybą, Policijos komisariatą (PK), greitąją medicinos pagalbą (GMP), kad užtvindyta Palaukės miesto dalis, kurioje gyvena apie 3 tūkst. gyventojų, yra sužeistų ir prispaustų žmonių, kuriems reikalinga skubi pagalba. Pradedama darbas ir savivaldybės operacijų centras * OVESP, Informacijos valdymo, EROP grupių vadovui nurodoma įvertinti situaciją Palaukės mieste ir pateikti pasiūlymus dėl gelbėjimo darbų organizavimo * OVESP, Informacijos valdymo, EROP grupių vadovui: parengti ir ryšio priemonėmis perduoti Palaukės m. seniūnui gyventojų perspėjimo tekstą * Administravimo grupės vadovui: parengti administracijos direktoriaus įsakymą dėl evakavimo komisijos darbo organizavimo	Palaukės PGT, PK, GMP Operacijų centro nariai, Palaukės m. seniūnas

	9.25– 9.35	TREČIA SĄLYGA „Perspėjimas, informavimas	Operacijų centro koordinadorius. Sąlyga perduodama raštu	Visuomenės informavimo (VI) ir EROP grupėms organizuoti ryšį su Palaukės miesto seniūnu, teikti informaciją apie gelbėjimo darbų eigą pratybų dalyviams, parengti informaciją gyventojams, organizuoti spaudos konferenciją. Organizuoja gyventojų perspėjimą ir informavimą garsine įranga (elektros sirenos, o informacija perduodama per vietinę radijo stotį) ir pasiuntinius	VI ir EROP grupės, Palaukės m. seniūnas, radijo stoties darbuotojai
	9.35– 9.45	KETVIRTA SĄLYGA „Evakavimas“	Evakavimo komisijos pirmininkas. Sąlyga perduodama raštu	Informuojama BPC, kad pradeda dirbti evakavimo komisija. Evakavimo komisijai įsakymas dėl gyventojų evakavimo darbo pradžios. (Evakavimo komisijos darbo laikas 9.30–10.30). Evakavimo komisija pradeda darbą Palaukės m. seniūnijoje. Autobusai vyksta į nurodytą vietą	Evakavimo komisija, Administra- vimo, MTA grupės
	9.45- 10.00	PENKTA SĄLYGA „Gelbėjimas“	Operacijų centro koordinadorius. Sąlyga pateikiama raštu	Informuojama BPC, kad į užtvindytą miesto dalį atvyko PGT su priemonėmis darbui vandenyje ir pradeda gelbėjimo darbus. Sužeistieji gyventojai perduodami GMP medikams	Palaukės PGT, GMP
	10.00– 10.15	ŠEŠTA SĄLYGA „Turtas“	Operacijų centro koordinadorius. Sąlyga pateikiama raštu	Operacijų centro koordinadorius pateikia informaciją BPC ir Palaukės PK apie susidariusią situaciją gyventojų apgyvendinimo punkte, evakuotų gyventojų vietovėse. Palaukės PK užtikrina viešąją tvarką ir vykdo evakuotų gyventojų turto apsaugą	Palaukės PK, krašto apsaugos savanorių pajėgos, Šaulių draugija

10.15-10.25	SEPTINTA SĄLYGA „Psichologinė pagalba“	Operacijų centro koordinatorius. Sąlyga pateikiama raštu	Operacijų centro koordinatorius. Sąlyga pateikiama raštu	Operacijų centro koordinatorius paveda OVESP, Informacijos valdymo, EROP grupių vadovui pateikti informaciją dėl psichologo skyrimo. VI, EROP grupių vadovams perduoti informaciją Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Palaukės skyriaus vadovui. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Palaukės skyriaus vadovas skiria psichologą Informuojamas BPC, kad būtina atlikti apsemtos teritorijos žvalgybą, įsitikinti, ar nėra daugiau sužeistų žmonių, kad nepakanka priemonių žmonių gelbėjimui užtvindytoje vietoje, valčių, neperšlampamų kostiumų, amfibijos žmonėms ir gyvūnams gelbėti. Reikalinga Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos (VMVT) pagalba (pristatyti utilizuoti nuskendusius gyvūnus)	OVESP, Informacijos valdymo, EROP, Administravimo grupė, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Palaukės skyrius
10.25–10.35	AŠTUNTA SĄLYGA „Šaukšmas“	Operacijų centro koordinatorius. Sąlyga pateikiama raštu	Operacijų centro koordinatorius. Sąlyga pateikiama raštu	Informuojamas BPC, kad būtina atlikti apsemtos teritorijos žvalgybą, įsitikinti, ar nėra daugiau sužeistų žmonių, kad nepakanka priemonių žmonių gelbėjimui užtvindytoje vietoje, valčių, neperšlampamų kostiumų, amfibijos žmonėms ir gyvūnams gelbėti. Reikalinga Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos (VMVT) pagalba (pristatyti utilizuoti nuskendusius gyvūnus)	PGT, VMVT, paieškos ir gelbėjimo malūnsparnis
10.35–11.00	DEVINTA SĄLYGA Operatyvinė pauzė			Pratybų vadovas skelbia pratybų pabaigą, organizuoja pratybų aptarimą	
11.00–11.30	DEŠIMTA SĄLYGA Pratybų pabaiga	Pratybų vadovas. Sąlyga pateikiama raštu	Pratybų vadovas. Sąlyga pateikiama raštu		Pratybų dalyviai

Pratybų vadovas

vardas ir pavardė

13 pav. Kompleksinių pratybų plano pavyzdys

Pasibaigus kompleksinėms pratyboms (kaip stalo ir funkcinų pratybų atvejais), pratybų vadovas nedelsdamas organizuoja pratybų aptarimą, kuriame turėtų dalyvauti pratybų organizatoriai, dalyviai, vertintojai, stebėtojai. Aptarimui vadovauja pratybų vadovas. Aptarimo tikslas – sužinoti pirmuosius dalyvių išpūdžius apie pratybas, iškilusias problemas, pratybų naudą. Išsakytos dalyvių mintys gali būti panaudotos rengiant pratybų ataskaitą.

Pratybų vertinimas – dalyvių veiklos pratybų metu stebėjimas, surinktos informacijos analizė ir nustatymas, ar pratybų dalyvių veikla atitinka reikalavimus pratybų tikslui ir uždaviniams įgyvendinti. Pratybų rengimo grupėje turi būti paskirtas asmuo, atsakingas už pratybų vertinimą. Jis privalo:

- suburti (jei įsakyme nėra numatyti konkretūs vertintojai) pratybų vertintojų komandą;

- nustatyti vertinamas sritis ir vertinamą veiklą (1 lentelė);
- nustatyti vertintojų darbo vietas pratybų metu;
- parengti vertinimo formas;
- supažindinti vertintojus su vertinimo tvarka;
- parengti bendrą vertinimo ataskaitą.

Vertintojų komandos dydį ir sudėtį lemia pratybų lygis ir tipas, dalyvių ir vertinamų sričių skaičius. Kiekvienai vertinamai sričiai vertinti turi būti paskirtas ne mažiau kaip vienas vertintojas. Jei vertinamos srities veikla vyksta skirtingose vietose, vertintojai turi būti kiekvienoje pratybų vietoje, nes vertinti galima tik tai, kas realiai matoma.

Vertintojai turi būti kompetentingi ir (ar) turėti patirties vertinamoje srityje, būti susipažinę su vertinamą veiklos sritį reglamentuojančiais norminiais teisės aktais ir pratybas organizuojančios institucijos ekstremaliųjų situacijų valdymo planu.

Vertinamos sritys – uždaviniai, kuriuos reikia įgyvendinti norint pasiekti pratybų tikslą.

Vertinama veikla – konkretūs veiksmai, procedūros, kuriuos dalyviai turi atlikti siekdami tinkamai reaguoti į pateikiamas sąlygas ir įgyvendinti iškeltus pratybų uždavinius (pagrindiniai veiksmai numatomi pratybų plane).

1 lentelė. Vertinamos sritys ir veikla

Pratybų tikslas	Vertinama sritis	Vertinama veikla
<p>Tobulinti operacijų centro ir evakavimo komisijos narių praktinius įgūdžius vykdant gyventojų evakavimą.</p> <p>Patikrinti Palaukės r. savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano veiksmingumą.</p> <p>Įvertinti civilinės saugos pajėgų tarpusavio sąveiką ir sąveiką su Palaukės r. savivaldybės ESK ir operacijų centru.</p>	<p>Patikrinti operacijų centro narių įgūdžius analizuojant, vertinant susidariusią ekstremaliąją situaciją, prognozuojant jos galimus padarinius, numatant civilinės saugos priemones, gelbėjimo veiksmus</p> <p>Dokumentų rengimas ir sąveikos tarp pratybose dalyvaujančių institucijų ir operacijų centro organizavimas</p> <p>Patikrinti ir organizuoti sąveiką tarp civilinės saugos pajėgų: BPC, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, policijos, GMP, VMVT, visuomenės sveikatos centro ir ūkio subjektų</p> <p>Evakavimo komisijos narių praktinių įgūdžių patikrinimas, organizuojant gyventojų evakavimą ir apgyvendinimą</p>	

Pratybų vertinimo lapas rengiamas remiantis kiekvienos vertinamos srities vertinamais veiksmais ir procedūromis. Jį vertintojai pildo pratybų metu, o pratyboms pasibaigus naudojami rengdami pratybų vertinimo išvadas.

PRATYBŲ VERTINIMO LAPAS

(vertintojo pareigos, vardas ir pavardė)

(vertinama sritis)

(sudarymo vieta)

Vertinamos srities uždaviniai, kuriuos reikia įgyvendinti	Vertinami veiksmai, procedūros	Atlikti veiksmai	Pastabos
Patikrinti operacijų centro narių įgūdžius analizuojant, vertinant susidariusią ekstremaliąją situaciją, prognozuojant jos galimus padarinius, numatant civilinės saugos priemones, gelbėjimo veiksmus			
Dokumentų rengimas ir sąveikos tarp pratybose dalyvaujančių institucijų ir operacijų centro organizavimas			
Patikrinti ir organizuoti sąveiką tarp civilinės saugos pajėgų: BPC, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, policijos, GMP, VMVT, visuomenės sveikatos centro ir ūkio subjektų			
Evakavimo komisijos narių praktinių įgūdžių patikrinimas organizuojant gyventojų evakavimą ir apgyvendinimą			

Parašas

vardas ir pavardė

14 pav. Pratybų vertinimo lapo pavyzdys

Pratybų vertinimo anketa rengiama siekiant sužinoti dalyvių nuomonę apie įvykusias pratybas. Per valstybės ir savivaldybės lygio pratybas šią anketą, skirtą dalyviams, pildo ir pasirašo dalyvaujančios institucijos vadovas.

Pratybų ataskaitą rengia pratybų vadovas ir pratybų rengimo grupė. Į pratybų ataskaitą įtraukiami vertintojų ir pratybų vadovo išvados, pasiūlymai ir rekomendacijos.

TVIRTINU

Palaukės rajono savivaldybės
administracijos direktorius

20... m. lapkričio 8 d.

**SAVIVALDYBĖS LYGIO CIVILINĖS SAUGOS KOMPLEKSINIŲ PRATYBŲ
„SAVIVALDYBĖS EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ OPERACIJŲ CENTRO IR
CIVILINĖS SAUGOS PAJĖGŲ VEIKSMAI VYKDANT GYVENTOJŲ GELBĖJIMO
DARBUS UŽTVINDOMAME PALAUKĖS MIESTE“**

ATASKAITA

Vykdamas Palaukės r. savivaldybės ekstremaliųjų situacijų 20... metų prevencijos priemonių planą, patvirtintą savivaldybės administracijos direktoriaus 20... m. rugsėjo 15 d. įsakymu Nr. X0-00, 20... m. spalio 18 d. surengtos kompleksinės pratybos „Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro ir civilinės saugos pajėgų veiksmai vykdant gyventojų gelbėjimo darbus užtvindomame Palaukės mieste“.

Pratybų vadovas – savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas.

Pratybų tema – „Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro ir civilinės saugos pajėgų veiksmai vykdant gyventojų gelbėjimo darbus iš užtvindomo Palaukės miesto“.

Pratybų dalyviai:

Palaukės r. savivaldybės operacijų centro koordinatorius, grupių vadovai ir nariai, seniūnai, priešgaisrinių gelbėjimo tarnybų, priešgaisrinių tarnybų, policijos komisariatų, visuomenės sveikatos centrų, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir ūkio subjektų pajėgos, krašto apsaugos savanorių pajėgos ir Šaulių draugijos nariai.

Pratybų tikslas:

1. Tobulinti operacijų centro ir evakavimo komisijos narių praktinius įgūdžius, vykdant gyventojų evakavimą.
2. Patikrinti savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano veiksmingumą.
3. Įvertinti civilinės saugos pajėgų tarpusavio sąveiką, taip pat sąveiką su savivaldybės ESK ir operacijų centru.

Pratybų uždaviniai:

1. Patikrinti operacijų centro narių įgūdžius analizuojant, vertinant susidariusią ekstremaliąją situaciją, prognozuojant jos galimus padarinius, numatant civilinės saugos priemones, gelbėjimo veiksmus.
2. Parengti dokumentus, organizuoti sąveiką tarp pratybose dalyvaujančių institucijų ir operacijų centro.
3. Patikrinti ir organizuoti sąveiką tarp civilinės saugos pajėgų: BPC, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, policijos pajėgų, greitosios medicinos pagalbos, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir ūkio subjektų pajėgų.
4. Patikrinti evakavimo komisijos narių praktinius įgūdžius organizuojant gyventojų evakavimą ir apgyvendinimą.

Pratybų eiga:

Pratybų metu dalyviams buvo pateiktos 9 sąlygos.

Pirma sąlyga. „Katastrofinis užtvindymas“. Spalio 28 d., 9.00 val. gyventojai skambina į BPC ir informuoja apie esamą padėtį: vanduo pralaužė 150 m remontuojamo pylimo, pradėjo

tvindyti Palaukės miesto pietinę dalį, užtvindytoje teritorijoje atsidūrė nuosavų gyvenamųjų namų kvartalas ir 3 tūkst. gyventojų gyvybei gresia pavojus. Visuose namuose yra daugiau nei 1,0 m vandens. Gyventojai šaukiasi pagalbos, yra sužeistųjų.

Pagal skambučių kiekį BPC įvertina, kad yra apie 40 sužeistų žmonių (vidiniai ir atvirieji galūnių lūžiai), keletui žmonių reikalinga skubi medikų pagalba (širdies sutrikimai), yra panikos priepuolio ištiktų, kuriems būtina psichologo pagalba. Gyventojai informuoja, kad yra nuskendusiu kačių, šunų ir naminių paukščių.

BPC pareigūnai informavo visas nuolatinės parengties tarnybas apie įvykį ir susidariusią situaciją. Į įvykio vietą nedelsiant išsiųsti 8 gaisriniai gelbėjimo automobiliai ir 50 gelbėtojų, 5 ekipažai su 10 policininkų ir 6 greitosios medicinos pagalbos ekipažai (kiekviename po du medikus), informuoti Palaukės r. savivaldybės administracijos direktorius, operacijų centro koordinatorius, civilinės saugos specialistai. Savivaldybės administracijos direktorius sušaukė ESK narius į posėdį, nuspręsta aktyvinti operacijų centro darbą.

Antra sąlyga. „Perspėjimas, informavimas“. Operacijų centro VI, EROP grupėms pavesta parengti tekstinius pranešimus gyventojams informuoti. Suderinus pranešimų tekstą, transliavimo laiką, jungiamos Palaukės miesto elektros sirenos, perduodama informacija per vietinę radijo stotį „Palaukės radijas“, taip pat Palaukės savivaldybės Civilinės saugos skyrius išsiunčia pranešimus į abonentų mobiliuosius telefonus. Informacija perduodama ir per pasiuntinius (pagal iš anksto sudarytus maršrutus).

Trečia sąlyga. „Evakavimas“. Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos evakavo iš apsemtos teritorijos apie tūkstantį gyventojų, bet dar laukia apie du tūkstančiai. Susidurta su gyventų apsaugos ir minimalių gyvenimo sąlygų suteikimo problema, nes lauke didelis vėjas ir smarkiai lyja. Pagal savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planą pradeda dirbti patvirtinta evakavimo komisija, įrengiami tarpiniai gyventojų evakavimo punktai. Gyventojai iš tarpinių evakavimo punktų autobusais vežami į savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu patvirtintus kolektyvinius apsaugos statinius. Gyventojai bus nuvežti į 7 kolektyvinės apsaugos statinius, kuriuose gali būti po 500 žmonių, jiems bus suteiktos minimalios gyvenimo sąlygos. Kolektyvinės apsaugos statiniuose pagal pasirašytas savivaldybių ir ūkio subjektų bendradarbiavimo sutartis maistas ir vanduo pristatomas.

Ketvirta sąlyga. „Gelbėjimas“. Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos iš apsemtos teritorijos išplukdė 40 sužeistų žmonių ir perdavė juos medikams, kurie suteikė pirmąją pagalbą ir išvežė į ligonines. 24 ligoniai išgabenti į Palaukės miesto traumatologinę ligoninę, kitiems suteikta pirmoji pagalba ir jie perkelti į kitos savivaldybės miesto ligoninę. Ligoniai, kuriems sutriko širdies darbas, reanimobiliais išvežti į apskrities klinikinę ligoninę.

Penkta sąlyga. „Turtas“. Apsemtos miesto teritorijos gyventojai informavo BPC, kad tose vietose, iš kurių evakuoti gyventojai, imta plėšikauti: grupė asmenų plaukioja valtimis ir plėšia namus, ieško gyventojų paliktų vertingų daiktų. Palaukės miesto policijos komisariato 10 policininkų pradeda patruliuoti su valtimis apsemtoje teritorijoje, jiems į pagalbą iškvietos krašto apsaugos savanorių pajėgos (20 karių) ir Šaulių draugijos 15 narių, kurie prižiūri prieigas prie apsemtos teritorijos. Policijos pajėgų neužtenka, į pagalbą atskubėjo kito rajono 8 ekipažai (po 2 policijos atstovus kiekviename).

Šešta sąlyga. „Psichologinė pagalba“. Gautas pranešimas iš kolektyviniuose apsaugos statiniuose esančių gyventojų. Jie sunerimę, kad vyksta plėšikavimas, dėl palikto turto kilo panika, sąmyšis. Tvarkai palaikyti reikalinga policijos pagalba. Gyventojų psichologinei įtampai pašalinti iškviesta 20 Raudonojo Kryžiaus Palaukės skyriaus asmenų, kurie teiks psichologinę pagalbą. Gyventojai pradėjo sirgti viršutinių kvėpavimo takų infekcinėmis ligomis ir gripu. Pasitelkta 14 visuomenės sveikatos centro darbuotojų, jie padėjo medikams izoliuoti užsikrėtusius gripu ligonius.

Septinta sąlyga. „Šauksmas“. BPC gavo informaciją iš apsemtos teritorijos gyventojų, kad dar yra norinčių evakuotis, bet gelbėtojai niekaip negali prie jų atvykti, nes yra nepasiekiamų namų, keliai užversti medžiais, visokiais vandens suneštais daiktais, nuolaužomis. Gyventojams evakuoti ir teritorijos žvalgybai gelbėtojai išsikvietė Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų paieškos ir gelbėjimo sraigtasparnį. VMVT darbuotojai sunerimę, kad neprasidėtų užkrečiamųjų ligų protrūkis dėl gyventojų naudojamo geriamojo vandens ir maisto atsargų, kurie gali būti pasenę ir sukelti ligas. Taip pat būtina surinkti ir išvežti utilizuoti nuskendusius naminius gyvūnus ir paukščius.

Pratybos vertinamos gerai.**Rekomendacijos ir pasiūlymai**

1. Rengiamoms civilinės saugos pratyboms reikia numatyti tiek laiko, kad būtų iki galo įvykdytos visos numatytos pratybų užduotys.
2. Pasiūlymas.
3. Pasiūlymas ir t. t.

Pratybų vadovas

vardas ir pavardė

15 pav. Kompleksinių pratybų ataskaitos pavyzdys

Pratybų vadovas pratybų ataskaitą teikia tvirtinti pratybas organizavusios institucijos vadovui.

KOLEKTYVINĖS APSAUGOS STATINIŲ PARINKIMAS

Kiekvienais metais pasaulyje įvykstančios gamtos stichinės nelaimės padaro didžiulę materialinę žalą ir nusineša žmonių gyvybes. Lietuvoje gamtos stichiniai reiškiniai yra reti. Pagrindinės grėsmės yra potvyniai ir uraganai. Be šių pavojų, mūsų šalyje yra dar daug šaltinių, galinčių sukelti technines ar ekologines ekstremaliąsias situacijas (Ignalinos atominė elektrinė, chemijos pramonės įmonės, pavojingųjų krovinių pervežimai ir pan.). Nereikia pamiršti, kad pavojingųjų objektų turi ir kaimyninės šalys. Tad kyla klausimas – nelaimės atveju žmonėms reikėtų pasislėpti ar pasitraukti? Gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai arba karo padėties atveju Vyriausybė sprendžia, ar reikia skelbti gyventojų evakavimą. Atsižvelgdamas į ekstremaliosios situacijos sukeltą pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, savivaldybės administracijos direktorius (karo padėties atveju sprendimus priima karo komendantas) sudaro evakavimo komisiją, kuri organizuoja gyventojų evakavimą, priėmimą, laikinų gyvenamųjų patalpų ir gyvybiškai būtinų paslaugų suteikimą: gyventojų aprūpinimas maistu, geriamuoju vandeniu, medikamentais, švariais drabužiais ir kitų (toliau – būtiniausių paslaugos).

Kolektyvinės apsaugos statinių funkcija – ekstremaliųjų situacijų ar karo metu suteikti laikiną priedangą gyventojams apsaugoti nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių.

Ekstremaliosios situacijos metu sutrinka kasdienė veikla, mokymo procesas, tiekimo sistema, bet gyventojams svarbiausia, kad jais būtų pasirūpinta. Kolektyvinės apsaugos statiniuose žmonės galėtų palaukti tam tikrą laiką (pavyzdžiui, kol atvažiuos giminės jų pasiimti). Daliai žmonių juose gali tekti būti visą nelaimės laikotarpį. Reikėtų atkreipti dėmesį į Europos patirtį. Pavyzdžiu galėtų tapti Šveicarija. Šios šalies tuneliuose, požeminėse perėjose ir kitose patalpose galima apsaugoti visus gyventojus ir tuo metu čia esančius užsieniečius. Švedijos ir Suomijos kolektyviniuose apsaugos statiniuose galėtų pasislėpti atitinkamai 81 proc. ir 70 proc. gyventojų. Su šiomis šalimis kitoms Europos valstybėms nėra ko lygintis.

Vyriausybės nutarimu yra patvirtintas Kolektyvinės apsaugos statinių poreikio nustatymo tvarkos aprašas, kuris reglamentuoja konkrečių esamų statinių ar patalpų, kuriuos ekstremaliųjų situacijų ar karo metu galima pritaikyti gyventojų kolektyvinei apsaugai nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių, poreikio nustatymo procedūrą. Kolektyvinės apsaugos statinių poreikis nustatomas vadovaujantis teritoriniu principu, pagal kurį civilinė sauga organizuojama visoje valstybėje pagal jos teritorijos administracinį suskirstymą (t. y. kiekviena savivaldybė aprėpia tam tikrą bendruomenės dalį, kuri gyvena tam tikroje fiksuotoje teritorijoje).

Kolektyvinės apsaugos statinių poreikį savivaldybės teritorijoje nustato administracijos direktorius, atsižvelgdamas į savivaldybės rizikos analizės duomenis (jie išanalizuojami ir pateikiami savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane), valstybinės reikšmės ir pavojingųjų objektų skaičių ir jų išsidėstymą savivaldybės teritorijoje (valstybinės reikšmės objektuose, pavojinguosiuose objektuose ir karinėse teritorijose esantys statiniai ir pastatai gyventojų kolektyvinei apsaugai negali būti naudojami) ir savivaldybės gyventojų skaičių. Kolektyvinės apsaugos statiniai turi būti parenkami saugiu atstumu nuo valstybinės reikšmės ir pavojingųjų

objektų. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vienam gyventojui turi tekti 1,5 kv. metro statinio ar patalpos.

Minimalus kolektyvinės apsaugos statiniuose apsaugomų savivaldybės gyventojų skaičius nustatomas pagal formulę:

$$G = 0,1 \times S + V + N, \text{ čia:}$$

G – minimalus gyventojų, apsaugomų kolektyvinės apsaugos statiniuose, skaičius;

S – bendras savivaldybės gyventojų skaičius;

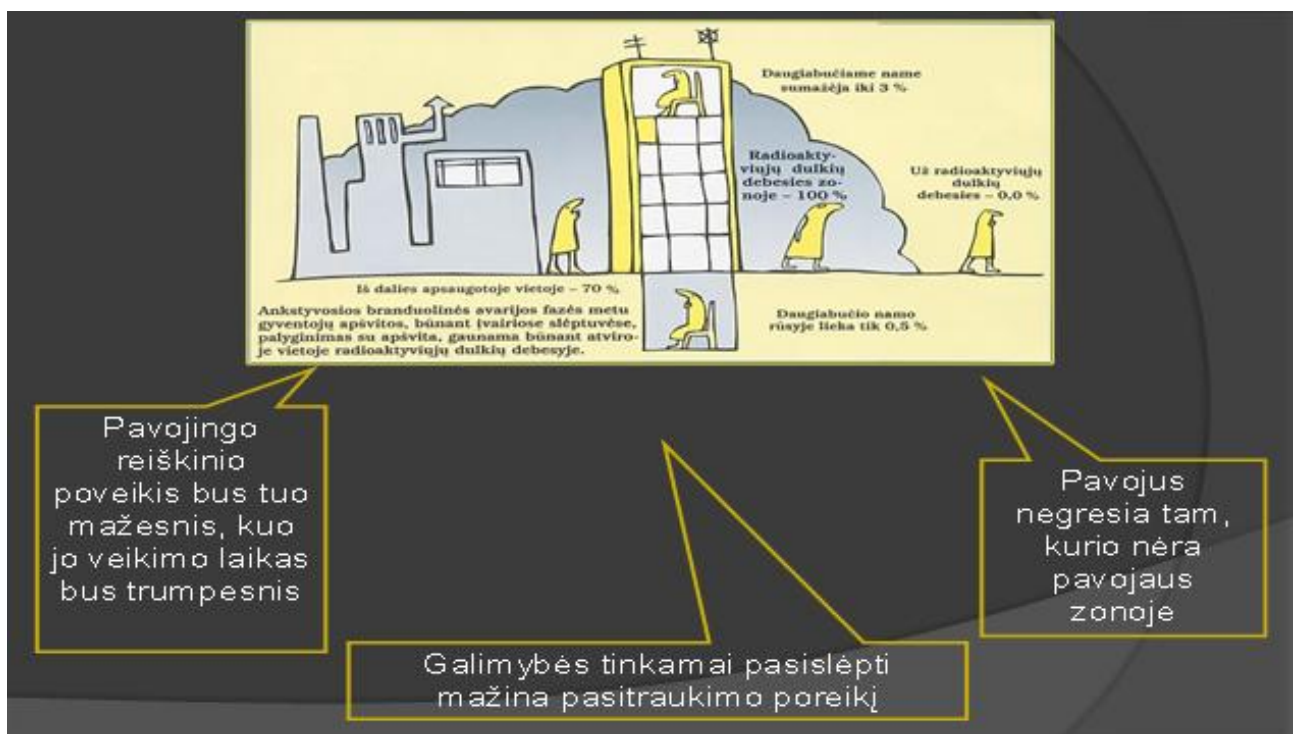
V – savivaldybės gyventojų – vaikų iki 7 metų skaičius;

N – neįgalių savivaldybės gyventojų skaičius.

Bendras savivaldybės gyventojų skaičius, vaikų iki 7 metų ir neįgalių savivaldybės gyventojų skaičius nustatomas pagal buvusių (iki kolektyvinės apsaugos statinių poreikio nustatymo) metų duomenis. Tikslūs duomenis galima rasti Lietuvos statistikos departamento puslapyje www.stat.gov.lt.

Savivaldybės administracijos direktorius įsakymu nustato statinių ar patalpų pritaikymo gyventojų kolektyvinei apsaugai poreikį ir įpareigoja konkretų asmenį parinkti tinkamus statinius ir patalpas, sudaryti jų sąrašą.

Kaip jau pirmiau minėta, ekstremaliųjų situacijų susidarymo priežastys gali būti įvairios, tačiau vienas nelaimės galima prognozuoti (uraganas, potvynis ir kt.), o kitos įvyksta nenumatytai (avarijos gabenant pavojinguosius krovinius, įvykiai pavojinguosiuose objektuose ir pan.). Greitas ir saugus žmonių pasitraukimas iš pavojingų vietų yra ypač svarbi žmonių apsaugos priemonė.

16 pav. Jonizuojančiosios spinduliuotės poveikis žmogui skirtingose jo buvimo vietose

Trumpalaikiai gyventojų apsaugai yra pritaikomi esami ir eksploatuojami pastatai. Tam tinka mokyklų sporto salės, dengti stadionai, maniežai, arenos, o labai trumpam laikui – ir požeminės automobilių stovėjimo aikštelės (tokiose patalpose gyventojai galėtų pasislėpti, kol jie bus perkelti į saugias teritorijas ir apgyvendinti kolektyvinės apsaugos statiniuose, turinčiuose visas būtinas komunikacijas), pažymėtos specialiais civilinės saugos ženklais. Pvz., šiuo metu numatyta ir pažymėta civilinės saugos ženklu Vilniaus centre esanti požeminė automobilių stovėjimo aikštelė. Patalpų parinkimas ir paruošimas priklauso nuo gresiančios ekstremaliosios situacijos pobūdžio. Štai Japonijoje po žemės drebėjimo kilus cunamio grėsmei žmonės laikinai slėpėsi patalpose be patogumų (nebuvo kėdžių, lovų, stalų ir kt.). Naujajame Orleane, iš anksto žinant, kad artėja

uraganas, patalpos buvo paruoštos taip, kad žmonėms būtų suteiktos bent jau minimalios gyvenimo sąlygos.

Stotis Japonijoje

Arena Naujajame Orleane

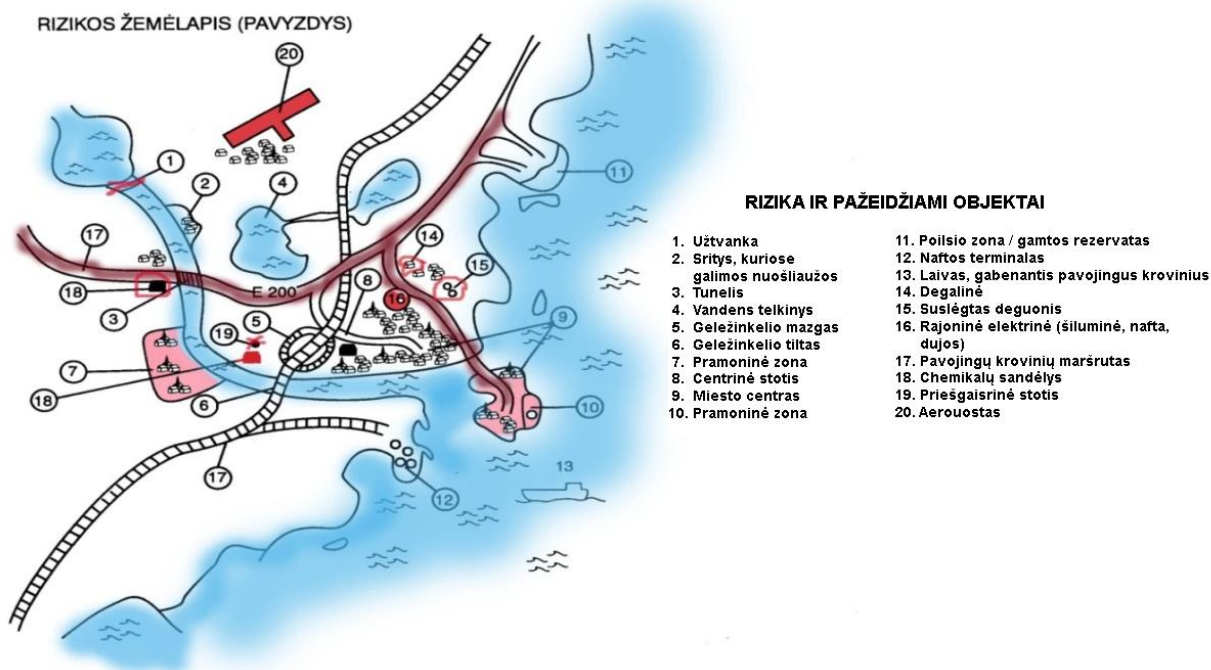
Atsižvelgiant į ekstremaliosios situacijos sukeltą pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, Vyriausybės yra nustatyta tvarka, kas priima sprendimus dėl gyventojų evakavimo. Tam tikslui kiekvienoje savivaldybėje administracijos direktoriaus įsakymu yra sudaryta evakavimo komisija. Ekstremaliosios situacijos metu pasiūlymus komisijai dėl gyventojų evakavimo maršrutų pateikia savivaldybės operacijų centras, išanalizavęs konkrečius užterštumo lygius, meteorologinę situaciją, gyventojų laikino apgyvendinimo vietų skaičių ir kitas aplinkybes. Atsižvelgdama į pateiktus pasiūlymus, komisija parenka gyventojų evakavimo maršrutus ir nustato, kokia kryptimi ir per kuriuos gyventojų surinkimo, tarpinius gyventojų evakavimo ir gyventojų priėmimo punktus bus vykdomas gyventojų evakavimas. Taip pat savivaldybė yra sudariusi laikinam apgyvendinimui skirtų gyvenamųjų patalpų sąrašą.

Kaip šis sąrašas sudaromas? Parenkant statinius ar patalpas, kuriuos galima būtų pritaikyti kolektyvinei žmonių apsaugai, pirmiausia atsižvelgiama į valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teisėmis priklausančių statinių ir patalpų naudojimo galimybes (nes atlyginimas už jų suteikimą ir naudojimą nemokamas). Kai tokių statinių ir patalpų nepakanka, svarstomas privačių asmenų statinių ir patalpų panaudojimo klausimas. Su statinio ar patalpos savininku sudaromos sutartys, kuriose numatomos visos statinių ar patalpų naudojimo gyventojų kolektyvinei apsaugai sąlygos. Ekstremaliosios situacijos metu patirti nuostoliai šioms savininkams yra kompensuojami Vyriausybės nustatyta tvarka.

Kolektyvinės apsaugos statiniai numatomi valstybės ir savivaldybės institucijose ir įstaigose, ūkio subjektuose ir kitose įstaigose, kuriuose turi būti užtikrinta technologinio proceso normali veikla arba jo saugus funkcionavimas ekstremaliųjų situacijų ar karo metu, vienu metu dirba arba nuolat būna daugiau kaip 200 asmenų, užtikrinamas gyvybiškai svarbių paslaugų teikimas gyventojams: medicininis aptarnavimas, pagrindinių maisto produktų gamyba, transporto ir ryšių paslaugos, elektros, šilumos, dujų, vandens tiekimas, nuotekų šalinimas ir kitos komunalinės paslaugos.

Parentant statinius ir juose esančias patalpas, kuriuos galima būtų pritaikyti kolektyvinei žmonių apsaugai, atsižvelgiama į:

1. **Statinio ar patalpų vietą.** Šiuo atveju siekiama maksimalaus saugumo nuo tiesioginių savivaldybės teritorijoje esančių cheminės, biologinės, radiacinės grėsmės šaltinių ir antrinio pavojingo poveikio (gaisrų, potvynių, pavojingųjų medžiagų išsiliejimo, statinio griūties ir kita), todėl reikalingas kompetentingas asmuo, gerai pažįstantis miesto ar rajono objektus. Šį darbą gali palengvinti ir miesto ar rajono rizikos žemėlapis, pvz.:

2. **Statinio ar patalpų talpumą.** Pirmenybė teikiama patalpoms, tinkamoms apsaugoti 100 ir daugiau gyventojų. Europos praktika rodo, kad persistengti irgi nereikėtų. Šveicarijoje teoriškai buvo apskaičiuota, kad, panaudojus tunelį, vienu metu galima apsaugoti iki 20 tūkst. žmonių. Deja, kai laikas ribotas, neįmanoma tinkamai paruošti patalpų tokiam žmonių skaičiui. Kitas aspektas – kuo daugiau žmonių, tuo didesnė tikimybė, kad atsiras psichologinių problemų (asmeninės erdvės nebuvimas, gryno oro trūkumas, triukšmas, panikos priepuoliai ir pan.). Kuo daugiau žmonių planuojama įkurdinti vienoje patalpoje, tuo labiau iš anksto reikėtų pagalvoti apie psichologą ir asmeninės erdvės suteikimą visomis įmanomomis priemonėmis. Pavyzdžiui:

a) asmeninė erdvė suteikiama pertvaromis;

b) asmeninė erdvė suteikiama duodant daugiau laisvo ploto.

3. **Statinio ar patalpų konstrukcijos.** Pirmenybė teikiama mūriniuose, monolitiniuose statiniuose esančioms patalpoms su gelžbetoninėmis konstrukcijomis, rūšiams, pusrūšiams, cokoliniams aukštams, statinio patalpoms, kurias prireikus būtų galima greitai užsandarinti (geriausiai tam tinka statiniai su mažesniu erdmių plotu).

Nuolat bombarduojami Izraelio gyventojai apsaugai pritaiko rūšius

4. **Patalpų vietą statinyje.** Netinkamos tos patalpos, kurios ribojasi su sprogiomis, gaisringomis gamybinėmis ar sandėliavimo patalpomis ar per kurias nutiesti magistraliniai dujų, garų, perkaitinto vandens ar suslėgtojo oro tinklai.

5. **Kelius prie parenkamo statinio.** Labai svarbu, kad privažiavimo prie statinio keliai turėtų kietąjį kelio dangą, kad būtų tinkamos aikštelės automobiliams pastatyti. Taip pat reikėtų rinktis arčiau evakavimo punktų esančius statinius.

6. **Laiką, materialines ir finansines statinio ar patalpos pritaikymo kolektyvinei gyventojų apsaugai sąnaudas.** Pirmenybė teikiama kuo greičiau kolektyvinei apsaugai pritaikomiems statiniams ar patalpoms ir kurie reikalauja mažesnių sąnaudų.

7. **Esamus šildymo, vėdinimo, vandentiekio ir kanalizacijos tinklus, taip pat patalpų parametrus.** Parinktos patalpos turi atitikti gaisrinės saugos, visuomenės sveikatos saugos, gyventojų apsaugos įvykus radiacinei ar branduolinei avarijai, aplinkos apsaugos, apsaugos nuo triukšmo, energijos taupymo, šilumos išsaugojimo reikalavimus. Svarbu atkreipti dėmesį į patalpų temperatūrą, apšvietimą, evakavimo(si) kelius ir evakuacinius išėjimus, reikia numatyti pirmosios medicinos pagalbos teikimo priemones (pirmosios pagalbos rinkiniai). Papildomai patalpose galėtų būti įrengiamos: maitinimo ir poilsio patalpos, ryšių komunikacijoms, nenutrūkstamam elektros energijos ir oro tiekimui užtikrinti patalpos; atskiros patalpos, kuriose būtų nuotekų šalinimo tinklai ir sanitariniai mazgai, bendroji traukiamosios ventiliacijos sistema, dulkių, cheminiai, radionuklidus sulaikantys filtrai, kurie pagal poreikį įjungiami į ventiliacijos sistemą arba išjungiami.

8. **Esamas sąlygas apsaugoti gyventojus, turinčius specialiuosius neįgaliųjų poreikius.** Tinkamiausi statiniai ar patalpos, kuriuose tokia galimybė yra: ligoninės, vaikų globos namai ir pan.

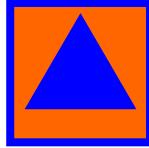

9. **Esamas sąlygas kolektyvinės apsaugos statinio atskiroje patalpoje laikinai apsaugoti ir saugiai laikyti gyventojų naminius gyvūnus.** Ne visi žmonės mėgsta gyvūnus, kai kuriems jie sukelia alergiją, kitiems gyvūnų interesai daug svarbesni už kitų žmonių, tad gali kilti konfliktų.

Nors šuo geriausias žmogaus draugas, tačiau jam reikėtų atskirą laikinosios apsaugos patalpų.

Valstybės ir savivaldybių institucijos, privačių asmenų statiniai ir patalpos, kuriuose numatytas kolektyvinės apsaugos statinių poreikis, pažymimi specialiuoju ženklu:

Tai lygiakraštis mėlynas trikampis oranžinio fono kvadrato, apibrėžtame mėlynos spalvos rėmeliu. Ženklo trikampio kraštinės – 16 cm ilgio, kvadrato – 25 cm, mėlynas rėmelis – 1 cm pločio. Ženklas tvirtinamas virš įėjimo į kolektyvinės apsaugos statinį ir (ar) išėjimo iš šio statinio durų 2–2,5 m nuo grindų aukštyje, tinkamu regėjimo kampu, apšviestoje ir matomoje vietoje. Nesant galimybės tvirtinti ženklą virš durų, tvirtinama ant durų (1,75 m nuo grindų aukštyje). Jeigu įėjimo į kolektyvinės apsaugos statinį ir (ar) išėjimo iš jo durys yra požeminiuose pastato ar statinio aukštuose, papildomas ženklas tvirtinamas virš įėjimo į šį pastatą ar statinį ir (ar) išėjimo iš šio pastato ar statinio durų arba ant jų, taip pat bent vienas ženklas su krypties rodykle į kolektyvinės apsaugos statinį tvirtinamas pastato ar statinio viduje.

Savivaldybės administracijos direktorius, gavęs duomenis iš paskirto atsakingo asmens apie statinius ar patalpas, kurias galima būtų pritaikyti kolektyvinei žmonių apsaugai, įsakymu patvirtina statinių ir patalpų sąrašą.

Svarbu nepamiršti, kad ūkio subjektai, kitos įstaigos ar gyventojai, su kuriais sudarytos sutartys, apie statinio ar patalpos nuosavybės statuso, vykdomos veiklos pokyčius ir planuojamus statybos ar rekonstravimo darbus privalo nedelsdami informuoti savivaldybės administracijos direktorių.

Teisės aktų nustatyta tvarka būtinausios paslaugos (aprūpinimas maistu, geriamuoju vandeniu, švariais drabužiais ir kita) nemokamai teikiamos nukentėjusiems gyventojams savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju, evakuotiems iš pavojingų teritorijų ir apgyvendintiems laikinojo apgyvendinimo vietose. Sprendimą dėl nemokamai teikiamų būtiniausių paslaugų kitiems gyventojams ir šias paslaugas teikiančių civilinės saugos sistemos subjektų savivaldybės ESK teikimu priima savivaldybės administracijos direktorius. Savivaldybės teritorijoje esančių parduotuvių, valgyklų ar kitų vietų, iš kurių bus tiekiamos prekės, sąrašas pateikiamas ekstremaliųjų situacijų valdymo plano priede. Prieduose taip pat turėtų būti apgalvotas ir sudarytas ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir bendrojo lavinimo mokyklų, kuriose galima organizuoti evakuotų gyventojų maitinimą, sąrašai.

Savivaldybės administracijos direktoriaus sudarytos darbo grupės nariai bendrą informaciją apie kolektyvinės apsaugos statinius ir jų panaudojimo galimybes surašo ekstremaliųjų situacijų valdymo plane: bendrojoje dalyje trumpai aprašoma informacija, koks minimalus žmonių skaičius numatomas apsaugoti ir nuorodos į priedus. Prieduose turi būti kolektyvinės apsaugos statinių ar patalpų sąrašai, miesto žemėlapyje pažymimos šių statinių dislokacijos vietos. Veiksmingiausia

miesto žemėlapyje, kuriame pažymėti pagrindiniai automobilių ir geležinkelio keliai, išdėstyti galimi gyventojų surinkimo punktai, tarpiniai gyventojų evakavimo ir evakuotų gyventojų priėmimo punktai, nurodyti galimi evakavimo maršrutai, kolektyvinės apsaugos statinius paženklinėti specialiuoju ženklu. Šie duomenys, kaip ir likusios ekstremaliųjų situacijų valdymo plano dalys, tikslinami teisės aktų numatyta tvarka.

IV. SKYRIUS. REAGAVIMAS Į EKSTREMALIĄSIAIS SITUACIJAS

Reagavimo į ekstremaliąsias situacijas samprata

Ekstremalioji situacija vadinama įvairiais vardais – avarija, katastrofa, nelaimė, bėda. Per paskutinius du dešimtmečius pasaulyje avarijose, katastrofose žuvo apie 3 mln. žmonių, sužalotųjų skaičius viršijo 800 mln. Nelaimės ir jų padariniai labai skirtingi, jų pobūdis priklauso nuo šalies geografinės padėties, ekonominių ir politinių sąlygų. Pasaulyje kasdien kur nors susidaro ekstremaliosios situacijos.

Nors ekstremaliųjų įvykių kriterijai yra aiškiai apibrėžti, ekstremaliosios situacijos kriterijų nėra. Todėl (kai įvykis atitinka, pasiekia ar viršija ekstremaliųjų situacijų kriterijus), atsižvelgiant į ekstremaliosios situacijos išplitimo ribas, šaukiama savivaldybės ar valstybės ESK, kuri nustato ekstremaliosios situacijos skelbimo sąlygas ar sąlygų atitikimą.

Ekstremalioji situacija gali susidaryti dėl ekstremaliojo įvykio sukeltų padarinių. Pavyzdžiui, 28 m/sek. vėjas, nepadaręs didelės žalos, ir liks tik užfiksuotas ekstremalusis įvykis. Jeigu toks vėjas išlaužytų daug medžių, kurie užtvirtų kelius, sutrikdytų eismą, jeigu būtų nutraukti elektros tiekimo laidai, sutrikdytas elektros tiekimas gyvybiškai svarbioms reikmėms ir padaryta žala gyventojams, jau būtų ekstremalioji situacija.

Visi galimi pavojai, nustatyti atlikus rizikos analizę, kurie gali turėti neigiamą įtaką gyventojams, jų turtui ir aplinkai, ekstremaliosios situacijos likvidavime, patenka į atitinkamą objekto, savivaldybės ar valstybės civilinės saugos išankstinį pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms.

Ekstremaliosios situacijos skelbimo sąlygų atitikimą nustato Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr.1243 „Dėl Ekstremaliųjų situacijų skelbimo ir atšaukimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 104-5386).

Bet kokio įvykio, ekstremaliojo įvykio metu ar susidarius ekstremaliajai situacijai civilinės saugos sistema pereina į reagavimo veiklos sritį.

Reagavimas – faktiškas civilinės saugos sistemos subjektų reagavimas veiksmais į susidariusią ekstremaliąją situaciją, turint pagrindinį tikslą – atlikti gelbėjimo darbus, pašalinti susidariusią pavojingą situaciją.

Pagrindiniai reagavimo į ekstremaliąją situaciją uždaviniai:

- situacijos vertinimas (įvairiapusiška žvalgyba);
- pavojaus mažinimas;
- gyventojų apsauga;
- valdymo organizavimas (visų dalyvaujančių subjektų valdymas likviduojant ekstremaliąją situaciją).

Reagavimas į ekstremaliąsias situacijas vyksta pagal išankstinį pasirengimą, suplanuotų veiksmų eiliškumą ir, atsižvelgiant į ekstremaliosios situacijos pobūdį, gali apimti šiuos reagavimo į ekstremaliąją situaciją etapus:

- gyventojų perspėjimą;
- civilinės saugos sistemos subjektų informavimą;
- gelbėjimo ir paieškos darbų vykdymą;
- ESK veiklą ir ekstremaliojo įvykio įvertinimą (ekstremaliosios situacijos skelbimas);
- operacijų centro suaktyvinimą, operacijos vadovo skyrimą;
- vadovavimą likviduojant ekstremaliąją situaciją, veiksmų koordinavimą, operacijų centro veiklą;
- gyventojų evakavimą;
- civilinės saugos sistemos subjektų keitimąsi informacija;

- papildomų resursų patelkimą;
- ekstremaliosios situacijos likvidavimą;
- ekstremaliosios situacijos atšaukimą (kai išnyksta nustatyta (-os) ekstremaliosios situacijos skelbimo sąlyga (-os)).

Tinkamai reaguoti į ekstremaliąsias situacijas galima tik iš anksto pasirengus.

Gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinių darbų organizavimas

Gelbėjimo darbų klasifikavimas

Gelbėjimo darbai – veiksmai, kuriais įvykių, ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu siekiama išgelbėti gyventojų gyvybes, sveikatą ir turtą, suteikti jiems pirmąją medicinos pagalbą ir (ar) nugabenti juos į sveikatos priežiūros įstaigas, taip pat apsaugoti aplinką. Gelbėjimo darbams priskiriama:

- pirmoji pagalba nukentėjusiesiems, ją teikia atitinkamą kvalifikaciją turintys asmenys;
- pirmoji medicinos pagalba nukentėjusiesiems, ją teikia medikai;
- nukentėjusiųjų išlaisvinimas iš avariją patyrusių transporto priemonių, pastatų ar statinių griuvėsių ir kitų pavojingų vietų;
- skęstančiųjų gelbėjimas;
- žmonių iš pavojingos jų sveikatai ir gyvybei vietos pašalinimas;
- gaisrų gesinimas;
- turto gelbėjimas;
- pavojingųjų medžiagų įvykio vietoje surinkimas ir (ar) jų kenksmingumo pašalinimas.

Paieškos darbai – veiksmai, kuriais siekiama surasti įvykių, ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu dingusius, pasiklydusius ar nukentėjusius gyventojus, patyrusius avariją laivus ir orlaivius.

Neatidėliotini darbai – veiksmai, užtikrinantys gelbėjimo, paieškos darbų vykdymą, turto išsaugojimą, sanitarinį švarinimą ir būtiniausių gyvenimo sąlygų atkūrimą įvykių, ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu. Neatidėliotiniams darbams priskiriama:

- žvalgybos įvykio vietoje organizavimas;
- saugaus darbo zonų nustatymas ir jų žymėjimas;
- nukentėjusiųjų skirstymas;
- nukentėjusiųjų švarinimas;
- nukentėjusiųjų perdavimas greitosios medicinos pagalbos pajėgoms;
- nukentėjusiųjų transportavimas į sveikatos priežiūros įstaigas;
- psichologinės pagalbos teikimas;
- žmonių aprūpinimas geriamuoju vandeniu, pastoge ir maistu;
- asmens ir turto apsauga;
- elektros, vandens, šilumos, dujų tiekimo, ryšių ir kitų komunalinių paslaugų atkūrimas;
- transporto eismo reguliavimas;
- asmenų, vykdančių nusikalstamas ir nesankcionuotas veikas, sulaikymas ir (ar) jų aktyvių veiksmų apribojimas;
- užterštos aplinkos, transporto ir kitų techninių priemonių kenksmingumo pašalinimas (deaktyvavimas, degazavimas, dezinfekavimas);
- pajėgų personalo švarinimas;
- informacijos apie padėtį ir jos dinamiką teikimas.

Veiksmų koordinavimas ir vadovavimas pajėgoms gresiant ar susidarius savivaldybės lygio ekstremaliajai situacijai

Pagal daugiamečę statistiką dažniausiai situacijos valdymas baigiamas įvykio likvidavimo stadijoje, tačiau pasitaiko, kai įvykis, ekstremalusis įvykis pasiekia ir viršija ekstremaliojo įvykio lygį arba skelbiama ekstremalioji situacija.

Pajėgų ir materialinių išteklių pasitelkimo ir jų panaudojimo organizavimas savivaldybės lygmeniu vykdomas esant bent vienai iš šių sąlygų:

- reikalingiems darbams atlikti įvykio vietoje nepakanka sutelktų išteklių;
- vienu metu reikia koordinuoti veiksmus ir išteklių paskirstymą keliuose savivaldybės teritorijos vietose;
- dėl nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių susidarė ar gresia savivaldybės lygio ekstremalioji situacija.

Visas situacijos valdymo procesas prasideda nuo to, kai dėl pagalbos ir veiksmų koordinavimo aukštesniu (savivaldybės) lygiu gelbėjimo darbų vadovas (toliau – GDV) kreipiasi į savivaldybės ESK pirmininką arba jo įgaliotą asmenį. Toliau veiksmai atliekami tokia seka:

- savivaldybės ESK kolegialiai arba savivaldybės administracijos direktorius, kuris paprastai ir yra ESK vadovas, savarankiškai priima sprendimą skubiai sušaukti operacijų centrą;
 - suaktyvintas operacijų centras, kol nepaskirtas ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas (toliau – operacijų vadovas), vykdo pajėgų veiksmų ir pagalbos teikimo koordinavimą;
 - savivaldybės ESK, įvertinusi ekstremaliosios situacijos pobūdį, skiria operacijų vadovą.
- Jis turi atstovauti institucijai, kuriai pagal funkcijas numatytas tokios situacijos valdymas.

Operacijų vadovas savivaldybės mastu atsako už gelbėjimo, paieškos, neatidėliotinių darbų ir ekstremaliosios situacijos padarinių šalinimo organizavimą:

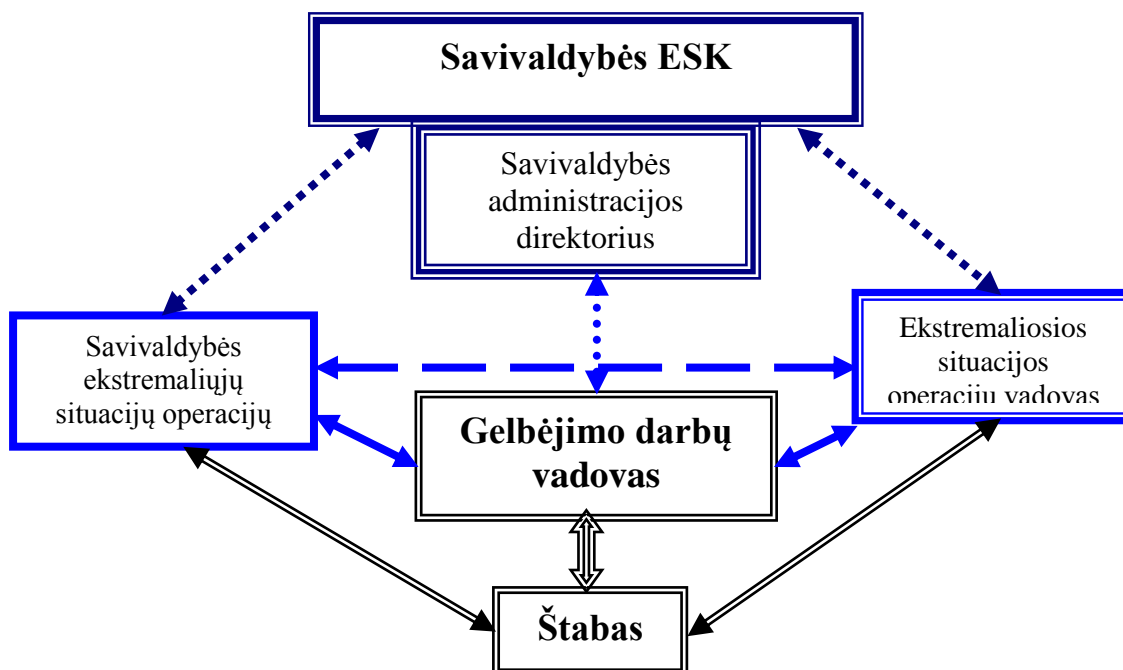
- kartu su GDV numato priemones ir jų įgyvendinimą;
- per savivaldybės operacijų centrą telkia reikalingus išteklius;
- kartu su operacijų centru vertina situaciją ir numato adekvatų reagavimą;
- apie situaciją ir atliekamus darbus informuoja savivaldybės ESK.

Jeigu ekstremaliosios situacijos mastas apima 2–3 gretimas savivaldybes, jų operacijų centrų koordinatoriai veiksmus derina tarpusavyje. Sprendimai priimami konsensuso principu, tačiau viršenybės teisė suteikiama tai savivaldybei, kurioje yra ekstremaliosios situacijos židinys.

Reikalinga pagalba iš gretimų savivaldybių pasitelkiama pagal sudarytus tarpusavio pagalbos planus, o iš ūkio subjektų (kitų įstaigų) – pagal sudarytas pagalbos teikimo sutartis.

Prireikus pakeisti operacijų vadovą, tai aptariama savivaldybės ESK posėdyje, ir jos siūlymu, savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu skiriamas kitas operacijų vadovas.

Atlikus būtiniausias ekstremaliosios situacijos padarinių likvidavimo darbus, ilgalaikių padarinių šalinimo darbų organizavimą svarsto ir jų įgyvendinimo strategiją numato savivaldybės ESK.

2 pav. Savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos valdymo sąveikos schema

Susidarius dar sudėtingesnei situacijai – jos mastui peržengus trijų savivaldybių ribas, kai savivaldybė kreipiasi pagalbos į Vyriausybės ESK, kai būtina pasitelkti pajėgas ir išteklius iš visos

valstybės arba kreipiamasi tarptautinės pagalbos, veiksmų koordinavimas ir vadovavimas perauga į valstybinį lygį.

Gyventojų evakavimo ir apgyvendinimo organizavimas

Gyventojų evakavimas – dėl gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos organizuotas gyventojų iškeldinimas iš teritorijų, kuriose pavojinga gyventi ir dirbti, į kitas teritorijas, laikinai suteikiant jiems gyvenamąsias patalpas.

Evakavimo komisija, kurią tvirtina savivaldybės administracijos direktorius, organizuoja gyventojų evakavimą, priėmimą, laikinų gyvenamųjų patalpų, gyvybiškai būtinų paslaugų (aprūpinimas maistu, geriamuoju vandeniu, medikamentais, švariais drabužiais) ir kitų paslaugų suteikimą. Kai gyventojai evakuojami iš vienos savivaldybės į kitą, evakavimą organizuoja savivaldybės, iš kurios evakuojami gyventojai, evakavimo komisija, o gyventojų priėmimą, laikinų gyvenamųjų patalpų ir būtiniausių paslaugų jiems suteikimą – savivaldybės, į kurią evakuojami gyventojai, evakavimo komisija.

Evakavimo komisija sudaroma iš savivaldybės administracijos pareigūnų, seniūnijų, medicinos, kultūros, švietimo ir aptarnavimo srities darbuotojų. Kultūros atstovas teikia rekomendacijas dėl kultūros paveldo kilnojamųjų vertybių, saugomų savivaldybėje, evakavimo.

Evakavimo komisijos darbas gali būti organizuojamas savivaldybės administracijos pastate, posėdžių salėje.

Evakavimo komisija organizuoja:

- evakuotų gyventojų apgyvendinimą;
- maisto produktų tiekimą ir maitinimą;
- sveikatos priežiūrą;
- socialinių paslaugų teikimą;
- savivaldybės transporto priemonių paskirstymą gyventojų surinkimo punkтам, šių transporto priemonių kolonų palydą, apsaugą ir informacijos apie gyventojų evakavimą teikimą visuomenei;
- atvykstančių gyventojų registravimą ir transporto pateikimo tvarkos tikslinimą;
- gyventojų skirstymą į grupes;
- gyventojų grupių pristatymą į jiems laikinai suteiktas gyvenamąsias patalpas;
- gyventojų ir transporto priemonių apskaitos tvarkymą;
- nuolatinio ryšio palaikymą su savivaldybe, iš kurios atvyksta evakuoti gyventojai;
- pavaldžių evakavimo valdymo institucijų ir gyventojų evakavimą padedančių aprūpinti organizacijų informavimą;
- apgyvendinimo vietų sanitarinės ir epideminės padėties vertinimą;
- apibendrintų duomenų apie gyventojų priėmimą ir apgyvendinimą rinkimą ir teikimą operacijų centrui.

Vykdamas evakavimą turi būti sprendžiami šie uždaviniai:

- pavojingumo vertinimas;
- evakuojamų gyventojų surinkimas;
- evakuojamų gyventojų aprūpinimas asmeninės apsaugos priemonėmis;
- transporto priemonių telkimas ir automobilių kolonų formavimas;
- vietų, į kurias evakuojama, nustatymas;
- evakavimo maršrutų parinkimas;
- eismo reguliavimas;
- evakuotų gyventojų apgyvendinimas;
- būtiniausių paslaugų evakuotiems gyventojams suteikimas;
- ryšių ir informavimo organizavimas;
- viešosios tvarkos palaikymas;
- medicinos pagalbos teikimas;
- kenksmingumo šalinimas.

Gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai arba karo padėties atveju, Vyriausybei paskelbus gyventojų evakavimą, atsižvelgdami į ekstremaliosios situacijos, karo veiksmų sukeltą pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, sprendimą evakuoti gyventojus priima:

- kai gyventojai evakuojami iš vienos savivaldybės teritorijos į kitos (negrėtimos) savivaldybės teritoriją:

- savivaldybės administracijos direktorius (dėl gyventojų evakavimo iš savivaldybės teritorijos);

- Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas (dėl savivaldybės, į kurios teritoriją turi būti evakuojami gyventojai).

- kai gyventojai evakuojami į gretimos savivaldybės teritoriją, – savivaldybės, iš kurios teritorijos evakuojami gyventojai, administracijos direktorius.

- kai gyventojai evakuojami vienos savivaldybės teritorijoje, – savivaldybės administracijos direktorius.

Gyventojų evakavimui organizuoti savivaldybėje įkuriami gyventojų surinkimo, tarpiniai gyventojų evakavimo ir gyventojų priėmimo punktai.

Atsižvelgiant į ekstremaliosios situacijos sukeltą pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, galimą jos plitimo kryptį, pasirenkamas gyventojų evakavimo maršrutas ir nustatoma, per kuriuos gyventojų surinkimo, tarpinius gyventojų evakavimo ir gyventojų priėmimo punktus bus vykdomas gyventojų evakavimas.

Kai ekstremaliosios situacijos pobūdis nereikalauja dozimetrinės kontrolės arba sanitarinio švarinimo, gyventojai iš gyvenamosios vietos (darbo vietos) tiesiogiai arba per gyventojų surinkimo punktus evakuojami iki gyventojų priėmimo punktų (laikiniai suteiktų gyvenamųjų patalpų) savivaldybės, evakuojančios gyventojus, transporto priemonėmis.

Gyventojų evakavimas vykdomas naudojant valstybei, savivaldybėms bei fiziniams ir juridiniams asmenims priklausantį transportą ir pėsčiomis.

Paskelbus evakavimo pradžią, gyventojai, kurie turi galimybę evakuotis savarankiškai, išklausę informaciją apie evakavimą per visuomenės informavimo priemones, evakuojasi nuosavomis transporto priemonėmis.

Gyventojai, kurie evakuojasi nuosavomis transporto priemonėmis, kai ekstremaliosios situacijos pobūdis reikalauja dozimetrinės kontrolės arba sanitarinio švarinimo, privalo vykti per tarpinius gyventojų evakavimo punktus.

Gyventojams, neturintiems galimybės evakuotis privačiu automobiliu, pateikiami autobusai, taip pat kitų įstaigų transporto priemonės.

Savivaldybės administracijos direktorius su transporto savininkais iš anksto sudaro sutartis dėl transporto pateikimo ir atsiskaitymo už suteiktas paslaugas, organizuoja gyventojų komunalinį ir buitinį aptarnavimą, aprūpinimą maisto produktais ir kitomis prekėmis.

Sveikatos priežiūros įstaigos evakuojamos į tuos pačius rajonus kaip ir gyventojai. Iš evakuojamų gydymo įstaigų dalis ligonių išrašoma ambulatoriškai gydytis, sunkūs ligoniai evakuojami kartu su gydymo įstaigomis (gydymo įstaigų transportu), kiti – bendros paskirties transportu.

Kai savivaldybėje neužtenka transporto priemonių gyventojams evakuoti, vadovaujantis tarpusavio pagalbos planais su gretimomis savivaldybėmis, organizuojamas papildomų transporto priemonių pasitelkimas iš gretimų savivaldybių. Pritrūkus ir šių transporto priemonių, papildomų transporto priemonių pasitelkimą organizuoja Susisiekimo ministerija.

Savivaldybė organizuoja nukentėjusių gyventojų aprūpinimą patalpomis, patalyne, maistu, būtinomis prekėmis.

Socialines paslaugas teikia savivaldybės įsteigtos institucijos ir įstaigos, nevyriausybinių organizacijų, religinės bendruomenės, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys.

Gyventojai apgyvendinami mokyklose, kultūros namuose, pas kitus gyventojus.

Sprendimą dėl gyventojų grįžimo į gyvenamąsias vietas, nustačius, kad ekstremaliosios situacijos sukulto pavojaus gyventojų gyvybei ar sveikatai nebėra, priima:

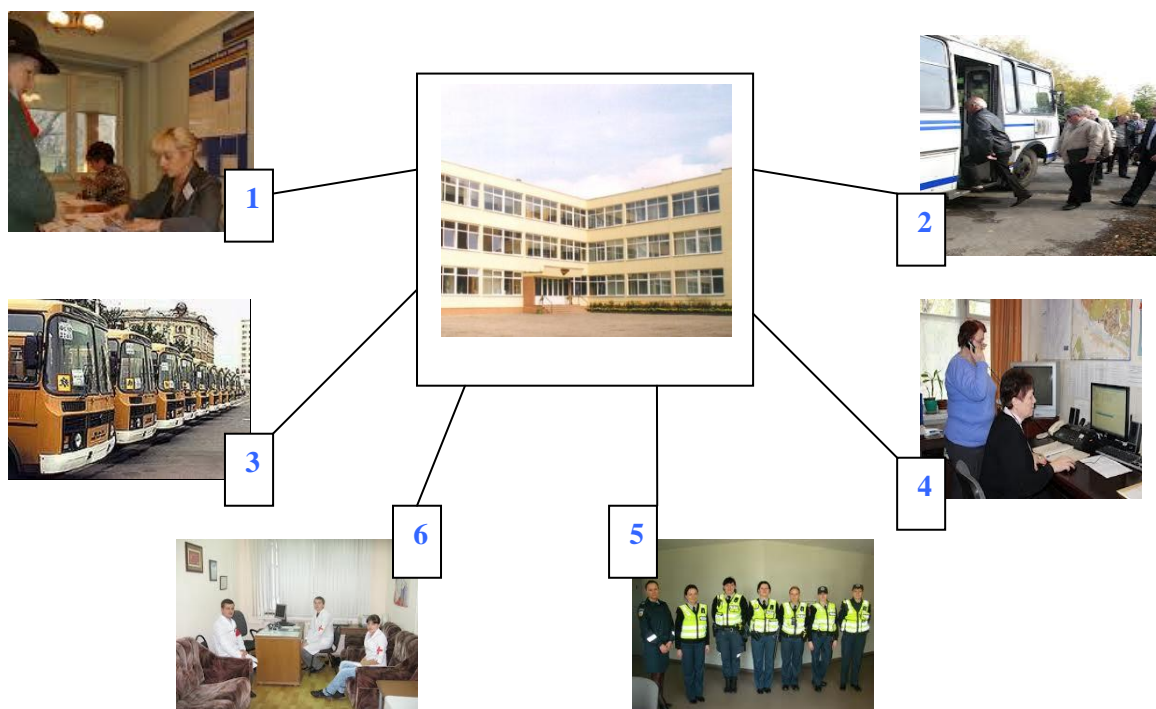
- kai gyventojai buvo evakuoti į kitos savivaldybės teritoriją, – savivaldybės, į kurios teritoriją grąžinami gyventojai, administracijos direktorius;

– kai gyventojai buvo evakuoti vienos savivaldybės teritorijoje, – savivaldybės administracijos direktorius.

Gyventojų grįžimą į nuolatinės gyvenamąsias vietas organizuoja tos savivaldybės, į kurios teritoriją gražinami gyventojai, evakavimo komisija.

Gyventojų surinkimo punktų organizacinė struktūra ir jų įkūrimo vietos

Gyventojų surinkimo punkto (3 pav.) paskirtis – surinkti gyventojus ir organizuoti evakavimą. Jo darbo vieta gali būti seniūnijos administracinis pastatas, mokyklos, kultūros centrai arba kitos tam pritaikytos patalpos.

Gyventojų surinkimo punkto struktūra	Pagrindinės funkcijos
Punkto viršininkas	atsakingas už visų punkto struktūrinių padalinių funkcijų vykdymą
1. Gyventojų apskaitos grandis	gyventojų apskaitos tvarkymas gyventojų aprūpinimo asmeninės ir kolektyvinės apsaugos priemonėmis organizavimas
2. Gyventojų įsodinimo į transportą ir kolonų formavimo grandis	gyventojų suskirstymas į grupes ir jų aprūpinimas transporto priemonėmis transporto priemonių kolonų sudarymas gyventojų įlaipinimas į savivaldybės transporto priemones
3. Transporto apskaitos grandis	transporto priemonių apskaitos tvarkymas transporto atvykimo į punktą kontrolė
4. Ryšių ir informavimo grandis	informacijos apie evakuotus gyventojus teikimas operacijų centrui
5. Viešosios tvarkos palaikymo grandis	viešosios tvarkos palaikymas
6. Medicinos pagalbos grandis	būtiniosios medicinos pagalbos teikimas nukentėjusiesiems

3 pav. Gyventojų surinkimo punkto organizacinė struktūra

Steigiant evakuojamų gyventojų surinkimo punktą, reikia atsižvelgti į evakuojamų gyventojų skaičių:

- iki 1 tūkst. gyventojų surinkimo punkte dirbs 16–18 žmonių;
- iki 3 tūkst. gyventojų surinkimo punkte dirbs 25–33 žmonės;
- iki 5 tūkst. ir daugiau gyventojų surinkimo punkte dirbs 34–44 žmonės.

Tarpinio gyventojų evakavimo punkto organizacinė struktūra ir jo įkūrimo vieta

Tarpinio gyventojų evakavimo punkto (4 pav.) paskirtis – registruoti atvykstančius gyventojus, tikrinti jų cheminį užterštumą, vykdyti dozimetrinę kontrolę ir siųsti gyventojus į gyventojų priėmimo punktus. Šio punkto darbo vieta – tam pritaikytos patalpos, pvz., viešoji pirtis ir kt.

Tarpinio gyventojų evakavimo punkto struktūra	Pagrindinės funkcijos
Punkto viršininkas	atsakingas už visu punkto struktūrinių padalinių funkcijų vykdymą
1. Punkto administracija	punkto veiklos užtikrinimas
2. Evakuotų gyventojų apskaitos grandis	atvykstančių gyventojų registravimas gyventojų apskaitos tvarkymas
3. Gyventojų įsodinimo į transportą ir kolonų formavimo grandis	gyventojų perlaipinimas iš transporto priemonių, vykusių per užterštą teritoriją, į švarias transporto priemones transporto priemonių kolonų sudarymas
4. Transporto apskaitos grandis	transporto priemonių apskaitos tvarkymas; transporto atvykimo į punktą kontrolė
5. Gyventojų radiometrinės kontrolės grandis	gyventojų užterštumo kontrolė
6. Veterinarijos tarnybos grandis	gyvūnų užterštumo kontrolė
7. Sanitarinio švarinimo grandis	gyventojų sanitarinis švarinimas
8. Gyvūnų švarinimo punktas	gyvūnų sanitarinis švarinimas
9. Autotransporto ir technikos dezaktyvavimo punktas	transporto priemonių užterštumo kontrolė ir švarinimas
10. Ryšių ir informavimo grandis	informacijos apie evakuotus gyventojus teikimas operacijų centrui
11. Viešosios tvarkos palaikymo grandis	viešosios tvarkos palaikymas
12. Medicinos pagalbos grandis	būtiniosios medicinos pagalbos teikimas nukentėjusiesiems

4 pav. Tarpinio gyventojų surinkimo punkto organizacinė struktūra

Evakuotų gyventojų priėmimo punkto organizacinė struktūra

Evakuotų gyventojų priėmimo punkto (5 pav.) paskirtis – pasitikti atvykstančius gyventojus, suskirstyti juos į grupes ir palydėti iki jiems laikinai suteiktų gyvenamųjų patalpų. Šio punkto darbo vieta gali būti mokyklos, kultūros centrai arba kitos tam pritaikytos patalpos.

Evakuotų gyventojų priėmimo punkto struktūra	Pagrindinės funkcijos
Punkto viršininkas	atsakingas už visų punkto struktūrinių padalinių funkcijų vykdymą
1. Apgyvendinimo grandis	apgyvendinimo vietų apskaitos tvarkymas gyventojų suskirstymas į grupes ir jų apgyvendinimas
2. Gyventojų ir transporto apskaitos grandis	gyventojų apskaitos tvarkymas atvykstančių gyventojų registravimas transporto priemonių apskaitos tvarkymas, transporto atvykimo į punktą kontrolė
3. Ryšių ir informavimo grandis	informacijos apie evakuotus gyventojus teikimas operacijų centrui
4. Viešosios tvarkos palaikymo grandis	viešosios tvarkos palaikymas
5. Medicinos pagalbos grandis	būtiniosios medicinos pagalbos teikimas nukentėjusiesiems

5 pav. Evakuotų gyventojų priėmimo punkto organizacinė struktūra

Steigiant evakuotų gyventojų priėmimo punktą, reikia atsižvelgti į evakuojamų gyventojų skaičių:

- iki 1 tūkst. gyventojų priėmimo punkte dirbs 16–18 žm.;
- iki 3 tūkst. gyventojų priėmimo punkte dirbs 25–33 žm.;
- iki 5 tūkst. ir daugiau gyventojų priėmimo punkte dirbs 34–44 žm.

Evakavimo teisinis reglamentavimas

Evakavimo organizavimas yra vienas iš Civilinės saugos įstatymu reglamentuotų civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos uždavinių.

Evakavimas karo metu organizuojamas Vyriausybės nustatyta tvarka.

Gyventojų evakavimo organizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 1502. (Žin., 2010, Nr. 125-6424).

Branduolinės avarijos branduolinės energetikos objekte atveju gyventojų evakavimą reglamentuoja Vyriausybės 2012 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. 99 patvirtintas „Valstybinis gyventojų apsaugos planas branduolinės avarijos atveju“ (Žin., 2012, Nr. 15-654).

Lietuvos higienos norma HN 99:2011 „Gyventojų apsauga įvykus radiologinei ar branduolinei avarijai“ (Žin., 2011, Nr. 155-7369).

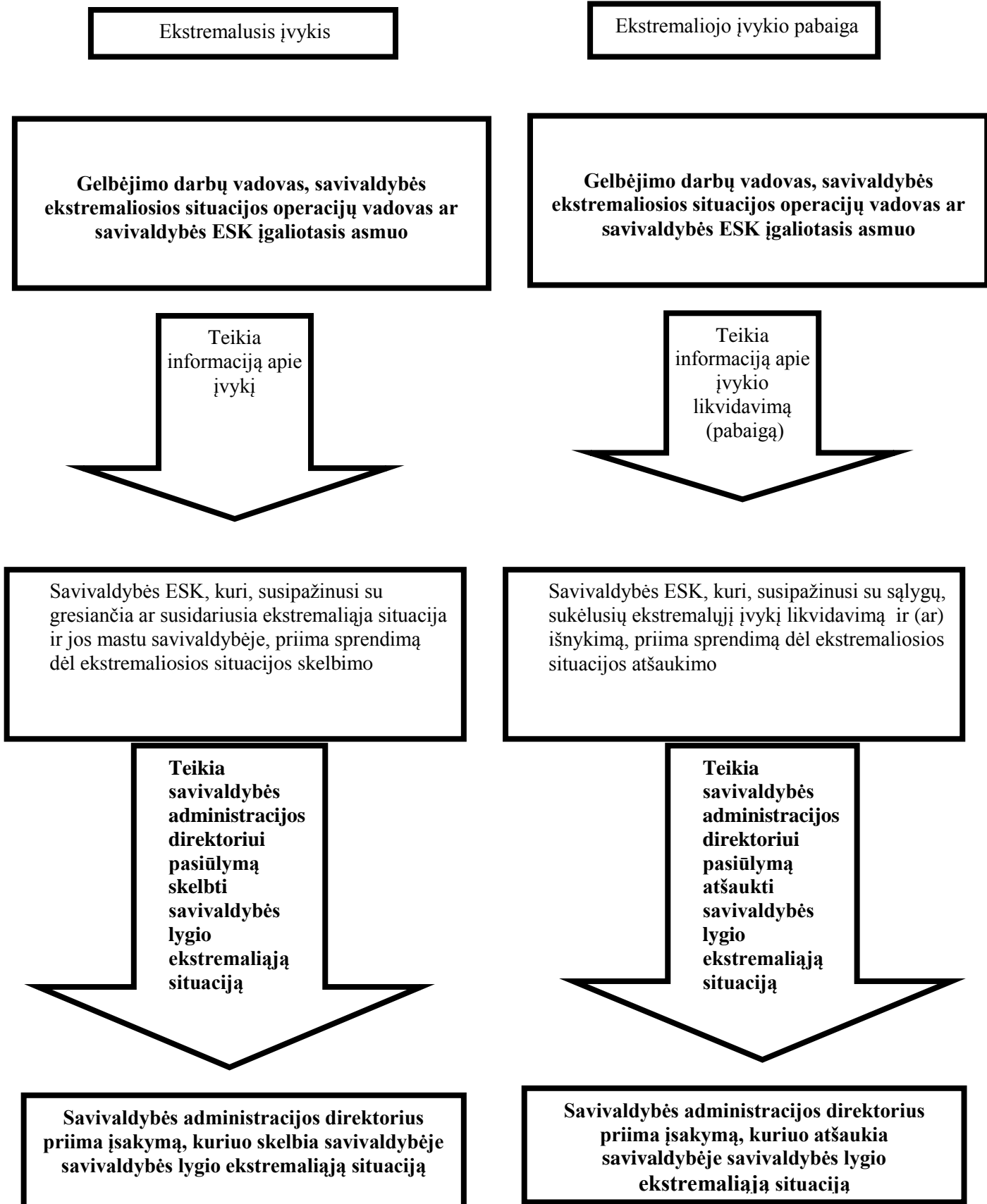
Ekstremaliųjų situacijų skelbimo ir atšaukimo organizavimas

Ekstremalioji situacija savivaldybės teritorijoje skelbiama, kai įvykis atitinka, pasiekia ar viršija Vyriausybės patvirtintus ekstremaliųjų įvykių kriterijus ir yra bent viena iš šių sąlygų:

- ekstremalusis įvykis savivaldybėje pasiekia tokį mastą, kai iš nuolatinės gyvenamosios vietos evakuojama daugiau kaip 300 gyventojų;
- savivaldybėje ekstremaliojo įvykio padariniai sutrikdo daugiau kaip 500 gyventojų būtiniausias gyvenimo (veiklos) sąlygas ir ši padėtis trunka ilgiau kaip 24 valandas;
- ekstremaliojo įvykio padariniai išplinta savivaldybės teritorijoje, kurios bendras plotas viršija du trečdalius visos savivaldybės teritorijos bendrojo ploto;
- gelbėjimo, paieškos, neatidėliotini darbai ir ekstremaliųjų įvykių likvidavimas savivaldybės teritorijoje užtrunka arba numatoma, kad užtruks ilgiau kaip 24 valandas;
- ekstremalusis įvykis susidaro savivaldybės teritorijoje esančiame pavojingajame ar valstybinės reikšmės objekte arba dėl ekstremaliojo įvykio sutrinka ar sutrikdoma tokio objekto kontrolė ar funkcionavimas;

- prašoma iš 3 ar daugiau gretimų savivaldybių pagalbos gyventojams evakuoti, gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, ekstremaliajam įvykiui likviduoti ir jo padariniams šalinti, kai savivaldybėje esančių civilinės saugos sistemos pajėgų ir materialinių išteklių nepakanka;

Ekstremaliosios situacijos skelbimo ir atšaukimo schema

Jeigu dėl ekstremaliojo įvykio susidaro padėtis, kuri gali sukelti staigų didelį pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai arba gyventojų žūtį, sužalojimą, padaryti kitą žalą ir kuri apima ne visą savivaldybės teritoriją, savivaldybės lygio ekstremalioji situacija gali būti skelbiama ir atšaukiama ne visoje savivaldybės teritorijoje, o jos dalyje.

Gyventojų perspėjimo ir informavimo organizavimas

Kiekvienam žmogui, įvykus ekstremaliajam įvykiui, susidarius ekstremaliajai situacijai, svarbu žinoti, kas atsitiko, kaip tai paveiks jo įprastinį gyvenimo būdą, kaip apsaugoti nuo neigiamų padarinių.

Tinkamas pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms ir gerai apgalvota gyventojų informavimo strategija užtikrina nesuvėluotą gyventojų perspėjimą ir informavimą, jų apsaugą, sumažina nuostolius ir daro teigiamą įtaką ekstremaliosios situacijos valdymui ir likvidavimui. Todėl vienas iš civilinės saugos sistemos uždavinių – perspėti ir informuoti gyventojus, valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, kitas įstaigas ir ūkio subjektus apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, galimus padarinius, jų šalinimo priemones ir apsaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus. Gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos turi teisę gauti informaciją apie įvykusius įvykius, ekstremaliuosius įvykius, susidariusią ekstremaliąją situaciją ir apie tai, kaip elgtis tokiu atveju (Civilinės saugos įstatymas (toliau – CSI), 15 str., 1 p.).

ESK teikia visuomenei informaciją apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, padarinių šalinimą ir vykdomas priemones gyventojų ir turto apsaugai užtikrinti (CSI, 11 str., 4 p.). Ministerijos ir kitos valstybės institucijos ir įstaigos pagal savo kompetenciją perspėja valstybės tarnautojus ir jų reguliavimo srities valstybės institucijas ir įstaigas apie gresiančias ar susidariusias ekstremaliąsias situacijas (CSI, 13 str., 4 p.). Savivaldybės administracijos direktorius perspėja ir informuoja gyventojus, valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, kitas įstaigas ir ūkio subjektus apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, galimus padarinius, jų šalinimo priemones ir apsaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus. Ūkio subjekto, kitos įstaigos vadovas arba jo įgaliotas asmuo nedelsdamas perspėja darbuotojus apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją ir Vidaus reikalų ministerijos nustatyta tvarka apie tai informuoja (CSI, 16 str., 3 p.). Ūkio subjektų, įregistruotų valstybinės reikšmės ir pavojingų objektų registre, vadovai nedelsdami perspėja gyventojus, valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, kitas įstaigas ir ūkio subjektus, patenkančius į galimos taršos ar pavojaus zoną, apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją (CSI, 16 str., 5 p.).

Gyventojams ir ekstremaliosios situacijos valdymo grandims perspėti apie gresiantį avarių, gaivalinių nelaimių ir kitų ekstremaliųjų situacijų pavojų, siekiant užtikrinti šios informacijos operatyvų perdavimą, Lietuvoje sukurta gyventojų perspėjimo ir informavimo sistema (toliau – GPIS). GPIS – visuma organizacinių bei techninių priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti garsinio perspėjamojo civilinės saugos signalo davimą ir (ar) informacijos apie gresiančią ekstremaliąją situaciją, galimus padarinius, jų šalinimo priemones ir apsaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus perdavimą gyventojams, valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms ir ūkio subjektams.

Susidarius ekstremaliajai situacijai, iš pradžių centralizuoto nuotolinio ir vietinio valdymo elektros sirenomis duodamas trijų minučių trukmės garsinis išpėjamas signalas „Dėmesio visiems“. Išgirdę jį, gyventojai privalo skubiai įsijungti radiją, televizorių, išklausti tarnybų pranešimą apie kilusį pavojų ir veikti vadovaudamiesi pateiktomis rekomendacijomis. Informacija ir rekomendacijos skelbiamos per nacionalinius, regioninius ir vietinius transliuotojus. Tekstas kartojamas tris kartus.

Balsu skelbiami išpėjamieji civilinės saugos signalai yra šie: „Cheminiis pavojus“, „Radiacinis pavojus“, „Katastrofinis užtvindymas“, „Potvynio pavojus“, „Uragano pavojus“, „Oro pavojus“, „Sistemos patikrinimas“. Jie perduodami per valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, nacionalinius, regioninius ir vietinius transliuotojus. Gaivalinių nelaimių, didelių avarių ar epidemijų, karo ar nepaprastosios padėties atveju viešosios informacijos rengėjai ir skleidejai turi

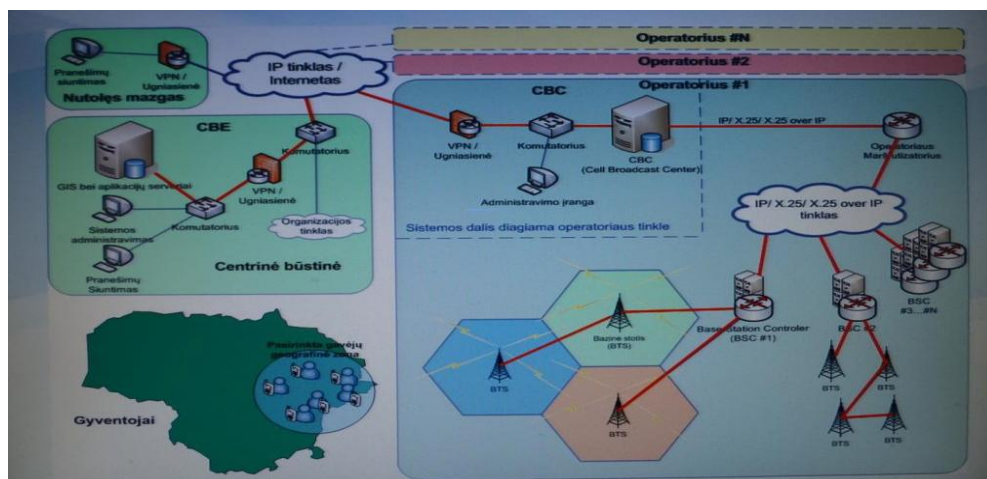
įstatymų ir (ar) Vyriausybės nustatytais atvejais ir tvarka nemokamai ir operatyviai skelbti oficialius valstybės pranešimus (Visuomenės informavimo įstatymas, 20 str., 1 p.).

Ekstremaliosios situacijos metu visuomenė daug labiau nei įprastiniame gyvenime tikisi tikslios informacijos ir operatyvaus informavimo. Neužtenka tik reaguoti į ekstremaliąją situaciją, reikia išvelgti ilgalaikius ir trumpalaikius padarinius, teikti tikslią informaciją saviems darbuotojams, visuomenei, vadovybei ir žiniasklaidai.

GPIS centralizuotai valdoma iš Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento Civilinės saugos valdybos Situacijų koordinavimo skyriaus (toliau – CSV SKS). Sistema turi galimybę vienu metu visoje Lietuvos teritorijoje arba atskiruose regionuose ar gyvenamosiose vietovėse įjungti centralizuoto valdymo elektros sirenas ir per nacionalines televizijos ir radijo programas CSV SKS būdinčios pamainos vyresnieji ir vyriausieji specialistai informuoja šalies gyventojus. Esant būtinybei galima tiesiogiai perjungti Visagino mieste esančius Lietuvos radijo programų transliavimo siųstuvus ir informuoti gyventojus 30 km spinduliu nuo Ignalinos atominės elektrinės. Gyventojai ir civilinės saugos sistemos subjektai savivaldybės lygiu perspėjami ir informuojami gavus APGV struktūrinio padalinio darbuotojo ar savivaldybės administracijos direktoriaus arba operacijų centro vadovo nurodymą. Taip pat civilinės saugos signalai gali būti perduodami ūkio subjektų vadovų sprendimu ir ūkio subjektų, įregistruotų Valstybinės reikšmės ir pavojingų objektų registre, vadovų sprendimu.

Šiuo metu šalyje yra apie 1000 elektros sirenų, kuriomis perspėjama apie 50 procentų šalies gyventojų. Du kartus per metus, t. y. balandžio ir spalio mėn. trečią trečiadienį atliekamas perspėjimo sistemos techninis patikrinimas, kurio metu įjungiamos centralizuoto ir vietinio valdymo elektros sirenos, o sirenoms nustojus kaukti per radiją ir televiziją skaitomas pranešimas gyventojams.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas įgyvendino projektą „Gyventojų perspėjimo ir informavimo, naudojant viešųjų judriojo telefono ryšio paslaugų teikėjų (UAB „Bitė Lietuva“, UAB „Tele 2“ ir UAB „Omnitel“) tinklų infrastruktūrą, sistemos sukūrimas“. Sistema veiksmingai ir realiu laiku perduoda informaciją mobiliųjų telefonų naudotojams pagal korinio transliavimo (*Cell Broadcast*) technologiją GSM tinkluose.

6 pav. Gyventojų perspėjimo ir informavimo sistemos funkcinė schema

Pranešimai vartotojams siunčiami pasirinktoje šalies teritorijoje. Vartotojus galima pasiekti sugaištant minimalų laiką ir neapkraunant tinklo, nes nereikalinga jų paieška, nereikia žinoti gavėjo telefono numerio. Pranešimų kartojimas leidžia perspėti ne tik įvykio zonoje esančius gyventojus, bet ir į įvykio zoną atvykstančius. Korinio transliavimo technologija leidžia perduoti pranešimus skirtingomis kalbomis ir informuoti įvairiakalbius šalies gyventojus, taip pat atvykusius kitų šalių piliečius ir netgi informuoti specialiąsias vartotojų grupes (policiją, kariuomenę, pasienio tarnybą, kitas specialiąsias tarnybas).

Trumpieji perspėjimo pranešimai siunčiami trimis kalbomis skirtingais kanalais: pranešimai lietuvių kalba – 578 kanalu, pranešimai anglų kalba – 525 kanalu, pranešimai rusų kalba – 605 kanalu.

Pagrindiniai dokumentai

1. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas (2009 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-635).
2. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (2006 m. liepos 11 d. Nr. X-752).
3. Valstybinis ekstremaliųjų situacijų valdymo planas (Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimas Nr. 1503).
4. Vidaus reikalų ministro 2007 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 1V-114 „Dėl Keitimosi informacija apie ekstremalią situaciją ar ekstremalų įvykį tvarkos aprašo patvirtinimo“.
5. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2010 m. lapkričio 3 d. įsakymas Nr. 1-338 „Dėl Informacijos apie įvykį, ekstremalų įvykį ar ekstremaliąją situaciją perdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
6. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2010 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. 1-193, 2010 m. rugsėjo 23 d. įsakymas Nr. 1-179 „Dėl Gyventojų, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų perspėjimo ir informavimo apie gresiančią ekstremaliąją situaciją, galimus padarinius, jų šalinimo priemonės ir apsaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus tvarkos aprašo patvirtinimo“.
7. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2010 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. 1-191 „Dėl Perspėjimo sistemai keliamų reikalavimų, civilinės saugos signalų ir jų panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
8. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2010 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. 1-192 „Dėl Perspėjimo sistemos priežiūros organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Informacijos apie ekstremaliuosius įvykius, ekstremaliąsias situacijas teikimas

Civilinės saugos įstatyme apibrėžta, kad gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos privalo pranešti civilinės saugos sistemos pajėgoms apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją ir turi teisę gauti informaciją apie įvykius, ekstremaliuosius įvykius, susidariusią ekstremaliąją situaciją ir apie tai, kaip elgtis susidarius ekstremaliajai situacijai.

Tvarką, reglamentuojančią keitimosi informacija apie įvykį, ekstremalų įvykį ar ekstremaliąją situaciją, nustato vidaus reikalų ministras.

Atsakingos institucijos (institucijos, kompetentingos reaguoti, kad būtų užkirstas ar sumažintas įvykio, ekstremaliojo įvykio ar ekstremaliosios situacijos poveikis ir padariniai) ir informacijos teikėjai (ūkio subjektai, kitos įstaigos, pagal kompetenciją ir veiklos pobūdį atsakingi už informacijos teikimą Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui) teikia informaciją Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui tokia tvarka:

- atsakingų institucijų ir informacijos tiekėjų vadovai paskiria asmenis, atsakingus už informacijos teikimą ir priėmimą;

- Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui pateikiami šių asmenų kontaktai: telefonų, faksų numeriai ir el. pašto adresai;

- Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas atsakingoms institucijoms ir informacijos teikėjams pateikia telefonų, faksų numerius, el. pašto adresus, kuriais informacija bus priimama.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui informacija teikiama šiais atvejais:

- kai prognozuojama, kad bus pasiekti ar viršyti Vyriausybės patvirtinti ekstremaliųjų įvykių kriterijai;

- kai gresia ekstremalioji situacija;

- kai pasiekti ar viršyti Vyriausybės patvirtinti ekstremaliųjų įvykių kriterijai;

- kai susidarė ekstremalioji situacija.

Kiekvienu atveju asmenys, atsakingi už informacijos teikimą, nedelsdami telefonu pateikia Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui šiuos duomenis:

– trumpas įvykio, gresiančio ar įvykusio ekstremaliojo įvykio, gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos apibūdinimas (laikas, adresas, objektas, informacijos šaltinis, priežastys, prognozė), priimti sprendimai, planuojami ar atlikti pirminiai veiksmai;

– esami ir galimi pavojaus gyventojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir aplinkai šaltiniai;

– ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo pareigos, vardas, pavardė, telefonų numeriai;

– gelbėjimo darbų vadovo (toliau – GDV) pareigos, vardas, pavardė, telefonų numeriai.

Susidarius ekstremaliajai situacijai, vadovaujantis vidaus reikalų ministro 2007 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 1V-114 patvirtintu Keitimosi informacija apie ekstremalią situaciją ar ekstremalų įvykį tvarkos aprašu, informacija Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui teikiama ne tik telefonu, bet ir el. paštu arba faksu užpildžius pranešimų formas:

– forma ES-1 (7 pav.). Pirminis pranešimas apie susidariusią ekstremaliąją situaciją. Jis perduodamas kiek galima greičiau nuo ekstremaliosios situacijos susidarymo pradžios, bet ne vėliau kaip per 2 valandas nuo gelbėjimo darbų pradžios;

– forma ES-2 (8 pav.). Pranešimas apie atliekamus gelbėjimo darbus, susidariusią ekstremaliąją situaciją. Jis perduodamas kas 4 valandas nuo pirminio pranešimo apie susidariusią ekstremaliąją situaciją pateikimo;

– forma ES-3 (9 pav.). Pranešimas apie ekstremaliosios situacijos likvidavimą. Jis teikiamas pašalinus ekstremaliosios situacijos padarinius.

Jeigu informacija apie susidariusią ekstremaliąją situaciją išsamiai pateikta formoje ES-1, o ekstremaliosios situacijos vietoje padėtis nesikeičia, forma ES-2 nepildoma.

Forma ES-1

PIRMINIS PRANEŠIMAS

(susidariusi ekstremalioji situacija)

1. PRANEŠĖJAS		2. ADRESATAS
DATA	TEL. NR.	TEL. NR.
LAIKAS	FAKSO NR.	FAKSO NR.
EL. PAŠTAS		EL. PAŠTAS
3. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS PAVADINIMAS		4. ŠIO PRANEŠIMO PRIEDAI (AKTUALŪS DUOMENYS APIE EKSTREMALIĄJĄ SITUACIJĄ, ESAMI IR GALIMI PAVOJAUS ŠALTINIAI)
		LAPŲ SKAIČIUS
5. Į EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS VIETĄ IŠVYKUSIOS (DALYVAVUSIOS) CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PAJĖGOS		
6. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS APIBŪDINIMAS		
6.1. KADA SUSIDARĖ		
6.2. KUR SUSIDARĖ		
6.3. KAS ĮVYKO		
6.4. KAS PRANEŠĖ		
6.5. PRIEŽASTYS		

6.6. PROGNOZĖ	
7. SUŽEISTIEJI	SKAIČIUS
8. ŽUVUSIEJI	SKAIČIUS
9. INFORMACIJĄ PATEIKĘS ASMUO (pareigos, parašas, vardas ir pavardė)	

7 pav. Pirminio pranešimo apie susidariusią ekstremaliąją situaciją formos pavyzdys

Forma ES-2

PRANEŠIMAS _____

(keitimasis informacija apie gelbėjimo darbus, susidariusią ekstremaliąją situaciją)

1. PRANEŠĖJAS	2. ADRESATAS
DATA TEL. NR.	TEL. NR.
LAIKAS FAKSO NR.	FAKSO NR.
EL. PAŠTAS	EL. PAŠTAS
3. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS PAVADINIMAS	4. ŠIO PRANEŠIMO PRIEDAI (AKTUALŪS DUOMENYS APIE EKSTREMALIĄJĄ SITUACIJĄ)
	LAPŲ SKAIČIUS
5. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS OPERACIJŲ VADOVAS	6. GELBĖJIMO DARBŲ VADOVAS
TEL. NR.	TEL. NR.
7. DALYVAUJANČIOS CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PAJĖGOS (ŽMONĖS IR TECHNIKA)	8. IŠSAMUS EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS APIBŪDINIMAS, KEITIMASIS INFORMACIJA
9. ATLIEKAMI GELBĖJIMO DARBAI	10. PADARYTA ŽALA IR PATIRTI NUOSTOLIAI
11. GYVENTOJŲ (DARBUOTOJŲ) APSAUGOS ORGANIZAVIMAS	
12. POREIKIAI, SIŪLYMAI, PASTABOS	
13. INFORMACIJĄ PATEIKĘS ASMUO (pareigos, parašas, vardas ir pavardė)	

8 pav. Pranešimo apie atliekamus gelbėjimo darbus, susidariusią ekstremaliąją situaciją formos pavyzdys

Forma ES-3

PRANEŠIMAS _____

(padėtis pašalinus ekstremaliosios situacijos padarinius)

1. PRANEŠĖJAS	2. ADRESATAS
DATA TEL. NR.	TEL. NR.
LAIKAS FAKSO NR.	FAKSO NR.
EL. PAŠTAS	EL. PAŠTAS

3. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS PADARINIŲ ŠALINIMO DARBŲ PABAIGA (TRUMPAS APRAŠYMAS)	4. ŠIO PRANEŠIMO PRIEDAI (AKTUALŪS DUOMENYS APIE EKSTREMALIAJĄ SITUACIJĄ)	
	LAPŲ SKAIČIUS	
5. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS PAVADINIMAS		
6. ŽUVUSIEJI		
7. SUŽEISTIEJI		
8. KITA INFORMACIJA (VEIKSMAI, PADARYTA ŽALA, PATIRTI NUOSTOLIAI IR KT T.)		
9. DALYVAVUSIOS CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PAJĖGOS:	ŽMONĖS	TECHNIKA
9.1.
9.2.
9.3.
10. INFORMACIJĄ PATEIKĘS ASMUO (pareigos, parašas, vardas ir pavardė)		

9 pav. Pranešimo apie ekstremaliosios situacijos likvidavimą formos pavyzdys

Informacija apie įvykį, gresiantį ar įvykusį ekstremalųjį įvykį ir gresiančią ekstremaliąją situaciją Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui teikiama telefonu, faksu arba el. paštu (pranešimų formos nepildomos).

Sąveikos su žiniasklaida organizavimas

Gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai, civilinės saugos subjektai, bendradarbiaudami su viešosios informacijos rengėjais ir platintojais, teikia visuomenei viešąją informaciją apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, galimus jos padarinius, jų šalinimo priemones ir apsaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus. Žiniasklaidos dėka visuomenė turi gauti operatyvią ir objektyvią informaciją apie įvykį, jo eigą ir su įvykiu susijusius pokyčius.

Viešąją informaciją apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją visuomenei ir žiniasklaidai teikia:

- ESK;
- ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas;
- operacijų centras;
- kiti civilinės saugos subjektų įgalioti kompetentingi asmenys.

Pranešimas spaudai susilauks daugiau dėmesio, jei kalbės autoritetingas asmuo. Geriausia, kai su žiniasklaida bendrauja tie asmenys, kurie dalyvauja priimant sprendimus.

Informacijos pateikimo viešosios informacijos rengėjams formos yra:

- pranešimas spaudai. Žinutė turėtų būti suformuluota kaip naujiena. Informacija po antrašte turi atkreipti dėmesį ir skatinti skaityti toliau, susipažinti su visu pranešimu. Jei yra galimybė, situaciją galima iliustruoti nuotraukomis ar vaizdo įrašais iš įvykio vietos. Žiniasklaidos teikiama informacija turi būti stebima ir prižiūrima, kad pranešimų turinys būtų neiškraipytas;

- vaizdo ir garso įrašai. Tinka įrašai iš įvykio vietos, trumpa įvykių santrauka, gali būti įvykyje dalyvavusių žmonių liudijimai, statistiniai duomenys;

- spaudos konferencija. Tai galimybė suvokti, kaip žiniasklaida reaguoja į įvykį, būdas paaiškinti nesusipratimus, paneigti klaidingą informaciją, atnaujinti ar patikslinti duomenis.

Spaudos konferenciją turėtų vesti komunikacinių gebėjimų turintis žmogus. Reikėtų trumpai supažindinti su situacija, pasakyti, kokių veiksmų imtasi, kokių kilo problemų. Kalbėti turėtų tik tie, kurie turi specialiųjų žinių ar yra atsakingi už strateginius sprendimus, kitaip tariant vadovai, arba tie, kurie prireikus galėtų atsakyti į techninius klausimus. Susitikimų su žiniasklaida dažnumas ir trukmė priklauso nuo įvykio pobūdžio;

- interviu viešosios informacijos rengėjams. Įgaliotieji asmenys turi priimti medijų atstovų prašymus duoti interviu (tai ypač svarbu įvykio metu). Jei pareigūnai patys neteikia išsamios informacijos, žiniasklaida greitai sukuria savo versijas, kurias paskelbia žiniasklaidos priemonėmis, todėl atsakingi asmenys turėtų stengtis atsakyti į visus klausimus, kad neliktų vietos interpretacijoms. Viskas, kas pasakyta interviu metu, gali būti pavišinta, todėl konfidenciali informacija negali būti teikiama;

- atsakymai į viešosios informacijos rengėjų paklausimus. Žurnalistus domina detalės: mirties atvejai, sužeidimai, žala, išlaidos, kas už tai atsakingas, ar yra jau buvusių precedentų. Faktai ir skaičiai gali būti paruošti ir pateikti iš anksto;

- kita informacija (apie įvykius ir kt.). Žurnalistai dažnai informacijos pirmiausia ieško internete, todėl būtina informaciją apie įvykį operatyviai pateikti savo įstaigos internetiniame puslapyje.

Teikiant informaciją, vadovaujamosi šiais principais:

- informacijos išsamumo – svarbu ne tik perteikti parengtą žinutę, bet ir atsakyti į visus žurnalistų klausimus;

- tikslumo – kiekvienas pranešimas spaudai turėtų prasidėti nuo esmės. Tikslas – perduoti visuomenei žinią apie įvykį. Tik po to galima leisti į detales;

- teisėtumo – susidarius ekstremaliajai situacijai, negali būti teikiama informacija, kurią teikti draudžia Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 71-1706; 2006, Nr. 82-3254);

- objektyvumo – visuomenė supažindinama su įvykiais, faktais. Pristatoma tai, kas įvyko, kokių veiksmų imtasi.

Po pranešimo spaudai reikia stebėti, ką skelbia žiniasklaidos priemonės. Informacija turi būti perduodama tiksliai ir neiškraipyta. Būtina kontroliuoti, kad, įsivėlus klaidai ar žiniasklaidai nesupratus pranešėjo, visuomenė nebūtų klaidinama.

Civilinės saugos sistemos pajėgos ir jų pasitelkimo tvarka

Civilinės saugos sistemos pajėgos skirtos gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams, ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti ekstremaliosios situacijos židinyje.

Civilinės saugos sistemos pajėgas sudaro ir jos vykdo šias funkcijas:

- **Priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos** – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas ir jam pavaldžios įstaigos, savivaldybių priešgaisrinės tarnybos, žinybinės priešgaisrinės pajėgos ir savanoriškos ugniagesių formuotės:

- pagal kompetenciją reaguodamos į gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, Vyriausybės nustatyta tvarka telkia materialinius išteklius, palaiko ryšį su ministerijų, kitų valstybės institucijų ir įstaigų, operacijų centrais, telkia civilinės saugos sistemos subjektams į pagalbą Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui pavaldžias civilinės saugos sistemos pajėgas, koordinuoja valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų veiksmus.

Pagal kompetenciją organizuojamos pagalbos teikimą visuomenei ir vadovaudamos jos teikimui:

- perspėja ir informuoja gyventojus, valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, kitas įstaigas ir ūkio subjektus apie gresiančią ar susidariusią valstybės lygio ekstremaliąją situaciją, galimus padarinius, jų šalinimo priemones ir apsisaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus;

- pagal kompetenciją organizuoja ekstremaliųjų situacijų židinių lokalizavimą, įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų likvidavimą ir jų padarinių šalinimą, koordinuoja gyventojų evakavimą;

- organizuoja gaisrų gesinimo, žmonių ir turto gelbėjimo, gaisro padarinių mažinimo darbus, nukentėjusiųjų per transporto įvykius gelbėjimą ir jiems vadovauja;
- kontroliuoja priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų pasirengimą ir veiklą įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu;
- organizuoja, koordinuoja ir pagal kompetenciją vykdo didelių pramoninių avarių prevenciją.

• **Policijos pajėgos** – Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, teritorinės ir specializuotos policijos įstaigos:

- saugo ekstremaliosios situacijos židinį, kontroliuoja civilinės saugos sistemos pajėgų ir kitų tarnybų patekimą į ekstremaliosios situacijos židinį, palaiko viešąją tvarką ir užtikrina eismo saugumą ekstremaliosios situacijos židinyje, renka ir sistemina informaciją apie nukentėjusius ir žuvusius gyventojus, nustato žuvusiųjų tapatybę ir organizuoja jų išgabenimą iš ekstremaliosios situacijos židinio teisės aktų nustatyta tvarka ir atvejais kartu su kitomis kompetentingomis institucijomis.

• **Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos pajėgos** – specialiuose planuose ir tarpžinybiniuose susitarimuose numatytos pajėgos, ekspertai, specialistai, orlaivių ekipažai ir patrulinių laivų įgulos:

- kartu su kitomis kompetentingomis institucijomis ir įstaigomis dalyvauja vykdant paieškos ir gelbėjimo darbus pasienio vidaus vandenyse, ieško pasiklydusių (dingusių) asmenų, žvalgo ekstremaliosios situacijos židinį iš oro, stebi radiacijos foną ir padeda policijos pareigūnams užtikrinti arba savarankiškai vykdo nustatytas funkcijas pasienio ruože ir kituose Valstybės sienos apsaugos tarnybos kontroliuojamuose ar saugomuose objektuose.

• **Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai priklausančių asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų pajėgos** – greitosios medicinos pagalbos įstaigos, kitos sveikatos sistemai priklausančios asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos:

- ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu teikia greitosios medicinos pagalbos paslaugas, prireikus nugabena nukentėjusiuosius ir (ar) pacientus į asmens sveikatos priežiūros įstaigas;
- pagal kompetenciją įgyvendina valstybės politiką visuomenės sveikatos priežiūros ir vartotojų teisių apsaugos srityse, vertina ir valdo riziką žmonių sveikatai, susijusią su paslaugomis, gaminiais, aplinkos veiksniais ir užkrečiamosiomis ligomis;
- atlieka žmonių apsinuodijimų aplinkybių ir eigos tyrimus;
- pagal kompetenciją dalyvauja triukšmo, elektromagnetinių laukų, infragarso ir kitų fizikinių aplinkos veiksnių vertinimo valdymo veikloje;
- atlieka užkrečiamųjų ligų atvejų ir jų protrūkių epidemiologinį ištyrimą, atvejų valdymą ir protrūkių likvidavimą;
- pagal kompetenciją dalyvauja valdant ekstremalias sveikatai situacijas, organizuoja ir vykdo pasirengimo ekstremalių sveikatai situacijų atvejams planavimą.

• **Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos pajėgos** – Viešojo saugumo tarnybos padaliniai:

- susidarius ekstremaliajai situacijai užkerta kelią veiksams, keliantiems pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai, arba veiksams, kuriais šiurkščiai pažeidžiama viešoji tvarka, padeda likviduoti ekstremaliąsias situacijas ir jų padarinius.

• **Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pajėgos** – Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus patvirtintuose specialiuosiuose planuose numatytos pajėgos:

- apsaugo nuo užkrečiamųjų ligų gyvulius ir gyvūnus, tikrina gyvulinės kilmės produktų kokybę;
- kontroliuoja maisto produktus gaminančias įmones;
- vykdo laboratorinius maisto produktų tyrimus.

• **Avarinių tarnybų, atliekančių neatidėliotinus darbus, pajėgos** – vandentiekio, nuotekų tinklų, elektros, šilumos tinklų, dujų ūkio, kelių priežiūros tarnybų, sanitarinio švarinimo ir kitas komunalines paslaugas teikiančių įmonių pajėgos:

- tiekia geriamąjį vandenį visą parą;

- šalina nuotekas;
- išveža nuotekas iš gyventojų;
- tvarko pažeistas vandens tiekimo trasas;
- sudaro šilumos tiekimo apribojimo ar nutraukimo pastatams eilę ekstremaliųjų situacijų arba avarijų atvejais ir ją suderina su savivaldybės institucija ir su pastatų, kuriems šiluma turi būti tiekama nepertraukiamai, savininkais;
- nustatyta tvarka praneša Valstybinei energetikos inspekcijai apie įvykusius sutrikimus, avarijas ar nelaimingus atsitikimus, susijusius su šilumos šaltinių, šilumos perdavimo tinklų įrenginiais;
- išlaiko tiekiamo šilumnešio projektavimo parametrus stichinių nelaimių ar kitos nenugalimos jėgos aplinkybių ir ilgalaikio atšalimo, kai lauko oro temperatūra ilgiau kaip 72 val. buvo 3 °C ir daugiau žemesnė už projektinę, metu;
- remontuoja nelaimės atvejais šilumines trasas;
- tiekia dujas, remontuoja dujotiekius, prekiauja gamtinėmis dujomis, likviduoja dujų avarijas;
- tiekia elektros energiją;
- atstato ir remontuoja pažeistas linijas.

• **Ūkio subjekto pajėgos** – sudaromos iš ūkio subjekto darbuotojų pagal ūkio subjekto veiklos pobūdį ir galimą pavojų. Jos skirtos pirminiam, nedidelės avarijos lokalizavimui ir padarinių šalinimui, jei įvykis neišplito tiek, kad jos nebegali suvaldyti situacijos.

- **Parengtų savanorių ir asociacijų pajėgos** – savanoriai ir asociacijų nariai:

Šaulių sąjunga:

- padeda saugoti teritorijos perimetrą;
- teikia pagalbą evakuojant gyventojus ir jų turtą;
- padeda įrengti laikinojo apgyvendinimo vietas evakuotiems gyventojams;
- talkina atliekant gelbėjimo ir kitus neatidėliotinus darbus, šalinant ekstremaliųjų įvykių padarinius.

Raudonojo Kryžiaus draugija:

- padeda valstybės institucijoms teikti pagalbą ekstremaliųjų situacijų atvejais;
- teikia psichologinę pagalbą nukentėjusiems ir evakuotiems gyventojams ekstremaliųjų situacijų atvejais.

Savanoriška ugniagesių formuotė yra asociacija, kurios paskirtis – gesinti gaisrus, gelbėti žmones ir turtą gaisrų metu:

- padeda valstybinei priešgaisrinei gelbėjimo tarnybai, savivaldybių priešgaisrinėms gelbėjimo tarnyboms gesinti gaisrus (likviduoja įvykius, ekstremaliuosius įvykius, ekstremaliąsias situacijas ir šalina jų padarinius, taip pat įgyvendina gaisrų prevencijos priemones).

Norint pasitelkti civilinės saugos sistemos pajėgas būtina žinoti ekstremaliosios situacijos pobūdį, kokios pajėgos reikalingos situacijai likviduoti, padariniams šalinti, taip pat civilinės saugos sistemos pajėgų galimybes ir funkcijas.

Civilinės saugos sistemos pajėgos telkiamos vadovaujantis Civilinės saugos įstatyme įtvirtintu sąveikos principu – gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai, veiksmų efektyvumas užtikrinamas koordinuojant visų civilinės saugos sistemos subjektų, karinių vienetų sąveikos planų įgyvendinimu.

GDV pajėgoms vadovauja duodamas žodinius nurodymus. GDV įvykio vietoje įvertina situaciją, ar pakanka pajėgų, prireikus organizuoja papildomų pajėgų iškvietimą.

GDV nuožiūra ir sprendimu prireikus sudaromas darbų koordinavimo štabas (toliau štabas) – laikinoji vadovavimo pajėgoms struktūra, vykdanči GDV nurodymus. Štabas sudaromas, kai atitinka nors vieną iš šių sąlygų:

- įvykio vietoje darbus atlieka trijų ir daugiau institucijų pajėgos ir prognozuojama ar žinoma, kad yra penki ir daugiau žuvę žmonės;
- pasitelkta pajėgų iš trijų ir daugiau savivaldybių ir gelbėjimo darbų vadovo vertinimu numatoma, kad darbai užtruks ilgiau kaip 6 val.

Štabą sudaro visų pajėgų, atliekančių darbus įvykio vietoje, atstovai.

GDV skiria štabo vadovą. Štabo vadovas atsako už štabo veiklos organizavimą ir funkcijų atlikimą.

Štabas įkuriamas kuo arčiau įvykio vietos, siekiant užtikrinti tinkamą įvykio vertinimą, informacijos vertinimą ir gelbėjimo darbų vadovo nurodymų vykdymą.

Štabas vykdo šias funkcijas:

- užtikrina gelbėjimo darbų vadovo sprendimų vykdymą;
- padeda gelbėjimo darbų vadovui koordinuoti darbus ir pajėgų veiksmus įvykio vietoje;
- užtikrina informacijos priėmimą, sisteminimą ir perdavimą pajėgoms ir institucijoms;
- prognozuoja įvykio eigą, numato ir telkia pajėgų ir priemonių rezervą;
- teikia informaciją viešosios informacijos rengėjams ir skleidėjams;
- numato pajėgų sutelkimo vietas;
- nustato ir palaiko ryšį su operacijų centru;
- sprendžia į įvykio vietą atvykusių pajėgų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, taip pat kitų asmenų, dalyvaujančių atliekant darbus, poilsio ir maitinimo klausimus;
- sprendžia kitus darbų organizavimo klausimus.

Jei GDV mato būtinybę, į štabą gali būti papildomai pakviesti valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų vadovai, kurie konsultuotų ir teiktų pasiūlymus (įvykio svarbos įvertinimas, padarinių likvidavimas).

Visos pajėgos, atvykusios į įvykio vietą, apie atvykimą informuoja GDV arba štabo vadovą.

Kai darbams atlikti nepakanka įvykio vietoje sutelktų pajėgų ir materialinių išteklių ar prireikia koordinuoti pajėgų veiksmus ir materialinių išteklių paskirstymą vienu metu keliose savivaldybės teritorijos vietose, susidarė ar prognozuojama, kad susidarys, savivaldybės lygio ekstremalioji situacija, siekiant pasitelkti pajėgas ir panaudoti juos įvykio metu, veiksmai koordinuojami ir pajėgoms vadovaujama savivaldybės lygiu.

Gresiant ar susidarius savivaldybės lygio ekstremaliajai situacijai, sprendimą dėl atitinkamų operacijų centrų sušaukimo priima savivaldybės ESK arba savivaldybės administracijos direktorius. Veiksmai savivaldybės lygiu koordinuojami ir pajėgoms vadovaujama per operacijų centrą. Į savivaldybės ESK vadovą ar jo įgaliotą asmenį dėl veiksmų koordinavimo savivaldybės lygiu kreipiasi GDV arba operacijų centro koordinatorius. Paskyrus savivaldybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovą, GDV toliau organizuoja darbus įvykio vietoje. Savivaldybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas atsako už darbų organizavimą savivaldybės mastu.

Jeigu ekstremalioji situacija apima ne daugiau kaip tris gretimas savivaldybes, savivaldybių ekstremaliosios situacijos operacijų vadovai visus veiksmus derina tarpusavyje, priimami kolegialūs sprendimai, tačiau galutinio sprendimo dėl bendrų darbų koordinavimo teisę turi savivaldybės, kurioje yra ekstremaliosios situacijos židinys, ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas.

Kai savivaldybėje esančių civilinės saugos sistemos pajėgų nepakanka, savivaldybės administracijos direktorius prašo gretimos (gretimų) savivaldybės (savivaldybių) pagalbos gyventojams evakuoti, gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, ekstremaliajam įvykiui ar ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti.

Gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai, kurios padarinių išplitimo ribos gali peržengti ar peržengia trijų savivaldybių ribas, ir (ar) prognozuojama valstybės lygio ekstremalioji situacija, savivaldybės administracijos direktorius kreipiasi pagalbos į Vyriausybės ESK. Tokiu atveju, kai koordinuoti civilinės saugos pajėgų paskirstymą vienu metu reikia daugiau kaip trijose savivaldybėse, veiksmai koordinuojami ir pajėgoms vadovaujama valstybės lygiu.

Veiksmai koordinuojami ir pajėgoms vadovaujama valstybės lygiu per valstybės operacijų centrą (toliau – valstybės operacijų centras) arba Vyriausybės ESK pavedimu per ministeriją, kitų valstybės institucijų, įstaigų operacijų centrus. Valstybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas atsako už valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimą. Savivaldybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas toliau organizuoja darbus savivaldybės lygiu, tačiau vadovaujasi valstybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo sprendimais ir vykdo jo nurodymus.

Ekstremaliųjų situacijų metu, kol Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento operacijų centras nepradėjo veiklos, departamento CSV SKS pareigūnas, gavęs gelbėjimo darbų

vadovo ar savivaldybės operacijų centro prašymą pasitelkti papildomas civilinės saugos sistemos pajėgas, organizuoja ir koordinuoja papildomų pajėgų pasitelkimą, vadovaudamasis bendradarbiavimo susitarimais arba sąveikos planais. Tais atvejais, kai bendradarbiavimo susitarimuose arba sąveikos planuose numatytas derinimas su civilinės saugos sistemos pajėgų vadovais, SKS pareigūnas suderina prašymą su departamento direktoriumi.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento operacijų centras, įvertinęs reikiamą pasitelkti pajėgų poreikį, organizuoja ir koordinuoja pajėgų pasitelkimą ir siuntimą. Taip pat gali priimti sprendimą dėl papildomo priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų sutelkimo nesivadovaudamas sutelkimo planais ir duoti atitinkamus pavedimus BPC.

Ekstremaliųjų situacijų atvejais įstatymų ir teisės aktų nustatyta tvarka gali būti pasitelkiami kariniai vienetai. Karinių vienetų ir civilinės saugos sistemos pajėgų veiksmai koordinuojami pagal kariuomenės vado ar jo įgaliotų karinių vienetų vadų ir Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus ar jo įgaliotų civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pareigūnų iš anksto parengtus sąveikos planus.

Kai išnaudojamos visos civilinės saugos sistemos pajėgų panaudojimo galimybės likviduojant valstybės lygio ekstremaliąją situaciją ir šalinant jos padarinius, vadovaujantis privalomų darbų atlikimo ekstremaliųjų situacijų atvejais ir kompensavimo už jų atlikimą tvarka, gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos pasitelkiami atlikti privalomų darbų.

GDV užtikrina į įvykio vietą atvykusių pajėgų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, taip pat kitų asmenų, dalyvaujančių atliekant darbus, saugumą ir į įvykio vietą patekusių gyventojų perspėjimą ir informavimą apie įvykio pobūdį, galimus padarinius, priemones jiems pašalinti ir apsisaugojimo būdus, prireikus organizuoja jų išvežimą į saugią vietą.

Privalomų darbų atlikimas ekstremaliųjų situacijų atvejais

Darbai, reikalingi ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti pasitelkiant gyventojus, ūkio subjektus ir kitų įstaigas, vadinami privalomais darbais.

Privalomų darbų atlikimo ekstremaliųjų situacijų atvejais ir kompensavimo už jų atlikimą tvarką reglamentuoja „Privalomų darbų atlikimo ekstremaliųjų situacijų atvejais ir kompensavimo už jų atlikimą tvarkos aprašas“, patvirtintas Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 512.

Susidarius ekstremaliajai situacijai, gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos Vyriausybės nustatyta tvarka atlieka privalomus darbus. Šie darbai atliekami tik tada, kai civilinės saugos sistemos pajėgų ir materialinių išteklių, esančių operacijų vadovo žinioje, nepakanka ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti. Gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos pasitelkiami ir darbai atliekami tik tada, kai yra išnaudotos visos civilinės saugos sistemos pajėgų panaudojimo galimybės. Gresiant ar susidarius savivaldybės lygio ekstremaliajai situacijai, savivaldybės administracijos direktorius, išanalizavęs padėtį, planuoja darbus šios nelaimės padariniams likviduoti, suskaičiuoja ir suregistruoja, kiek ir kokių pajėgų, specialistų, technikos reikės konkrečiu atveju. Išaiškėjus, kad turimų išteklių gali nepakakti, kviečiamos papildomos pajėgos.

Gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos pasitelkiami darbams atlikti remiantis Civilinės saugos įstatyme įtvirtintu visuotinio privalomumo principu.

Darbus privalo atlikti darbingi gyventojai, kuriems sukako 18 metų, išskyrus:

- tikrosios karo tarnybos karius;
- nėščias, neseniai pagimdžiusias moteris (moteris, pagimdžiusias ir auginančias vaikus, kol jiems sukaks vieni metai);
- neįgaliuosius;
- gyventojus, kurie vieni augina vaikus iki 16 metų.

Ekstremaliųjų situacijų atvejais ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas nustato, kiek ir kokių darbų reikia atlikti ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti, ir per operacijų centrą prašo savivaldybės administracijos direktoriaus telkti gyventojus, ūkio subjektus ir kitas įstaigas darbams atlikti.

Pvz., sninga keletą dienų, mieste gatvės neišvažiuojamos. Įmonės, prižiūrinčios gatves, nespėja jų valyti. Sutrinka normalios miesto gyvenimo sąlygos. Tokiu atveju savivaldybė gali

organizuoti savivaldybės ūkio subjektus, miesto gyventojus gatvių, kitų miesto teritorijų valymo darbams atlikti, bet už atliekamus gatvių valymo darbus apmoka iš savo lėšų.

Savivaldybės administracijos direktorius telkia gyventojus, ūkio subjektus ir kitas įstaigas darbams atlikti laikydamasis tokio eiliškumo:

- ūkio subjektai ir kitos įstaigos, kurių veikla dėl ekstremaliosios situacijos poveikio yra sustabdyta;
- kiti ūkio subjektai ir kitos įstaigos, kurių veikla nėra tiesiogiai paveikta ekstremaliosios situacijos;
- bedarbiai;
- valstybinės reikšmės ir pavojinguosiuose objektuose dirbantys gyventojai;
- kiti gyventojai, išskyrus pirmiau nurodytus.

Ekstremaliųjų situacijų atvejais ūkio subjektai, valdantys elektroninių ryšių tinklą ar teikiantys elektroninių ryšių paslaugas, savivaldybės administracijos direktoriaus nurodymu turi skirti reikalingus ekspertus ir specialistus civilinės saugos ekstremaliųjų situacijų valdymo ryšių sistemos tinkamam funkcionavimui užtikrinti.

Gyventojai, ūkio subjektų ir kitų įstaigų tarnautojai ir darbuotojai turi atvykti arba prireikus yra atvežami centralizuotai savivaldybės ar valstybės operacijų centro patelktu transportu į operacijų vadovo nurodytą vietą.

Savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju darbų atlikimą koordinuoja savivaldybės operacijų centras, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju – valstybės operacijų centras.

Operacijų vadovas užtikrina, kad gyventojai, ūkio subjektų ir kitų įstaigų tarnautojai ir darbuotojai prieš pradėdami dirbti būtų instrukuoti apie darbų eigą ir priemonių, skirtų darbingumui, sveikatai ir gyvybei išsaugoti, panaudojimą.

Savivaldybės ar valstybės operacijų centras užtikrina, kad darbus atliekantys gyventojai, ūkio subjektų ir kitų įstaigų tarnautojai ir darbuotojai būtų apdrausti nuo nelaimingų atsitikimų darbų atlikimo laikotarpiu. Savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju draudimo įmokos sumokamos iš savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo lėšų, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju – iš Lietuvos valstybės rezervo piniginių lėšų.

Savivaldybės ar valstybės operacijų centras prireikus organizuoja darbus atliekančių gyventojų ir ūkio subjektų, kitų įstaigų darbuotojų aprūpinimą nemokama nakvyne, maitinimu, specialiąja apranga, darbo priemonėmis, taip pat atvežimą į darbų atlikimo vietą, išvežimą iš jos ir minimalių sanitarinių higienos sąlygų sudarymą.

Ginčai dėl darbų atlikimo ir su šių darbų atlikimu susijusių išlaidų kompensavimo sprendžiami Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

Materialinių išteklių telkimas. Tarpusavio pagalbos planai

Gavęs informaciją apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, savivaldybės administracijos direktorius sukviečia savivaldybės ESK, kuri, įvertinusi situaciją ir nustačiusi, kad ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jų padariniams šalinti turimų materialinių išteklių nepakaks, Vyriausybės nustatyta tvarka iš ūkio subjektų telkia materialinius išteklius ekstremaliajai situacijai likviduoti. Už panaudotus išteklius kompensuojama teisės aktų nustatyta tvarka.

Ekstremaliųjų situacijų atvejais GDV arba operacijų vadovui nustačius, kiek ir kokių papildomų materialinių išteklių reikia gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų veiklai palaikyti ir atkurti, ūkio subjektai ir kitos įstaigos, su kuriais sudarytos savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane nurodytų užduočių vykdymo sutartys, savivaldybės administracijos direktoriaus rašytiniu reikalavimu teikia materialinius išteklius GDV arba operacijų vadovui į savivaldybės administracijos direktoriaus nurodytą vietą.

Materialiniai ištekliai pasitelkiami vadovaujantis Civilinės saugos įstatyme įtvirtintu racionalaus ir veiksmingo civilinės saugos sistemos pajėgų ir materialinių išteklių paskirstymo ir naudojimo principu.

Materialiniai ištekliai – nekilnojamasis turtas, transporto priemonės, statybinės medžiagos ir kiti ištekliai, kurie teisės aktų nustatyta tvarka gali būti panaudoti gresiančioms ar susidariusioms ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų veiklai palaikyti ir atkurti.

Valstybės rezervą sudaro lėšos ir valstybės rezervo materialinių išteklių atsargos. Valstybės rezervo materialinių išteklių atsargas sudaro:

- civilinės saugos priemonių atsargos – valstybės rezervo dalis, skiriama civilinės saugos sistemos funkcionavimui užtikrinti;
- medicinos atsargos – valstybės rezervo dalis, skiriama sveikatos priežiūrai užtikrinti;
- žemės ūkio ir maisto produktų atsargos – valstybės rezervo dalis, skiriama nukentėjusiems gyventojams aprūpinti žemės ūkio ir maisto produktais;
- ūkio atsargos – valstybės rezervo dalis, skiriama būtiniausiems valstybės, savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių ir gyventojų poreikiams tenkinti.

Valstybės rezervas gali būti panaudotas ekstremaliųjų situacijų metu, mobilizacijos, nepaprastosios ar karo padėties metu, teikiant priimančiosios šalies paramą ir kitais nustatytais atvejais.

Siekiant pasitelkti materialinius išteklius ir panaudoti juos įvykio metu, veiksmai koordinuojami ir pajėgoms vadovaujama savivaldybės lygiu, kai yra bent viena šių sąlygų:

- darbams atlikti nepakanka įvykio vietoje sutelktų pajėgų ir materialinių išteklių;
- prireikia koordinuoti pajėgų veiksmus ir materialinių išteklių paskirstymą vienu metu keliose savivaldybės teritorijos vietose;
- susidarė ar prognozuojama, kad susidarys, savivaldybės lygio ekstremalioji situacija.

Veiksmai savivaldybės lygiu koordinuojami ir pajėgoms vadovaujama per savivaldybės operacijų centrą. Į savivaldybės ESK vadovą ar jo įgaliotą asmenį dėl veiksmų koordinavimo savivaldybės lygiu kreipiasi GDV arba savivaldybės operacijų centro koordinatorius.

Savivaldybės ESK, įvertinusi susidariusią situaciją bei riziką ir nustatiusi, kad išnaudotos visos galimybės dėl papildomų išteklių pasitelkimo, taip pat ir iš ūkio subjektų pagal iš anksto sudarytas sutartis, savivaldybės administracijos direktorius kreipiasi į Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktorių dėl valstybės rezervo panaudojimo.

Siekiant pasitelkti pajėgas ir materialinius išteklius ir panaudoti juos įvykio metu, veiksmai koordinuojami ir pajėgoms vadovaujama valstybės lygiu, kai yra bent viena šių sąlygų:

- savivaldybės administracijos direktorius kreipiasi pagalbos į Vyriausybės ESK;
- prireikia koordinuoti pajėgų ir materialinių išteklių paskirstymą vienu metu daugiau kaip trijose savivaldybėse;

• gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai, kurios padarinių išplitimo ribos gali peržengti ar peržengia trijų savivaldybių ribas, ir (ar) prognozuojama valstybės lygio ekstremalioji situacija;

• darbams atlikti telkiamos pajėgos iš visos valstybės ir (ar) kreipiamasi tarptautinės pagalbos.

Gresiant ar susidarius valstybės lygio ekstremaliajai situacijai, kai pajėgų ir materialinių išteklių paskirstymą reikia koordinuoti valstybės lygiu, sprendimą dėl ministerijos ar kitos valstybės institucijos ar įstaigos, esančios Vyriausybės patvirtintame sąraše, operacijų centro sušaukimo priima atitinkamos ministerijos ar kitos valstybės institucijos ar įstaigos, esančios Vyriausybės patvirtintame sąraše, vadovas arba jo įgaliotas asmuo. Sprendimą dėl valstybės operacijų centro sušaukimo priima Vyriausybės ESK arba Vyriausybės ESK pirmininkas.

Neatidėliotinais atvejais, kai kyla didelis pavojus gyventojų gyvybei, sveikatai, aplinkai ar turtui, visi ūkio subjektai ir kitos įstaigos savivaldybės administracijos direktoriaus rašytiniu reikalavimu teikia turimus materialinius išteklius GDV ar valstybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovui į savivaldybės administracijos direktoriaus nurodytą vietą. Įmonės ir kitos įstaigos materialinius išteklius teikia per savo operacijų centrus.

Išnaudojus visus savivaldybėje turimus materialinius išteklius ar jų neturint, savivaldybės administracijos direktorius, vadovaudamasis iš anksto sudarytais bendradarbiavimo ir abipusės pagalbos teikimo ekstremaliųjų situacijų metu susitarimais su kaimyninėmis savivaldybėmis (toliau

– susitarimai), rašytiniu prašymu kreipiasi į kaimyninių savivaldybių administracijos direktorius dėl galimybės suteikti skubią pagalbą.

Šiais susitarimais šalys susitaria bendradarbiauti ir numatytomis sąlygomis teikti abipusę pagalbą ekstremaliųjų situacijų likvidavimo metu, kai nukentėjusiai šaliai jos turimų materialinių išteklių ir (ar) specialistų nepakanka žmonių gyvybei gelbėti ir jų sveikatai apsaugoti, žalai aplinkai ir materialiniams nuostoliams mažinti, ekstremaliosios situacijos zonos lokalizuoti ir jai būdingų pavojingų veiksnių poveikiui nutraukti.

Šalys, vadovaudamosi abipusio geranoriškumo, neišvengiamo būtinumo, ekonominio tikslingumo principais ir kooperuodamos savo materialinius ir žmogiškuosius išteklius, įsipareigoja:

– perspėti viena kitą apie šalių teritorijose įvykusį ekstremalųjį įvykį, gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, jei ši gali išplisti ir sukelti pavojų kitos šalies gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui ar aplinkai;

– vienai iš šalių raštu paprašius civilinės saugos pagalbos dėl šios teritorijoje susidariusios ekstremaliosios situacijos, teikti pagal galimybes nukentėjusiai šaliai turimus materialinius išteklius, reikalingų profesijų specialistus ir (ar) pagalbos priemones paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti, valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų veiklai palaikyti ir atkurti;

– priimti ir apgyvendinti nukentėjusios šalies evakuotus gyventojus (suteikti jiems būtiniausias paslaugas: užtikrinti viešąją tvarką ir visuomenės sveikatos saugą, organizuoti asmens sveikatos priežiūros paslaugas, maisto produktų tiekimą ir evakuotų gyventojų maitinimą, suteikti socialinę ir psichologinę pagalbą);

– bendradarbiauti keičiantis informacija ir duomenimis ekstremaliųjų situacijų prevencijos ir likvidavimo srityse.

Kai ir po to nepakanka materialinių išteklių, gali būti panaudojami valstybės rezervo materialiniai ištekliai. Valstybės rezervo priemonės gali būti paimtos tik Vyriausybei leidus. Ekstremaliosios situacijos atveju tarpininkaujant savivaldybių institucijoms ar ministerijoms, rezervu gali būti leista naudotis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus sprendimu, apie tai nedelsiant informavus Vyriausybę.

Naudojamų valstybės rezervo materialinių išteklių atsargų gabenimą organizuoja ūkio subjektai, teisės aktų nustatyta tvarka paskirti atsakingais už gelbėjimo darbų ir kitų neatidėliotinių darbų atlikimą ir (ar) ūkio funkcionavimo užtikrinimą bei pagalbos suteikimą.

Esant valstybės lygio ekstremaliajai situacijai, išnaudojus valstybės rezerve turimus materialinius išteklius, Vyriausybės nutarimu nustatyta civilinės saugos tarptautinės pagalbos prašymo, priėmimo ir teikimo tvarka kreipiamasi tarptautinės pagalbos.

V. SKYRIUS. BŪTINIAUSIŲ GYVENIMO (VEIKLOS) SĄLYGŲ ATKŪRIMAS

Būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo samprata

Likvidavus ekstremaliąją situaciją ar net jos likvidavimo eigoje prasideda paskutinis ekstremaliųjų situacijų valdymo etapas – būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimas. Šį etapą, atsižvelgiant į tai, ar būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimas pradedamas organizuoti dar ekstremaliosios situacijos likvidavimo eigoje ar jai pasibaigus, galima būtų padalyti į dvi dalis:

- skubūs būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo darbai (toliau – skubūs darbai);
- ilgalaikiai būtinų gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo darbai (toliau – ilgalaikiai darbai).

Skubūs darbai

Skubūs darbai paprastai prasideda dar likviduojant ekstremaliąją situaciją. Jie skirti susidariusios ekstremaliosios situacijos padariniams, kurių dar galima išvengti, šalinti arba jų poveikiui mažinti.

Skubius darbus galima skirstyti į:

- techninius;
- organizacinius;

- teisės aktų, reglamentuojančių būtinausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimą, priėmimą.

Techniniai darbai. Didelio masto ekstremaliosios situacijos metu žala gyventojams gali būti ne tik tiesioginė (gyvybės, sveikatos praradimas), bet ir netiesioginė (vandens, elektros, šilumos energijos tiekimo sutrikimas, kanalizacijos sistemų gedimas, telefoninio ryšio gedimas ir kt.). Tai gali nulemti ir gyventojų gyvybės praradimą, ir (ar) sveikatos sutrikdymą. Netiesioginės žalos sukeltus padarinius (jie gali būti ne vienodo masto) gyventojai gali pajauti iš karto arba po kurio laiko.

Panagrinėkime, kokius padarinius patirtų gyventojai, jei kiltų stichinis meteorologinis reiškinys – labai smarkus vėjas, žiemą ir vasarą.

Dėl stipraus vėjo nutrūkus elektros energijos tiekimui žiemą (esant itin žemai temperatūrai), sutriktų šilumos ir vandens tiekimas, blogiau veiktų kanalizacijos sistemos. Šios situacijos padarinius gyventojai pajautų netrukus arba per artimiausias kelias valandas: gyvenamosiose (darbo) patalpose pradėtų kristi oro temperatūra, dingtų šiltas ir šaltas vanduo. Ilgainiui dėl blogo vandens valymo įrengimų darbo, prastai veiktų kanalizacijos sistemos. Gyventojai netektų galimybės susisiekti laidiniu ryšiu, situacijai užsitęsus – mobiliaisiais telefonais, neveiktų internetas. Miestuose sutriktų viešojo (elektra varomo) transporto veikla, susidarytų spūstys, gyventojai sunkiai rastų saugią aplinką ne tik dėl sudėtingų klimato sąlygų, bet ir dėl transporto priemonių stygiaus, grūsčių keliuose. Jei elektros energijos tiekimas nebūtų sutvarkytas per kelias paras ar net ilgiau, gyventojams, iš anksto nepasiruošusiems, būtų sunku ar net neįmanoma apsirūpinti maistu, geriamuoju vandeniu, medikamentais. Didžiulius neigiamus padarinius pajustų ir gydymo ar nuolatinės slaugos įstaigose esantys asmenys.

Susidarius analogiškai situacijai šiltuoju metų laiku, padariniai būtų panašūs, tačiau mažesnio poveikio, nes sutrikus šilumos tiekimui gyventojai nepatirtų grėsmės sušalti. Deja, tiek šildymo, tiek nešildymo sezono metu įprastinis gyvenimo ritmas pasikeistų gana greitai, todėl šių padarinių likvidavimas turėtų būti organizuojamas nedelsiant. Kita vertus, visų sistemų veiklos atkūrimą galima priskirti ne tik prie ekstremaliosios situacijos padarinių likvidavimo, bet ir prie techninių darbų, kurie šiuo atveju būtų pradėti dar ekstremaliosios situacijos padarinių likvidavimo etape.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuos atkuriamuosius darbus galima laikyti ir ekstremaliosios situacijos likvidavimo darbais, už jų atlikimo organizavimą atsakingas savivaldybės administracijos direktorius. Atsiradus papildomų žmogiškųjų ir materialinių išteklių poreikiui, vadovaujamosi Materialinių išteklių teikimo ir kompensavimo už jų teikimą tvarkos aprašo nustatyta tvarka.

Organizaciniai darbai. Be techninių darbų, kartu vyksta ir organizaciniai darbai, be kurių dažnai ir techninius darbus būtų neįmanoma atlikti arba sudėtinga. Su organizacinių darbų poreikiu ypač susiduriama likviduojant ekstremaliąją situaciją, organizuojant materialinių ir žmogiškųjų išteklių pasitelkimą, dalijantis atsakomybės zonomis, kai atliekami konkretūs atkuriamieji darbai.

Norint tinkamai ir laiku atlikti ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir padarinių šalinimo darbus, reikia ne tik žinoti, koks materialinių ir (ar) žmogiškųjų išteklių poreikis ir iš kur juos galima patelkti, bet ir galimas šių išteklių patelkimo procedūras.

Šios žinios ypač reikalingos šiems civilinės saugos sistemos subjektams:

- savivaldybės operacijų centro nariams, kurie organizuoja materialinių ir žmogiškųjų išteklių patelkimą;

- savivaldybėje veikiančioms civilinės saugos sistemos pajėgų valstybės tarnautojams ir darbuotojams, kurie ekstremaliosios situacijos atveju galėtų atlikti gelbėjimo darbų vadovo ar ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo funkcijas ir kurie būtų pirmieji, turintys informacijos apie materialinių ir žmogiškųjų išteklių poreikį;

- savivaldybės administracijos direktoriui, kuris priima sprendimus dėl materialinių ir žmogiškųjų išteklių patelkimo organizavimo.

Organizuojant materialinių ir žmogiškųjų išteklių telkimą ir siekiant pasinaudoti visomis teisės aktuose numatytomis galimybėmis, reikia išmanyti, kaip tinkamai atlikti šias procedūras:

- materialinių išteklių pasitelkimą iš savivaldybėje, kurioje susidarė ekstremalioji situacija, veiklą vykdančių ūkio subjektų ir kitų įstaigų, su kuriomis sudarytos sutartys dėl materialinių išteklių teikimo;
- materialinių išteklių pasitelkimą iš savivaldybėje, kurioje susidarė ekstremalioji situacija, veiklą vykdančių ūkio subjektų ir kitų įstaigų, su kuriomis nėra sudarytos sutartys dėl materialinių išteklių teikimo;
- materialinių išteklių pasitelkimą iš kaimyninės savivaldybės, su kuria pasirašyta tarpusavio pagalbos sutartis;
- materialinių išteklių paėmimą iš valstybės rezerve esančių civilinės saugos priemonių atsargų;
- prie civilinės saugos sistemos pajėgų nepriskiriamų pajėgų pasitelkimą ekstremaliosios situacijos likvidavimo (būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo) darbams atlikti;
- žmogiškųjų resursų pasitelkimą Privalomų darbų atlikimo ekstremaliųjų situacijų atvejais ir kompensavimo už jų atlikimą tvarkos aprašo nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į tai, kad kol kas Lietuva neturi gyventojų pasitelkimo privalomiems darbams atlikti patirties, sklandžiam darbui būtina iš anksto nusistatyti tvarką, kaip konkrečioje savivaldybėje ši procedūra būtų atliekama, ir su šia tvarka iš anksto supažindinti civilinės saugos sistemos subjektų darbuotojus, kurie dalyvaus ją įgyvendinant.

Likviduojant ekstremaliąją situaciją metu labai svarbu, kad atsakomybės zonos būtų laiku pasidalytos. Kuo anksčiau (geriausia – kasdieninės veiklos metu) civilinės saugos sistemos subjektai pasidalija atsakomybės zonomis, tuo greičiau galima pradėti atkuriamuosius darbus.

Teisės aktų, reglamentuojančių būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimą, priėmimas, glaudžiai susijęs tiek su techniniais, tiek su organizaciniais skubiais darbais. Kadangi ekstremaliosios situacijos metu dauguma priimamų sprendimų susiję su papildomų pareigų atsiradimu tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims, taip pat su teisių apribojimu, žodinio nurodymo, kurio vykdymas yra privalomas, nebeužtenka. Atsižvelgiant į tai, visi sprendimai, priimami ekstremaliosios situacijos likvidavimo metu, kartu ir tie, kurie susiję su materialinių ir žmogiškųjų išteklių pasitelkimu, atliekant skubius darbus, turi būti įforminami raštu. Tai ypač svarbu ir todėl, kad tiek materialinių, tiek žmogiškųjų išteklių pasitelkimas likviduojant ekstremaliąją situaciją yra neatsiejamas nuo kompensavimo už šių išteklių patelkimą. Lengvabūdiška tikėtis, kad už ekstremaliosios situacijos likvidavimui pasitelktus materialinius ir (ar) žmogiškuosius išteklius bus kompensuota ir neturint rašytinių dokumentų, susijusių su šių išteklių pasitelkimu. Be to, nesant rašytinio nurodymo pateikti materialinius ir (ar) žmogiškuosius išteklius, tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys gali šios prievolės nevykdyti, nes pareiga pateikti materialinius ir (ar) žmogiškuosius išteklius ir atlikti privalomuosius darbus atsiranda tik susidarius ekstremaliajai situacijai ir tik esant rašytiniam administracijos direktoriaus nurodymui.

Kaip matome, siekiant kuo greičiau atkurti iki ekstremaliosios situacijos buvusias gyventojų gyvenimo (veiklos) sąlygas, ypač tas, kurios dar ir padėtų sumažinti susidariusios ekstremaliosios situacijos padarinius ar net išvengti jų, būtina laiku ir tinkamai atlikti tiek techninius, tiek organizacinius ir teisinius būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo darbus.

Ilgalaikiai darbai

Ilgalaikiai darbai paprastai prasideda likvidavus ekstremaliąją situaciją, tačiau galimi atvejai, kai ekstremaliosios situacijos metu stipriai ir ilgam sutrikdomos gyventojų gyvenimo (veiklos) sąlygos ar padaroma ilgalaikė didelė žala aplinkai. Tokiais atvejais ilgalaikiai darbai, kaip ir skubūs, gali būti atliekami jau ekstremaliosios situacijos likvidavimo metu.

Ilgalaikius darbus galima skirstyti į šiuos:

- techninius;
- organizacinius;
- teisės aktų, reglamentuojančių būtinų gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimą, priėmimą;
- teisinio reglamentavimo tobulinimą.

Techniniai ir organizaciniai darbai, taip pat teisės aktų, reglamentuojančių būtinų gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimą priėmimas niekuo nesiskiria nuo skubių darbų, atliekamų likviduojant

ekstremaliąją situaciją. Esminis skirtumas yra susijęs su šių darbų finansavimu. Kadangi skubius darbus galima priskirti ne tik prie būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo darbų, bet ir prie ekstremaliosios situacijos likvidavimo, jų finansavimo klausimas būtų sprendžiamas dar ekstremaliosios situacijos metu.

Ilgalaikiai darbai gali būti atliekami ir tikėtina, kad dažniausiai bus atliekami, likvidavus ekstremaliąją situaciją. Todėl šių darbų finansavimo variantai gali būti keli:

- Kai siekiama atkurti fizinių asmenų iki ekstremaliosios situacijos buvusias gyvenimo sąlygas (suremontuoti, atstatyti gyvenamuosius namus, ūkinius pastatus ir kt.):

- draudimo išmokos. Kadangi turto sužalojimas ar sunaikinimas ekstremaliosios situacijos atveju nėra susijęs su turta apdraudusių asmenų netinkama veika, savivaldybė turėtų apsvarstyti galimybę nuostolius patyrusiems gyventojams kompensuoti turto draudimo mokesčio padidėjimą;

- nuostolius patyrusių asmenų asmeninės lėšos. Valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos, teikimo tvarkos aprašo nustatyta tvarka, gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos, kurie dėl ekstremaliosios situacijos patyrė žalą, turi teisę pagal patirtos žalos atsiradimo vietą kreiptis į savivaldybės administracijos direktorių su rašytiniais prašymais suteikti valstybės paramą už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos. Būtiniausių gyvenimo sąlygų atkūrimo darbai gali būti pradėti iš karto po ekstremaliosios situacijos atšaukimo, todėl rekomenduojama kartu rengti dokumentus, būtinus pateikti savivaldybės administracijos direktoriui dėl paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos, gavimo. Kadangi tikėtina, kad valstybė neturėtų galimybių suteikti gyventojams nuostolių dydžiams lygiagrečią paramą, jei turtas nebuvo apdraustas, dalis patirtų nuostolių liktų neatlyginta. Taip gyventojai būtų skatinami drausti savo turtą, kas tuo pačiu užtikrintų ir mažesnius nuostolius valstybės ekstremaliosios situacijos atveju;

- valstybės paramos lėšos. Jeigu iki ekstremaliosios situacijos buvusių gyvenimo sąlygų atkūrimas būtų organizuojamas draudimo išmokų arba valstybės paramos lėšomis (nepadedant būtiniausių gyvenimo sąlygų atkūrimo darbų nedelsiant), šie darbai užtruktų šiek tiek ilgiau. Dėl šios priežasties likvidavus ekstremaliąją situaciją susidariusi padėtis galėtų dar labiau komplikuotis (pvz., savivaldybė turėtų organizuoti laikiną gyventojų apgyvendinimą).

- Kai siekiama atkurti savivaldybės teritorijoje veikiančių ar iki ekstremaliosios situacijos veikusių juridinių asmenų veiklos sąlygas:

- savivaldybė, atšaukusi ekstremaliąją situaciją, turėtų dėti pastangas ne tik fizinių asmenų gyvenimo sąlygoms atkurti, bet ir nepamiršti žalą patyrusių savivaldybės teritorijoje esančių juridinių asmenų, nes padarinius dėl juridinių asmenų veikos nutrūkimo ar sutrikimo gali pajusti ne tik patys juridiniai asmenys, bet ir pas juridinius asmenis iki ekstremaliosios situacijos dirbę savivaldybės gyventojai. Todėl savivaldybė turėtų būti suinteresuota padėti jos teritorijoje veikiantiems juridiniams asmenims kuo greičiau grįžti į iki ekstremaliosios situacijos susidarymo buvusias veiklos sąlygas. Be juridinių asmenų veiklos atkūrimo draudimo išmokų, pačių juridinių asmenų ar valstybės paramos lėšų, savivaldybė galėtų numatyti ir kitokias alternatyvas, pvz., bendradarbiauti su bankais dėl lengvatų taikymo paskolas imantiems ūkio subjektams, skirti lėšų palūkanoms apmokėti ar kitais būdais padėti ūkio subjektams kuo greičiau grįžti į normalias veiklos sąlygas.

- Kai siekiama atkurti iki ekstremaliosios situacijos buvusias aplinkos sąlygas (ekstremaliosios situacijos padarinių gamtai pašalinimas):

- ekstremaliosios situacijos metu žalą gali patirti ne tik fiziniai ir juridiniai asmenys, bet gali nukentėti ir aplinka (paviršiniai ir gruntiniai vandenys, miškai, dirvožemis). Didžiausia tikimybė, kad aplinkai padaryta žala bus susijusi su gamtinėmis ekstremaliosiomis situacijomis (stichiniais ir katastrofiniais meteorologiniais ir hidrologiniais reiškiniais), tarša cheminėmis, radioaktyviosiomis medžiagomis.

Jei ekstremaliosios situacijos metu padaroma žala aplinkai, už aplinkos atkūrimo į iki ekstremaliosios situacijos buvusią stadiją atsakingos savivaldybės teritorijoje veikiančios aplinkosaugos srityje dirbančios tarnybos, tačiau šiems darbams atlikti reikalingas lėšas skiria:

kai aplinkai padaryta žala dėl fizinio ar juridinio asmens kaltės – fizinis ar juridinis asmuo, dėl kurio tam tikros veikos buvo padaryta žala. Jei minėti asmenys lėšų skirti nesutinka, šių

darbų atlikimas finansuojamas savivaldybėmis lėšomis, kurios vėliau teisės aktų nustatyta tvarka išieškomos iš situacijos, kurios metu padaryta žala aplinkai, kaltininko;

kai aplinkai padaryta žala kilus stichiniam ar katastrofiniam meteorologiniam ar hidrologiniam reiškiniui – fizinių ar juridinių asmenų (kai žala padaryta fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausančiam miškui, žemei, vandens telkiniui ir kt.) ar valstybės lėšomis (kai žala padaryta valstybei nuosavybės teise priklausančiam miškui, žemei, vidaus vandenims ir kt.). Kai fizinis ar juridinis asmuo finansuoja jo nuosavybei priklausančiam miškui, žemei, vandens telkiniui ne dėl jo kaltės padarytą žalą, jis turi teisę Vyriausybės nustatyta tvarka prašyti savivaldybės administracijos direktorių suteikti paramą už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos.

Atkreiptinas dėmesys, kad būtiniausių gyvenimo (veiklos) sąlygų atkūrimo darbams, kurie nereikalauja specialių žinių ir nėra pavojingi gyventojų gyvybei (sveikatai), atlikti galima pasitelkti gyventojus Privalomų darbų atlikimo ekstremaliųjų situacijų atvejais ir kompensavimo už jų atlikimą tvarkos aprašo nustatyta tvarka. Tačiau reikia nepamiršti, kad gyventojai privalomiesiems darbams gali būti pasitelkiami tik tol, kol yra paskelbta ekstremalioji situacija.

Vienas iš paskutinių ekstremaliosios situacijos likvidavimo darbų – teisinio reglamentavimo tobulinimas. Būtų džiugu, jei ekstremaliosios situacijos likvidavimo metu sklandžiai veiktų visi civilinę saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose numatyti mechanizmai. Tačiau praktikoje, kai ekstremaliosios situacijos likvidavimui reikalingi skubūs sprendimai ir jų įgyvendinimas, galima susidurti su tokiomis situacijoms, kurių sprendimas nėra iki galo reglamentuotas. Tokiu atveju, siekiant tobulinti ekstremaliųjų situacijų likvidavimo mechanizmą, likvidavus ekstremaliąją situaciją, yra pats tinkamiausias laikas nustatyti ekstremaliosios situacijos metu kilusias problemas ir teikti pasiūlymus teisės aktų projektų rengėjams dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo.

Pasirengimas organizuoti kompensacijos teikimą

Ekstremaliųjų situacijų niekas nelaukia, tačiau jų kilimo tikimybė turi būti kuo anksčiau įvertinta, kad iš anksto apgalvotume, kokius veiksmus būtina atlikti joms susidarius, numatytume tų veiksmų eiliškumą prioriteto tvarka ir suplanuotume materialinius bei žmogiškuosius išteklius, reikalingus numatytiems veiksams atlikti.

Pasitaiko atvejų, kai net ir puikiai suplanavus galimų ekstremaliųjų situacijų likvidavimo ir jų padarinių šalinimo eigą, padėtis netikėtai taip pasikeičia, kad ir suplanuotų pasitelkti civilinės saugos sistemos pajėgų ir materialinių išteklių sklandžiam ekstremaliosios situacijos likvidavimui nepakanka. Tuomet atsiranda neišvengiama būtinybė kreiptis pagalbos į savivaldybės teritorijoje esančius ūkio subjektus ir kitas įstaigas dėl materialinių išteklių ir dėl specifinėse srityse dirbančių specialistų, kurių neturi civilinės saugos sistemos pajėgos, patelkimo.

Be to, gali susidaryti padėtis, kai civilinės saugos sistemos pajėgoms trūksta ne tik materialinių išteklių, specifinėse srityse dirbančių specialistų, bet ir personalo, galinčio atlikti gyvybei ir sveikatai pavojaus nekeliančius darbus (kaip laikinųjų gyvenamųjų patalpų (stovyklų) statymas, gyventojų maitinimas, dingusių žmonių paieška ir pan.). Šiems darbams atlikti civilinę saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose yra numatyta galimybė į pagalbą pasitelkti gyventojus.

Likvidavus ekstremaliąją situaciją, kurios likvidavimo ir padarinių šalinimo metu į pagalbą buvo pasitelkti savivaldybės teritorijoje veikiantys ūkio subjektai ir (ar) kitos įstaigos bei gyventojai, suaktyvinamas kompensavimo už suteiktus materialinius ir žmogiškuosius išteklius mechanizmas. Kompensavimo mechanizmo tikslas – užtikrinti kompensavimą materialinius ir žmogiškuosius išteklius pateikusiems ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms už šių išteklių pateikimą ekstremaliosios situacijos metu (pagal išankstinėse sutartyse numatytus arba materialinių išteklių teikimo metu sutartus įkainius), taip pat užtikrinti kompensavimą gyventojams ir ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų darbuotojams už privalomų darbų atlikimą ekstremaliosios situacijos metu.

Siekiant, kad materialinius išteklius teikusiems ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms, taip pat privalomus darbus atlikusiems gyventojams ir ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų darbuotojams būtų kompensuojama už jų suteiktą paramą ekstremaliosios situacijos metu ir skatinant visuomenę nebūti abejingai ir teikti pagalbą civilinės saugos sistemos pajėgoms ekstremaliųjų situacijų metu, būtina iš anksto pasirengti aktyvinti kompensavimo mechanizmą.

Pasirengimą suaktyvinti kompensavimo mechanizmą būtų galima suskirstyti į dvi dalis:

- pasirengimą kompensuoti ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms už materialinių išteklių teikimą;
- pasirengimą kompensuoti gyventojams ir ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų darbuotojams už privalomųjų darbų atlikimą.

Rekomenduojama:

1. Sudaryti išankstines sutartis su ūkio subjektais ir kitomis įstaigomis dėl materialinių ir žmogiškųjų išteklių, kurių gali prireikti likviduojant ekstremaliąsias situacijas, teikimo.

Sutarčių su ūkio subjektais sudarymą reglamentuoja CSĮ 16 str. 2 d., kurios pagrindu ūkio subjektai ir kitos įstaigos, kurių turimų materialinių išteklių teikimas ekstremaliųjų situacijų atvejais yra tikslingas, privalo sudaryti sutartis su savivaldybės administracijos direktoriumi dėl jų turimų išteklių teikimo ar kitų savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane jiems numatytų užduočių atlikimo.

Sudarant minėtas sutartis, rekomenduojama numatyti sąlygas, kurioms esant ūkio subjektas ir (ar) kita įstaiga privalo savivaldybei teikti materialinius ar žmogiškuosius išteklius, išteklių teikimo tvarką bei terminus.

Atsižvelgiant į tai, kad dažniausiai Lietuvoje kylantys įvykiai nepasiekia ekstremaliųjų įvykių kriterijų, tačiau jiems likviduoti gali prireikti materialinių išteklių, kurių civilinės saugos sistemos pajėgos neturi arba kurių turimas kiekis yra ribotas, sudaromose sutartyse rekomenduojama numatyti galimybę pasitelkti iš ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų reikalingus išteklius ne tik ekstremaliųjų situacijų ir net ne tik ekstremaliųjų įvykių, bet taip pat įvykių, nesiekiančių ekstremaliųjų įvykių kriterijų, likvidavimo ir jų padarinių šalinimo atvejais.

Be to, planuojant ekstremaliųjų situacijų (taip pat ekstremaliųjų įvykių ir įvykių, nepasiekusių ekstremaliųjų įvykių kriterijų, atvejais) likvidavimą, rekomenduojama įvertinti būtinybę į pagalbą vertinant susidariusią situaciją, prognozuojant jos padarinius ir priimant sprendimus dėl padarinių sumažinimo, pasitelkti ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų specialistus ir numatyti galimybes sudaryti su ūkio subjektais, kitomis įstaigomis sutartis dėl jų telkimo įvykių, ekstremaliųjų įvykių ir (ar) ekstremaliųjų situacijų metu.

Atkreiptinas dėmesys, kad siekiant ekstremaliųjų situacijų metu gauti pageidaujamus materialinius ir (ar) žmogiškuosius išteklius, sudarant sutartis su ūkio subjektais ir (ar) kitomis įstaigomis, būtina įvardyti, dėl kokių konkrečių materialinių (įvardijant materialinius išteklius nurodyti jų technines charakteristikas) ir žmogiškųjų (įvardijant specialistus nurodyti jų veiklos sritis) išteklių teikimo sutartys yra sudaromos.

2. Sudaryti ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų turimų materialinių ir (ar) žmogiškųjų išteklių, kurių gali prireikti likviduojant ekstremaliąsias situacijas ir šalinant jų padarinius ir dėl kurių teikimo sutartys nebuvo sudarytos, sąrašus.

Dėl šiuolaikinės visuomenės nepakankamo sąmoningumo savivaldybėms dažnai kyla sunkumų sudarant su ūkio subjektais ir (ar) kitomis įstaigomis sutartis dėl materialinių ir (ar) žmogiškųjų išteklių teikimo per ekstremaliąsias situacijas. Nepaisant to, kad privatus sektorius ne visada yra suinteresuotas savanoriškai talkinti civilinės saugos sistemos pajėgoms, savivaldybės administracijos direktorius turi siekti visomis įmanomomis priemonėmis užtikrinti, kad nelaimės atveju būtų pasitelkti visi savivaldybės teritorijoje esantys resursai, kurių gali prireikti.

Dėl to, net kai savivaldybės teritorijoje veikiančios ūkio subjektai ir (ar) kitos įstaigos nesutinka su savivaldybe sudaryti sutarčių dėl materialinių ir (ar) žmogiškųjų išteklių teikimo, savivaldybės administracijos darbuotojas, atsakingas už savivaldybei priskirtų funkcijų civilinės saugos srityje įgyvendinimą, turi valdyti informaciją apie savivaldybės teritorijoje veiklą vykdančių ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų vykdomą veiklą, jų turimus materialinius ir žmogiškuosius išteklius, kurių gali prireikti likviduojant ekstremaliąsias situacijas ir šalinant jų padarinius.

Gali kilti klausimas, kam to reikia? Jei ūkio subjektas ir (ar) kita įstaiga, nesutinka sudaryti išankstines sutartis su savivaldybe, lyg ir parodo, kad savo materialinių ir (ar) žmogiškųjų išteklių neketina teikti. Esmė ta, kad civilinės saugos teisinio reglamentavimo tikslas – bet kokiomis teisėtomis priemonėmis užtikrinti gyventojų saugumą. Viena iš tokių priemonių yra savivaldybės administracijos direktoriui suteikta teisė, esant neatidėliotiniams atvejams, kai kyla didelis pavojus gyventojų gyvybei sveikatai, turtui ar aplinkai, pareikalauti iš ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų

pateikti materialinius išteklius, dėl kurių teikimo sutartys nesudarytos. Taigi, išankstinis žinojimas, į kuriuos ūkio subjektus ir (ar) kitas įstaigas tikslinga kreiptis dėl materialinių ir (ar) žmogiškųjų išteklių pateikimo, sutrumpintų reagavimo į ekstremaliąją situaciją laiką ir tai galėtų sumažinti padarinių gyventojų gyvybei, sveikatai, turtui ar aplinkai mastą.

3. Iš anksto parengti dokumentų, kurių gali prireikti suaktyvintus kompensavimo mechanizmą, tipines formas.

Likvidavus ekstremaliąją situaciją ir pašalinus jos padarinius, tiek civilinės saugos sistemos pajėgos, tiek privatus sektorius ir net gyventojai pradeda skaičiuoti patirtus nuostolius. Kaip žinia, nuostolių įvertinimo tikslas yra siekti, kad jie būtų kompensuoti. Savivaldybė į tai turėtų pažvelgti ne tik kaip į teisės aktų įgyvendinimą, bet ir kaip į privataus sektoriaus skatinimą bendradarbiauti su civilinės saugos sistemos subjektais, įrodydama, kad šis bendradarbiavimas jiems nėra žalingas (nesukelia neatlyginamų nuostolių).

Vienas iš svarbiausių reikalavimų, kad būtų kompensuota už patirtus nuostolius – laiku ir nustatyta tvarka pateikti kompensavimui būtinus dokumentus.

Savivaldybės užduotis užtikrinant sklandų kompensavimo mechanizmo veikimą yra ne tik laiku surinkti reikalingus dokumentus, įrodančius ekstremaliosios situacijos metu savivaldybės teritorijoje veikiančių ūkio subjektų ir kitų įstaigų patirtus nuostolius, bet ir užtikrinti, kad tuose dokumentuose pakaktų informacijos, įrodančios patirtų nuostolių mastą ir kad šie dokumentai būtų tinkamai užpildyti. Todėl rekomenduojama turėti iš anksto parengtas dokumentų formas ir suaktyvintus kompensavimo mechanizmą pateikti jas ūkio subjektams ir (ar) kitoms įstaigoms, besikreipiančios dėl kompensavimo už patirtus nuostolius atlyginimo.

Siekiant užtikrinti operatyvų reikalingų dokumentų pateikimą, dokumentų formas galima pridėti prie sutarčių, kurias savivaldybė pasirašo su ūkio subjektais ir (ar) kitomis įstaigomis dėl materialinių ar žmogiškųjų išteklių teikimo. Kad šie dokumentai būtų prieinami ir kitiems ūkio subjektams ir (ar) kitoms įstaigoms, su kuriomis išankstinės sutartys nebuvo sudarytos, šių dokumentų formas rekomenduojama paskelbti savivaldybės interneto puslapyje. Suaktyvintus kompensavimo mechanizmą šias formas rekomenduojama pildyti atskirai apie kiekvieną ūkio subjektą (ar) kitą įstaigą (jos pateiktus materialinius ir žmogiškuosius išteklius).

4. Iš anksto numatyti darbuotojus, kurie, suaktyvintus kompensavimo mechanizmą, priims ūkio subjektų ir (ar) kitų įstaigų pateikiamus dokumentus ir teiks jiems metodinę pagalbą dėl šių dokumentų teisingo užpildymo.

Nors suaktyvintus kompensavimo mechanizmą savivaldybėje bus paskirti darbuotojai, atsakingi už dokumentų priėmimą, jų darbas būtų našesnis, jeigu jie iš anksto būtų supažindinti su jiems numatytomis funkcijomis ir išmokyti tinkamai jas įgyvendinti.

Kompensavimas už materialinių išteklių teikimą ir privalomųjų darbų atlikimą

Atšaukus ekstremaliąją situaciją ir suaktyvintus kompensavimo mechanizmą, ne vėliau kaip per 10 kalendorinių dienų, ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas per savivaldybės operacijų centrą pateikia savivaldybės administracijos direktoriui šiuos dokumentus:

- gautų, sunaudotų ar sužalotų materialinių išteklių bendrą suvestinę;
- gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinų darbų, ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir jos padarinių šalinimo darbų aktus;
- kitus materialinių išteklių gavimą, sunaudojimą ar sužalojimą patvirtinančius dokumentus.

Savivaldybės administracijos direktorius, gavęs iš ekstremaliųjų situacijų operacijos vadovo pirmiau nurodytus dokumentus, atlieka šiuos veiksmus:

- ne vėliau kaip per 3 darbo dienas sudaro gautų dokumentų inventorizavimo komisiją;
- įvertina sudarytos komisijos atliktos gautų, sunaudotų ar sužalotų materialinių išteklių inventorizacijos duomenis ir šios komisijos nustatytas kompensuotinas išlaidų sumas;
- ne vėliau kaip per 7 kalendorines dienas nuo komisijos išvadų pateikimo, teikia Finansų ministerijai bendrą prašymą dėl lėšų kompensacijai už materialinių išteklių teikimą skyrimą ūkio subjektams ir (ar) kitoms įstaigoms.

Siekiant pagrįsti pateiktą prašymą, jame turi būti pateikti šie duomenys:

- aplinkybės, kuriomis buvo teikiami materialiniai ištekliai;
- ūkio subjektai ir (ar) kitos įstaigos, kurie teikė materialinius išteklius;
- ūkio subjektams ir (ar) kitoms įstaigoms kompensuotinos išlaidų, susijusių su materialinių išteklių teikimu, sumos;
- ūkio subjektams ir (ar) kitoms įstaigoms kompensuotinių išlaidų, susijusių su materialinių išteklių teikimu, pagrindimas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kartu su prašymu būtina pateikti išlaidas, susijusias su materialinių išteklių teikimu, pagrindžiančius dokumentus.

Savivaldybės sudarytos komisijos funkcijos suaktyvinius kompensavimo mechanizmą:

- ne vėliau kaip per 10 kalendorinių dienų nuo jos sudarymo inventorizuoja gautus, sunaudotus ar sužalotus materialinius išteklius;

- nustato ūkio subjektui ir (ar) kitai įstaigai kompensuotiną išlaidų sumą, įskaitant kompensaciją už išlaidas, susijusias su išteklių teikimu į nurodytą vietą.

Atlikus inventorizaciją ir nustatčius kompensuotiną išlaidų sumą, savivaldybės administracija išduoda ūkio subjektui ar kitai įstaigai pažymą, kurioje turi būti pateikti šie duomenys:

- materialinių išteklių savininko duomenys (pavadinimas, teisinė forma, kodas, buveinė);
- gautų, sunaudotų ar sužalotų materialinių išteklių nomenklatūriniai pavadinimai;
- gautų, sunaudotų ar sužalotų materialinių išteklių kiekis ir vertė;
- materialinių išteklių teikimo ir grąžinimo data;
- išlaidų suma, skirta kompensuoti už materialinių išteklių teikimą;
- kita reikalinga informacija apie materialinių išteklių teikimą, sunaudojimą ir (ar) sužalojimą.

Sunaudotų ar sužalotų materialinių išteklių vertė ir ūkio subjekto, kitos įstaigos turėtos išlaidos, susijusios su materialinių išteklių teikimu, apskaičiuojamos pagal rinkos kainas šios pažymos ūkio subjektui, kitai įstaigai išdavimo dieną.

Finansų ministerija, gavusi savivaldybės administracijos prašymą dėl lėšų kompensuoti už materialinių išteklių teikimą skyrimą:

- ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo išnagrinėja prašyme pateiktą informaciją ir jame esančią informaciją pagrindžiančius dokumentus;

- teisės aktų nustatyta tvarka Vyriausybei teikia Vyriausybės nutarimo „Dėl kompensavimo už materialinių išteklių teikimą išmokėjimo ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms“ projektą;

- nustatčius, kad prašyme nurodytų kompensuotinių išlaidų, susijusių su materialinių išteklių teikimu, sumos yra nepagrįstos, dėl pagrįstos prašymo dalies parengia ir Vyriausybei teikia Vyriausybės nutarimo dėl kompensavimo už materialinių išteklių teikimą išmokėjimo ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms projektą, o apie nepagrįstą prašymo dalį informuoja savivaldybės administracijos direktorių.

Vyriausybei priėmus nutarimą dėl kompensavimo ši kompensacija mokama iš Lietuvos valstybės rezervo piniginių lėšų.

Ginčai dėl materialinių išteklių teikimo ir kompensavimo už jų teikimą sprendžiami teisės aktų nustatyta tvarka.

Kompensavimo už privalomųjų darbų atlikimą organizavimas

Atlikus privalomus darbus ir norint, kad už juos būtų kompensuota, būtina skubos tvarka surinkti visus su šių darbų atlikimu susijusius dokumentus ir pateikti juos reikiamiems civilinės saugos sistemos subjektams.

Pirmieji ir turbūt svarbiausi pradiniam etape yra savivaldybės administracijos direktoriaus įgalioti asmenys, kurie dar atliekant privalomus darbus pildo darbo apskaitos žiniaraščius ir kitus susijusius dokumentus. Užpildyti dokumentai teikiami ekstremaliosios situacijos operacijų vadovui.

Ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas, per operacijų centrą gavęs darbo apskaitos žiniaraščius ir kitus su privalomųjų darbų atlikimu susijusius dokumentus, ne vėliau kaip per 5 kalendorines dienas teikia juos savivaldybės administracijos direktoriui.

Savivaldybės administracijos direktorius, gavęs iš ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo su privalomųjų darbų atlikimu susijusius dokumentus:

- ne vėliau kaip per 3 darbo dienas sudaro komisiją su privalomųjų darbų atlikimu susijusiems dokumentams patikrinti;

- **savivaldybės ekstremaliosios situacijos atveju**, ne vėliau kaip per 10 kalendorinių dienų nuo sudarytos komisijos išvadų gavimo dienos, priima sprendimą dėl išlaidų, susijusių su privalomųjų darbų atlikimu, kompensavimo;

- **valstybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju**, ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo komisijos išvadų pateikimo dienos teikia Finansų ministerijai prašymą dėl lėšų išlaidoms, susijusioms su privalomųjų darbų atlikimu, kompensuoti skyrimo;

Savivaldybės administracijos direktoriaus pateiktame prašyme Finansų ministerijai turi būti nurodoma:

- aplinkybės, kurioms susidarius buvo atliekami privalomieji darbai;
- darbus atlikę gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos;
- išlaidų, susijusių su privalomųjų darbų atlikimu, pagrindimas;
- kiti dokumentai, pagrindžiantys su privalomųjų darbų atlikimu susijusias išlaidas.

Savivaldybės sudarytos komisijos funkcijos suaktyvinus kompensavimo mechanizmą:

- ne vėliau kaip per 10 kalendorinių dienų nuo jos sudarymo patikrina darbo laiko apskaitos žiniaraščius, atliktų privalomųjų darbų aktus ir kitus su privalomųjų darbų atlikimu susijusius dokumentus;

- atsižvelgdama į faktiškai dirbtą privalomųjų darbų laiką, Vyriausybės patvirtintą minimalųjį valandinį atlygį, nustato gyventojams, ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms kompensuotiną sumą ir teikia savivaldybės administracijos direktoriui išvadą.

Finansų ministerija, gavusi savivaldybės administracijos prašymą dėl lėšų kompensacijai už materialinių išteklių teikimą skyrimą, ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo savivaldybės administracijos direktoriaus prašymo gavimo dienos parengia ir pateikia Vyriausybei nutarimo „Dėl išlaidų, susijusių su privalomųjų darbų atlikimu, kompensavimo gyventojams, ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms“ projektą.

Išlaidos, susijusios su privalomųjų darbų atlikimu, kompensuojamos:

- savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju – iš savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo lėšų;

- valstybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju – iš Lietuvos valstybės rezervo piniginių lėšų. Sprendimą dėl išlaidų kompensavimo priima Vyriausybė;

Ginčai dėl privalomųjų darbų atlikimo ir su šių darbų atlikimu susijusių išlaidų kompensavimo sprendžiami teisės aktų nustatyta tvarka.

Valstybės paramos teikimas.

Paramos samprata ir teisinis reglamentavimas

Būtiniausių gyvenimo ir veiklos sąlygų atkūrimas yra paskutinės ekstremaliųjų situacijų valdymo ciklo fazės veikla. Šios veiklos tikslas – įvykio paveiktoje teritorijoje sugrąžinti normalią padėtį, tačiau nedaug bendruomenių gali tikėtis atlikti atkuriamuosius darbus be savivaldybės ar valstybės pagalbos. Todėl ši sritis reglamentuojama teisės aktais.

Finansinį pagalbą, teikiamą iš biudžeto lėšų, pagrindą apibrėžia **Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas**. Pagal šio įstatymo nuostatas savivaldybės gali sudaryti savivaldybės administracijos direktoriaus rezervą, kurio lėšos nuo 2013-01-01 naudojamos tik ekstremaliosioms situacijoms ir (arba) ekstremaliesiems įvykiams likviduoti, jų padariniams šalinti ir padarytiems nuostoliams iš dalies apmokėti. Konkretų savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo dydį metams (bet ne didesnę kaip 1 procentas patvirtintų savivaldybės biudžeto asignavimų sumos), jo panaudojimo tvarką nustato savivaldybės taryba. Rezervo lėšas skirsto savivaldybės administracijos direktorius.

Vis dėl to, jei įvyksta didesnio masto nelaimė, visuomenei prireikia valstybės pagalbos. **Civilinės saugos įstatymas** įtvirtina galimybę asmenims, kurie dėl ekstremaliosios situacijos patyrė

žalą, suteikti valstybės paramą. Parama teikiama vadovaujantis Vyriausybės patvirtintu **Valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos, teikimo tvarkos aprašu**. Čia žala apibrėžiama kaip gyventojų, ūkio subjekto ir kitos įstaigos turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai) ekstremaliųjų situacijų metu. Teikiamos paramos dydis kiekvienam asmeniui nustatomas proporcingai patirtos žalos dydžiui.

Civilinė sauga orientuojama į sudėtingiausius atvejus – ekstremaliąsias situacijas, tačiau jų valdymas prasideda nuo atsako į pavojų keliančius įvykius. Todėl **Biudžeto sandaros įstatymo** nuostatos suteikia galimybę skirti biudžeto lėšas iš Vyriausybės rezervo ne vien ekstremaliosioms situacijoms, bet ir įvykiams likviduoti, jų padariniams šalinti ir padarytiems nuostoliams iš dalies padengti. Konkretų Vyriausybės rezervo dydį kasmet nustato Seimas **Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme**, tačiau jis neturi viršyti 1 procento patvirtintų valstybės biudžeto asignavimų sumos. Vyriausybės patvirtintos **Vyriausybės rezervo lėšų skyrimo ir naudojimo taisyklės** nurodo, kad pateikti prašymą skirti lėšų minėtiems tikslams gali bet kuris fizinis ar juridinis asmuo. Vyriausybės rezervo lėšos skirstomos Vyriausybės nutarimu.

Pagrindinės kliūtys suteikti finansinę pagalbą – nukentėjusiųjų asmenų nepateikti reikalingi dokumentai ir biudžeto lėšų trūkumas. Paramos reikia prašyti, todėl paminėti reikalingi dokumentai šiuo atveju reiškia laiku pateiktus ir tinkamai parengtus prašymus, nuosavybės teisę į sužalotą turtą patvirtinančius dokumentus, įrodymus to, kas įvyko. Susidarius dideliame padarinių mastui, prašomas paramos dydis gali viršyti ribotas finansines biudžeto galimybes.

Vertinant plačiau, prašomos finansinės pagalbos už žalą dydis gali būti laikomas ir vienu iš ekstremaliųjų situacijų valdymo veiklos efektyvumo rodikliu. Ekstremaliųjų situacijų valdymas yra ciklinis procesas, nes kiekviena jo fazė atsiranda iš ankstesnės ir kelia reikalavimus kitai, nors veiksmai vienoje fazėje gali iš dalies sutapti su kitos fazės veikla. Šiame cikle reagavimo perėjimą į atkūrimą lemia įvykio metu padarytos žalos apimtis ir dydis. Panašiai atkūrimas turėtų skatinti ciklo dalies *iki įvykio* veiklą, kuria siekiama užkirsti kelią ar sumažinti kitų nelaimių galimybę, sušvelninti prognozuojamus padarinius. Pavyzdžiui, atstatant stipraus vėjo apgriautus pastatus, galima ieškoti galimybių juos rekonstruoti į atsparesnius sugriovimams. Taip atstatymui skirtos lėšos taptų investicija į prevenciją, tikintis gauti *saugumo dividendus* ateityje. Taigi, visos ekstremaliųjų situacijų valdymo priemonės yra susijusios. Todėl, nors didelė dalis pavojų kyla dėl gamtinių reiškinių, kurių išvengti neįmanoma, tačiau lėšų, reikalingų įvykusios nelaimės padariniams pašalinti, dydis iš dalies leidžia spręsti apie bendrą ciklo priemonių rezultatyvumą.

Kita vertus, *brangūs* padariniai galiausiai gali tapti *pelnu iš įvykio*. Paprastai faktiniai nelaimių duomenys, o ne jų tikimybės formuoja požiūrį į saugos problemų aktualumą, todėl didelių nuostolių atnešę įvykiai motyvuoja gerinti prevencines priemones, stiprinti pasirengimą reagavimo srityje.

Pavojingieji įvykiai neigiamai veikia bendrą visuomenės saugumo pojūtį, o jų paveiktiems žmonėms dėl patirtų nuostolių gali kilti ne tik ekonominio, bet ir psichologinio pobūdžio sunkumų. Todėl atsakingų institucijų taikomos priemonės turi įvairiapusio poveikio visuomenei charakterį. Nukentėjusiesiems suteikta finansinė pagalba pateisina visuomenės lūkesčius sulaukti konkrečios valdžios institucijų pagalbos nelaimės metu, teigiamai veikia pasitikėjimą vykdomomis saugumo užtikrinimo priemonėmis.

Pabrėžtina, kad finansinė pagalba biudžeto lėšomis esant galimybei gali būti teikiama nukentėjusiesiems asmenims remti, ir tai nėra patirtų nuostolių kompensavimo būdas. Todėl tikslinga aptarti draudimo vaidmenį nelaimių ekonominiams kaštams padengti.

Draudimo įtaka turtinių interesų apsaugai ekstremaliųjų situacijų metu

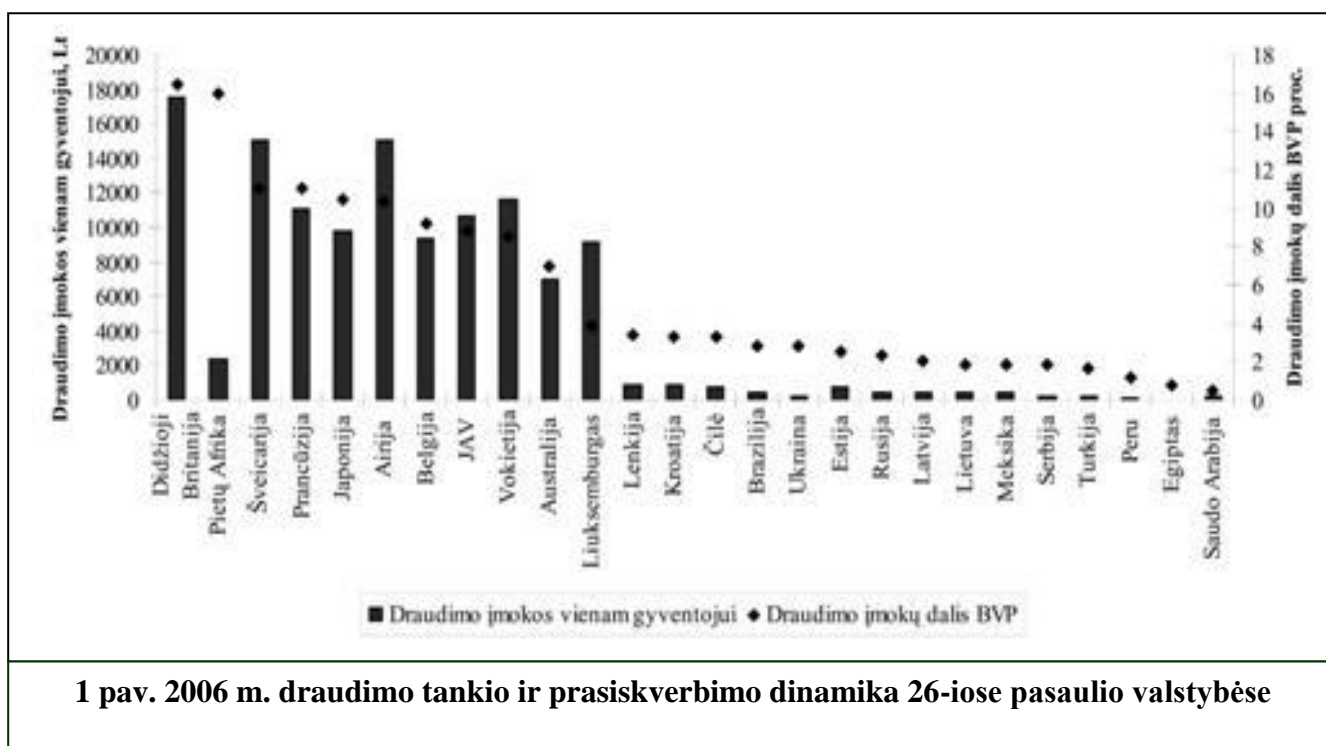
Vaizdžiai kalbant, draudimas siūlo galimybę tikėtinus, bet nežinomus nuostolius iškeisti į žinomus nuostolius – iš anksto sutartą draudimo įmoką. Tai reiškia, kad perkant draudimą, piniginis šios sutarties ekvivalentas yra vertinamas mažiau negu draudimo sutartis, suteikianti saugumo, rizikos valdymo ir veiklos laisvės galimybių (Lezgovko A., Lastauskas P., 2008).

Išsivysčiusiose šalyse draudimas užima reikšmingą vietą. Draudimo rinkų plėtra 26 pasaulio valstybėse ir jų palyginimas pavaizduotas 1 pav.

Europos Sąjungoje draudimo rinka valstybinių atžvilgiu pasidalijusi į dvi dalis: daugumos senbuvų padėtis yra gana gera – didelis visuomenės sąmoningumas, palanki ekonominė situacija leidžia sėkmingai vystyti draudimo veiklą, o naujosios narės gerokai atsilieka nagrinėjamoje srityje, tačiau turi didelį plėtros potencialą (Lezgovko A., Kodytė E., 2010).

Lietuvoje nuo 2002 m. fiksuotas spartus draudimo rinkos augimas dėl ekonominio nuosmukio 2008 m. įgavo priešingą kryptį, tačiau nuo 2010 m. vėl stebimas atsigavimas. Lietuvos draudimo rinkos apžvalgos duomenimis, turto draudimo sutarčių sudarymas 2010 m. išaugo 12,2 proc., 2011 m. – 3,9 proc.

Įprasta padėtį draudimo rinkoje sieti su ekonomine situacija, teisiniu reguliavimu, gerovės sampratos populiarėjimu, tačiau draudimo pirkimą neabejotinai veikia bendras tam tikros visuomenės saugos kultūros lygis, susiformavusi nuomonė apie šią paslaugą (jos reikšmės suvokimas, pasitikėjimas draudimo bendrovėmis), atskirų individų atsakomybės jausmas, polinkis į riziką ir gebėjimas ją tinkamai vertinti. Manoma, kad apsidrausti turta skatina ir vis ekstremalesnės oro sąlygos. Lietuvos draudimo rinkoje pastebėta, kad po stipresnės audros, atnešusios didesnių nuostolių, padaugėja sudaromų turto draudimo sutarčių. Deja, dar daug žmonių linkę puoselėti pernelyg optimistišką požiūrį („tai niekada neatsitiks man“), nuvertinti riziką ir nesiimti atsargumo priemonių. Todėl apsidraudimą skatinančios priemonės pasižymi didele įvairove ir kompleksiskumu.

1 pav. 2006 m. draudimo tankio ir praskisverbimo dinamika 26-iose pasaulio valstybėse

Remiantis **Draudimo įstatymo** nuostatomis, turta draudimas gali apsaugoti nuo ugnies (gaisro, sprogimo, žaibo), gamtinių jėgų (audros, potvynio, liūtis, krušos, sniego slėgio, grunto suslūgimo, nuošliaužos) padarytų nuostolių ir kitokio turto sugadinimo (sunaikinimo). Todėl gyventojai, ypač gyvenantys didesnio pavojaus zonose, drausdami turta, padidina saugumo lygį savo privačioje erdvėje – užsitikrina atkūrimui (atstatymui) reikalingas lėšas ir greitesnę sugrįžimą į normalias gyvenimo sąlygas.

Taip pat reikia atkreipti dėmesį į tai, kad nuo 2010-07-30 Lietuvoje turto apdraudimas neberiboja teisės kreiptis dėl valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos suteikimo.

Valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos, teikimo tvarka

Vyriausybės nustatytoje valstybės paramos teikimo tvarkoje galima išskirti šiuos etapus (2 pav.):

1. Asmenų prašymų teikimas savivaldybei.

Ekstremaliosios situacijos metu žalą patyrę asmenys turi teisę kreiptis dėl valstybės paramos suteikimo. Rašytiniai asmenų prašymai (3 pav.) teikiami savivaldybės administracijos direktoriui pagal patirtos žalos atsiradimo vietą. Asmenų prašymų teikimo terminas – mėnuo nuo žalos atsiradimo.

Prašyme pateikiami fizinį ar juridinį asmenį identifikuojantys duomenys, nurodomos aplinkybės, kuriomis padaryta žala, žalos dydis ir pobūdis. Rekomenduojama prašymo forma pateikta 3 pav.

Kartu su prašymais pateikiami kiti dokumentai: patvirtinantys nuosavybės teisę į sužalotą turtą, o esant galimybei – ir pagrindžiantys žalos dydį, turėtas išlaidas (tiesioginius nuostolius).

2. Bendro savivaldybės prašymo sudarymas.

Prašymų pagrįstumo, žalos dydžio nustatymui savivaldybės administracijos direktorius sudaro komisiją. Komisija sudaroma ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo pirmo prašymo gavimo. Žala apskaičiuojama pagal rinkos kainas, buvusias žalos atsiradimo dieną. Nepagrįstus ir reikalavimų neatitinkančius prašymus, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo jų gavimo komisija gražina juos pateikusiems asmenims, nurodydama gražinimo priežastis. Šie asmenys turi teisę nepasibaigus prašymų teikimo terminui pakartotinai pateikti prašymus ir reikalingus dokumentus.

Komisija išnagrinėja prašymus ir išvadas savivaldybės administracijos direktoriui pateikia ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo prašymų teikimo termino pabaigos.

3. Bendro prašymo teikimas Finansų ministerijai.

Savivaldybės administracijos direktorius ne vėliau kaip per 7 kalendorines dienas nuo komisijos išvadų pateikimo, priima sprendimą teikti Finansų ministerijai bendrą prašymą skirti lėšų valstybės paramai asmenims, dėl ekstremaliosios situacijos patyrusiems žalą, arba prašymo neteikti. Priėmus sprendimą Finansų ministerijai prašymo neteikti, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas apie tai informuojami prašymus pateikę asmenys.

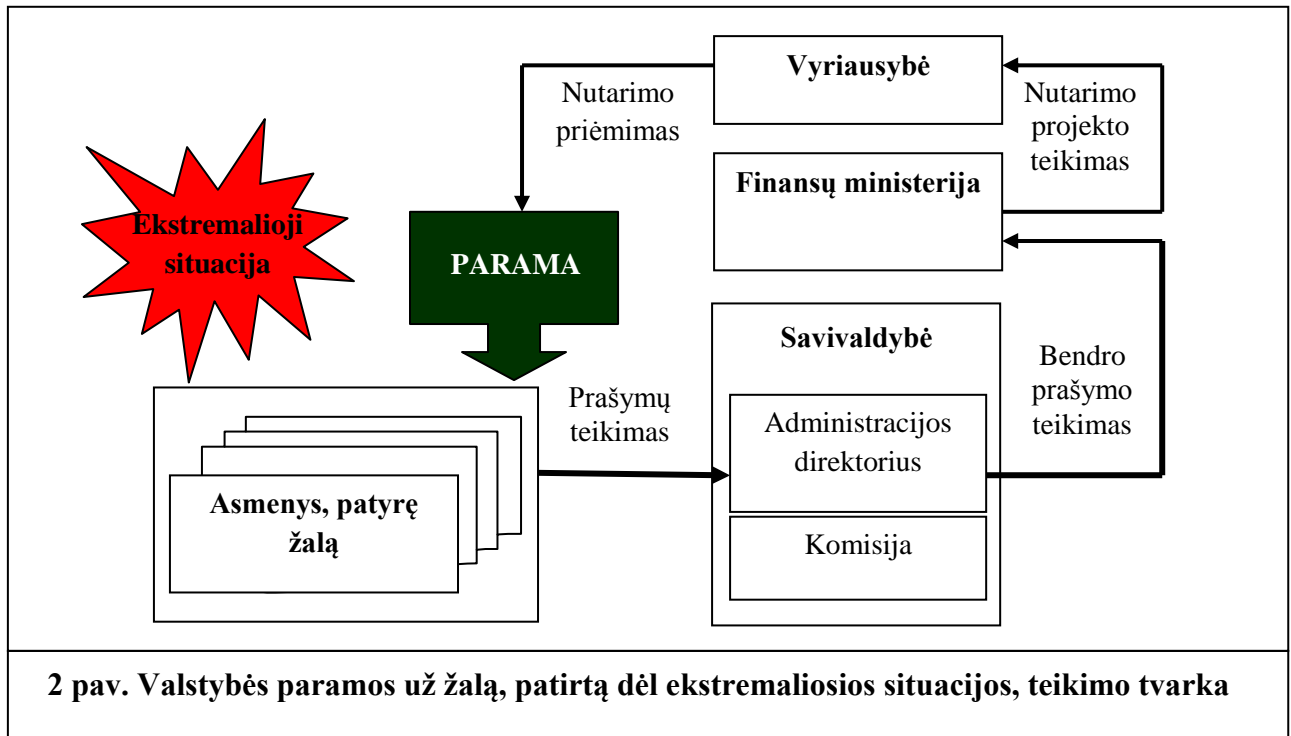
Bendrame prašyme pateikiami visi fizinius ir juridinius asmenis identifikuojantys duomenys, aplinkybės, kuriomis padaryta žala, žalos dydis ir pobūdis, prašoma valstybės paramos lėšų suma, atitinkanti visų asmenų patirtos žalos dydį. Kartu su prašymu pateikiami žalos dydį pagrindžiantys ir nuosavybės teisę į sužalotą turtą arba turėtas išlaidas (tiesioginius nuostolius) patvirtinantys dokumentai.

4. Bendro savivaldybės prašymo nagrinėjimas Finansų ministerijoje

Finansų ministerija veiklą įgyvendina ne ilgiau kaip per mėnesį nuo savivaldybės administracijos direktoriaus pateikto prašymo gavimo: prašymą išnagrinėja ir atsižvelgdama į valstybės finansines galimybes parengia ir Vyriausybei teikia Vyriausybės nutarimo dėl valstybės paramos teikimo projektą. Siūlomas teikti paramos dydis kiekvienam prašyme nurodytam gyventojui, ūkio subjektui, kitai įstaigai nustatomas proporcingai patirtos žalos dydžiui.

Jeigu Finansų ministerija nustato, kad prašoma valstybės paramos lėšų suma neatitinka dokumentais pagrįsto žalos dydžio, apie tai informuoja savivaldybės administracijos direktorių ir Vyriausybei teikia Vyriausybės nutarimo tik dėl pagrįstos prašymo dalies projektą.

Vyriausybės sprendimas dėl lėšų skyrimo. Sprendimas teikti valstybės paramą gyventojams, ūkio subjektams, kitoms įstaigoms, kurie dėl ekstremaliosios situacijos patyrė žalą, įteisinamas Vyriausybės nutarimu.

Apibendrinimas ir išvados

Biudžeto lėšų skyrimas – viena iš priemonių pateisinti viešąjį interesą sulaukti pagalbos ekstremaliųjų situacijų metu. Šiuolaikinė visuomenė turėtų būti informuota apie teisę prašyti finansinės pagalbos, kreiptis ir jos suteikimo procedūras.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisės aktai įtvirtina tik galimybę skirti biudžeto lėšas žalą patyrusiems asmenims remti ir tai neturi būti tapatinama su nuostolių kompensavimu. Teikiamos valstybės paramos dydis kiekvienam asmeniui nustatomas proporcingai patirtos žalos dydžiui, priklausomai nuo valstybės finansinių galimybių. Todėl pagrindinis įrankis, padedantis apsaugoti asmeninius turtinius interesus, turėtų būti turto draudimas.

Išmokamos draudimo išmokos ir skiriamos biudžeto lėšos yra ne vienas kitą pakeičiantys, o papildantys finansiniai srautai, padedantys jų gavėjams atsigauti po ekstremaliosios situacijos likvidavimo.

Ekstremaliųjų situacijų valdymo požiūriu finansinės valstybės pagalbos supratimas neturėtų apsiriboti pastangomis nukentėjusios visuomenės daliai užtikrinti minimalią gyvenimo kokybę. Reikėtų ieškoti galimybių šia priemone pastiprinti kitas ekstremaliųjų situacijų valdymo fazes, siekiant sušvelninti prognozuojamas ekstremaliąsias situacijas ateityje.

Platesnė valstybės paramos teikimo analizė leidžia pastebėti įvairius šios atkūrimo priemonės efektus (žr. lentelę).

Lentelė. Valstybės paramos teikimo analizė

Vertinimo sritys	Galimi efektai	
	Teigiamas pobūdis	Neigiamas pobūdis
Teisinis reglamentavimas	Įtvirtina galimybę skirti biudžeto lėšas, <i>švelninant</i> ekstremaliųjų situacijų padarinius	Neužtikrina finansinės valstybės pagalbos suteikimo

	Įtvirtina visuotinę (fizinių ir juridinių asmenų) teisę kreiptis dėl finansinės valstybės pagalbos suteikimo, kuri neribojama turto draudimu	
Taikymas	<i>Pagalba</i> žala patyrusiems asmenims	<i>Našta</i> valstybės biudžetui
	Visuomenės pasitikėjimo civilinės saugos sistema stiprinimas	Finansinės pagalbos dydis gali netenkinti realaus poreikio
	<i>Įvykio pelnas</i> (atkreipiamas dėmesys į saugumo problemas)	Abejonė dėl veiklos <i>iki įvykio</i> efektyvumo

DOKUMENTO SUDARYTOJAS

(Prašymą teikiančio gyventojų vardas, pavardė, asmens kodas (arba gimimo data, jeigu fiziniam asmeniui pagal užsienio valstybės teisės aktus nesuteikiamas asmens kodas) ir gyvenamosios vietos adresas arba prašymą teikiančio ūkio subjekto ar kitos įstaigos pavadinimas, teisinė forma, kodas, buveinė (užsienio juridinis asmuo papildomai nurodo valstybę, kurioje jis įregistruotas, pavadinimą)

_____ savivaldybės administracijos direktoriui

(pagal patirtos žalos atsiradimo vietą)

PRAŠYMAS SUTEIKTI VALSTYBĖS PARAMĄ UŽ ŽALĄ, PATIRTĄ DĖL EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS

(Dokumento data)

(Registracijos numeris)

(Dokumento sudarymo vieta)

Remdamasis Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimo Nr. 1107 „Dėl Materialinių išteklių teikimo ir kompensavimo už jų teikimą tvarkos aprašo ir Valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos, teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 90-4765) nuostatomis, prašau suteikti valstybės paramą už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos.

(aplinkybės, kuriomis padaryta žala)

(žalos dydis ir pobūdis)

PRIDEDAMA:

(nuosavybės teisę į turtą,
kurio netekta ar kuris sužalotas, patvirtinantys dokumentai)

(žalos dydį ir (arba) turėtas išlaidas (tiesioginius nuostolius) pagrindžiantys dokumentai)

(Parašas)

3 pav. Prašymo pavyzdys

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas
2. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas
3. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas
4. Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimas Nr. 1107 „Dėl Materialinių išteklių teikimo ir kompensavimo už jų teikimą tvarkos aprašo ir valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos, teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“
5. Vyriausybės 2011 m. kovo 2 d. nutarimas Nr. 277 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės rezervo lėšų skyrimo ir naudojimo taisyklių patvirtinimo“
6. Ekstremaliųjų situacijų programos vadovas: kaip vadovautis darbe. Federalinė vadovavimo ekstremaliosioms situacijoms agentūra pagal kontraktus EMW-C-0372 ir EME-3-0579
7. Lezgovko A., Lastauskas P. (2008). Šiuolaikinė draudimo rinka ES šalyse ir Lietuvoje: analizė ir perspektyvos. Prieiga per internetą:
http://www.draudimas.com/allfiles/Siuolaikine_draudimo_rinka.pdf
8. Lezgovko A., Lastauskas P. (2008). Draudimo verslo plėtra: teoriniai aspektai ir rinkos plėtros prielaidos. Prieiga per internetą:
http://www.draudimas.com/allfiles/Draudimo_verslo_pletra.pdf
9. Lezgovko A., Kodytė E. (2010). Pabaltijo draudimo rinka: ekonominės situacijos įvertinimas ir perspektyvos. Prieiga per internetą:
<http://www.draudimas.com/allpics/file/Pabaltijo%20draudimo%20rinka.pdf>
10. 2011 m. Lietuvos draudimo rinkos apžvalga. Prieiga per internetą:
http://lb.lt/2011_m_12_men_draudimo_rinkos_apzvalga
11. Lietuvos draudimo rinkos apžvalga. 2012 metų III ketvirtis. Prieiga per internetą:
http://www.lb.lt/2012_m_iii_ketv_lietuvos_draudimo_rinkos_apzvalga

AUTORIŲ KOLEKTYVAS

TEMA	AUTORIUS
I. SKYRIUS. ĮVADAS	
Metodinės priemonės „Ekstremaliųjų situacijų valdymas“ paskirtis, struktūra	Jūris Targonskas
Ekstremaliosios situacijos Lietuvoje. Apžvalga	Ingrida Dabulskienė
Civilinės saugos sistemos samprata, keliami tikslai ir uždaviniai	Jūris Targonskas
Civilinės saugos sistemos subjektų kompetencija civilinės saugos srityje	Rimas Ožalinskas
II. SKYRIUS. EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ PREVENCIJA	
Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planavimas	Ingrida Valaitytė
Galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizė	Ingrida Valaitytė
Ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimas	Saulius Bajarūnas
Ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planų rengimas	Ingrida Valaitytė
Didelių pramoninių avarių prevencija	Donatas Antanaitis
Civilinės saugos mokymo organizavimas	Vygintas Mendeika, Irena Milešienė
Visuomenės švietimas civilinės saugos klausimais	Vygintas Mendeika , Albertas Sabestinas
III. SKYRIUS. CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PARENGTIS	
Savivaldybės ESK ir jos veiklos organizavimas	Ingrida Zubienė, Stanislovas Kučinskas
Operacijų centras ir jo veiklos organizavimas.	Birutė Narmontienė, Stanislovas Kučinskas
Operacijų centro darbo vietos įrengimas	Elena Šiukštienė, Stanislovas Kučinskas
Civilinės saugos pratybų organizavimas	Loreta Turkienė
Civilinės saugos stalo pratybos.	Loreta Turkienė
Civilinės saugos funkcinės pratybos.	Stanislovas Dedūra
Civilinės saugos kompleksinės pratybos	Rolandas Čelna

Kolektyvinės apsaugos statinių parinkimas	Irma Slausgalvienė, Stanislovas Kučinskas
IV. SKYRIUS. REAGAVIMAS Į EKSTREMALIĄSIAUS SITUACIJAS	
Gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinių darbų organizavimas	Alfonsas Račinskas
Gyventojų evakavimo ir apgyvendinimo organizavimas	Gintaras Kelpša
Ekstremaliųjų situacijų skelbimo ir atšaukimo organizavimas	Vytautas Dambrauskas
Gyventojų perspėjimo ir informavimo organizavimas	Egidijus Susnys
Informacijos apie ekstremaliuosius įvykius, ekstremaliąsias situacijas teikimas	Aušra Aukštikalnytė
Sąveikos su žiniasklaida organizavimas	Vilius Grigaliūnas
Civilinės saugos sistemos pajėgos ir jų pasitelkimo tvarka	Algirdas Žvirzdinas
Privalomų darbų atlikimas ekstremaliųjų situacijų atvejais	Regina Armalienė Remigija Galdikienė
Materialinių išteklių telkimas. Tarpusavio pagalbos planai	Inga Bukauskaitė
V. SKYRIUS. BŪTINIAUSIŲ GYVENIMO (VEIKLOS) SĄLYGŲ ATKŪRIMAS	
Kompensavimas už materialinių išteklių teikimą ir privalomų darbų atlikimą	Sandra Norbutaitė
Valstybės paramos teikimas Paramos samprata ir teisinis reglamentavimas	Jūratė Brasiūnienė